

Tampereen yliopisto

Johtamiskorkeakoulu

Marja Lahtinen

Kansalliset intressit puolueideologioissa

Analyysi Tshekin Kansalaisdemokraattisen puolueen diskursseista 2010—2013

Valtio-oppi

Pro gradu –tutkielma

Lokakuu 2013

Tampereen yliopisto

Johtamiskorkeakoulu

Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma

LAHTINEN, MARJA: Kansalliset intressit puolueideologioissa. Analyysi Tshekin Kansalaisdemokraattisen puolueen diskursseista 2010—2013.

Pro gradu –tutkielma, 108 s.

Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma/Valtio-oppi

Lokakuu 2013

Tutkielmassa kuvataan kansalliset intressit –käsitteen hyödyntämistä osana puoluepoliittista keskustelua, mikä on perinteisesti liitetty osaksi kansainvälisten suhteiden ja valtioiden ulkopoliittikan tutkimusta. Sen vuoksi tutkielma pyrkii rakentamaan kansainvälisen politiikan teorian pohjalta valtio-opilliseen tarkasteluun sopivan teoreettisen viitekehyksen, joka mahdollistaa käsitteen tarkastelun osana puolueideologioita. Käsitteen puoluepoliittisen tarkastelun pohjalla on sen vuoksi oletamus siitä, että kansalliset intressit –termiä käytetään retorisenä välineenä jokapäiväisessä poliittisessa keskustelussa, minkä seurauksena se saisi toisistaan poikkeavia ja sitä ympäröivistä olosuhteista riippuvaisia merkityksiä. Toisaalta käsitteen puoluepoliittisia käyttötarkoituksia ei myöskään ole juurikaan tutkittu aiemmin ja sen vuoksi termin tarkasteleminen osana valtiollista päätöksentekoa toisi uuden näkökulman käsitteen analyysiin.

Tutkimuksen keskeisiksi tutkimuskysymyksiksi on asetettu kansalliset intressit –käsitteelle annetut sisällöt ja termin käyttöyhteydet osana poliittista keskustelua. Tutkimuksen tarkoituksena olisi sen vuoksi selvittää, minkä poliittikkakysymysten yhteydessä käsitettä käytetään ja että voisiko käsite saada useita sen käyttöyhteyksistä riippuvaisia merkityksiä. Tutkimuskohteeksi on valittu puolestaan Tshekin Kansalaisdemokraattinen puolue, joka hyödyntää termiä laajasti poliittisessa retoriikassaan. Puoluepoliittisen tarkastelutavan vuoksi tutkimuksen näkökulmaksi on myös asetettu ideologinen lähestymistapa, jonka tarkoituksena on tarkastella käsitteelle annettuja sisältöjä ja käyttöyhteyksiä osana puolueen laajempaa uskomusjärjestelmää. Tutkimusmenetelmäksi osaltaan on valittu Teun A. van Dijkin ideologioihin erikoistunut diskurssianalyysin menetelmä, joka pyrkii tunnistamaan poliittiseen retoriikan ideologisia piirteitä ja niiden sisältöjä.

Tutkimuksen tuloksena Kansalaisdemokraattisen puolueen poliittisesta retoriikasta oli mahdollista tunnistaa käsitteelle annettuja erilaisia ja tilanteesta riippuvaisia sisältöjä ja käyttöyhteyksiä, jotka perustelevat puolueen tavoitteita poikkeavilla tavoilla. Sen vuoksi käsitteelle annettujen merkitysten voisi sanoa olevan riippuvaisia niiden käyttöyhteyksistä sekä kuvastavan puolueen ideologiaa ja laajoja poliittisia tavoitteita. Toisaalta tarkastelemalla käsitteen käyttötapoja osana puoluepoliittista keskustelua on ollut mahdollista identifioida myös termin kattavampia merkityksiä sisäpolitiikan alalla ulkopoliittisen keskustelun lisäksi. Näkökulma auttaa myös kartoittamaan puolueen ideologisia uskomuksia laajemmin ja sen seurauksena on ollut mahdollista todentaa, ettei käsitteen käyttö rajaudu yksin ulkopoliittisiin kysymyksiin, vaan pitää sisällään laajan kirjon tilanteista riippuvaisia poliittikkakokonaisuuksia.

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	1
1.1. JOHDATUS TUTKIMUKSEN TEEMAAN.....	1
1.2. TUTKIMUSKYSYMYKSET JA TUTKIMUKSEN RAKENNE	3
2. KANSALLISET INTRESSIT JA VALTIO KANSAINVÄLISEN POLITIIKAN TUTKIMUKSESSA	6
2.1. KANSALLISET INTRESSIT TUTKIMUSKOhteena.....	6
2.2. KANSALLISTEN INTRESSIEN TUTKIMUKSEN HISTORIA OSANA KANSAINVÄLISEN POLITIIKAN TRADITIOTA.....	11
2.2.1. <i>Perinteinen lähestymistapa: realistinen koulukunta</i>	11
2.2.2. <i>Kriittiset näkökulmat: liberalistinen, konstruktivistinen ja marxilainen koulukunta</i>	13
3. KANSALLISET INTRESSIT PUOLUEPOLITIIKASSA	18
3.1. KAKSI PÄÄTÖKSENTEON TASOA: KANSALLISET JA JULKISET INTRESSIT OSANA ULKO- JA SISÄPOLIITTISIA KYSYMYKSIÄ.....	21
3.2. KANSALLISET INTRESSIT OSANA PUOLUEPOLIITTISTA KESKUSTELUA.....	23
3.3. ISO-BRITANNIAN KONSERVATIIVIPUOLUE JA KANSALLISET INTRESSIT	27
3.3.1. <i>Kansakunta ja isänmaallisuus konservatiivisessa ajattelussa</i>	29
3.3.2. <i>Brittikonservatismi ja kansalliset intressit</i>	31
3.3.3. <i>Kansallisten intressien ilmaiseminen brittikonservatiivien retorisisina tavoitteina</i>	33
4. TSHEKIN KANSALAISEDEMOKRAATTINEN PUOLUE	37
4.1. PUOLUEIDEOLOGIAT TUTKIMUSKOhteena	37
4.2. TSHEKIN KANSALAISEDEMOKRAATTIEN POLIITTISENA PUOLUEENA.....	45
4.3. KANSALAISEDEMOKRAATTISEN PUOLUEEN IDEOLOGIA JA KANSALLISET INTRESSIT	53
4.4. PRIMÄÄRIAINEISTON ESITTELY JA RAJAUS	56
5. METODI	59
5.1. DISKURSSIANALYYSI TUTKIMUSMETODINA	59
5.2. KRIITTINEN KOULUKUNTA JA SOSIOKOGNITIIVINEN DISKURSSIANALYYSI.....	61
5.3. IDEOLOGIOIDEN ILMENEMINEN DISKURSSIESSA.....	64
5.4. VAN DIJKIN IDEOLOGIAnteoria JA DISKURSSIANALYYSIN MENETELMÄ	66
6. ANALYYSI	70
6.1. KONTEKSTI.....	70
6.2. KANSALLISET INTRESSIT –KÄSITE KANSALAISEDEMOKRAATTISEN PUOLUEEN HISTORIASSA	73
6.3. DISKURSSIANALYYSI	76
6.3.1. <i>Isänmaallinen diskurssi</i>	77
6.3.2. <i>Vapausdiskurssi</i>	86
6.3.3. <i>Demokratiadiskurssi</i>	91
6.4. INTRESSIT KANSALAISEDEMOKRAATTISEN PUOLUEEN DISKURSSIESSA	98
6.4.1. <i>Intressikäsitteiden sisältö ja niille annetut käyttöyhteydet puolueideologioissa</i>	98
7. JOHTOPÄÄTÖKSET	104
LÄHDELUETTELO	109

1. JOHDANTO

1.1. Johdatus tutkimuksen teemaan

Puoluepolitiikan piirissä kansalliset intressit –käsite on olennainen osa poliittista retoriikkaa ja termi nousee jatkuvasti esiin jokapäiväisessä poliittisessa keskustelussa. Käsitteen avulla pyritään perustelemaan useita puolueiden poliittisia päämääriä arkipäiväisistä politiikkakysymyksistä laajempiin aatteellisesti merkittäviin tavoitteisiin, mutta siitä huolimatta termille annetaan harvoin tarkkaa sisältöä. Samalla tavalla puhe kansallisista intresseistä harvoin myöskään erittelee niitä poliittisia tavoitteita, joita sen avulla pyritään ajamaan. Sen seurauksena käsitettä pidetäänkin tutkimuskirjallisuudessa sisällöltään monimerkityksisenä ja analyttisesti epämääräisenä, minkä vuoksi sen tarkkaa sisältöä tai roolia analyttisenä välineenä on ollut vaikea määrittää (ks. esim. Kratochwil 1982). Toisaalta käsitettä voisi kuitenkin pitää sen epämääräisyyden vuoksi ensisijaisesti retorisenä välineenä, jonka avulla erityisryhmät ilmaisevat poliittisia tavoitteitaan, jotka olisivat usein myös ideologisesti motivoituneita.

Siitä huolimatta, että kansalliset intressit –käsite on olennainen osa jokapäiväistä poliittista puhetta, käsitteen sisältöä tai käyttötapoja osana puoluepolitiikkaa ei ole juurikaan tutkittu. Sen sijaan termin analyysi sijoittuu pitkälti kansainvälisten suhteiden piiriin, joka usein pyrkii asemoimaan yksittäisiä, koko kansakunnalle yhteisiä kansallisia intressejä. Lähestymistavalle on siten ollut tyypillistä pyrkiä sovittamaan yhteen yhteiskunnan erityisryhmien eriäviä näkemyksiä maan eduista ja määrittää yleisesti ja poliittisesti kannatettuja ulkopoliittisia tavoitteita (ks. esim. Burchill 2005). Käsitteelle on myös sen vuoksi ollut vaikea antaa tarkkaa sisältöä tai määrittää tapoja hyödyntää termiä analyttisesti osana tutkimusta, sillä käsitteen merkitykset eivät yleisesti pysy täysin muuttumattomina tai käsittele perustavanlaatuisia ulkopoliittisia päämääriä. Toisaalta käsitteellä on kuitenkin keskeinen asema myös puoluepoliittisessa keskustelussa, jossa termin käyttötarkoitukset ja sisällöt voivat poiketa sen ulkopoliittisista tavoitteista. Sen vuoksi poliittisen puheen luonteen tai täsmällisen merkityksen ymmärtämisen kannalta voisi olla merkittävää tarkastella käsitteen hyödyntämistapoja osana poliittista vuorovaikutusta. Samalla tavalla voisi olla mielekästä tutkia niitä periaatteita, joiden pohjalta kansallinen päätöksenteko vaikuttaa myös ulkopoliittisten tavoitteiden asettamiseen.

Kansalliset intressit –käsité liitetään siten tutkimuskirjallisuudessa perinteisesti osaksi ulkopoliittista keskustelua ja kansainvälisen politiikan tutkimusta, mutta sen sijaan onkin erikoista, ettei termin retorisia ilmenemismuotoja ole juurikaan tutkittu myös osana puoluepoliittista järjestelmää. Puheeseen kansallisista intresseistä liittyy todennäköisesti kuitenkin myös ryhmäintressien muodostamia päämääriä, sillä käsitettä käytetään yleisesti poliittisten puolueiden puheessa. Sen vuoksi termiä olisi lisäksi tarkasteltava erillisiä sisältöjä saavana poliittisen retoriikan välineenä, sillä käsitteelle olisi vaikea antaa yhtä yhtenäistä ja kansallisen edun mukaista ulkopoliittista merkitystä osana jokapäiväistä poliittista keskustelua. Käsitteen avulla ajettaisiin siten erilaisia tavoitteita sekä maan ulko- että sisäpolitiikassa ja termi myös saisi sen käyttötarkoituksesta riippuvaisia merkityksiä, mikäli käsite ymmärrettäisiin yksittäisten ryhmien pyrkimyksenä legitimoida poliittisia päämääriään ja oikeuttaa tavoitteensa yhteisen edun mukaisilla intresseillä.

Mikäli kansalliset intressit –käsité liitetään puoluepolitiikkaan ja se nähdään poliittisen retoriikan välineenä, termille käyttämisen päämäärät ovat myös herkästi ideologisia ja näkökulman ideologisuutta korostaa edelleen tapa käyttää käsitettä oikeuttamaan laajempia puolueen poliittisia päämääriä. Lähestyn sen vuoksi käsitettä puolueideologian näkökulmasta, mikä auttaa liittämään termin käytön laajempaan puolueen uskomusjärjestelmään. Ideologiantutkimus keskittyy lisäksi erilaisten konseptien analysoimiseen ja näkökulma korostaa yhtäläillä kansalliset intressit –käsitteille annettujen sisältöjen olevan riippuvaisia puolueen arvomaailmasta (ks. esim. Leach 2002). Puolueideologioiden tarkastelu linkittäisi siten puolueen tavoitteet niiden retoriseen ilmaisuun ja poliittisiin diskursseihin, mikä tarjoaa välineitä käsitteen sisällön analysoimiseen.

Ideologiantutkimuksen näkökulma voisi olla erityisen mielenkiintoinen entisten kommunististen maiden puoluejärjestelmissä, sillä niitä kuvataan yleensä yhtäältä hyvin ideologisiksi poliittisen siirtymäkauden tarpeiden vuoksi ja toisaalta ideologioilla nähdään olevan erityisen suuri yhteiskunnallinen vaikutusvalta muuttuvissa poliittisissa olosuhteissa (ks. esim. Hanley 2008; Fukuyama 2012). Valitsin sen vuoksi tutkimuskohteeksi yhden Tshekin suurimmista puolueista, Kansalaisedemokraattisen puolueen (*Občanská demokratická strana, ODS*), sillä puhe kansallisista intresseistä on merkittävä osa sen retoriikkaa ja puolue pyrkii perustelemaan poliittisia tavoitteitaan usein käsitteen avulla. Lisäksi ODS:n politiikasta löytyy huomattavan vähän tutkimusta ja ainoastaan Seán Hanley on tarkastellut kattavasti puolueen ideologian kehitystä. Samalla tavalla lähestymistapa antaa myös uuden näkökulman

keskusteluun Tshekin sisällä käytävään keskusteluun kansallisista intresseistä, mikä on pyrkinyt identifioimaan maalle yhteisiä, puolueista riippumattomia kansallisia intressejä tunnustamatta ryhmäintressien mukanaan tuomia mahdollisia muutoksia. Puolue onkin siten otollinen tutkimuskohde sen uusliberalistisen ideologian vuoksi, joka sai 1990-luvun puolivälissä kansallismielisempiä piirteitä ja alkoi samoihin aikoihin hyödyntää kansalliset intressit –käsitettä politiikassaan (ks. esim. Hanley 2008).

1.2. Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen rakenne

Kansalliset intressit –käsitteen tutkimus puoluepolitiikassa pyrkii asemoimaan termin osaksi poliittista kielenkäyttöä, minkä vuoksi tutkimukseni kysymyksenasettelu jakautuu kahteen osaan. Niistä ensimmäinen pyrkii selvittämään sitä, missä käyttöyhteyksissä Kansalaisdemokraattinen puolue hyödyntää kansalliset intressit –käsitettä. Sen seurauksena tulen tarkastelemaan niitä politiikan aihealueita, joiden yhteydessä kansallisista intresseistä puhutaan. Tutkimuksen tulisi siten selvittää, että hyödynnetäänkö käsitettä yksinomaan ulkopoliittisten kysymysten yhteydessä vai olisiko se mahdollista liittää myös osaksi laajempaa ja useampia politiikkakysymyksiä kattavaa keskustelua. Samalla tavalla käsitteen käyttöyhteydet kartoittavat mahdollisesti tarkemmin sitä, onko käsite yksittäinen ja erillinen konsepti puolueen puheessa vai systemaattinen osa ideologista retoriikkaa.

Toinen tutkimuskysymys sen sijaan tarkastelee käsitteelle annettuja sisältöjä sen erilaisissa käyttöyhteyksissä, jolloin tutkimuksen tulosten perusteella olisi mahdollista määrittää tarkemmin puolueen ajamia tavoitteita. Käsitteelle annetut sisällöt myös mahdollisesti osoittavat, että voidaanko kansalliset intressit –käsitettä käyttää toisistaan poikkeavissa tai jopa ristiriitaisissa merkityksissä osana poliittista puhetta. Sen perusteella voisi myös päätellä, että hyödynnetäänkö termiä retorisesti ja pyritäänkö sen avulla ajamaan erityisryhmien intressejä.

Tutkimuksen näkökulman vuoksi valitsin tutkimusmetodiksi Teun A. van Dijkn ideologioihin keskittyvän diskurssianalyysin muodon, joka erittelee puheen ja tekstin ideologisia piirteitä ja niiden sisältöjä kartoittamalla samanaikaisesti myös diskurssia ympäröiviä sosiaalisia olosuhteita ja keskeisten käsitteiden käytön historiaa puolueen diskursseissa. Diskurssianalyysin valitseminen tutkimusmetodiksi korostaa osaltaan

tutkimuksen kielellistä pohjaa, mutta myös sen ideologianäkökulmaa. Menetelmä siten sopii yhteen ideologioiden konseptuaalisen luonteen kanssa ja diskurssien avulla on myös mahdollista tarkastella ideologioiden sisältöjä.

Aloitan tutkielman määrittelemällä kansalliset intressit tutkimuskäsitteenä ensiksi kansainvälisen politiikan piirissä ja sen jälkeen osana puoluejärjestelmää, mikä luo teoreettisen viitekehyksen käsitteen retoriselle ilmaisulle puoluepolitiikassa. Tutkielman toinen luku koostuu siten kansalliset intressit –käsitteen perinteisen ymmärrystävän kartoittamisesta kansainvälisen politiikan tutkimuksessa, joka keskittyy sen erilaisten tutkimustapojen tarkastelemiseen ja toisistaan poikkeaviin analyysin lähestymistapojen käsittelyyn. Luvun tarkoituksena on myös määritellä käsite kansainvälisten suhteiden näkökulmasta ja keskittyä sen eri koulukuntien tapoihin nähdä intressit osana kansainvälistä ympäristöä. Kullekin koulukunnalle on lisäksi tyypillistä linkittää eri perusteilla yhteen kansallisen päätöksenteon taso ja kansallisten intressien ilmaiseminen ulkopoliittisina tavoitteina, mikä avaa näkökulmia käsitteen tarkastelemiselle osana puoluepolitiikkaa.

Kolmas luku puolestaan keskittyy kansallisten intressien määrittämiseen osana puoluepoliittista päätöksentekoa, minkä vuoksi luvun alussa etsitään näkökulmia tuoda ulkopoliittinen teoria osaksi valtio-opin tutkimusta. Tutkimuksen lähtökohdaksi asetetaan siten myös kansainvälisistä suhteista tuttu näkökulma intresseistä subjektiivisena käsitteenä, joka voi saada sitä ympäröivistä olosuhteista riippuvaisia ja toisistaan poikkeavia merkityksiä. Puoluepoliittisen määrittelyn jälkeen luvussa tarkastellaan ulko- ja sisäpoliittisten kysymysten rajauksia ja sitä, kuinka puhe valtion intresseistä kuvastaisi jaottelua. Sen seurauksena tutkimuksen avainkonsepti on mahdollista jakaa erillisiksi, mutta samaa ilmiötä kuvaaviksi intressikäsitteiksi, jolloin kansallisten intressien rinnalla voisi puhua myös erityisesti sisäpoliittisiin kysymyksiin kohdistuvista julkisista intresseistä. Sen jälkeen identifioin kolme intresseihin liitettyä retorista päämäärää, jotka ovat puolueen strategiset, ideologiset ja kansallistunteeseen vetoavat tavoitteet. Luvun lopuksi tarkastelen Iso-Britannian Konservatiivipuoluetta taustana intressin analyysille, sillä se nousee usein esiin Tshekin Kansalaisdemokraattisen puolueen ideologisena esikuvana.

Neljäs luku sen sijaan esittelee tutkimuksen ideologiasta näkökulmaa ja käy tarkemmin läpi Tshekin Kansalaisdemokraattisen puolueen historiaa ja sijoittumista maan puoluekenttään. Tutkimuksessa valitun ideologianäkökulman vuoksi pyrin määrittelemään ideologian tutkimuskäsitteenä ja tarkastelemaan siihen liittyviä mahdollisia ongelmia sekä pohtimaan

sitä, mitä vaikutuksia näkökulmalla on tutkimuksen kannalta. Luku sisältää myös aikaisemman Kansalaisdemokraattisen puolueen ideologiaan keskittyvän kirjallisuuden esittelemisen ja erityisesti Seán Hanleyn puolueen kansallisiin intresseihin liittyvän tutkimuksen läpikäymisen, minkä seurauksena pyrin myös asemoimaan tutkimukseni tavoitteet suhteessa aikaisempaan vastaavaan kirjallisuuteen. Luvun lopuksi esittelen primääriaineiston rajauksen perusteita ja sen tarkempaa sisältöä.

Viidennen luvun tavoitteena on kartoittaa tutkimusmetodin ominaisuuksia ja pohtia sen soveltamista tutkielmassa, jolloin diskurssianalyysin yleisemmältä tasolta olisi tarkoitus liikkua kohti erityistä ideologioihin erikoistuneita diskurssianalyysin välineitä. Luvun aluksi käsittelen diskurssianalyysille ominaisia piirteitä ja pyrin asemoimaan Teun A. van Dijkn ideologioihin erikoistuneen metodin osaksi sen koulukuntajaotteluja. Sen jälkeen tarkastelen ideologioiden ilmenemistä puheen ja tekstin diskursseissa sekä ideologiantutkimuksen ja diskurssien analyysin mahdollisesti eriäviä päämääriä. Esittelen myös van Dijkn diskurssianalyysin metodin ja ne tutkimusvälineet, joita hyödynnän itse primääriaineiston analyysissa.

Kuudes luku puolestaan keskittyy Kansalaisdemokraattisen puolueen tekstien ja puheiden analysoimiseen ja intressipuheen kartoittamiseen puolueen diskursseissa. Luvun aluksi määrittelen diskursseja ympäröivät sosiaaliset olosuhteet, jotka mahdollisesti voivat vaikuttaa niiden sisältöön, minkä jälkeen siirryn tarkastelemaan intressikäsitteisiin liitettyjä määreitä puolueen vaali- ja puolueohjelmissa. Itse aineistoanalyysissa tunnistin puolueen teksteistä kolme diskurssia, jotka nimesin isänmaalliseksi diskurssiksi, vapausdiskurssiksi ja demokratiadiskurssiksi. Luvun lopuksi käsittelen myös tarkemmin diskurssien sisältöä ja käyttöyhteyksiä suhteessa teoreettiseen viitekehykseen ja pohdin tutkielman lopputuloksia. Seitsemäs luku osaltaan pitää sisällään tutkielman loppupäätelmät ja yhteenvedon sen sisällöstä, minkä lisäksi pohdin myös tutkimusasetelman ja teoreettisen viitekehyksen mahdollisia ongelmakohtia ja tarkastelen jatkotutkimusmahdollisuuksia.

2. KANSALLISET INTRESSIT JA VALTIO KANSAINVÄLISEN POLITIIKAN TUTKIMUKSESSA

2.1. Kansalliset intressit tutkimuskohteena

Kansalliset intressit –käsite on yksi kansainvälisen politiikan ja valtioiden ulkopoliitiikan tutkimuksen avainkonsepteista, jota kuitenkin pidetään usein vanhanaikaisena sen sisällöllisen epätarkkuuden vuoksi. Joka tapauksessa käsitettä hyödynnetään yllättävän usein poliittisissa diskursseissa eikä se ole menettänyt keskeistä asemaansa myöskään osana kansainvälisen politiikan tutkimusta sitä kohtaan esitetystä kritiikistä huolimatta. (Kratochvíl 2009, 3; Kratochvíl 2010, 21). Pyrin sen vuoksi määrittelemään, millaisia työvälineitä kansainvälisten suhteiden teoreettinen viitekehys voisi antaa Tshekin Kansalisdemokraattisen puolueen poliittisten diskurssien kansalliset intressit –käsitteen sisällön kartoittamiselle. Koska käsite on leimallisesti osa kansainvälisen politiikan teoretisointia, aloitan luvun tarkastelemalla käsitteen historiaa ja sen erilaisia määrittelyjä osana kansainvälisten suhteiden koulukuntien traditioita. Sen jälkeen keskityn tapoihin hyödyntää käsitettä puoluepoliittisessa keskustelussa ja siihen, kuinka alun perin kansainvälisten suhteiden teoretisointia voisi käyttää osana valtiopin tutkimusta. Pyrin sen vuoksi rakentamaan kansallisia intressejä käsittelevän kirjallisuuden perusteella teoreettisen viitekehäksen käsitteen käytölle osana puoluepoliittista keskustelua, minkä tulisi kartoittaa kansainvälisen politiikan lähestymistapaa tarkempia tapoja hyödyntää käsitettä osana poliittista toimintaa ja selventää sille annettuja käyttöyhteyksistä riippuvaisia merkityksiä.

Charles A. Beardin mukaan kansallisten intressien ensimmäiset ilmaukset ulottuvat 1500-luvun Italiaan ja 1600-luvun Englantiin, missä käsitteen käyttö viitasi joko valtion perusteisiin tai hallitsijan tahtoon. Erilaiset intresseihin läheisesti liitetyt ilmaukset menettivät kuitenkin myöhemmin merkitystään ja ne korvasi kansallisten intressien käsite, joka kuvaa kattavammin modernin diplomatian muotoja. Toisaalta vastaaviin käsitteisiin on myös viitattu kautta historian puhuttaessa valtioiden ulkopoliitikasta tai yhteisestä hyvästä alkaen antiikin ajan valtapoliittisin termein kuvailluista intresseistä 1950-luvun Hans Morgenthaun poliitikkojen rationaalisen päättelyn avulla löytyviin kansallisiin etuihin. (Burchill 2005, 1; Clinton 1994, 3,19.)

Kansallisten intressien ilmaisun pohjalla on usein olettamus yhtenäisestä poliittisesta yhteisöstä, jonka on mahdollista nostaa esiin ne tavoitteet, jotka ovat kaikkien edun mukaisia. Rousseu pohti poliittisen yhteisön tavoitteiden ilmaisun periaatteita erityisesti sen suhteen, miten olisi mahdollista toimia sellaisissa tilanteissa, joissa yleisiä ja erityisiä intressejä ei olisi helppoa sovittaa yhteen. Yhteisten poliittisten päämäärien ilmaisun legitiimiä perustaa kuvasi siten hänen mukaansa 'yleinen tahto', joka loisi yleiset periaatteet hallinnon konsensuksen tai enemmistön tahdon löytymiselle. Rousseau näkemystä voidaan kuitenkin pitää myös perustana, jonka pohjalta myöhemmät ideat kansallisista intresseistä rakentuivat, koska hänen mukaansa yhteiskunnilla on olemassa yhteisiä intressejä, joiden tulisi olla päätöksenteon keskiössä. Yhtäältä Rousseau näkemys yleisestä tahdosta ja varoittelut yksityisten intressien vaarallisesta vaikutusvallasta valtiollisessa päätöksentekoon ovat myös myötävaikuttaneet kansallisiin intresseihin kohdistuviin kriittisiin näkemyksiin. Kritiikki korostaa erityisesti yhteiskunnan dominoivien yksityisten intressien ohjaavan valtion politiikkaa ja edistävän niiden erityisiä etujaan, minkä vuoksi moniäänisten yhteiskuntien yhteisistä intresseistä olisi myytti, joka palvelee vallassa olevan yhteiskunnallisen ryhmän etuja. Siten Rousseau ei yksin erittele filosofista pohjaa kansallisille intresseille, vaan identifioi myös sen eheyden kyseenalaistavat vastaväitteet. (Burchill 2005, 13—15.)

Toisaalta Martin Wightin 1950-luvun analyysi kansallisista intresseistä osoittaa, kuinka eri tavoilla käsite on ymmärretty ideologisten ja filosofisten ulottuvuuksien eri ääripäissä. Sen vuoksi Wightin teoria on Burchillin mukaan hyvä lähtökohta tarkemmalle kansallisten intressien analyysille. (Burchill 2005, 5.) Wightin teoria lähtee olettamuksesta, että kansallinen valta ja kansalliset intressit korreloivat keskenään, sillä siinä missä valta kuvastaa valtion kykenevää toteuttaa tavoitteitaan, intressit viittaavat niiden oikeudenmukaisuuteen. Teoria jakaa siten näkemykset intresseistä rationaaliin ja realistisiin lähestymistapoihin, missä realistinen lähestymistapa kuvaa kansainvälistä ympäristöä konfliktien tilana, mikäli valtioiden vaikutusmahdollisuudet eivät tasapainota toisiaan. Sen sijaan rationaalinen lähestymistapa lähtee olettamuksesta, että kansainvälinen yhteisö perustuu intressien solidaarisuudelle. (Wight 1991, 111—112, 114.) Wightin teorian lähtökohta valtiollisen päätöksenteon keskeisyydestä kansallisten intressein artikuloinnissa korostaa valtiokeskeistä näkemystä kansainvälisestä ympäristöstä, mutta lähestymistavan näkemys valtion asemasta kansainvälisessä järjestelmässä on joka tapauksessa hieman yksinkertaistava globaalissa ympäristössä.

Charles Beard puolestaan jaottelee kansalliset intressit materialistiseen ja mentaaliseen osaan, missä ensimmäinen korostaa talouden ja vallan vaikutusvaltaa ja jälkimmäinen yksilöiden tietoisia intressejä. Materiaalista lähestymistapaa edustaisi ennen kaikkea klassinen talousteoria, joka liittää kansalliset intressit rationaaliseen ihmiskäsitykseen, missä yksilön ja yhteisön intressit määrittyvät yleistajuisten etujen ja siihen liittyvän riittävän tietämyksen perusteella. Valtion intresseissä olisi siten suojella, kasvattaa ja käyttää tehokkaasti yksilöiden materiaalisia tarpeita, minkä tulisi myös olla valtiollisen politiikan päämääränä. Toisaalta imperialistinen käsitys kansallisista intresseistä korostaa samalla tavalla materiaalisia hyötyjä yksilön ja yhteisön pääasiallisena huolenaiheena, mutta eroaa klassisesta talousteoriasta valtion roolin osalta. Näkemyksen mukaan valtion tulisi aktiivisesti ajaa kansallisten intressien toteuttamista eikä niinkään odottaa niiden realisoituvan yksilöiden intressien summana. (Beard 1935, 155, 159—160, 164—165.)

Valtion intressien voidaan nähdä Beardin mukaan pohjautuvan myös tunteisiin järkipäisten etujen sijaan, milloin maiden ulkopolitiikan ja maailmanpolitiikan ongelmat eivät johtaisi konflikteihin osapuolten intressien vuoksi. Sen sijaan valtion tai kansan vihamieliset asenteet aiheuttaisivat tietynlaisia talouden kehityskulkuja, jotka puolestaan johtaisivat poliittisiin ristiriitoihin (Beard 1935, 170—171). Beardin mukaan kansalliset intressit kumpuavat kuitenkin ennen kaikkea valtion toimialueelta, minkä vuoksi Burchill argumentoi Beardin näkemyksen olevan erityisen merkityksellinen, sillä se yhdistää idean kansallisista intresseistä ja kansallisvaltion noususta modernina poliittisena valtiomuotona (Beard 1935, 154; Burchill 2005, 1).

Kansainvälisen politiikan piirissä kansallisia intressejä on käytetty sekä kuvaamaan poliittista käytöstä että analyttisena välineenä oikeuttamaan ja määrittämään valtion ulkopolitiikkaa. Kumpikin käyttötapa pitää kuitenkin sisällään oletuksen siitä, mikä on parhaaksi yhteisölle sekä ulkopolitiikan että sisäpolitiikan alalla. (Burchill 2005, 23.) Kansalliset intressit –käsite onkin itsessään hyvin epämääräinen termi, jolle annetaan moninaisia merkityksiä erilaisissa konteksteissa ja johon liitettyjä merkityksiä on vaikea sovittaa yhteen. Lisäksi käsitteen perimmäisestä merkityksestä tai sisällöstä ei ole päästy yhteisymmärrykseen siitä huolimatta, että käsitteeseen liittyvää tutkimuskirjallisuutta on runsaasti ja sen asema keskeinen kansainvälisen politiikan tutkimuksen alalla. Termin kyseenalaistavat tahot viittaavatkin kansallisille intresseille annettavan sisällön ja sen normatiivisuuden olevan tulosta käsitteen ympärillä käytävästä jatkuvasta keskustelusta ja siitä, että termille on vaikea

löytää tarkkaa määritelmää useista yrityksistä huolimatta. (Drulák 2010, 12; Frankel 1970, 15.)

Friedrich Kratochwilin mukaan kansallisten intressien määrittelyn kannalta on ongelmallista ristiriitaisten poliittisten vaatimusten esittäminen valtion edun nimissä, minkä vuoksi käsitettä on vaikea määrittää sen sisällön perusteella. Sen seurauksena moni pitääkin käsitteen käyttöä analyysissa merkityksettömänä fraasina, vaikka toisaalta puhe kansallisista intresseistä on osa poliittista todellisuutta ja sisäänrakennettuna useisiin diskursseihin. Kansallisten intressien käsite on toisaalta myös hyvin epäselvä analyttisesti, mutta siitäkin huolimatta tärkeä ja usein poliitikkojen käyttämä termi, minkä vuoksi sitä voisi tarkastella myös ideologioiden näkökulmasta. Kansallisten intressien tutkimusta on myös perusteltu empiirisen tutkimuksen mahdollisuudella, jonka avulla voisi määrittää toistuvia kaavoja käsitteen käytössä ja kategorisoida sen sisältöjä analyysin perusteella. (Kratochwil 1982, 1—2.)

Sen sijaan Jutta Weldesin mukaan kansallisten intressien käsite on ollut keskeinen osa kansainvälisen politiikan teorioita, sillä sen avulla on ollut mahdollista selittää valtion toimintaa. Siitä huolimatta, että moni on kyseenalaistanut käsitteen analyttisen voiman, Weldes korostaa sen keskeisyyttä selittämässä valtion sisäistä päätöksentekoa ulkopoliitiikan alalla. (Weldes 1996, 275—276.) Kansallisten intressien tutkimukselle on siten tarvetta, koska käsitteellä on joka tapauksessa oma roolinsa osana poliittista diskurssia ja sitä käytetään tietyn logiikan mukaan ja erityisesti, mikäli diskurssit otetaan vakavasti, käsitteen käyttö voi myös vaikuttaa siihen, millaisia poliittisia toimia toteutetaan tai torjutaan sekä millaista toimintatapaa poliittisen prosessin aikana hyödynnetään (Kratochwil 1982, 9).

Intressejä on toisaalta myös kategorisoitu eri perustein ja niitä on mahdollista tutkia useista eri näkökulmista, joita W. David Clinton erittelee jakaessaan ne viiteen ryhmään. Niistä ensimmäisen eli pluralistisen näkemyksen mukaan kansalliset intressit tai niiden synonyymina usein käytetty julkiset intressit eivät ole muuta kuin summa erityisiä valtion sisäisiä, yhteiskunnallisessa keskustelussa esiin nousevia etuja. Näkemys on kuitenkin itsessään *raison d'état* -konseptin kanssa ristiriidassa erityisesti, jos se pyritään sovittamaan yhteen moniäänisen yhteiskunnan kanssa. Toisaalta subjektivistisen näkemyksen mukaan, jota edustaa muun muassa James Rosenau, käsitteen käytön tarkoituksena on pitää yllä julkista keskustelua avoimena erilaisten intressiryhmien näkemyksille. Tällöin kansaa ei enää nähdä yhtenäisenä kokonaisuutena, vaan pikemminkin omia etujaan ajavina erityisryhminä. Kansallisille intresseille voi antaa myös menetelmällisiä merkityksiä sisällön sijaan ja

määritellä ne poliittisten toimijoiden käyttäminä metodeina eikä niinkään poliittisen toiminnan tuloksina, jolloin niiden merkitys vaihtelisi maan sisäisen poliittisen valtasapainon ja poliittisen järjestelmän mukaan. Näkemystä edustaa Stephen Krasner, joka argumentoi, ettei kansallisia intressejä voisi kohdella muuttumattomina tosiasioina, sillä poliittisten toimijoiden preferenssit muuttuvat myös ajan myötä. (Clinton 1994, 25—29.)

Kansalliset intressit voidaan määritellä myös poliittisen regiimin tyyppin mukaan, sillä erilaisilla poliittisilla järjestelmillä on erilaisia tarpeita ja ulkopoliittisia päämääriä. Tällöin intressejä ei nähdä henkilökohtaisina preferensseinä, vaan ne määrittyvät sen perusteella, minkä pidetään olevan pysyvästi hyväksi yhteiskunnalle ja valtiolle. Kansalliset intressit voidaan myös nähdä muuttumattomina tosiasioina, jotka ovat riippumattomia valtion poliittisesta järjestelmästä. Käsitteen moderniin näkemykseen ehkäpä voimakkaimmin liitetyn henkilön, Hans Morgenthauin, mukaan valtion intressit muotoutuvat kansainvälisessä ympäristössä, missä valtion vallan maksimointi on sen tärkein päämäärä. Sen seurauksena valtiolla voisi olla yhteisiä kansallisia intressejä, joiden päämääränä on turvata valtion asema kansainvälisessä järjestelmässä. (Clinton 1994, 29—32.)

Tulen myöhemmin palaamaan Clintonin näkökulmaan kansallisista intresseistä menetelmällisenä käsitteenä, joka voidaan määrittää poliittisten toimijoiden käyttäminä menettelytapoina, ja keskityn hieman tarkemmin Stephen Krasnerin lähestymistapaan nähdä intressit suhteessa poliittisten toimijoiden tavoitteisiin. Menetelmällinen näkökulma avaisi tietä kansallisten intressien tarkastelemiseen osana puoluepolitiikkaa, sillä se olettaa intressien olevan riippuvaisia valtiollisesta päätöksenteosta sekä poliitikkojen tavoitteista ja preferensseistä, jolloin muuttumattomien kansallisten intressien määrittämisen sijaan tutkimuksen päämääränä olisi mahdollista tarkastella intressien tuottamista osana poliittista päätöksentekoa. Samalla tavalla kansallisten intressien tutkimuksen ongelmaksi määritellään usein sen sisällöllinen ja analyttinen epämääräisyys, vaikka termiä käytetäänkin paljon poliittisessa retoriikassa, minkä vuoksi käsitteelle annettuja sisältöjä voisi olla mielekästä lähestyä hieman eri näkökulmasta. Sen sijaan, että kansalliset intressit ymmärrettäisiin sisällöltään muuttumattomina analyttisinä välineinä, niitä voisi tarkastella osana puoluepoliittisia kielenkäytön strategioita erilaisten poliittisten päämäärien saavuttamiseksi sekä osana puolueiden ideologioiden rakentamista ja niiden ilmaisua. Keskityn kuitenkin seuraavaksi tarkemmin siihen, miten kansalliset intressit –käsite on ymmärretty ja määritelty

osana kansainvälisen politiikan tutkimusta, koska käsitteen tutkimus pohjautuu alun perin sen eri koulukuntajaoille.

2.2. Kansallisten intressien tutkimuksen historia osana kansainvälisen politiikan traditiota

2.2.1. Perinteinen lähestymistapa: realistinen koulukunta

Kansallisten intressit -käsitteen teoretisointi on kansainvälisen politiikan piirissä liitetty ensisijaisesti realistisen koulukunnan perinteeseen, joka pohjautuu muun muassa Hobbesin, Machiavellin ja Meinecken ajatteluun (Drulák 2010, 13). Realistinen koulukunta edustaa perinteistä valtiokeskeistä näkemystä kansainvälisestä järjestelmästä Hobbesin tavoin toistuvien konfliktien ja kansallisvaltioiden kilpailun tilana, missä kunkin valtion päämääränä olisi saavuttaa omat intressinsä. Näkemyksen mukaan kansainvälisen järjestelmän ei tulisi muuttua odottamattomasti, vaan pikemminkin toistaen historiallisia kehityskuluja omaehtoisen uudistumisen tai radikaalin muutoksen sijaan. (Burchill 2005, 30—31; Pham 2008, 259.)

Kansalliset intressit -käsitteen moderni ymmärrys on sen sijaan peräisin Hans Morgenthaulta, joka edustaa luonnontieteille tyypillistä positivistista näkökulmaa kansainvälisestä politiikasta tieteenä. Tällöin maailmanpolitiikan niin sanotut todelliset perusteet olisi mahdollista paljastaa älyllisen päättelyn avulla ja johtaa tietyt universaalit periaatteet historian kokemusten perusteella, jolloin maailmanpolitiikan kehityskuluja olisi mahdollista myös ennustaa. Hän pyrkii määrittelemään käsitteen objektiivisesti riisumalla sen normatiivisista, historiallisista ja sisäpoliittisista määreistä, jolloin kansalliset intressit tulisi ymmärtää objektiivisena poliittisena todellisuutena, joka on mahdollista löytää rationaalisten ajattelun avulla. Toisaalta Morgenthaun näkemyksestä poiketen useille realistisen koulukunnan edustajille kansallisten intressien määrittäminen poliittisen järjestelmän kontekstissa on merkityksellisen, sillä se tarjoaa relevantin viitekehyksen käsitteelle osana poliittista toimintaa. (Drulák 2010, 13; Burchill 2005, 30, 33—34.)

Morgenthaulte on tyypillistä määritellä kansalliset intressit ensisijaisesti vallan termein, jolloin valtion vaikutusvalta voitaisiin mitata strategisten ja taloudellisten kansallisten

intressien avulla. Hänelle kansalliset intressit ovat puoluepolitiikan yläpuolella olevia muuttumattomia tosiasioita, jotka tarjoavat poliitikoille rationaaliset päätöksenteon suuntalinjat. Siten kansallisten intressien tehtävänä on suojella valtion fyysistä, poliittista ja kulttuurista identiteettiä ulkopuolisten tahojen vaikutusvallalta. (Burchill 2005, 35—37.) Kansalliset intressit nähdään siten ulkopolitiikan perimmäisinä päämäärinä kansainvälisessä ympäristössä, jolloin kullekin valtiolle on ominaista pyrkiä ajamaan omia etujaan valtioiden välisessä vuorovaikutuksessa. Kansainvälisesti valtioiden intresseissä on siten pyrkiä pitämään yllä olemassa olevaa valtatasapainoa näyttämällä vaikutusvaltansa pitääkseen yllä jo saavutettua asemaansa tai hankkimaan itselleen samanaikaisesti enemmän valtaa kasvattaakseen vaikutusvaltaansa. Toisaalta puhuessaan kansainvälisestä järjestyksestä Yhdistyneiden kansakuntien perustamisen jälkeen hän huomauttaa uudesta kansallisten intressien paradokseista, missä valtioiden täytyisi määritellä kansallisen politiikkansa intressit suhteessa niiden valtioiden intresseihin, joilta he hakevat tukea politiikalleen kansainvälisessä järjestelmässä. Se osaltaan rajoittaa kunkin valtion itsenäistä valtaa, mutta edistää yhteisen intressin muodostumista ja välttää konfliktien syntymistä. (Pham 2008, 258; Morgenthau 1954, 80, 83.)

Toisaalta neorealistista lähestymistapaa edustava Kenneth Waltz suhtautuu kansainväliseen todellisuuteen anarkian tilana, missä valtioiden epätasaisesti jakautuva vaikutusvalta on välttämätön osa järjestelmää. Waltzin mukaan kansalliset intressit ovatkin kansainvälisen järjestelmän rakenteen tulosta eivätkä Morgenthauin tapaan poliitikkojen löydettävissä ja päätettävissä. Sen vuoksi valtioiden on mahdollista vaikuttaa kansainvälisen järjestelmän toimintaan, mutta ei kontrolloida sitä kokonaisuudessaan. Näkemyksen mukaan kansalliset intressit koostuvatkin valtion turvaamiseksi vaadittavista ominaisuuksista ja sen vaikutusvalta määräytyy suhteessa muihin toimijoihin, jolloin intressien tehtävänä on ennen kaikkea säilyttää valtion olemassaolon edellytykset. (Buchill 2005, 42—45; Drulák 2010, 13.)

Kansallisten intressien teoretisointia realistisen koulukunnan piirissä on kritisoitu erityisesti sen kyvyttömyydestä eritellä niitä objektiivisesti mitattavia ominaisuuksia, joiden avulla perimmäisiä valtion kansallisia intressejä voisi määritellä. Morgenthau on vastannut kritiikkiin toteamalla kansallisten intressien olevan tosiasiaa kansallisten etujen muotoon puettuja taloudellisia intressejä, joiden tarkoituksena on peittää niiden todellinen luonne ja se, missä määrin valtio ajaa kyseisiä etuja. Väite on mielenkiintoinen erityisesti siksi, että se realistiselle koulukunnalle epätyypilliseen tapaan olettaa kansallisten intressien ja

ulkopolitiikan määrittämisen olevan poliittinen prosessi, jossa erilaisilla kilpailevilla eturyhmillä olisi tasa-arvoiset vaikutusmahdollisuudet. Toisaalta realistiset teoriat pyrkivät selittämään kansallisia intressejä ainoastaan valtioiden ulkopoliitiikan strategisen vallan termein, minkä seurauksena Waltzin näkemyksen mukaan kansallisvaltion sisäisellä kehityksellä ei välttämättä ole vaikutusta sen ulkoiseen käytökseen kansainvälisessä ympäristössä sen anarkistisen luonteen vuoksi. (Buchill 2005, 38—39, 47.)

2.2.2. Kriittiset näkökulmat: liberalistinen, konstruktivistinen ja marxilainen koulukunta

Liberalistinen, konstruktivistinen ja marxilainen koulukunta tarjoavat kriittisen näkökulman realistisen koulukunnan käsityksille kansallisista intresseistä. Liberalistinen koulukunta pitää sisällään laajan kirjon erilaisia suuntauksia, joiden asenteet kansallisvaltion asemasta kansainvälisessä ympäristössä ja kansallisten intressien roolista diplomatiassa vaihtelevat paljon (Burchill 2005, 105). Adam Smithin klassinen teoria kansallista intresseistä ja yleisesti markkinaliberalismista sekä Andrew Moravcsikin käsitys intresseistä yksilöiden valintojen summana ovat ehkäpä huomattavimpia esimerkkejä liberalistisen koulukunnan käsityksestä kansallisista intresseistä. Liberalistiselle koulukunnalle on siten tyypillistä yleisesti torjua realistiselle koulukunnalle ominainen näkemys ylhäältä alaspäin suuntautuvasta kansallisten intressien määrittelystä ja argumentoida sen sijaan niiden muotoutuvan maan sisäpolitiikassa alhaalta ylöspäin tapahtuvan yksilöiden ja ryhmien intressien vuorovaikutuksen tuloksena. Siten kansallisten intressien muutokset ovat tulosta sisäpoliittisista preferensseistä eivätkä niinkään kansainvälisen politiikan todellisuudesta, joka tulisi löytää. Liberalistisen koulukunnan edustajille on kuitenkin tyypillistä liittää kansalliset intressit ulkopoliitikassa tiettyyn pisteeseen asti joko valtion hyvinvoinnin maksimointiin, kansainvälisten instituutioiden vahvistamiseen tai demokratian levittämiseen. (Drulák 2010, 13.)

Liberalistinen koulukunta on perinteisesti tarkastellut ensisijaisesti maiden sisäisiä olosuhteita, minkä vuoksi ne toimivat myös lähtökohtana selittäessään valtioiden kansainvälisiä toimintaperiaatteita (Roseau & Durfee 2000, 34). Yleisesti ottaen koulukunnalle on tyypillistä ymmärtää kansalliset intressit valtion toimintaa kuvaavaksi metaforaksi, jossa on kuitenkin pohjimmiltaan kysymys ensisijaisesti yksilöiden intresseistä, joista yhteisön intressit on mahdollista johtaa. Andrew Moravcsikin niin sanotun valtio-

yhteiskuntaliberalismin konseptin mukaan yksilöt muotoilevat intressinsä itsenäisesti politiikasta riippumatta ja sen jälkeen pyrkivät edistämään niitä politiikan ja yhteisöllisen toiminnan avulla. Moravcsik pitää siten yksilöitä yhteiskunnan pääasiallisina poliittisina toimijoina sekä kansainvälisesti että valtion tasolla, jolloin samaiset yksilöt vaikuttavat myös valtioiden ulkopoliittikan preferenssien arvioimiseen, minkä seurauksena kyseiset preferenssit luovat myös reunaehdot kansainvälisen järjestelmän toiminnalle. (Kratochvíl 2010, 28; Roseau & Durfee 2000, 41—42.)

Toisaalta Adam Smithin teoria markkinatalouden näkymättömästä kädestä perustuu hyvin pitkälle käsitykseen ihmisluonnosta, jolle on ominaista pyrkiä keräämään itselleen materiaalista hyötyä. Hän selittää yksilön toiminnan kautta yhteisön taloudellisen järjestelmän toimintaa, jolloin yksilöt pyrkivät heidän hyvinvointinsa kannalta välttämättömän työnteon avulla tuottamaan mahdollisimman suuren hyödyn yhteiskunnalle tiedostaen yksilöiden intressien toteuttamisen lisäävän kansakunnan hyvinvointia. Hänen mukaansa kansalliset intressit ovatkin yksinkertaisesti yksilöiden intressien yhteenlaskettu summa ilman tietoista valtiollista suunnittelua, ja valtion rooli rajoittuu teoriassa kansalaisten turvallisuuden ja kansallisen tuotannon suojeluun kansainvälisessä järjestelmässä. (Beard 1935, 160—161; Burchill 2005, 105—108, 110.) Samoin yleisesti ottaen markkinaliberalismin kannattajille kansalliset intressit muuttuvat ajan myötä talouden modernisaatiotarpeiden myötä (Burchill 2005, 142).

Liberalistisen koulukunnan edustajat ovat kuitenkin yleisesti ottaen olleet melko kriittisiä kansallisten intressien käsitteen suhteen, sillä he näkevät hallituksen politiikan heijastavan usein yhteiskunnallisesti vallassa olevan ryhmän näkemyksiä. Samalla tavalla liberalistinen valtiokäsitys on hyvin välineellinen, sillä heidän mukaansa valtio ei edusta yhtenäistä päätöksenteon yksikköä, vaan ainoastaan instituutiota, joka muodollisesti käsittelee poliittisia kysymyksiä. Tällöin näkemys yhteisestä intressistä katoaa modernissa moniulotteisessa yhteiskunnassa, jolloin julkiset tai kansalliset intressit voivat viitata vain yksityisten etujen summaan. (Krasner 1978, 28.)

Toisaalta konstruktivistiselle koulukunnalle on tyypillistä jakaa käsitys valtion identiteetistä, joka muotoutuu sekä kansallisissa että kansainvälisissä sosiaalisissa käytännöissä. Koulukunnan sisäiset suuntaukset eroavat kuitenkin identiteetin määrittelyn tavoissa ja siinä, minkä painoarvon ne antavat joko kansainväliselle tai kansalliselle ympäristölle identiteetin muodostamisprosessissa. Sen seurauksena identiteetin ymmärretään olevan joko

kansainvälisen ympäristön tulosta tai sisäpolitiikan kansallisia erityispiirteitä esiintuovien ideologioiden jatke. (Finnemore & Sikkenk 2001, 399.) Konstruktivismille on toisaalta tyypillistä olla antamatta valtiolle keskeistä asemaa kansainvälisen politiikan tutkimuksessa, sillä heidän mukaansa valtiot määrittävät ulkopoliittikkansa itsenäisesti sisäpoliittisista olosuhteista riippumatta. Näkemys on kuitenkin hieman ristiriidassa koulukunnan kansallisten intressien ymmärrystävän kanssa, minkä tulisi olla tulosta nimenomaan kansallisesta identiteetistä. Näkemys kuitenkin yhdistää toisiinsa valtion kansainvälisen toiminnan ja sisäpolitiikan. (Kratochvíl 2010, 23.)

Konstruktivistit korostavat yhteisten aatteiden merkitystä kansallisten intressien artikuloinnissa, minkä vuoksi he usein tutkivat intressejä diskurssien, normien ja identiteettien kautta (Drulák 2010, 13). He argumentoivat, että yhteiset aatteet ja uskomukset muovaavat sosiaalista ja poliittista toimintaa, mikä puolestaan vaikuttaa lisäksi sekä poliittisten toimijoiden sosiaalisiin identiteetteihin että heidän intresseihinsä. Siten heille on myös tyypillistä nähdä kansallisten intressien muodostuvan vaikutusvaltaisessa yhteiskunnallisessa asemassa olevien henkilöiden myötävaikutuksesta, joiden tavoitteena on turvata tietynlaisia identiteettejä. Ilmeisintä identiteetin rooli politiikanteossa on heidän mukaansa poliittisen eliitin diskursseissa, joissa he pyrkivät liittämään kansallisten intressien käsitteen jo ennestään tunnettuihin sosiaalisiin uskomuksiin valtion identiteetistä. Analyysi johtaa siten tarkastelemaan, kuinka identiteettiä ja intressejä luodaan politiikassa. (Finnemore & Sikkink 2001, 394; Burchill 2005, 195—197.)

Alexander Wendtin mukaan yksilön toimintaa ohjaa ennen kaikkea jaetut aatteet eivätkä niinkään materiaaliset voimat, minkä vuoksi yksilöiden identiteetti ja intressit ovat yhteisten aatteiden tulosta, jotka ohjaavat samalla tavalla myös valtion toimintaa. Sen seurauksena kansalliset intressit ovat merkittäviä sosiaalisia rakennelmia, jotka tulisi nähdä myös pääasiallisena valtion toimintaa ohjaavina voimina. (Burchill 2005, 186.) Poikkeuksellisen Wendtin näkemyksestä tekee se, että hänen mukaansa valtioita tulisi tarkastella kuin toimijoita, joilla on omia intressejä. Ihmisten toiminta on hänen mukaansa kulttuurisidonnaista eikä niinkään materialistista, minkä seurauksena hän näkee myös valtiot ihmisinä, joilla on samalla tavoin päämääriä ja käsitys minuudesta. Hänen mukaansa valtioiden sisäisen päätöksenteon rakenne institutionalisoi ja mahdollistaa kollektiivisen toiminnan ja yhdessä identiteettinsä kanssa luo universaaleja kansallisia intressejä. Wendtin näkemys yhdistää siten toisiinsa intressit ja identiteetin, jotka kummatkin ovat sosiaalisesti

rakennettuja, vaikka hänen mukaansa valtion identiteetti voi rakentua myös hallinnon kautta. (Burchill 2005, 190—192.) Wendt määrittelee siten kansalliset intressit osittain uudella tavalla vuorovaikutuksessa syntyvien merkityksien luomisen prosessina, mutta analyysi ei siitä huolimatta tarjoa kattavaa määrittelyä käsitteen analyyttiselle käytölle (Weldes 1996, 279—280).

Yhtäältä Jutta Weldesin mukaan kansallisten intressien konseptin analyyttinen käyttö on melko rajoitettua niin kauan, kun se ymmärretään sosiaalisena rakennelmana (Burchill 2005, 201). Samalla tavoin kansalliset intressit ovat tärkeitä kansallisessa poliittisessä diskurssissa kahdesta syystä. Ensinnäkin poliitikoille on hyödyllistä määrittää ulkopoliittisia tavoitteita kyseisen käsitteen kautta, jolloin kansalliset intressit muodostaisivat pohjan valtion toiminnalle kansainvälisesti. Toiseksi käsite toimii retorisenä välineenä, jonka avulla valtion toiminnalle on mahdollista hakea legitimiyttä ja poliittista tukea. Käsitteen avulla on siten mahdollista tehdä tietyt politiikkakäsitteet tärkeiksi ja legitimoida valtion toimintaa. Weldesin mukaan kansallisten intressien määrittely pitää sisällään sen, miten valtio näkee itsensä ja ketkä ovat sen vihollisia, sekä sen, millä tavoin ne uhkaavat valtiota ja kuinka olisi parasta toimia kyseisten uhkien kanssa. (Weldes 1996, 276, 282.)

Weldes ymmärtää kansalliset intressit konstruktivistiseen tapaan sosiaalisina rakenteina, sillä valtion virkamiesten on täytynyt olla osa sosiaalisen tulkinnan prosessia ymmärtääkseen, millaisessa tilassa valtio toimii ja kuinka heidän tulisi siihen vastata ennen kuin he voisivat puhua valtion nimissä. Tällainen tulkinnan prosessi tuottaa siten yhteisen kielenkäytön tavan, jonka jakavat ainakin valtion toiminnasta päättävät virkamiehet sekä yleisö, jolle valtion toiminnan tulisi olla legitimiä. Weldes kutsuukin yhteistä puhetapaa kansallisiksi intresseiksi, joiden sisältö määräytyy poliittisen ilmaisun perusteella. Kansalliset intressit ovat siten erilaisia merkityksiä saava objekti, jonka sisältö ja käyttötapa riippuvat jaetuista näkemyksistä kansainvälisestä järjestelmästä ja valtion roolista sen piirissä. (Weldes 1996, 276—277.)

Marxilaisen koulukunnan ulkopoliitiikan kriittiselle analyysille on ominaista kyseenalaistaa kansallisten intressien olemassaolo kansainvälisissä suhteissa ja nähdä valtioiden ulkopoliittikka maan sisäisen politiikan ja talouden rakenteiden tuloksena. Koulukunnan mukaan keskeiset talouden ja politiikan toimijat määrittelevät kansallisten intressien sisällön eivätkä ne siten ilmennä koko yhteiskunnan etua, minkä vuoksi käsitteen ymmärretään olevan suureksi osaksi propagandan väline. Sen seurakusena marxilaiselle koulukunnalle on

tyypillistä esittää valtion puolustavan yksityisen pääoman etuja, mikä välittyisi myös valtioiden ulkopoliittikkaan. (Burchill 2005, 64—65.)

Koulukunnan tunnetuin edustaja, Carl Marx, kiistää kansallisten intressien olemassaolon sellaisenaan ja pitää niitä pikemminkin luokkaintresseinä, jotka on naamioitu kansalliseksi eduksi. Siten kapitalistinen luokka toteuttaa kaupallista ja imperialistista politiikkaa kansallisten intressien nimissä pyrkien kasvattamaan markkinoitaan työväenluokan tuottamien hyödykkeiden turvin. Koulukunnan edustajat eivät siten usko, että valtio ajaisi yleistä yhteiskunnan hyvinvointia edistäviä intressejä tai valtion itsenäisiä etuja, vaan tavoittelee pikemminkin taloudellisten päämäärien toteutumista. Valtion päämäärien takana nähdään siten vaikuttavan ideologisia tavoitteita ja niitä pidetään välillisinä eikä niinkään itseisarvoisina intresseinä, sillä heidän mukaansa ideologiset päämäärät ja taloudelliset intressit ovat itseisarvoisesti erottamattomia. (Beard 1935, 167; Krasner 1978, 26.) Marxin näkemys kansallisista intresseistä on siten hyvin rajoittava, sillä sen avulla ei ole mahdollista ymmärtää nationalismin ehdollistavaa voimaa yksilön ajattelussa, joka sekä yhdistää että erottaa ihmisiä. Sen vuoksi koulukunnan edustajat ovat erityisen myöhään tiedostaneet nationalismin vaikutuksen yksilöiden poliittisen identiteetin kannalta, mutta ennen kaikkea sen, missä määrin nationalismi ja kansalliset intressit heikentävät luokkatietoisuutta ja solidaarisuutta. (Burchill 2005, 86.)

3. KANSALLISET INTRESSIT PUOLUEPOLITIIKASSA

Petr Kratochvíl mukaan kansainvälisen politiikan piirissä on pystytty selittämään vakuuttavasti valtiokeskeisen kansainvälisen järjestelmän ja kansallisten intressien käsitteen yhteys, mutta siitä huolimatta sen on ollut vaikea perustella kansallisten intressien käsitteen käytön merkitystä osana tieteellistä tutkimusta (Kratochvíl 2010, 24). Toisaalta Joseph Frankelin mukaan kansainvälisten suhteiden teoria ei kykene analysoimaan kansallisten intressien sisältöä ja käyttötarkoituksia kokonaisuudessaan, mutta siitä huolimatta Burchill huomauttaa tutkimuksen menevän kansallista ulkopoliittikan päätöksentekoa pidemmälle vertailemalla kansallisvaltioiden ulkopoliittisia tavoitteita (Burchill 2005, 4). Tarkastelen seuraavaksi, kuinka kansainvälisten suhteiden teoretisoinnin voisi liittää osaksi puoluepolitiikan erityisryhmien poliittisten tavoitteiden tutkimusta. Tarkastelen sen vuoksi ensin, kuinka konseptia voisi tutkia käsitelähtöisesti osana sekä sisä- että ulkopoliittisia puoluediskursseja ja jaottelen intressit julkisiin ja kansallisiin etuihin sekä erilaisiin käsitteen käytön avulla tavoiteltuihin retorisiin päämääriin. Sen jälkeen esittelen Britannian Konservatiivipuolueen puhetta kansallisista intresseistä taustana Tshekin Kansalaisdemokraattisen puolueen diskursseille.

Kansainvälisen politiikan piirissä realistinen koulukunta ymmärtää kansalliset intressit olennaisena ja pysyvänä osana valtioiden ulkopoliittikkaa, jossa intressit eivät määrittyisi niinkään poliittisen keskustelun perusteella, vaan olisi johdettavissa poliittisen keskustelun taustalta löytyvän valtopoliittisen todellisuuden pohjalta. Koulukunnalle on siten tyypillistä liittää kansalliset intressit yksinomaan kansainvälisen järjestelmän piiriin ja analysoida niitä osana valtioiden ulkopoliittisia tavoitteita, vaikka myöntääkin niiden määrittämisen olevan osa valtion päätöksentekoa. Toisaalta liberalistisen koulukunnan edustajat näkevät kansalliset intressit yksityisten etujen summana, joka tuottaa erityisiä ulkopoliittisia tavoitteita, mutta ei kuitenkaan analysoi itse valtion päätöksentekoprosessin vaikutuksia intressien muotoiluun. Sen sijaan konstruktivisteille on tyypillistä korostaa kansallisen identiteetin merkitystä valtion intressien määrittelyssä ja osaltaan nähdä maan sisäpoliittiset tavoitteet erillisinä sen ulkopoliittisista päämääristä, joihin kansalaisilla ei koulukunnan mukaan olisi paljoa vaikutusvaltaa. Marxilaiselle koulukunnalle puolestaan kansalliset intressit edustavat yksinomaan eliitin etuja, joita toteutetaan sekä sisä- että ulkopoliittikassa politiikassa.

Kansalliset intressit käsitteenä sijoittuu siten kansainvälisen politiikan ja valtio-opin välimaastoon, jolloin kansainvälisen politiikan teorioista puuttuu luonnollisesti kansallisen päätöksenteon ulottuvuus ja sen roolin arviointi kansallisten intressien artikuloinnissa. Useat kansainvälisten suhteiden koulukunnat viittaavat kansallisten intressien määrittämiseen osana kansallista päätöksentekoa, mutta eivät teoretisoi tai määrittele tarkemmin sen merkitystä intressien artikuloinnissa. Lisäksi teoriat ohittavat intressien ilmaisun osana poliittista keskustelua ja niistä puuttuu erityisesti kansallisten intressien hyödyntämisen analyysivälineet kansallisissa diskursseissa sisäpoliittisiin tarpeisiin sekä yhteiskunnan erityisryhmien tapa hyödyntää käsitettä omiin tarkoituksiinsa. Kansainvälisen politiikan teoriat antavat kuitenkin pohjan käsitteen määrittelylle ja sen historiallisille käyttötavoille.

Kansallisia intressejä on kuitenkin pyritty määrittämään myös valtiokeskeisestä näkökulmasta Stephen D. Krasnerin tapaan, joka tarkastelee niiden muodostamista valtion päätöksenteon tavoitteiden kautta. Hänen mukaansa käsitettä on käytetty hyvin moninaisissa merkityksissä, jolloin esimerkiksi realistisen koulukunnan edustajat kansainvälisen suhteiden tutkimuksessa viittaavat sillä valtioiden tarpeeseen suojella alueitaan ja poliittista koskemattomuuttaan. Realistisen koulukunnan näkemys edustaa hänen mukaansa kansainvälisen politiikan tavoitteiden muodostamista deduktiivisesti, kun taas Krasnerin mukaan kansallisia intressejä tulisi sen sijaan lähestyä induktiivisesti kansallisten päätöksentekijöiden preferenssien kautta. (Krasner 1978, 12—13.)

Kansallisten intressien tutkimuksessa on siten mahdollista erottaa kaksi erilaista lähestymistapaa, jotka ovat loogis-deduktiivinen ja empiiris-induktiivinen näkökulma. Niistä ensimmäinen olettaa valtioiden omaavan tiettyjä päämääriä, jotka liittyvät erityisesti sen alueiden suojeluun ja poliittisen itsenäisyyden säilyttämiseen. Kyseinen lähestymistapa on hyvin voimakas erityisesti kansainvälisen politiikan piirissä, mutta se ei tarjoa kuitenkaan analyttisiä välineitä useisiin kysymyksiin kuten hegemonisten valtioiden käytöksen ymmärtämiseen tai ulkopoliittisten tavoitteiden asettamiseen, jotka eivät liity suoranaisesti valtion pääasiallisiin tavoitteisiin. Jälkimmäisen näkökulma puolestaan korostaa, että kansalliset intressit tulisi juontaa keskeisten päätöksentekijöiden lausunnoista ja toimista. Heidän asettamiensa poliittisten preferenssien tulisi kuitenkin täyttää kaksi seuraavaa kriteeriä, jotta niitä voitaisiin kutsua kansallisiksi intresseiksi. Päätöksentekijöiden toimien tulisi siten liittyä yleisiin yhteiskunnallisiin päämääriin eikä niinkään yhden ryhmän, luokan

tai yksityisten tahojen tavoitteisiin. Lisäksi preferenssien tulisi pysyä suhteellisen muuttumattomina ajan kuluessa. (Krasner 1978, 35.)

Puoluepoliittisen tutkimuksen kannalta lähestymistapa on kuitenkin ongelmallinen ensinnäkin siksi, että se keskittyy yksinomaan koko yhteiskunnan kannalta olennaisten intressien tarkasteluun eikä erittele yhteiskunnan erityisryhmien tai poliittisten puolueiden tapoja hyödyntää käsitettä poliittisessa puheessaan. Toiseksi Krasnerin mukaan kansallisten intressien tulisi olla suhteellisen muuttumattomia, mutta siitä huolimatta käsitettä käytettäisiin ilmaisemaan eri tahojen hyvinkin erilaisia tavoitteita, mikä ei väitteen sisäisesti osittain ristiriitaisten olettamusten vuoksi tarjoa pätevää viitekehystä intressien tutkimukselle osana puoluepolitiikkaa. Krasnerin jaottelussa on kuitenkin merkittävää sen tapa erottaa toisistaan kansallisten intressien käyttö kansainvälisessä politiikassa ja käsitteen hyödyntäminen kansallisella tasolla osana poliittista keskustelua.

Toisaalta kansainvälisen politiikan käsitys kansallisista intresseistä on Petr Drulákin mukaan usein hyvin koulukuntaorientoitunut ja voi sen vuoksi jäädä hieman pintapuolisiksi tai harhaanjohtaviksi teoreettisten erojensa artikuloinnissa, sillä kukin koulukunta pitää sisällään hyvinkin erilaisia näkemyksiä käsitteestä. Sen vuoksi kansallisten intressien käsitettä voisi olla antoisampaa lähestyä termin sisällön määrittelyn kautta eikä niinkään teoriaorientoituneesti sitoutuen tiettyyn koulukuntaan, sillä käsitelähtöinen tarkastelu avaisi Drulákin mukaan uusia näkökulmia kansallisten intressien tutkimukseen. (Drulák 2010, 14.)

Friedrich Kratochwilin mukaan kansallisten intressien käsitelähtöinen tarkastelu voidaan jakaa käsitteen normatiiviseen ja kuvailevaan lähestymistapaan. Siinä, missä kuvaileva käsitteen määrittely kategorisoi intressejä esimerkiksi luokan perusteella, normatiivinen lähestymistapa arvioi, kritisoi ja oikeuttaa toimintaa. Normatiivinen määrittely ottaa huomioon käsitteen käytön ympäristön eikä sen uskota viittaavan yhteen ainoaan ja muuttumattomaan kohteeseen, vaan ilmaisevan ensisijaisesti henkilökohtaisia preferenssejä. Normatiivisesta lähestymistavasta katsoen käsite voidaan ymmärtää joko täydentävinä tai kuvailevina ilmaisuina, ja siinä missä ensimmäinen täydentävät ilmaisut ovat muuttumattomia, kuvailevat ilmaisut riippuvat kontekstista ja oikeuttavat normatiivisen termin käyttöä politiikassa. Kratochwilin mukaan kansalliset intressit -käsitteen käytön tarkoituksena on oikeuttaa poliittista toimintaa ja niiden sisältö voidaan määrittää senhetkisten olosuhteiden perusteella. Analyysissa ei siten saa etusijaa rakenteet eivätkä toimijat, vaan

normit jotka ohjaavat ja oikeuttavat päätösten tekemisen ja niiden perustelut. (Kratochwil 1982, 3—4.)

Kratochwilin normatiivisen käsitelähtöinen lähestymistapa kansallisten intressien tutkimuksessa tuo sen lähemmäs erityisryhmien ja puolueiden diskurssien tutkimusta, sillä se ei oletta intressien olevan koko yhteiskunnan edun mukaisia poliittisia tavoitteita, vaan osa poliittista retoriikkaa, jonka avulla yhteiskunnan erityisryhmät pyrkivät oikeuttamaan toimintaansa. Erityisen sopiva tällainen näkemys on puoluepolitiikan kannalta, sillä mahdollistaa poliittisen retoriikan tarkastelun erityisryhmien ja henkilökohtaisten preferenssien näkökulmasta. Tällöin myöskään intressien sisältö ei ole muuttumaton, vaan ainoastaan sidottu senhetkisiin olosuhteisiin. Näkökulma jakaa lisäksi intressien tarkastelun sen käyttöyhteyksiä tai luokkia erittelevään osaan ja poliittisten toimijoiden preferenssien sisältöä tietynlaisessa sosiaalisessa ympäristössä kartoittavaan puoleen.

3.1. Kaksi päätöksenteon tasoa: kansalliset ja julkiset intressit osana ulko- ja sisäpoliittisia kysymyksiä

Puhe kansallisista intresseistä ei ole läsnä ainoastaan ulkopoliittisessa keskustelussa, vaan liittyy läheisesti myös useisiin sisäpoliittisiin teemoihin. Valtioiden ulko- ja sisäpolitiikat ovat yhteydessä toisiinsa yhä enenevässä määrin globaalissa maailmassa, jolloin kansallisista intresseistä voisi puhua laajemmin valtion tai maan intresseinä. Kansainvälisissä kysymyksissä voidaan myös puhua kahden tason neuvotteluista, joissa maiden sisä- ja ulkopoliitiikat kohtaavat. Kansallisella tasolla maan sisäiset ryhmät pyrkivät ajamaan intressejään painostamalla hallitusta toimeenpanemaan heille sopivia politiikkaohjelmia ja toisaalta poliitikot haluavat maksimoida valtansa yhteistyön avulla kyseisten ryhmien kanssa. Sen sijaan kansainvälisellä tasolla kansalliset hallitukset pyrkivät mahdollisimman hyvin tyydyttämään kotimaan politiikan paineita ja samanaikaisesti minimoimaan sen negatiiviset seuraamukset maan kansainvälisen tason kehityskuluille. Valtion intressit olisi siten mahdollista jakaa ulkopoliitiikan piirissä käytettyyn kansalliset intressit –termiin ja sisäpolitiikassa hyödynnettyyn vastaavaan julkiset intressit –käsitteeseen. (Putnam 1988, 434.)

Nykyaikaisessa kansainvälisessä järjestelmässä valtiot ovat riippuvaisia toisistaan ja kansainväliset valtioiden rajat ylittävät kysymykset sekä hallituksen intressit ovat läsnä sisäpoliittisessa keskustelussa samanaikaisesti, minkä vuoksi valtioiden sisä- ja ulkopoliitikat linkittyvät toisiinsa. Se puolestaan tekee kansallisten intressien käsitteestä entistä vaikeamman käyttää tehokkaasti tai liittää se yksin ulkopoliittisiin kysymyksiin, sillä usean politiikka-alan kysymykset riippuvat globaalissa maailmassa kansainvälisesti toisistaan ja sisäpolitiikan alaan liittyviin kysymyksiin lukeutuu entistä enemmän perinteisesti ulkopoliitiikan piiriin liittyviä teemoja esimerkiksi talouden, hyödykkeiden ja ihmisen vapaan liikkumisen myötä. Hallituksilla on siten myös monipuolisempia mahdollisuuksia vaikuttaa erilaisiin kysymyksiin esimerkiksi sisäpolitiikan avulla, kansainvälisten organisaatioiden kautta tai jopa toisen valtion lainsäädännön piirissä. Sen seurauksena ulkopoliittisten toimijoiden täytyy kiinnittää entistä enemmän huomiota maiden sisäpolitiikkaan ja liittää ulkopoliittiseen strategiaan osia sisäpoliittisista tavoitteista, jolloin myös ulkopoliitiikan tavoitteiden tulisi mahdollisesti pystyä politisoimaan kyseisiä sisäpoliittisia teemoja. (Keohane & Nye 2012, 7, 202.)

Globalisaation myötä valtioiden sisä- ja ulkopoliittisten toimien välinen raja on siten kasvavassa määrin epäselvä ja eri politiikka-aloilla ajettavat arvot mahdollisesti poikkeavat toisistaan, mikä voi saada aikaan hyvinkin erilaisia poliittisia prioriteetteja. Kansalliset intressit –käsitettä käytetään usein ulkopoliitiikan yhteydessä, mutta termiä on kuitenkin mahdollista hyödyntää myös sisäpolitiikassa. Käsitteen käyttötarkoituksissa sisä- ja ulkopoliitiikassa on myös huomattavia eroja siinä, millä tavoilla niiden tavoitteet eroavat toisistaan. Sisäpolitiikan alalla voidaan lisäksi kyseenalaistaa kaikille yhteisesti hyvän politiikan löytymisen mahdollisuus, kun taas ulkopoliitiikassa kansallisten intressien katsotaan usein edustavan koko kansan etua. Ulkopoliitiikan alalla hallituksilla on myös huomattavasti suurempi määräysvalta yksilöihin nähden poliittisten tavoitteiden asettelussa, mutta sen sijaan sisäpolitiikassa kansalaisilla on edelliseen verrattuna melko suuri sananvalta. Lisäksi puolueen sisäisen yhtenäisyyden kannalta ulkopoliittisia kysymyksiä pidetään usein merkittävänä, minkä ylläpitämisen saavuttamiseksi puoluejohto pyrkii myös sisäpoliittisella areenalla. Sen seurauksena puolueen jäsenten täytyy pitää ulkopoliittisia kysymyksiä tärkeinä ja niiden merkittävyyttä perusteellaan usein puolueen jäsenille merkittävien politiikka-alueiden ja ideologisten arvojen avulla. Sisäpoliittisessa keskustelussa kansallisiin intresseihin viitataan kuitenkin usein yleisenä tai julkisena etuna kansallisten intressien sijaan. (Frankel 1970, 17, 38—39; Bjereld & Demker 2000, 23.) Siten ulkopoliittiset kysymykset saattavat

sekoittua myös yllättävän suuressa määrin osaksi sisäpoliittista keskustelua tai määrittää sen suuntaa.

Donald Nuechterlain identifioi kuitenkin merkittävän eron kansallisten intressien ja julkisten intressien välillä, joita käytetään usein toisensa synonyymeina. Hänen mukaansa siinä, missä kansalliset intressit viittaavat kansainvälisen ympäristön tavoitteisiin, julkiset intressit sen sijaan kohdistuvat sisäpoliittisiin päämääriin, jolloin nämä kaksi käsitettä viittaavat siten kahteen eri politiikan alueeseen. Samalla tavalla Paul Seaburyn mukaan julkiset intressit kohdistuvat koko yhteiskuntaan ja kansalliset intressit kansainvälisen ympäristön toimijoihin. Julkiset intressit pyrkivät siten oikeuttamaan sisäpoliittisia tavoitteita moraalisesti, kun sitä vastoin kansalliset intressit juontuvat kansainvälisen yhteiskunnan puutteista, minkä seurauksena Seaburyn mukaan valtiot tuottavat oman edun mukaisia ulkopoliittisia linjauksia. (Clinton 1994, 54.)

Kansallisten intressien ja julkisten intressien tarkastelu rinnakkain voisi olla mielenkiintoista, sillä kummatkin termit tulivat osaksi poliittista kielenkäyttöä samanaikaisesti. Termit ovat Kratochwilin mukaan saman intressien käsitteen kaksi eri käänköpuolta, jolloin Seaburyn määritelmän tavoin julkiset intressit puolustaisivat poliittisia tavoitteita sisäpolitiikassa ja kansallisten intressien tavoitteena olisi edistää maan etuja sen ulkopoliitiikassa. Samalla tavoin kuin kansallisten intressien käsitettä on ollut vaikea määritellä tyhjentävästi, myös julkiset intressit on käsitteenä saanut useita, sen käyttöyhteyksistä riippuvaisia merkityksiä. Sen vuoksi käsitettä käytetään poliittisissa diskursseissa usein oikeuttamaan erilaisia erityisryhmien intressien mukaisia tavoitteita siinä, missä kansallisten intressien käsitettä käytetään poliittisessa keskustelussa legitimoimaan tietynlaista politiikkaa. Siten Kratochwilin tutkimus osoittaa myös kansallisten tai valtion intressien sekä julkisten intressien termien yhteyden poliittiseen puheeseen ja sen diskursseihin. (Kratochwil 1982, 4, 14, 25.)

3.2. Kansalliset intressit osana puoluepoliittista keskustelua

Puhetta kansallisista intresseistä puoluepolitiikassa voi lähestyä Joseph Frankelin jaottelun kautta, joka tuo intressien määrittelyn osaksi valtiollista päätöksentekoa. Frankel keskittyy pääasiassa valtiolliseen päätöksentekoon ulkopoliitiikassa analysoidessaan kansallisia intressejä ja tekee eron sen välillä, että käytetäänkö käsitettä selittämään tai analysoimaan

valtioiden ulkopoliittikkaa vai oikeuttamaan tai järkipäätämään valtion toimintaa kansainvälisessä ympäristössä. Kyseistä ulottuvuutta kuvaa jako objektiiviseen ja subjektiiviseen tutkimuksen suuntaukseen, joista ensimmäinen korostaa pysyvien kriteereiden olemassaoloa, mitä vasten valtioiden ulkopoliittikkaa voisi arvioida ja verrata keskenään, kun taas jälkimmäinen keskittyy päätöksentekijöiden prioriteettien ja preferenssien selvittämiseen ja niiden muutoksiin samalla tavoin kuin vaihteleviin julkisen toiminnan puolustamisen ja oikeuttamisen argumentteihin. (Frankel 1970, 16—17; Burchill 2005, 3.)

Frankelin mukaan objektiiviset kansalliset intressit viittaavat kansallisvaltion pääasiallisiin ulkopoliittisiin tavoitteisiin, jotka ovat päätöksentekijöistä riippumattomia mutta löydettävissä perusteellisen tutkimuksen avulla. Kyseiset intressit ovat muuttumattomia ja ne liittyvät sellaisiin tekijöihin kuten valtion maantieteelliseen sijaintiin, historiaan, naapurimaihin, voimavaroihin, väestön kokoon ja etnisyyteen. Subjektiiviset kansalliset intressit liittyvät sen sijaan senhetkisen hallituksen tai poliittisen eliitin preferensseihin ja pitävät sisällään ideologisia, uskonnollisia ja yhteiskuntaluokkaan liittyviä piirteitä. Niitä tulisi tutkia pääasiassa poliittisen päätöksenteon kautta, sillä kyseiset intressit perustuvat tulkintaan ja heijastavat hallitusten vaihdoksia. (Burchill 2005, 3; Frankel 1970, 17.) Siten objektiivinen näkökulma viittaa kansainväliselle politiikalle ominaiseen kansallisten intressien tarkastelutapaan, kun taas subjektiivinen lähestymistapa soveltuu paremmin puoluepoliittiseen lähestymistapaan. Kansalliset intressit –käsitteen voisikin nähdä olevan puoluepolitiikassa ennen kaikkea retorinen käsite, jonka avulla pyritään edistämään poliittisia tavoitteita.

Mikäli yhteiskunta nähdään enemmän kuin sen osien summana, on vaikea kieltää, etteikö eri ryhmillä olisi omia erityisintressejä samoin kuin sitä, että yhteiskunnalla kokonaisuutena olisi kuitenkin samanaikaisesti myös inklusiivisia tavoitteita. Yhteiskunnan tulisi siten turvata yhteiset normit kansalaisten hyvinvoinnin takaamiseksi, jolloin yhteisen hyvän määrittäminen perustuisi rationaaliseen järjestykseen yhteiskunnan edun saavuttamiseksi ja normatiivisiin ratkaisuihin siitä, miten yhteisesti hyvän ratkaisun voisi löytää. (Clinton 1994, 51—53.) Poliittisella areenalla on tyypillistä esittää hyvinkin paljon toisistaan poikkeavia näkemyksiä siitä, mikä olisi yhteiskunnan yhteinen etu. Demokraattisessa järjestelmässä kullakin poliittisella puolueella on lisäksi oma käsityksensä optimaalisesta yhteiskunnallisen kehityksen suunnasta, minkä vuoksi myös käsitykset yhteisestä edusta vaihtelevat. Puolueille on kuitenkin tärkeää pyrkiä esittämään näkemyksensä yhteiskunnan kehityssuunnista kaikkien etujen mukaisena vaihtoehtona politiikkansa legitimoimiseksi.

Kansallisten intressein käsitteen epämääräisyyden vuoksi yhteiskunnan erityisryhmät voivat hyödyntää käsitettä omien päämääriensä ajamiseksi, jolloin käsitteen diskursiivisen voiman avulla voi olla mahdollista saada tavoitteet vaikuttamaan laajemmilta yhteiskunnan päämääriltä kuin ne tosiasiallisesti ovatkaan. Tällöin erityiset intressit voivat kilpailla miltei tasavertaisina poliittisessa keskustelussa laajempien yhteiskunnallisten intressien kanssa. Kansallisia intressejä onkin usein kritisoitu sen epädemokraattisten elementtien vuoksi, sillä käsitteen avulla on mahdollista pyrkiä edistämään kapea-alaisia ryhmäintressejä. Lisäksi käsitteen käyttö poliittisissa diskursseissa ei useinkaan ole rationaalista ja tietoon pohjautuvaa, vaan sitä hyödynnetään naamioimaan erityisiä tavoitteita yhteiseksi hyväksi. (Clinton 1994, 37—39.)

Reicher ja Hopkins ovat tutkimuksessaan todistaneet, että diskursiivista puhetta kansallisia intressejä käytetään laajasti poliittisessa retoriikassa ja puolueet hyödyntävät sitä mobilisoidakseen tukea poliitikoilleen, jotka ovat usein jopa ristiriidassa keskenään. Dickersonin diskurssianalyysi kansallisista intresseistä myös osoittaa, että poliitikot käyttävät käsitettä retorisenä välineenä rakentamaan erilaisia sosiaalisia todellisuuksia, jotka pohjautuvat erityisille ideologisille agendoille. Lisäksi käsitettä voidaan hyödyntää myös täyttämään paikallisia vuorovaikutuskysymyksiä kuten vapauttamista poliittisista syytöksistä tai mustamaalaamaan muita tahoja. Kansallisista intresseistä tulee siten hyödyllinen retorinen väline, kun puhutaan joko poliitikon omista tai muiden toiminnan takaa löytyvistä motiiveista ja kun rakennetaan tai kuvataan niin sanottua poliittista todellisuutta. (Kurtz ym. 2010, 604.)

Kansallisten intressien voi myös katsoa ilmaisevan joko strategisia tai ideologisia tavoitteita osana poliittisia diskursseja, jolle Joseph Frankelin 1950-luvun kansallisten intressien ilmaisutapojen jaottelu on luonut pohjan. Hän jakaa intressien ilmaisun kolmeen kategoriaan, jotka edustavat strategisia, poliittisia ja taloudellisia etuja, jolloin kansallisten intressien nähdään olevan poliittisesti määriteltyjä, strategisten päämäärien mukaisia ja taloudellisten keinojen avulla saavutettavissa. (Frankel 1970, 54—55.) Toisaalta nykyään intressien nähdään ilmaisevan poliittisessa retoriikassa joko strategisia tai ideologisia tavoitteita esimerkiksi siten, että puolueen haluttomuus sopeutua yhteiseen ulkopoliittiseen linjaan voidaan nähdä ilmaisuna puolueen strategisesta harkinnasta, jolloin tavoitteita kansallisen yhtenäisyyden saavuttamisesta ei voida pitää puolueen vastuullisena politiikkana, vaan pikemminkin sen omien intressien tavoitteluna. Ideologia voi myös olla motiivina pyrkiä välttämään vastakkainasettelua, mikäli puolue kokee osallistumisen ulkopoliittiseen

keskusteluun ideologisesti rajoittavana. Ideologiset motiivit ulkopoliitikassa voivat myös saada puolueen kiinnostumaan tietyistä yksittäisistä kysymyksistä, mikä voi ilmetä aloitteena käydä poliittista keskustelua niiden ympärillä. Toisaalta Morgenthau mukaan ainoa tarkoitus ideologialle ulkopoliitikassa on muuttaa senhetkistä tilannetta, mihin moni tutkija yhtyy vielä nykyäänkin viisikymmentä vuotta myöhemmin. (Bjereld & Demker 2000, 18—20, 25.)

Kansalliset intressit –käsitettä käytetään siten puoluepolitiikassa ja poliittisessa keskustelussa retorisesti, jolloin pyrkimyksenä on edistää puolueen strategisia ja ideologisia tavoitteita. Toisaalta käsite pitää sisällään viittauksen kansaan tai kansallisuuteen, minkä vuoksi kansalliset intressit –käsitteen avulla voidaan pyrkiä vetoamaan myös kansallistunteeseen. Sen voisi nähdä siten myös eräänlaisena retorisenä tavoitteena oikeuttaa tiettyjä poliittisia päämääriä tai lisätä niiden painoarvoa keskustelussa.

Entisten kommunististen maiden nationalismia käsittelevässä tutkimuksessaan Katalin Miklóssy kategorisoi kansalliset intressit päämääriksi ja tavoitteiksi, jotka perustuvat toimijan käsityksiin kansakunnasta. Hän jakaa kansalliset intressit kahteen osaan, jossa valtionintressien tavoitteena olisi saavuttaa tai ylläpitää maan suvereniteettia ja parantaa sen asemaa kansanvälisellä tasolla. Kansan intressit sen sijaan pyrkisivät legitimoimaan valtion toimintaa vetoamalla kansan isänmaallisiin tunteisiin, jotka liittyvät usein sellaisiin kulttuurisiin erityispiirteisiin, joita yhteisöön liitetään ja joista muodostetaan poliittisesti merkittäviä elementtejä. Toisin sanoen valtion kansallinen taso keskittyisi sisäpoliittisiin intresseihin, joilla olisi myös mahdollisesti kansainvälisiä seuraamuksia. (Miklóssy 2003, 18.)

Reicherin ja Hopkinsin mukaan poliittinen puhe kansasta tai valtiosta kuvaa hyvin erilaisia mielikuvia identiteetin ja valtion suhteesta, jota uusinnetaan poliittisessa retoriikassa. Toisin sanoen nationalistinen retoriikka toimii kansan mobilisoinnin välineenä, mutta ei niinkään sen joko todellisen tai omaksutun yhtenäisen identiteetin vuoksi, vaan pikemminkin siksi, että kansakunnan kategoria voidaan rakentaa joustavasti ja strategisesti, jotta se yhdistäisi erilaisia ryhmiä kansallisten intressien nimissä. (Wallwork & Dixon 2004, 21—22.) Michael Billigin mukaan puolestaan kansallisuudesta puhuminen otetaan usein itsestäänselvytenä jokapäiväisissä käytännöissä, mutta myös poliittisissa diskursseissa. Hänen mukaansa viittaukset kansallisiin intresseihin ovat kuitenkin jatkuvasti esillä poliittisessa puheessa eivätkä yksin ulkopoliitikan piirissä, vaan lisääntyvässä määrin myös sisäpoliittisessa keskustelussa. Käsitteen monitulkintaisuudesta huolimatta se on samanaikaisesti voimakas retorinen termi, jota käytetään yleisesti poliittisissa diskursseissa kuvailemaan, oikeuttamaan

ja keräämään kansan tukea tietyille poliitikoille. (Kurtz ym. 2010, 604.) Billigin mukaan myös vakiintuneissa valtioissa, jotka ovat varmoja niiden omasta jatkuvuudestaan, kansallisuutta niin sanotusti liputetaan jatkuvasti ja muistutetaan kansakunnan luonteesta, jolloin se tarjoaa jatkuvan pohjan valtioiden poliittisille diskursseille. Kansallisuudesta muistuttaminen on kuitenkin hyvin tuttua ja jokapäiväistä, ettei sitä usein tiedosteta kansallismieliseksi ajatteluksi, sillä se ilmaistaan hienovaraisesti päivittäin muistutuksena kansan paikasta maailmassa. Billig kutsuu tapaa banaaliksi tai itsestään selviksi muistutuksiksi kansakunnasta, joka on rutiininomaista eikä usein tietoista toimintaa. (Billig 1995, 8, 41.)

Mikäli kansallisia intressejä tarkastellaan käsitelähtöisesti, on mahdollista pyrkiä selvittää käsitteelle annettuja merkityksiä senhetkisissä olosuhteissa sen sijaan, että tarkoituksena olisi asemoida pysyviä ja muuttumattomia, koko kansakunnalle yhteisiä intressejä. Samalla tavalla intressien moninaiseen luonteeseen ja sen sisäpoliittisiin hyödyntämistapoihin pääsee kattavammin käsiksi jakamalla valtionintressit sekä kansallisiin että julkisiin intresseihin, missä kansalliset intressit kuvaavat yleisesti ottaen maan ulkopoliittisia tavoitteita ja julkiset intressit sisäpoliittisia päämääriä. Toisaalta puoluepoliittisten erityisryhmien kannalta on olennaista tehdä ero objektiiviselle ja subjektiiviselle intressien tarkastelulle, missä subjektiivisesta näkökulmasta on mahdollista kartoittaa erityisryhmien tai henkilöiden lausuntojen sisältöjä ja tavoitteiden preferenssejä. Tällainen retorinen näkökulma tunnustaa erityisintressien olemassaolon myös puhuttaessa kansallisista intresseistä ja sen, että niitä ilmaistaan poliittisten diskursseihin avulla. Valtionintresseistä puhuttaessa puolueiden retoriset tavoitteet voidaan myös jakaa strategisiin, ideologisiin ja kansallistunteeseen vetoaviin päämääriin, jotka esiintyvät usein samanaikaisesti poliittisessa puheessa.

3.3. Iso-Britannian Konservatiivipuolue ja kansalliset intressit

Käytän Iso-Britannian Konservatiivipuoluetta taustoitukseksi Tshekin Kansalaisdemokraattisen puolueen kansalliset intressit –käsitteen käytölle ja ideologian analyysille, sillä kummallekin puolueelle on ollut ominaista käyttää maan intressit –käsitettä retorisesti poliittisissa puheissaan. Brittikonservatiiveilla on ollut myös vahva merkitys Kansalaisdemokraattisen puolueen ideologian kehittymisen kannalta, sillä ODS viittaa

puolueeseen usein esikuvanaan ja aineistolähtöisesti tarkasteltuna brittikonservatiivit nousevat usein esiin Tshekin kansalaisdemokraattien kirjoituksissa ja lausunnoissa. Lisäksi puolueet tekevät yhteistyötä Euroopan parlamentissa vuonna 2009 perustetussa uudessa Euroopan konservatiivit ja reformistit –puolueessa (Bale ym. 2010, 86). Brittikonservatiivien kohdalla olen rajannut kirjallisuuskatsauksen subjektiivisen käsitelähtöisesti siten, että se korostaisi niitä puolueen ideologian aihepiirejä, joiden yhteydessä kirjallisuudessa käytetään kansalliset intressit tai Britannian intressit –käsitteitä sen sijaan, että pyrkisin asemoimaan yksittäisiä puolueen identifioimia poliittisia intressejä. Sen vuoksi tarkastelen käsitteen käyttöyhteyksiä puolueen historian eri vaiheissa enkä niinkään tämänhetkisessä poliittisessa puheessa, sillä siten termin erilaisia käyttöyhteyksiä ja sen saamia sisältöjä voidaan pyrkiä selvittämään pidemmän aikavälin tarkastelun avulla. Pyrin myös tarkastelemaan yleisesti käsitteen käyttötapoja ja puolueen mahdollisia retorisia tavoitteita, mikäli ne sopisivat yhteen teorian jaotellun kanssa eli kuvastaisi puolueen strategisia, ideologisia ja kansallistunteeseen vetoavia päämääriä.

Iso-Britannian Konservatiivipuolueen ja Tshekin ODS:n ideologiat eivät kuitenkaan ole monelta osin yhteneväisiä eikä ole selvää, miksi kansalaisdemokraatit seuraisivat brittikonservatiiveja vain tietyillä politiikan aloilla ja toisilla sen sijaan hylkäisi aatteen (Kriesi 2007, 87). Britannian Konservatiivipuolueen ja ODS:n eroista huolimatta, puolueilla ja niiden ideologioilla on myös kolme erityisen merkittävää yhteneväisyyttä. Ensinnäkin kummatkin puolueet pyrkivät muuttamaan radikaalisti markkinoiden, valtion ja kansalaisyhteiskunnan välisiä suhteita tarkoituksenaan kääntää pitkäaikainen talouden pysähtyneisyyden tila kasvuksi sekä suojella moraalinen heikkenemistä irtautumalla menneisyydestä. Toiseksi kummatkin legitimoivat toimintaansa populistisen ideologian avulla, joka sisältää uusliberalistisia elementtejä ja vakiintuneita kansallista identiteettiä korostavia diskursseja, millä puolueet perustelevat politiikkaansa historiallisena pakkona. Kolmanneksi kummatkin ovat kokeneet poliittisen vallan ajanjaksoja ennen nopeaa poliittista heikentymistä ja vaalitappiota, mitä kuitenkin on seurannut myös ideologinen uudistuminen. (Hanley 2008, 163.)

Kansalaisdemokraatteja on myös kutsuttu Tshekin thatcherilaiseksi oikeistoksi, mikä on liitetty erityisesti Václav Klausin uusliberalistiseen talouspolitiikkaan. On kuitenkin epäselvää, miksi ODS olisi pyrkinyt identifioitumaan nimenomaan Iso-Britannian Konservatiivipuoleen tai Thatcherin kaltaiseen konservatismiin liberalismiin sijaan. Hanley on

selittänyt kehitystä ensisijaisesti yhtäältä osittain tietoisena puolueideologian muokkaamisen ja toisaalta reaktiona odottamattomiin tapahtumiin kommunismin kaatumisen jälkeen kuten Tshekkoslovakian hajoamiseen, mikä loi tarpeen soveltaa ulkomaisia malleja ja sovittaa ne yhteen Tshekin poliittisen tilanteen kanssa. Lisäksi Klausin henkilökohtainen samaistuminen brittikonservatiiveihin luultavasti edesauttoi sen ideologisten piirteiden lainaamista. Niin sanotun Tshekin thatcherismin samalla tavalla kuin Britannian Thatcherin aikakauden voi nähdä myös innovatiivisena yrityksenä yhdistää uusliberalistisia ja konservatiivisia politiikkoja sosiaalisen tuen saamiseksi pitkälle meneville poliittisille ja sosiaalisille uudistuksille. Joka tapauksessa Tshekin uusliberalistiset ja uskonservatiiviset suuntaukset pohjautuvat kuitenkin brittivaikutteiden lisäksi myös angloamerikkalaiseen uuden oikeiston traditioon. (Hanley 1999, 163—165, 176—177, 183.)

Britannian Konservatiivipuolueen puhe kansallisista intresseistä perustuu tutkimuskirjallisuudessa pääasiassa käsitykselle kansasta, mikä liittyy puolueen isänmaallisiin teemoihin, ulkopoliittisiin tavoitteisiin, käsitykseen kansakunnan luonteesta ja sen yhtenäisyydestä, kansallisesta identiteetistä ja valtion suvereniteetista. Sen vuoksi aloitan luvun keskittymällä ensin konservatiivisen ideologian historialliseen käsitykseen kansakunnasta ja sen jälkeen siirryn käsittelemään tarkemmin sen merkitystä Britannian Konservatiivipuolueelle. Lopuksi keskityn puolueen tapaan hyödyntää kansallisia intressejä poliittisissa diskursseissaan ja pyrin jakamaan puolueen tavoitteet aiemmin teorialuvussa esiteltyyn kolmeen retoriseen kategoriaan, jotka kuvastaisivat puolueen strategiaa, ideologiaa ja kansallistunteeseen vetoavia päämääriä.

3.3.1. Kansakunta ja isänmaallisuus konservatiivisessa ajattelussa

Konservatiivisuus voidaan ymmärtää joko asenteena, jonka tähtää senhetkisten olosuhteiden ja instituutioiden säilyttämiseen niiden sisällöstä huolimatta tai klassisessa mielessä poliittisen oikeiston ideologiana, joka puolustaa perinteisten auktoriteettien säilyttämistä. Asenteisiin perustuvan konservatismiin voikin nähdä tavoitteena säilyttää yhteiskunnan rakenteet sellaisenaan, kun taas ideologinen konservatismi edustaa arvopohjaista näkemystä, joka korostaa muun muassa vakauden, perinteiden, uskonnon, auktoriteetin ja valtion merkitystä. (Dahl 1999, 1—2.) Konservatismiin kuvaaminen ideologiana on kuitenkin suhteellisen uusi

ilmiö, joka yltyä 1830-luvun Euroopan konservatiiviseen perinteeseen. Toisaalta Britannian konservatismiin filosofiset juuret voidaan jäljittää huomattavasti kauemmaksi historiaan noin 1600-luvulle, jolloin tosin se ei pitänyt vielä kattavasti sisällään nykykonservatismille ominaisia ideologisia piirteitä. (Hoover 1987, 36; Leach 2002, 47.)

Konservatiivisen ideologian synty on liitetty englantilaisen filosofi Edmund Burken pragmaattiseen ja epädogmaattiseen käsitykseen konservatismista, jonka erityisesti Iso-Britannian konservatiivit omaksuivat muuttuvissa sosiaalisissa ja poliittisissa olosuhteissa ohjataksaan uudelleen puolueen poliittista kurssia ja säilyttääksään konservatiivisen ohjelmansa erityispiirteet (Hlousek & Kopecek 2010, 158). Konservatismista tuli kuitenkin yleisesti merkittävä poliittinen aate 1700- ja 1800-luvuilla sen perinteeseen nojaavan auktoriteettikäsitteiden vuoksi, vaikkakin klassisen ja modernin konservatismiin välillä on merkittäviä painotuseroja auktoriteetin merkityksen suhteen. Perinteinen konservatismi asettaa joka tapauksessa poliittiset instituutiot ensisijaiseen asemaan suhteessa yksilön intresseihin, jolloin poliittinen tila nähdään viitekehystenä instituutioille, tavoille, etiikalle ja perinteille, joiden rajoissa voidaan ylläpitää järjestystä ja yksilöt voivat kehittyä. (Hoover 1987, 32.)

Konservatiivien filosofia kansakunnasta ja poliittisen elämän järjestyksestä palautuu David Humeen ajatteluun ideologiassa olennaisena osana olevien yhteisön, orgaanisen kehityksen, perinteen, auktoriteetin, hierarkian ja antirationaalisuuden teemoihin ja kansan käsitteestä tulikin jo varhain yksi keskeisimmistä osista brittikonservatismia. Benjamin Disraelin puheenjohtajuuskauden käsitys konservatiivien valtionisänmaallisuudesta muodostui kuitenkin keskeiseksi osaksi puolueen omakuvaa, mikä oli osaltaan tulosta 1800-luvun lopulla kehittyneen konservatiivien kansallisen strategian tulosta. Disraelin poliittinen retoriikka esitti konservatiivit maan kansallisena puolueena, antoi tuen Britannian alueelliselle yhtenäisyydelle ja yhdisti populistisen isänmaallisuuden maan imperialistisiin tavoitteisiin. Lisäksi Disraelin kausi loi niin sanotun yhden kansan poliittisen strategian, joka tähtäsi kansakunnan yhtenäisyyteen eikä niinkään alakohtaisiin politiikkatavoitteisiin. Hän näkikin yhteiskunnan kansallisena yhteisönä, jossa ihmisiä sitoo yhteen ennen kaikkea keskinäinen vastuuntunne ja isänmaallinen perustuslain, kirkon ja sosiaalisen hierarkian kunnioitus eikä niinkään kansan etnisyys, vaan sen kulttuurinen perintö. Disraelille oli myös tyypillistä kuvata maan ulkopoliittikkaa erityisesti Britannian siirtomaita kohtaan ensisijaisesti kansallisten intressien termein. (Geddes 2005, 117; Lynch 1999, 9—10, 13.)

Toisaalta Edmund Burkelle käsite yhdestä kansasta ei kuitenkaan merkinnyt tasa-arvoista kansakuntaa, vaan yhteiskuntaa jota voisi yhdistää vastuuntunne yhteiskuntaluokkien välillä, jolloin päätöksentekijöiden tehtävänä olisi edistää kansalaisten hyvinvointia ja vapauden toteutumista yhteiskunnassa. Samalla tavalla Burken näkemyksessä, jossa hallitsevalla luokalla on velvollisuuksia muuta yhteiskuntaa kohtaan, konservatismiin tulisi ajaa koko kansan intressejä. (Tivey 1989, 12; Lynch 1999, 7).

Isänmaallisuus on periteisesti ollut olennainen osa konservatiivista ideologiaa ja kansallisvaltiosta tuli jo varhain aktiivinen osa konservatiivista suunnitelmaa, joka ilmensi klassiselle konservatismille tyypillistä näkemystä moraalista järjestyksestä. Klassiselle konservatismille on kuitenkin tyypillistä vaatia kansallisvaltiolta ainoastaan sen yhteiskunnan yhtenäisyyttä, mikä muodostaisi kokonaisuuden, joka on riippuvainen osistaan ja jossa jokaisella yksilöllä on määrätty asema ja tehtävä. (Hoover 1987, 40.) Kansallinen identiteetti, valtion suvereenius, isänmaallisuus ja kansalliset intressit ovatkin yleisesti olennainen osa konservatiivista doktriinia ja perhearvoja (Hlousek & Kopecek 2010, 160).

Isänmaallisuuden merkitys konservatiiveille on puolestaan enemmän kuin vain vahvistus sosiaalisten ryhmien ja yhteiskuntaluokkien harmonisesta yhteiselosta, mikä ei kuitenkaan viittaa ainoastaan yksilöihin ja valtion instituutioihin, vaan on sen sijaan tapa suhtautua yhteiskuntaan, valtion historiaan ja julkiseen päätöksentekoon. Käsitys kansakunnasta löytyy siten konservatiivisen ajattelun pohjalta, mikä korostaa erityisesti kansallisten intressien puolustamista osana valtion kansainvälisiä suhteita ideologisen internationalismin sijaan. Konservatiivit näkevätkin kansainvälisen ympäristön hyvin pitkälle realistisen koulukunnan termein, missä vaikutusvaltaisten valtioiden ryhmä osana kansainvälistä järjestelmää pyrkii puolustamaan omia poliittisia ja taloudellisia intressejään, mikä kuitenkin edellyttää yhtäältä tunnetta kansallisesta yhtenäisyydestä sekä toisaalta vahvaa puolustuspolitiikkaa ja armeijaa. (O’Gorman 1986, 6.)

3.3.2. Brittikonservatismi ja kansalliset intressit

Samaistuminen kansakunnan ja kansallisvaltion käsitteisiin on ollut keskeinen osa Iso-Britannian Konservatiivipuolueen politiikkaa jo yli vuosisadan ajan, mikä on pitänyt yllä kuvaa isänmaallisesta puolueesta. Konservatiivien kansakuntaan liittyvä politiikka ja siihen

tuoma menestys ovat kuitenkin perustuneet pääasiallisesti kolmelle teemalle. Ensinnäkin puolueen näkemys kansakunnasta on yhteensopiva siihen liitetyn isänmaallisen mielikuvan kanssa. Toiseksi puolueen tehokas isänmaallinen diskurssi, joka kuvaa konservatiiveja ennemminkin kansallisena kuin tiettyjen yhteiskuntaryhmien puolueena, popularisoi sen esittämän kuvan kansakunnasta ja kyseenalaistaa puolueen kilpailijoiden isänmaallisen potentiaalin. Kolmanneksi isänmaallinen diskurssi toimii poliittisena strategiana, joka puolustaa kansallisvaltiota ja kansallista identiteettiä. Kansakuntaan liittyvä politiikka ei kuitenkaan ole ollut aina hyödyttänyt puoluetta ja esimerkiksi Irlanti-kysymys ja suhtautuminen Euroopan integraatioprosessiin ovat jakaneet sitä sisäisesti. (Lynch 2003, 182.)

Toisaalta puolueen kansakunnan teemaan liittyvät poliittiset näkökannat ovat vaihdelleet paljon eri puoluejohtajien aikana, jotka voi jakaa kolmeen pääasialliseen suuntaukseen. Edward Heathille kansallisvaltiota puolustavaa politiikkaa edustivat Euroopan yhteisön jäsenyys, Skotlannin pitäminen vahvasti osana Britanniaa ja liberaali suhtautuminen maan etnisten ryhmien suhteisiin. Enoch Powell puolestaan tarjosi nationalistisen strategian, joka pyrki turvaamaan parlamentaarisen suvereeniuden ja kansallisen identiteetin Euroopan integraation sekä maan hajaannuksen ja maahanmuuton tuomilta uhkilta. Myöhemmin kansakunnan politiikasta tuli merkittävä teema Thatcherin aikana, jolloin hallitus hyödynsi tehokkaasti isänmaallisia diskursseja, korosti ajavansa Britannian kansallisia intressejä ja identiteettiä puolustamalla maan yhtenäisyyttä, rajoittamalla maahanmuuttoa ja tukemalla vapaata markkinataloutta. (Lynch 2003, 182.)

1900-luvun alkupuolella puolestaan sekä Stanley Baldwin että Winston Churchill assosioivat osaltaan puoleen taitavasti brittiläisiin arvoihin ja intresseihin. Baldwinin puheenjohtajuuskausi liitetään maltilliseen valtiolliseen tai perustuslailliseen isänmaallisuuteen, joka korostaa kansallista yhtenäisyyttä erityisintressien ajamisen sijaan. Toisaalta toisen maailman sodan jälkeisen kansainvälistymisen ja Britti-imperiumin heikentymisen myötä myös patriottisen retoriikan hyödyntäminen puolueen diskursseissa väheni nostaen päätään jälleen 1970-luvulla Falklandin sodan aikana. Sen seurauksena vuoden 1979 julistus brittien intresseistä on ollut siitä lähtien pysyvä teema puolueen ulko- ja puolustuspolitiikassa ja se toimi myös Margaret Thatcherin kaudella muistutuksena menneisyyden jatkuvuuden takaamisesta. (Leach 2002, 66; Lynch 1999, 19.)

Margaret Thatcherin kausi vuodesta 1975 alkaen tarkoitti myös puolueen ideologian irtaantumista periteisestä konservatismista, mikä uudisti puolueen ajattelua monessa suhteessa

usean läntisen konservatiivipuolueen kanssa osittain samoihin aikoihin. Thatcherismin voikin katsoa olevan suuremman muutoksen manifesti siirryttäessä postmoderniin, jälkiteolliseen ja globaaliin yhteiskuntajärjestykseen, mutta joka on myös vaikuttanut olennaisesti tämän päivän brittikonservatismiin sisältöön. Thatcherismi, jota on kutsuttu niin sanotuksi uudeksi oikeistolaisuudeksi, on monien ideoiden summa, josta on mahdollista löytää kaksi pääasiallista suuntausta. Ensinnäkin se ajaa liberalistista, mutta ennen kaikkea uusliberalistista vapaan markkinatalouden edistämistä. Toiseksi siihen sisältyy uuskonservatiivinen suuntaus, joka korostaa perinteisempiä brittikonservatismiin teemoja kuten auktoriteettia, suvereenisuutta, lakia ja järjestystä mutta myös kansallisten intressien puolustamista. Vaikka yksikään kyseisistä ideologian osista ei ole itsessään uusi, ne ovat suhteellisen tuoreita toisen maailmansodan jälkeen syntyneessä konservatismiin perinteessä ja siinä dominoivassa yksi kansa -käsitteen kontekstissa. (Leach 2002 190—191.) Thatcherin kaudelle on ollut siten myös tyypillistä ajaa puolueen uudistettuja intressejä kansakuntaan liitettyjen poliitikkojen kautta, jotka korostavat kansallista yhteisöä ja vahvan kansallisvaltion keskeisyyttä (Lynch 1999, 48).

William Hagen kaudella 1990-luvun loppupuolella puolestaan kansaan liittyvä politiikka keskittyi pääasiassa sen kansakuntaa tai kulttuurisia piirteitä korostaviin näkökantoihin, missä ensimmäinen viittaa valtion isänmaalliseen politiikkaan ja jälkimmäinen alkuperäiseen kansakunnan tai sen yhtenäisen kulttuurin perusteisiin. Konservatiivien valtionisänmaallisuus piti yhteistä kansakunnan kulttuurin perustaa, kuuliaisuutta yhteisiä instituutioita kohtaan ja historiallisen yhteisön jäsenyyttä pohjana kansalliselle identiteetille. Kumpikin näkökanta toisaalta pitää Euroopan integraation uhkana kansalliselle itsenäisyydelle, vaikka suvereenius itsessään on hyvin kiistanalainen käsite konservatiivisessa ajattelussa. Yhtälailla Hagen puheenjohtajakaudelle oli myös ominaista puolustaa Englannin arvoja ja intressejä. (Lynch 2003, 183, 186.)

3.3.3. Kansallisten intressien ilmaiseminen brittikonservatiivien retorisisina tavoitteina

Toisaalta Britannian Konservatiivipuolueen suhtautumista kansallisiin intresseihin voidaan tarkastella teorialuvun retoristen keinojen avulla, jolloin puolueen tavoitteet liittyisivät strategiaan, ideologiaan ja isänmaallisiin päämääriin osana puoluepolitiikkaa. Toisaalta

jaottelu voi olla hieman pinnallinen, koska se ei perustu itse puolueen poliittisen tekstin analyysiin, vaan puolueeseen liittyvään tutkimuskirjallisuuteen. Yhtäältä tutkimuskirjallisuus nostaa kuitenkin esiin keskeisiä teemoja, joiden yhteydessä konservatiivit käyttävät kansalliset intressit –termiä. Jaottelu puolueen poliittisiin päämääriin ei myöskään ole kovin tarkkarajainen, sillä useimmat aihekokonaisuudet pitävät sisällään sekä ideologisia että strategisia tavoitteita. Oma lukunsa on myös isänmaallinen, kansakuntaan vetoava puhe, jonka voisi katsoa sen poliittisten tavoitteiden puolesta olevan myös yksi sekä ideologisen että strategisen retoriikan osa-alue, joka tulee vain esiin erityisen hyvin puhuttaessa kansallisista intresseistä, mikä itsessään jo käsitteenä tarkastelee kansaan ja isänmaallisuuden liittyviä aihepiirejä. Toisaalta isänmaallisuuden vetoava puhe voidaan nähdä omana kategorianaan puhuttaessa kansallisista intresseistä, sillä retoriikalla on tällöin myös erityinen tavoite ja se kohdistuu joko keskusteluun valtion suvereniteetista tai kansallisista erityispiirteistä.

Konservatiivipuolueen ideologisten ja strategisten tavoitteiden voi katsoa olevan yhteneväisiä yleisesti ottaen siten, että puolueelle on ollut tyypillistä rakentaa kuvaa itsestään perinteisenä isänmaallisena puolueena, joka on sitoutunut puolustamaan kansallisia intressejä prioriteettinaan ulko- ja turvallisuuspolitiikassa (Johnson 1989, 162). Brittikonservatiiveilla onkin ollut tapana vaatia vahvan valtion rakentamista erityisesti osana ulkopoliittisia tavoitteita, mikä näkyy myös viittauksissa valtion auktoriteettiin. Konservatiivit ovatkin usein hyödyntäneet patrioottisia teemoja menestyksekkäästi, mikä on vahvistanut käsitystä koko kansan etua ajavasta ja kapeiden luokkaintressien yläpuolella olevasta liikkeestä. (Leach 2002, 65—66.) Konservatiivit korostavat siten ideologisia piirteitään poliittisissa tavoitteissaan, mutta niihin liittyy myös strategisia päämääriä puolueen rakentaessa kuvaa itsestään kansan etua ajavana tahona.

Toisaalta puolueen suhtautumisen Eurooppaan integraatioon voi nähdä ilmentävän ennen kaikkea kansallistunteeseen vetoavia päämääriä, sillä suhtautumistavan perustana on ennen kaikkea olettamukset kansallisen erityislaatuisuuden säilyttämisestä. Näkemys on kuitenkin myös strateginen siinä mielessä, että sitä käytetään hyväksi hyvin pragmaattisten poliittisten päämäärien kuten esimerkiksi tietynlaisen neuvotteluaseman saavuttamiseksi. Samalla tavalla ideologisuus näkyy puheessa myös ylipäätään kansallisten teemojen korostamisena, minkä voi katsoa olevan osa puolueelle ideologisesti merkittäviä teemoja. Konservatiivipuolueen suhtautuminen Euroopan unioniin liittyy keskusteluun valtion roolista, kansan ideasta ja suvereeniuden sisällöstä. Lähestymistapa Euroopan integraatioon onkin pitänyt sisällään

pääasiallisesti kolme elementtiä, jotka ovat intergovernmentalismi sekä itsetietoinen ja pragmaattinen epäluuloisuus suuria projekteja kohtaan, atlantismi ja vapaan markkinatalouden yhdistäminen markkinaliberalismiin. (Geddes 2005, 117, 122.) Konservatiiveille on myös ollut tyypillistä pyrkiä ajamaan maan kansallisia intressejä Euroopan yhteisössä ja myöhemmin EU:ssa, mikä on ymmärretty osaltaan esimerkiksi Heathin tapaan Britannian suvereeniuuden puolustamisena ja toisaalta Majorin aikana joustavana neuvotteluasenteena, joka pitää mahdollisimman monet mahdollisuudet avoinna (Lynch 1999, 29, 72, 75).

Puolue pyrkii myös oikeuttamaan politiikkaansa ideologisilla päämäärillä antamalla vahvan tuen kansallisvaltiolle, joskin sen kansallisten intressien puolustamisen täytyisi puolueen mukaan realisoitua kansallisten pyrkimysten kautta kotimaan politiikassa. Puolue korostaa siten myös maan itsenäisyyden säilyttämisen merkitystä, minkä vuoksi se sallii valtion ulkopolitiikassa tiettyyn pisteeseen asti ulottuvan epäluulon ylläpitämisen suhteessa liittolaisiin osana päämäärätietoista maan intressien puolustamista. Vaikka konservatiivit liitetään usein kansallisten intressien puolustamiseen ulkopolitiikassa ja se on historiallisesti ollut äänekäs Britannian maailmanvalta-aseman puolustaja 1900-luvulla, puolueen reaalipolitiikka on kuitenkin usein ollut pragmaattista ja hienotunteista. (Johnson 1989, 162—163.)

Yhtälailla useita puolueen kansallisiin intresseihin liitettyjä tavoitteita voi pitää myös strategisina, mitkä rajautuvat poliittisesta vaikutusvallasta päättämisen ympärille. Vuodesta 1947 lähtien keskustelu valtion suvereniteetista on ollut keskeisessä asemassa konservatiivipuolueen sisällä, mikä on enimmäkseen koskenut sitä, kuka hallitsee maata ja kuinka suuri painoarvo parlamentaarille suvereeniuudelle annetaan sekä kuinka suuressa määrin päätöksenteko on sen kansalaisten ulottuvilla. Kansallisia intressejä on puolestaan käytetty perusteluna valtiollisen päätöksenteon autonomisuuden säilyttämiselle esimerkiksi Euroopan integraatiokysymyksiin liittyvässä keskustelussa. (Crowson 2007, 85—89.) Puhe kansallisista intresseistä on siten rajautunut ulkopolitiikassa maan tavoitteiden puolustamiseen realistisen koulukunnan tavoin, mutta myös sisäpolitiikan piirissä se on kietoutunut valtion suvereniteetista ja parlamentaarista vallasta käytävän keskustelun ympärille. Olennaisena osana Britannian Konservatiivipuolueen ulkopolitiikkaa onkin ollut valtapoliittinen näkemys kansainvälisestä ympäristöstä, missä vallan tasapaino, valtioiden hierarkian tunnustaminen

maailmanpolitiikassa ja taloudellisiin, teknologisiin tai aseellisiin kykyihin perustuvan aktiivisen ulkopolitiikan tukeminen ovat merkittäviä tekijöitä. (Johnson 1989, 161.)

4. TSHEKIN KANSALAISEMOKRAATTINEN PUOLUE

Valitsin tutkimuskohteeksi Tshekin Kansalaisdemokraattisen puolueen (*Občanská demokratická strana, ODS*), sillä puhe kansallisista intresseistä on merkittävä osa sen retoriikkaa ja puolue pyrkii perustelemaan poliittisia tavoitteitaan käsitteen avulla. Tshekissä suhteellisen paljon on tutkittu kansallisia intressejä osana maan ulkopoliittisia tavoitteita, mutta tutkimus rajoittuu pitkälti kansainvälisen politiikan analyysin piiriin eikä se siten identifioi yksittäisten puolueiden tavoitteita. Puoluepoliittinen ideologiaan pohjautuva lähestymistapa antaa siten uuden näkökulman keskusteluun, joka on pyrkinyt identifioimaan maalle yhteisiä, puolueista riippumattomia kansallisia intressejä tunnustamatta ryhmäintressien mukanaan tuomia mahdollisia muutoksia. Kansalliset intressit – käsite on joka tapauksessa kiinteä osa Tshekin poliittista retoriikkaa ja sitä hyödyntävät maan kaikki suuret puolueet, minkä vuoksi yhden puolueen erityisen näkökulman tutkiminen voisi antaa täydentävän lähestymistavan keskusteluun kansallisista intresseistä. Toisaalta kansallisten intressien ilmenemistä ryhmäintresseinä osana modernia demokraattista järjestelmää Tshekin ulkopoliitikassa on tutkittu siten, että on pyritty asemoimaan eri yhteiskuntaryhmien vaikutusta yhteisten ulkopoliittisten intressien muodostamiseen. Näkökulma ei kuitenkaan ulota tutkimusta sisäpoliittisiin teemoihin tai näe käsitettä retorisenä välineenä osana jokapäiväistä poliittista toimintaa. (ks. Krpec 2009.)

Tulen seuraavaksi käsittelemään tarkemmin puolueideologioita tutkimuskohteena ja pohtimaan näkökulman vaikutuksia analyysin kannalta, minkä jälkeen tarkastelen Tshekin Kansalaisdemokraattisen puolueen historiaa ja sen ideologisen kehityksen pääpiirteitä. Käyn myös läpi aiempaa ODS:n ideologiaa käsittelevää tutkimusta, joka liittyy puolueen puheeseen kansallisista intresseistä ja asemoin tutkielmani näkökulman suhteessa aiempaan tutkimukseen. Luvun lopuksi esittelen tarkemmin primääriaineiston rajauksen perusteita.

4.1. Puolueideologiat tutkimuskohteena

Puolueideologian tarkastelu osana kansallisten ja julkisten intressien sisällön kartoittamista auttaa liittämään käsitteiden käytön laajempaan puolueen uskomusjärjestelmään, mikä

huomioisi myös sen ympäröivät olosuhteet ja käsitteiden sisällön kannalta olennaiset puolueen uskomusjärjestelmän piirteet. Ideologiantutkimus keskittyy usein erilaisten konseptien analysoimiseen ja siten näkökulma korostaa yhtäläillä kansalliset intressit – käsitteille annettujen sisältöjen olevan riippuvaisia puolueen arvomaailmasta eikä siten pyrkisi tarkastelemaan sille annettuja yleisiä ryhmäintresseistä riippumattomia ulkopoliittisia merkityksiä, mikä mahdollistaa intressien tarkastelun osana puoluepoliittista toimintaa. Puolueideologioiden tarkastelu linkittää myös puolueen tavoitteet niiden retoriseen ilmaisuun ja poliittisiin diskursseihin, mikä tarjoaa välineitä niiden sisällön analysoimiseen. Lisäksi ideologioilla on ollut merkittävä rooli entisen Neuvostoliiton alueen maiden siirtymäkauden onnistumisen kannalta sekä poliittisten identiteettien muodostumisen ja poliittisen toiminnan ohjaamisen suhteen, jolloin alueen poliitikkoja voi Seán Hanelyn mukaan pitää jopa ideologisina toimijoina (Hanley 2007a, 47). Samalla tavalla ideologioilla voi olla myös yhteiskunnallisia vaikutuksia, sillä Fukuyaman mukaan ideologiat ja yhteiskunnan sosiaalis-taloudelliset rakenteet ovat poliittisen toiminnan kautta vuorovaikutuksessa keskenään (Fukuyama 2012).

Ideologiantutkimus on perinteisesti ymmärretty konseptien tutkimuksena, jotka viimeaikaisissa traditioissa on liitetty osaksi niiden sosiaalista ympäristöä ja joiden sisältöä ja merkityksiä on pyritty selittämään kielellisten ilmausten avulla. Ideologia käsitteenä on saanut hyvin monenlaisia merkityksiä eri aikakausina, mutta sen moderni ymmärrystapa määrittyy kuitenkin viimeaikaisten käyttöyhteyksien perusteella. Poliittisten ideologioiden moderni tutkimus keskittyy avainasemassa olevien konseptien ja teorioiden tarkasteluun, mikä juontaa juurensa perinteisestä tutkimuksesta ideoiden käsitteellistämistä erilaisiksi kokonaisuuksiksi. Viimevuosina ideologiantutkimus on kuitenkin keskittynyt pitkälti kielen rakenteiden tutkimukseen ja ideologioiden pohjalla olevien ideoiden tarkastelemiseen osana sosiaalista maailmaa. (Leach 2002, 1; Thompson 1984, 2.)

Ensimmäiset viittaukset ideologioihin liittyvät 1700-luvun ranskalaisen filosofi Destutt de Tracy'n käsitykseen ideoiden järjestelmästä, joiden avulla voisi hahmottaa kuvaa uuden ajan tieteestä, mikä keskittyisi erilaisten ideoiden ja asenteiden systemaattiseen analyysiin. Analyysin tarkoituksena olisi selvittää, mistä ideat saavat alkunsa, miten ne yhdistyvät toisiinsa ja mitä seurauksia niillä on. Hänen mukaansa ideoiden ja asenteiden tarkalla analyysillä olisi mahdollista kartoittaa ideologioita, jotka puolestaan auttaisivat ymmärtämään

ihmisluontoa ja siten mahdollistaa uudenlaisen ihmisten tarpeita vastaavan sosiaalisen ja poliittisen järjestelmän luomista. (Thompson 1990, 29—30.)

Toisaalta ideologian merkityksen on väitetty heikentyneen huomattavasti osana politiikan tutkimusta ja demokraattisia yhteiskuntia 1900-luvun aikana. Francis Fukuyaman teesi mukaan ideologioiden aikakausi olisi tullut päätökseen, jolloin muut ideologiat eivät enää pystyisi haastamaan liberaalin demokratian ideaa, vaan katoaisivat hiljalleen ajan kuluessa. Samalla tavalla Neuvostoliiton kaatumista on usein pidetty ideologisen vastakkainasettelun loppuna ja liberaalin kapitalismin voittona, minkä tulisi johtaa tieteelliseen ideologioista vapaaseen ajatteluun. Fukuyaman teesi on kuitenkin herättänyt paljon kritiikkiä ja muun muassa Michael Billigin mukaan onkin mahdollista, että yhä useampien valtioiden liberaali-demokraattinen järjestelmä ei suinkaan heikentäisi muita ideologioita, vaan ne saisivat ainoastaan uudenlaisia ilmaisumuotoja. Toisaalta ideologisuutta ei tyypillisesti useinkaan tunnusteta omassa ajattelussa ja sen vuoksi samalla tavalla kuin Marxin seuraajat eivät pitäneet politiikkaansa ideologisina, useat liberaalin pluralismin tai konservatismiin kannattajat eivät usko perustavansa toimintaansa ideologiaan. Sen vuoksi myös ideologioiden tutkimuksen ongelmana on tavoite suhtautua tutkimuskohteeseen objektiivisesti ilman tutkijan omien näkemysten väliintuloa. (Billig 1995, 93—94; Leach 2002, 5, 7.)

1980- ja 1990-luvuilla ideologian käsite nousi kuitenkin uudella tavalla tutkimuksen keskiöön kriittisen koulukunnan edustajien John B. Thompsonin ja Terry Eageltonin pyrkiessä määrittelemään ideologiantutkimus sen historiasta riippumattomalla tavalla ja palauttamalla sen merkitys poliittiseen keskusteluun. Erityisesti van Dijkin hieman myöhemmin ilmestynyt teoria ideologioiden kielellisestä ilmaisemisesta painottaa sen historiasta riippumatonta merkitystä korostaen teorian monitieteistä perustaa. (Corner 2001, 528—529.) Yhtäläillä kiinnostus poliittisia ideologioita kohtaan todistaa, että 1960-luvun ennustuksista huolimatta ideologioiden aika ei ole vielä ohi, vaan ideologiset kehykset, joiden kautta ihmiset selittävät ja kokevat elinpiiriään, tunnustetaan yhä enenevässä määrin osaksi modernia elämää (Bastow & Martin 2005, 215).

Määritelmät ideologioista jaetaan perinteisesti marxilaisiin ja ei-marxilaisiin lähestymistapoihin, joista ensimmäinen näkee ideologiat kriittisesti todellisuutta vääristävinä ja ilmiöinä, joiden tarkoituksena on peittää materiaalisia suhteita ja käytäntöjä. Kriittisen näkemyksen tavoitteena on siten paljastaa ideologioiden taustalla vaikuttava poliittinen ajattelu ja korvata se todellisella ymmärryksellä, joka nousee sellaisista käytännöistä ja

toiminnasta, jotka eivät ole vieroittuneet todellisuudesta. Ei-marxilaisen lähestymistavan tavoitteena on sen sijaan tarkastella ideologioita kuvailevin termein. Lähestymistavan ongelmana on kuitenkin sen naiivi käsitys kuvailevuudesta, jonka on oletettu vastaavan faktojen uudelleentuottamista, eikä niinkään niiden uudelleenrakentamista osana tulkintaa ja analyysia. (Freeden 2000, 81.)

Toisaalta ideologisuuden voi kuitenkin käsittää Thompsonin mukaan tutkimuksessa kahdella tavalla, mikä muistuttaa toisaalta ideologiakäsitysten jaottelua marxistiseen ja ei-marxistiseen traditioon. Ensimmäinen tapa näkee ideologian kuvailevana terminä, jota tarkastellaan sosiaalisena tai poliittisena projektina. Ideologian nähdään siten viittaavan erityiseen uskomusten tai käytäntöjen järjestelmään, minkä vuoksi kuvailevaa käsitystä ideologiasta voidaankin pitää neutraalina konseptina osana sosiaalista elämää. Sen sijaan vaihtoehtoinen ja kriittinen tapa tarkastella ideologioita korostaa yhteiskunnan epäsymmetrisiä valtasuhteita ja niiden ylläpitämistä ideologian avulla. Käsitystä on kuitenkin kritisoitu sen yksipuolisesta ja osittain harhaanjohtavasta tavasta pelkistää ideologioita. (Thompson 1984, 4; Thompson 1990, 53—54.)

Raymond Geussin ideologioiden jaottelutapa tarkastelee perinteisen jaottelun kuitenkin hieman eri näkökulmasta ja syventää edellisiä määrittelyjä, sillä hänen mukaansa ideologian käsittäminen kuvailevin termein voidaan ymmärtää yleisesti ottaen joko negatiivisina tai positiivisina kokonaisuuksina. Kuvailevassa mielessä ideologiat nähdään tiettyjen sosiaalisten ryhmien tai luokkien uskomusjärjestelminä, joilla on sekä diskursiivisia että diskursseista riippumattomia ilmenemismuotoja. Sen negatiivisessa merkityksessä ideologioita kuvaillaan arvojen, merkitysten ja uskomusten kokonaisuutena, jotka pitävät yllä erityisiä vallankäytön tapoja, legitimoivat epäoikeudenmukaisia valtarakenteita tai vääristävät kuvaa sosiaalisesta todellisuudesta. Positiivinen näkökulma ideologioita viitataan sen sijaan uskomusjärjestelmiin, jotka inspiroivat ja pitävät koossa sosiaalisia ryhmiä tai luokkia tavoiteltujen poliittisten intressien saavuttamiseksi. (Eagleton 1991, 43—44.) Geussin näkemys ideologioiden ilmaisusta puolueiden puheissa ja kirjoituksissa sekä diskursiivisesti että diskurssien riippumattomilla tavoilla tuo ideologioiden tarkastelun lähemmäksi poliittisen kielenkäytön tutkimusta. Toisaalta ideologioiden positiivinen ymmärrystapa auttaa jäsentelemään puolueen poliittisia tavoitteita ja kielellisiä strategioita pyrkiä realisoimaan intressejään käytännön politiikassa, mutta myös kartoittamaan tavoitteita säilyttää puolueen sisäinen yhtenäisyys. Sen sijaan positiivisen lähestymistavan ongelmaksi voi myös muodostua

kuvailevan ei-marxilaisen näkökulman tapaan sen tendenssi tuottaa uudelleen ideologian sisällään pitämiä uskomuksia ja rajoitettu kyky tulkita tai analysoida niitä.

Toisaalta käsitys ideologioista voidaan jakaa Martin Salinger tapaan rajoittavaan ja kattavaan konseptiin, joista ensimmäinen näkee ideologiat yksinomaan tiettyihin poliittisiin uskomusjärjestelmiin liitettävänä terminä, kun taas jälkimmäinen pitää sisällään kaikki poliittiset uskomusjärjestelmät niiden vakiintuneisuudesta riippumatta. Terry Eagletonin mukaan sekä rajoittavalle että kattavalle ideologiakäsitykselle on omat käyttötarkoituksensa, mutta niiden keskinäinen yhteensopimattomuus täytyy kuitenkin tiedostaa. Ideologiakäsitykset juontuvat nimitäin erilaisista poliittisista traditioista ja kattavan ideologiakäsityksen käyttö voi siten olla riskialtista, sillä se saattaa olla analyttisesti hampaaton, kun taas rajoittava käsitys ei huomioi kaikkia poliittisten ideologioiden ilmenemismuotoja. (Thompson 1984, 76; Eagleton 1991, 7.) Poliittisten puolueiden ideologian analyysin kohdalla sen sijaan rajanveto rajoittavan ja kattavan ideologiakäsityksen välillä määrittää, mitä puolueen poliittista toimintaa pidetään ideologisena ja mikä puolestaan jätetään ideologisen tarkastelun ulkopuolelle, mutta toisaalta vakiintuneiden puolueiden poliittiset tekstit ja puheet luetaan usein mukaan kumpaankin ideologiakäsitykseen.

Joka tapauksessa Salingerin mukaan ideologiat ovat joukko toimintaorientoituneita uskomuksia, jotka on organisoitu yhteneväiseksi järjestelmäksi. Siten kaikkea poliittista toimintaa ohjaa hänen mukaansa ideologinen uskomusjärjestelmä, jonka tavoitteena on säilyttää, uudistaa, purkaa tai rakentaa sosiaalista järjestystä. Salingerin näkemys ideologiasta liittyy vahvasti pluralistiseen kuvaan läntisestä politiikasta, joka toisaalta ei kuitenkaan ota huomioon poliittisen toiminnan institutionaalisia ja rakenteellisia olosuhteita. (Thompson 78—79, 127.) Siten ideologiat voidaan nähdä myös Robert Leachin mukaan toimintaorientoituneesti eikä niinkään yksinomaisen teoreettisesti, jolloin ideologioiden tarkoituksena olisi suunnata poliittista johtamista ja toimintaa. Näkemys ei Michael Freedenin mukaan kuitenkaan vastaa ideologista ajattelua, sillä niiden pääasiallisena tavoitteena ei olisi antaa selkeitä politiikkaohjeita, vaan toimia korkeintaan taktisesti. Vaikka toimintaorientoitunut lähestymistapa ei Freedenin mukaansa ole virheellinen, se ei kuitenkaan selitä ideologioiden luonnetta kattavasti. (Freeden 2000, 81; Leach 2002, 2.) Toisaalta toimintaorientoitunut lähestymistapa keskittyy ideologioiden oletettujen poliittisten ja strategisten tavoitteiden tarkasteluun, mutta ohittaa myös osittain uskomusjärjestelmän poliittisesta toiminnasta riippumattoman luonteen.

Ideologian käsite ei siten ole neutraali termi ja siihen kohdistuu hyvinkin ristiriitaisia väitteitä ja käsityksiä (Thompson 1984, 1—2). Ideologioilla on siten Michael Billigin mukaan ristiriitainen luonne, sillä niitä ei tuoteta uudestaan suljetuissa järjestelmissä, vaan vuorovaikutuksessa sosiaalisen todellisuuden kanssa. Tällöin ideoiden kokonaisuus pitää sisällään ristiriitaisia teemoja, jotka synnyttävät puolestaan keskustelua, erilaisia argumentteja ja dilemmoja. Myös Eagletonin mukaan ideologiat ovat usein sisäisesti monimutkaisia ja niiden sisäisten elementtien välillä on ristiriitoja, joista täytyy jatkuvasti neuvotella. Ideologioita ei siten voi kohdella yhtenäisinä ja sisäisesti johdonmukaisina kokonaisuuksina, vaan niiden kompleksisuus täytyy myös tunnustaa. Ideologiat tulisikin nähdä sisäsyntyisesti sosiaalisina ilmiöinä, jolloin samat sosiaaliset kaavat toistuvat yksilöiden tietoisuudessa ja niitä käytetään ajattelun välineinä, sillä kyseiset tutut konseptit ja niille annetut merkitykset ovat muodostuneet historiallisen sosiaalisen dialogin tuloksena. (Billig ym. 1988, 6—7, 152; Eagleton 1991, 45.) Ideologioita tulisi siten tarkastella osana yhteiskunnallista ja poliittista vuorovaikutusta, missä niiden sisältö muotoutuu osana sosiaalista ympäristöä.

Tapa määritellä ideologioita ja niiden merkityksiä riippuu hyvin paljon kirjoittajasta ja siitä, miten käsitettä tullaan käyttämään tutkimuksessa. Yleisesti tutkimuksessa ideologiat määritellään suhteellisen vakaiksi ja systemaattisiksi konseptien ja jäsentelyjen kokonaisuuksiksi, jotka ilmaisevat erityisiä moraalisia näkemyksiä sosiaalista ja poliittista järjestystä kohtaan ja jotka määrittävät yksilöiden legitiimit valinnanmahdollisuudet (Bastow & Martin 2005, 215). Michael Freeden kuvaa ideologioiden merkitystä poliittisessa tutkimuksessa siten, että ne pääasiallisesti ilmentävät poliittisia keskusteluja, kilpailevat keskenään poliittisesta päätöksenteosta sekä niitä tuottavat ja ylläpitävät tietyt sosiaaliset ryhmät. Ideologiat ilmentävät konseptuaalisten yksikköjen rakenteita, jotka sulattavat yhteen poliittisen ajattelun sisältöjä, jolloin kyseiset konseptit myös muodostavat sen diskursiivisen viitekehyksen, jonka kautta ideologioita on mahdollista tutkia. (Freeden 2008, 211.)

Kalliokosken mukaan kielen tutkimuksessa ideologisuus kytkeytyy tutkimuksessa valittavaan näkökulmaan, joita kirjallisuudentutkimuksessa on perinteisesti ollut konkreettinen fyysinen näkökulma, psykologinen näkökulma ja ideologinen näkökulma. Kieltä voi toisaalta käsitellä myös laajemmasta sosiokulttuurisesta näkökulmasta, jolloin kielellisten valintojen taustalla nähdään olevan arvojen ja uskomusten järjestelmä eli ideologia. (Kalliokoski 1996, 13—14.) Tällainen näkemys toisaalta myös olettaa, että kaiken puheen taustalla vaikuttaa jonkinlainen kulttuurisidonnainen ideologia, vaikkei puhuja olisikaan siitä itse tietoinen. Kriittisen

koulukunnan edustaja John B. Thompson arvosteleeekin näkemystä ideologioista neutraalina arvojen ja uskomusten järjestelmänä ja hänen mukaansa ideologioihin liittyy olennaisesti valta ja nimenomaan vallan asymmetrian luominen ja ylläpitäminen. Thompsonin käsitykseen ideologioista sisältyy myös erityisesti kriittiselle koulukunnalle ominainen oletus vallan aspektin potentiaalisesta löytymisestä kaikesta kielenkäytöstä. (Kalliokoski 1996, 15—16.) Toisaalta kriittinen koulukunta ei ole ainoa taho, joka käsittää vallan ulottuvuuden olennaiseksi osaksi ideologioita, vaan myös Bastowin ja Martinin mukaan ideologiat juurtuvat sosiaaliin valtasuhteisiin ja pyrkivät joko legitimoimaan tai delegitimoimaan olemassa olevaa sosiaalista järjestystä ja määrittelemään sosiaalisten ja poliittisten käytäntöjen kenttää (Bastow & Martin 2005, 215).

Teun A. van Dijkin ideologian määritelmälle on tyypillistä Kalliokosken kuvaama sosiokulttuurinen lähestymistapa, sillä van Dijk ymmärtää ideologiat ennen kaikkea tietyn sosiaalisen ryhmän jakamiksi uskomusjärjestelmiksi, jotka luovat sille sosiaalisen tietoisuuden raamit ryhmälle sosiaalisesti merkittävien kysymysten rajoissa. Ideologioiden tehtävänä olisi osaltaan puolustaa ryhmän intressejä, minkä vuoksi ne artikuloivat suhdettaan myös muihin ryhmiin. Toisaalta ideologioiden tulisi olla myös yleisiä ja abstrakteja, mutta niiden tulisi lisäksi määritellä tarkempia uskomuksia konkreettisista tapahtumista, toimista ja tilanteista. Se, että tietty ryhmä jakaa usein tietynlaisen uskomusjärjestelmän, ei kuitenkaan tarkoittaisi sitä, että kaikki ryhmän jäsenet ymmärtäisivät ideologian tarkalleen samalla tavalla. Lisäksi ihmiset ovat useiden erilaisten sosiaalisten ryhmien jäseniä, minkä seurauksena he kuuluvat niin sanotusti useiden ideologioiden vaikutuspiiriin. Myös van Dijkin ideologiakäsityksessä ideologiat ovat suhteellisen vakaita eivätkä ne muutu hetkessä, vaan kehittyvät hiljalleen erilaisten keskustelujen tuloksena. (Van Dijk 2011, 382—384.)

Van Dijkin näkemyksestä puuttuu siten kokonaan vallankäytön ulottuvuus eikä se näe ideologioita välttämättä osana kaikkea kielenkäyttöä, mikä toisaalta erottaa sen olennaisesti kriittisen koulukunnan ideologiakäsityksestä. Lisäksi van Dijkin tapa ymmärtää ideologiat sosiokulttuurisesti ryhmän intressejä artikuloiviksi kokonaisuuksiksi liittää käsityksen ideologioista niin sanottuun positiiviseen tai ei-marxilaiseen ideologioiden tutkimuksen traditioon. Toisaalta tapa korostaa ideologioiden sosiaalisia ulottuvuuksia ja niiden kytkeytymistä tiettyihin sosiaaliin ryhmiin rakentaa viitekehystä poliittisten puolueiden ideologioiden tutkimiseksi osana niitä ympäröiviä laajempia yhteiskunnallisia ja poliittisia kehityskulkuja. Van Dijkin ideologiakäsitys tunnustaa siten ideologian tuottamisen ja

ylläpitämisen liittyvän ennen kaikkea sosiaalisen ryhmän toimintaan ja huomioi myös ryhmän asettamat ulkoiset rajoitteet ja kontekstin ideologian sisällön tuottamisessa.

Ideologiantutkimuksen näkökulma on myös merkityksellinen erityisesti entisten kommunististen maiden puolueiden tutkimuksessa, sillä ideologioita voidaan pitää erityisen merkittävänä voimina kommunismin jälkeisen poliittisen ja sosiaalisen siirtymäkauden aikana entisen Neuvostoliiton alueella, sillä poliittisten puolueiden on täytynyt saada erilaisten sosiaalisten ryhmien hyväksyntä voidakseen pysyä vallassa. Lisäksi vanhan regiimin tilalle ei ole ainoastaan täytynyt pystyttää uusia instituutioita, vaan rakentaa merkityksellinen viitekehys poliittiselle toiminnalle, jolloin uudenlaisen näkemyksen kehittyminen politiikasta ja poliittisista identiteeteistä on ollut olennainen tekijä siirtymäajan onnistumisen arvioinnissa. (Hanley 2008, 162.) Kommunistisen ajan jälkeisissä demokratioissa poliittisten ideologioiden uudelleenrakentaminen on myös ollut tärkeä tekijä uudenlaisten poliittisten identiteettien muodostamiseksi osana poliittisen toiminnan viitekehystä. Kansalaisyhteiskunnan heikkous ja sosiaaliset intressit asettavat myös ideologioiden rakentamisen erityisen tärkeään rooliin, mikä ohjaa poliittista toimintaa siirtymäkauden aikana. Jälkikommunistisen ajan poliitikot voidaan siten myös nähdä poliittisten toimijoiden lisäksi ideologisina toimijoina. (Hanley 2007a, 47.) Ideologioilla on kuitenkin aina ollut merkittävä rooli nopeiden tai kokonaisvaltaisten sosiopoliittisten muutosten aikana ja aiemmat regiimin vaihdokset ja niihin liittyvät siirtymäkaudet myös Tšekin historiassa ovat tuottaneet erityisiä poliittisen siirtymäkauden ideologioita, jotka on usein liitetty silloiseen vallassa olevaan puolueeseen tai blokkiin. Hanleyn mukaan myös Tšekin oikeiston ideologia tulisi siten nähdä erityisenä sosiaalisen ja poliittisen siirtymäkauden muokkaamana ajattelutapana ja tuloksena aiemmin käytetyistä diskursseista. (Hanley 2008, 162.)

Ideologioiden tulevaisuus on myös synnyttänyt keskustelua erityisesti suhteessa niin sanottuun liberaalidemokraattisen ideologian vallankumoukseen ja vaihtoehtoisten kehityskulkujen kartoittamiseen. Toisaalta ideologian ja yhteiskunnan rakenteiden vuoropuhelu on erityisen merkityksellinen itäisen Euroopan suhteellisen nuorissa demokratioissa, sillä maiden sekä poliittiset järjestelmät että yhteiskunnan rakenteet ovat käyneet läpi suuren muutoksen kommunismin kaatumisen jälkeen. Francis Fukuyama korostaa sosiaalisten rakenteiden ja ideologioiden kaksisuuntaista yhteyttä, jolloin ideologioiden sosiaalinen ympäristö ei yksin määrittäisi uskomusjärjestelmien sisältöä, mutta ideologioiden täytyisi siitä huolimatta puhutella suurta osaa tavallisista kansalaisista

tullakseen vaikutusvaltaisiksi tekijöiksi yhteiskunnassa. Sen vuoksi esimerkiksi liberaalidemokraattisesta ideologiasta on tullut hänen mukaansa hallitseva aate eri puolilla maailman, sillä tietyt yhteiskunnan sosiaalis-taloudelliset rakenteet vastaavat aatteen tavoitteita ja helpottavat järjestelmän toimintaa. Tällöin muutoksilla kyseisissä rakenteissa voi olla vaikutuksia ideologioihin samalla tavalla kuin ideologioiden avulla on mahdollista muokata sosiaalisia rakenteita. (Fukuyama 2012.)

Fukuyama pohtii myös ideologioiden tulevaisuutta keskiluokkaisissa ja demokraattisissa yhteiskunnissa ja liittää sen keskusteluun kansallisista ja julkisista intresseistä, jolloin ideologioiden tulisi poliittisesti kyetä asettamaan demokraattinen päätöksenteko talouden vallan yläpuolelle ja kyetä legitimoimaan uudestaan hallinto julkisten intressien ilmaisutapana pystyen samanaikaisesti uudistamaan julkista sektoria. Toisaalta taloudellisesta näkökulmasta katsoen ideologioissa tulisi hänen mukaansa nähdä enemmän variaatiota kapitalismin toimintatavoissa ja määritellä uudelleen se, missä määrin valtion tulisi avustaa yhteiskuntia sopeutumaan muutoksiin. Uusklassisen talousteorian teesien kyseenalaistaminen onkin saanut jo jalansijaan muun muassa globalisaatiokriittisessä ajattelussa, mikä on hänen mukaansa vahvasti sidoksissa nationalismiin pyrkimyksenään mobilisoida kansalaisten ja kerätä kannatusta, mikä ilmenisi osaltaan tapana puolustaa kansallista intressiä käytännön politiikassa. Tällainen populistinen ideologia kritisoi usein sekä rahapolitiikkaa että politiikan ja talouden eliittiä, joka on uhrannut yhteisen edun vähemmistön tarpeiden vuoksi. (Fukuyama 2012.)

4.2. Tšekin kansalaisdemokraatit poliittisena puolueena

Neuvostoliiton kaatumisen jälkeen on käyty keskustelua siitä, että johtaisiko Itä-Euroopan poliittisten järjestelmien kehitys Fukuyaman ennustaman niin sanottu liberaalidemokratian vallankumoukseen alueen maissa. Liberalismista tuli joka tapauksessa merkittävä poliittinen doktriini alueen useille tärkeimmille poliittisille toimijoille jo poliittisen siirtymäkauden varhaisessa vaiheessa, mikä oli Michal Kopečekin mukaan suhteellisen luonnollinen osa alueen poliittista kehitystä, sillä liberalismi edusti ideaalia antidoktriinia valtionsosialismille kommunismin jälkeisessä Euroopassa. Liberalismi jäi kuitenkin ainoastaan osaksi poliittisen eliitin ajattelua eikä se kyennyt vetoamaan kansan enemmistöön, minkä vuoksi tulisikin

puhua pikemmin useanlaisista tavoista ymmärtää historiallisesta näkökulmasta liberalismi poliittisena aatteena käsitteen ongelmallisuudesta huolimatta. Itäisessä Keski-Euroopassa liberalistinen ajatussuunta onkin liitetty pääasiassa osaksi kahta poliittista traditiota, joita voi kutsua kansalaisyhteiskuntaliberalismiksi ja talouden uusliberalismiksi. Näistä ensimmäinen viittaa kommunisminvastaiseen ihmis- ja kansalaisoikeuksien puolustamiseen ja jälkimmäinen keskittyy niin sanottuun markkinaliberalismiin, joka korostaa filosofista individualismia ja erottaa tarkasti toisistaan julkisen ja yksityisen elämänalueen. Tshekin Kansalaisdemokraattinen puolue edustaa jälkimmäistä traditiota, joka perustuu lisäksi talouden piiristä kasvavalle vapaita markkinoita ja omistusoikeutta tukevalle niin sanotulle vapauden politiikalle. Uusliberalistinen suuntaus kansalaisyhteiskuntaliberalismin tavoin pohjautuu maan kommunismin aikaisiin kokemuksiin painottaen omistusoikeuden keskeisyyttä politiikassaan. (Kopeček 2011, 250—251.)

Toisaalta Herbert Kitscheld jaottelee itäisen Keski-Euroopan oikeistopuolueet kolmeen ryhmään kansallisten ja sosiokulttuuristen kysymysten perusteella eikä niinkään puolueiden liberalististen suuntausten mukaan, mikä sopii M. A. Vachudovan mukaan kuvaamaan erityisesti Puolan, Unkarin ja Tshekin oikeistopuolueita, mutta ei niinkään muita alueen toimijoita. Kitscheltin oikeistopuolueiden kategorisointi maltilliseen oikeistoon, itsenäisysoikeistoon ja kommunistiseen nationalismiin auttaa kuitenkin jaottelemaan erilaisia oikeiston puolueita, jotka käyttivät nationalistista ja sosiaalisesti konservatiivista retoriikkaa 1990-luvun alussa. Maltillisen oikeiston puolueet, joihin myös Tshekin ODS lukeutuu, nousivat kommunismin vastaisen opposition piiristä, joka samaistui Länsi-Euroopan keskusta-oikeiston traditioihin ja yhdistää sen liberalistisen kapitalistiseen modernisaatioon, perinteisiin moraalisiin arvoihin ja erityisiin paikallisiin ja kansallisiin identiteetteihin. Itsenäisysoikeiston puolueiden kohdalla sen sijaan kamppailu kansallisen autonomian puolesta tarjosi alustan nationalististen ja populististen puolueiden muodostumiseen vahvojen ja karismaattisten johtajien toimesta. Nationalistisen kommunistiset puolueet kaappasivat osaltaan vallan entisiltä kommunistipuolueilta rakentaakseen uuden identiteetin kehittyvälle poliittiselle järjestelmälle. (Vachudova 2008, 392—394.)

Kansalaisdemokraattisen puolueen synty sijoittuu 1990-luvun alun kommunisminvastaiseen liikkeeseen, Kansalaisfoorumiin (*Občanské fórum*, OF). Tšekkoslovakian samettivallankumouksen ja kommunismin kaatumisen jälkeen maan ensimmäiset vapaat vaalit vuoden 1948 jälkeen järjestettiin kesäkuussa 1990, missä Kansalaisfoorumi kahmaisi

51 prosentin ääniosuuden. Kansalaisfoorumi koostui puoluepolitiikan ulkopuoliseen yhteisöön sitoutuneista kansalaisista, joiden pääasiallisena tavoitteena oli taata väkivallaton vallanvaihto kommunisteilta demokraattisille toimijoille ja luoda puitteet vapaiden vaalien järjestämiseksi. Liikkeen identiteetti puolestaan perustui konsensuspolitiikkaan ja tavoitteeseen luoda liberaalidemokraattinen järjestelmä kommunisminvastaisen väestöosan tuella, mutta samanaikaisesti sen sisällä kasvoi kuitenkin myös yhteiskunnallisten paineiden seurauksena tarve toimeenpanna pikaisesti rakenteellisia politiikkauudistuksia, jotka eivät olleet eivätkä voineet olla epäpoliittisia. Liikkeen sisällä syntyi siten pian sekä ulkopuolisista että sisäisistä suhteista kumpuavia konflikteja, joita sen oli vaikea ratkaista. (Kopeček 2011, 245.)

Kansalaisfoorumi auttoi osaltaan määrittämään Tshekin niin sanottua uutta oikeistoa, jonka ominaisia piirteitä olivat länsisuuntautunut politiikka, markkinaorientoitunut konservatismi, sosiaalisen ja talouden siirtymäkauden liikkeellepaneminen sekä kommunismin vastaisuus. Kansalaisfoorumin puoluepolitiikan ulkopuolinen eetos osoittautui kuitenkin pian liian idealistiseksi pitääkseen liikettä koossa, mikä johti sen jakautumiseen erityisesti vuoden 1991 talouspoliittisiin uudistuksiin liittyvien kiistanaiheiden vuoksi. Kansalaisfoorumin pohjalta syntyi kuitenkin kaksi puoluetta, jotka olivat keskusta-oikeistolainen ja markkinaorientoitunut Kansalaisdemokraattinen puolue, jonka johtoon siirtyi talousministeri Václav Klaus, sekä Kansalaisliike (*Občanské hnutí, OH*) ulkoministeri Jiří Dienstbierin johdolla. (Fawn 2000, 26, 29; Shepherd 2000, 57; Hanely 2007a, 29.)

Jo vuoden 1992 Tshekkoslovakian parlamenttivaaleissa puolueet kampanjoivat ainoastaan omissa tasavalloissaan, minkä seurauksena sekä Tshekin että Slovakian tasavaltoihin oli syntynyt erilliset puoluejärjestelmät. Tshekin järjestelmän on kuitenkin sanottu vakiintuneen suhteellisen varhain suurimpien puolueiden osalta, sillä vuoden 1992 vaaleissa kahdeksan puolueen ylittäessä äänikynnyksen jo vuoteen 1996 mennessä äänikynnyksen ylitti enää vain kuusi puoluetta. Kansalaisdemokraattisesta puolueesta muodostui yksi maan vahvimmista poliittisista voimista, joka 29 prosentin äänisaaliilla vuoden 1992 vaaleissa ja vastaavalla suosiolla vuoden 1996 vaaleissa turvasi asemansa koalitionhallituksen johdossa aina vuoteen 1997 asti. (Fawn 2000, 56, 58.)

Kansalaisdemokraattien 1990-luvun alun ideologia suuntautui pääasiallisesti vapaan markkinatalouden edistämiseen ja kommunisminvastaisuuteen, mutta puolue identifioitui kuitenkin erityisesti sen karismaattiseen perustajaan, Václav Klausiin, joka johti puoluetta sen

perustamisesta lähtien aina vuoden 2002 menestyksekkääseen presidentinvaalikampanjaan asti. Klausin pääministerikauden vuosien 1992—1997 aikana puolueen johdolla neuvoteltiin Tshekkoslovakian jakautuminen tammikuusta 1993 alkaen ja toimeenpantiin useimmat kommunismin jälkeiset siirtymäkauden politiikkauudistukset. (Hanley 2007a, 29.) 1990-luvun alussa puoluejohtaja Václav Klaus käsitti osaltaan puolueensa konservatiivisen ideologian perinteisen oikeistolaisena, joka korostaisi hayekilaista markkinaliberalismia ja yksilön asemaa suhteessa valtioon, mitä hän on kutsunut oikeistosiiven niin sanotuksi aidoksi liberalismiksi. Klausin näkemys on kuitenkin hyvin yleispiirteinen eikä hänellä ole ollut tapana osallistua julkisuudessa keskusteluun konservatismiin luonteesta. Puolueen perustamiskonferenssissa vuonna 1991 hän kuitenkin kannusti puoluetta kehittämään ideologiaansa Britannian Konservatiivipuolueen suuntaan. (Hanley 2008, 172.) Toisaalta muualla Itä-Euroopassa Tshekin oikeistoa lukuun ottamatta uusliberalistinen markkina-ajattelu ei saanut yhtä merkittävää jalansijaa (Shepherd 2000, 58).

Vuoden 1996 talouskriisi vaikutti kuitenkin ratkaisevasti Klausin hallituksen toimintaedellytyksiin ja käänsi julkisen mielipiteen Klausia ja hänen puoluettaan vastaan (Fawn 2000, 66). Saman vuonna tuli myös viimeistään selväksi, että hallituksen harjoittama uusliberalistinen talouspolitiikka ei tuottanutkaan odotettua talouden ihmettä, vaan oli luonut alisäännellyn, liian vähän pääomaa omaavan ja tehottoman yksityissektorin, jota dominoivat poliittisiin toimijoihin kytköksissä olevat tahot. Saman vuoden parlamenttivaalit päättyivät siitä huolimatta oikeistokoalition vain lievään vaalitappioon sen menettäessä parlamentaarisen enemmistönsä, minkä seurauksena sosiaalidemokraatit sallivat puolueen muodostaa vähemmistöhallituksen. (Hanley 2007a, 29.) Klausin hallitukseen suhteellisen heikko asema parlamentissa ei kuitenkaan johtanut sen ennenaikaiseen kaatumiseen, vaan hallitus joutui lopulta eroamaan 30. marraskuuta 1997 epäilyttävien yksityistämissopimusten tultua ilmi, mikä heikensi huomattavasti myös Klausin asemaa puolueen johdossa. Puolueen painolastia lisäsi huomattavasti myös sen Sveitsin pankkitilin paljastuminen, minne oli tallennettu nimettömästi mittavia lahjoituksia, ja puolueen rinnakkaisen talouden kirjanpidon löytyminen, jonka avulla oli mahdollista johtaa harjaan sekä äänestäjiä että puolueen jäseniä, teki puolueen asemasta entistä tukalammaksi. (Fawn 2000, 69—70.)

Samana vuonna Poděbradyn erityiseen puoluekokoukseen mennessä Klausin asema ODS:n johdossa oli suhteellisen heikko ja usea puolueen johtava jäsen oli kyseenalaistanut hänen lahjomattomuutensa ja poliittisen arvostelukykynsä, mutta entinen pääministeri oli kuitenkin

onnistunut keräämään vahvan ruohonjuuritaso kannatuksen vastustamaan vaatimuksia hänen erostaan. Klausin jatkokausi puolueen puheenjohtajana jakoi kuitenkin puoluetta ja vaalimenestyksestä huolimatta sen sisäinen yhtenäisyys kärsi. Sen seurauksena vuoden 1997 lopun ja 1998 alun välisenä aikana puolue jakautui kahtia sen johtavien poliitikkojen muodostettua kilpailevan oikeiston puolueen, Vapausliiton (*Unie Svobody*, US). Vaikka Klausin on nähty olevan 1990-luvulla kansalaisyhteiskuntaa koossapitävä voima, hänen tarkka kontrollinsa puolueesta on aiheuttanut myös vastustusta. (Fawn 2000, 58; Hanley 2007a, 31.)

Puolueen jakautumisen myötä ODS on pyrkinyt linjaamaan uudelleen poliittisia tavoitteitaan yhdistämällä uusliberalistisen talouspolitiikan konservatiivisiin ja nationalistisiin teemoihin kuten kansallisten intressien puolustamiseen Euroopan unionia ja kasvavaa maahanmuuttoa vastaan. Samalla tavalla puolue asettui vastustamaan Saksan vaatimuksia Tshekin velvollisuudesta palauttaa saksalaisille kuulunutta omaisuutta kyseenalaistamalla Benešin asetusten laillisen aseman, joiden nojalla Tšekkoslovakia karkotti maan etnisen saksalaisväestön vuosina 1945—1946. (Hanley 2007a, 31.) Yhtäläillä puolueen suhtautuminen Euroopan integraatioon muuttui huomattavasti jyrkemmäksi ja erityisesti Klaus näki EU:n ylibyrokrattisena ja taloudellisesti rajoittavana toimijana määrittäen Tshekin intressit yhä kapea-alaisemmin taloudellisen hyvinvoinnin ja maan suvereeniuden säilyttämisen termein. Euroopan unioniin liittyminen pyrittiin myös yhdistämään oletettuun Saksan intressien ylivaltaan unionin päätöksenteossa ja euroskeptisyydestä tuli entistä merkittävämpi osa ODS:n ideologiaa, mikä näkyi ehkäpä selkeimmin puolueen kolmannessa ideologisessa konferenssissa huhtikuussa 2001 ja sen jälkeen julkaistussa Tshekin eurorealismin manifesti –artikkelissa (*Manifest českého eurorealismu*). Artikkelin asettaa puolueen tavoitteiksi kansallisten intressien puolustamisen maan sisäpolitiikassa ja suhteessa Euroopan integraatiokehitykseen sekä mahdollisen unionijäsenyyden lykkäämisen tai niin sanotun unionin toisen luokan jäsenyyden tavoittelun. Lisäksi se ehdottaa laajemman euroalianttisen rintaman muodostamista Iso-Britannian, Skandinavian maiden ja Yhdysvaltojen kanssa, minkä tarkoituksena olisi vahvistaa turvallisuuspoliittisia, taloudellisia ja poliittisia suhteita maiden välillä. (Hanley 2007, 693, 696; Hanley 2004, 524, 526, 530.)

Hallituksen ero ja talousskandaali johtivat puolueen vaalitappioon vuonna 1998, jolloin sen kannatus jäi noin 28 prosenttiin sosiaalidemokraattien saavuttaen pari prosenttia suuremman kannatuksen. Vaikeat hallitusneuvottelut johtivat paljon kritiikkiä osakseen saaneeseen niin

sanottuun oppositiosopimukseen, missä kansalisdemokraattien ja sosiaalidemokraattien puheenjohtajat sopivat puolueiden välisestä tehtävänjaosta parlamentissa. Sopimuksen nojalla sosiaalidemokraatit voisivat muodostaa vasemmistohallituksen ensimmäistä kertaa kommunismin kaatumisen jälkeen, ja ODS puolestaan saisi vastalahjaksi useita positioita parlamentissa mukaan lukien Klausin aseman parlamentin puheenjohtajana. Lisäksi puolueet tulisivat tekemään yhteistoimin muutoksia perustuslakiin. (Fawn 2000, 74, 77; Roberts 2003, 1273.)

Kansan tyytymättömyydestä huolimatta kartellimaista oppositiosopimusta kohtaan seuraavat parlamenttivaalit järjestettiin aikataulun mukaisesti vuonna 2002, mikä johti jälleen sosiaalidemokraattien vaalivoittoon uuden puoluejohtaja Vladimír Špidlan johdolla, joka hylkäsi yhteistyön ODS:n kanssa vaalien jälkeen ja muodosti sen sijaan koalitiohallituksen Vapausliiton (*Unie svobody, US*) ja Kristillisdemokraattien (*Křesťanskodemokratická strana, KDS*) kanssa. Vaalitappio merkitsi kuitenkin Kansalisdemokraattiselle puolueelle ideologisen muutoksen epäonnistumista, minkä seurauksena myös Klausia alettiin pitää yhä enemmän taakkana kuin vahvuutena puolueelle. Lokakuussa 2002 Klaus kuitenkin ilmoitti, ettei hän asettuisi enää ehdolle seuraavissa puheenjohtajavaaleissa joulukuun puoluekokouksessa näennäisesti helpottaakseen kampanjaansa maan presidentiksi 2003 helmikuun vaaleissa Václav Havelin siirtyessä syrjään tehtävästä. (Hanley 2007a, 31—32.)

Klausin ratkaisun jälkeen ODS:n puoluekokous joulukuussa 2002 valitsi puolueen johtoon hänen seuraajakseen yllättäen pragmaattisen Mirek Topolánekkin vahvalla alueiden tuella ja varapuheenjohtajan paikan puolestaan täytti puolueen niin sanotun eurorealistisen Eurooppapolitiikan arkkitehtinä tunnettu Jan Zahradil, joka jatkoi myös pääasiallisena puolueen ulkosuhteiden vastaavana. Puoluejohdon vaihtumista seurasi myös ODS:n politiikan muuttuminen pragmaattisemmaksi, sen ideologisten piireiden pehmentyminen ja puheenvuorojen lieventyminen suhteessa Euroopan unioniin. Sen seurauksena puolue siirtyi kohti poliittista keskustaa, mutta muutoksista huolimatta puolueen identiteetille keskeisimmät piirteet säilyivät kuitenkin osana myös uuden puoluejohdon politiikkaa. Kansalisdemokraattien harjoittaman pragmaattisen politiikan seurauksena presidentti Václav Klaus etäännytti puolueesta, mikä johti myös muutamien puolueen keskeisten poliitikkojen eroon. Tapahtumat eivät kuitenkaan heikentäneet merkittävästi kansalisdemokraatteja tai vieroittaneet sen äänestäjäkuntaa puolueesta. (Hlousek & Kopeček 2010, 170; Hanley 2007, 701—702.)

Euroopan unioniin liittymistä koskevan kansanäänestyksen alla ODS ei pitänyt tarpeellisena kampanjoida jäsenyyden puolesta, vaikkakin uskoi maan pystyvän puolustamaan kansallisia intressejään paremmin unionin sisällä kuin sen ulkopuolella. Siitä huolimatta puolue korosti kieltäytyvänsä allekirjoittamasta unionin integraatiota syventäviä sopimuksia, mikäli ne veisivät sen kehitystä federalistisempaan suuntaan, vaikka puolue olikin vielä vuonna 1996 kannattanut ehdoitta EU-jäsenyyttä ja asettanut sen maansa pääasialliseksi ulkopoliittiseksi prioriteetiksi. Toisaalta presidentti Klausin suhtautuminen EU-jäsenyyteen oli huomattavasti skeptisempi kuin ODS:n puoluejohdon ja hän kampanjoi avoimesti jäsenyyttä vastaan, mikä korosti entisestään presidentin ja kansalaisdemokraattien toisistaan poikkeavia poliittisia tavoitteita. EU-kansanäänestys päättyi kuitenkin kesäkuussa 2004 ylivoimaiseen liittymistä puoltavan kannan voittoon ja maa liittyi unioniin virallisesti myöhemmin samana vuonna. (Hanley 2007, 691, 702—703, 706; Hanley 2004, 518.)

Vahvojen persoonien ympärille perustetut puolueet ovat olleet yleinen ilmiö Itä-Euroopassa kommunismin kaatumisen jälkeen, sillä puolueiden yhtenäisyyttä vain muutaman vuoden vanhoissa puolueissa on ollut vaikeaa taata usein muutoin. Václav Klausin johtama ODS ei myöskään tee poikkeusta siinä suhteessa, mitä on edelleen vahvistanut äänestäjien lojaalius 1990-luvulla puoluejohdolle ehkäpä suuremmassa määrin kuin itse puolueelle. (Shepherd 2000, 60.) Klausin dominoiva asema puolueessa huhtikuun 1991 ja joulukuun 2002 välisenä aikana synnytti myös keskustelua yhden miehen puolueesta, sillä puolueen ruohonjuuritason jäsenillä oli mahdollisuus käyttää puolueen sisäisiä demokraattisia rakenteita haastaakseen Klausin puolueorganisaation ja henkilönimityksiin liittyvät preferenssit, mutta heillä ei ollut kykyä tai resursseja kuitenkaan vaikuttaa puolueen ohjelmallisiin orientaatioihin tai politiikkaan. Vastaavasti puolueen nuoremman polven poliitikoilla kuten Petr Nečas ja Jan Zahradil, jotka valittiin puoluejohtoon 1997, eivät ole olleet aikanaan itsenäisiä poliittisia auktoriteetteja, vaan sen sijaan olivat Klausille velkaa etenemisestään puolueen sisällä. (Hanley 2004, 546.)

Toisaalta Enyedin ja Linekin tutkimus itäisen Keski-Euroopan keskusta-oikeiston puolueiden rakenteista osoittaa, että Tshekin Kansalaisdemokraattisen puolue on aluksi omaksunut suhteellisen yksinkertaisen organisaatorakenteen Václav Klausin puheenjohtajuuskaudella, jonka odotettiin vastaavan ainoastaan vaalikampanjoiden aikaisiin tarpeisiin. Klausin puheenjohtajuuskauden jälkeen vuoden 2002 lopussa puolue alkoi kuitenkin kehittää suhdettaan kansalaisyhteiskunnan järjestöihin sekä investoida jäsentensä koulutukseen ja

vuokraamaan tiloja julkisten luentojen järjestämiseksi. Toisaalta ODS on ollut suhteellisen valikoiva uusien puoluejäsenyyksien myöntämisessä ja valta puolueen sisällä on ollut hyvin keskittynyt erityisesti Václav Klausin puheenjohtajuuskaudella, minkä jälkeen se kuitenkin on myös muuttunut huomattavasti yhteisöllisemmäksi. (Enyedi – Linek 2008, 456, 466, 468.)

Vuoden 2006 oikeisto- ja vasemmistoblokkien tasaväkiseen tulokseen päättyneiden parlamenttivaalien jälkeen ODS muodosti seitsemän kuukauden hallitusneuvottelujen jälkeen hallituksen Mirek Topolánekin johdolla Vihreiden (*Strana zelených*) ja Kristillisdemokraattien kanssa. Epävaka Topolánekin hallitus selviytyi neljästä luottamuslauseäänestyksestä ennen kaatumistaan maaliskuussa 2009 maan EU-puheenjohtajuuskauden puolivälissä, minkä jälkeen kaksi suurinta puoluetta tukivat uuden väliaikaisen virkamieshallituksen muodostamista ja uusien vaalien järjestämistä toukokuussa 2010. (Haughton ym. 2011, 395.) Hallituksen kaatuminen ei ollut ainoa tekijä, jonka koettiin vahingoittaneen Tshekin mainetta sen EU-puheenjohtajakauden aikana, sillä myös presidentti Klausin kieltäytyminen allekirjoittamasta unionin niin sanottua Lissabonin sopimusta maan perustuslaillisen tuomioistuimen kannasta huolimatta. Klaus allekirjoitti sopimuksen lopulta viimeisenä EU:n valtionpäämiehenä marraskuussa 2009 perustuslaillisen tuomioistuimen annettua toisen sopimusta puoltava päätöksensä, minkä seurauksena Tshekki vältti myös perustuslaillisen kriisin syntymisen maan sisällä, mikä olisi mahdollisesti voinut johtaa jopa presidentin erottamiseen. Klausin syyt vastustaa sopimuksen ratifioimista perustuivat oletuksiin sopimuksen perustuslain vastaisuudesta. Klaus kuitenkin suostui allekirjoittamaan sopimuksen Tshekin saatua erikoisluvan jättäytyä EU:n perusoikeussopimuksen ulkopuolelle sillä perusteella, että sen avulla maasta toisen maailmansodan jälkeen karkotetun saksalaisväestön olisi mahdollisesti voinut anoa omaisuuttaan takaisin. (BBC 2009; Traynor 2009.)

Toukokuun 2010 ennenaikaiset parlamenttivaalit päättyivät odottamattomaan tulokseen maan kahden pääpuolueen, kansalaisdemokraattien ja sosiaalidemokraattien, kannatuksen pudotessa ensimmäistä kertaa vuoden 1992 jälkeen alle 50 prosentin annetuista äänistä pienempien ja uusien puolueiden saadessa entistä suuremman osuuden parlamenttipaikoista (Haughton ym. 2011, 398). Kesäkuussa 2010 puolueen uudeksi puheenjohtajaksi valitun Petr Nečasın johdolla muodostettu oikeistohallitus kaatui kuitenkin ennenaikaisesti jo kolmen vuoden kuluttua kesäkuussa 2013 vakoilu- ja korruptioskandaalin seurauksena (IDnes 2010; Bilefsky 2013). Puolueelle on myös yleisesti ottaen aiheuttanut ongelmia se, kuinka yhdistää puolueen

harjoittama eliittiorientoitunut politiikka ja poliittisten puolueiden tarve luoda laaja äänestäjäpohja. Sen uusliberalistinen ideologia on yhtäältä yhdistänyt puoluetta, mutta sitä voi olla vaikea markkinoida kansalle muuna kuin vastuullisena taloudenpitona, mutta esimerkiksi työntekijöiden oikeuksia heikentävää politiikkaa voi olla vaikea kerätä kannatusta äänestäjiltä. (Shepherd 2000, 61.)

4.3. Kansalaisdemokraattisen puolueen ideologia ja kansalliset intressit

Kansalliset intressit –käsite on ollut olennainen osa poliittisia diskursseja Tshekin puoluekentässä aina kommunismin kaatumisesta lähtien ja myös oikeiston Kansalaisdemokraattinen puolue on hyödyntänyt käsitettä lausunnoissaan erityisesti 1990-luvun loppupuolelta alkaen. Siitä huolimatta diskurssin sisältöä ja sen käyttötapoja koskevaa tutkimusta löytyy yllättävän vähän ja se keskittyy pitkälti määrittelemään yleisesti puolueiden kansallisina intresseinä pitämiä ulkopoliittisia tavoitteita. Tutkimukselle on ollut tyypillistä lähestyä käsitettä kansainvälisen politiikan näkökulmasta ja keskittyä tiettyihin ulkopoliittisiin kysymyksiin sen sijaan, että tarkastelisi intressejä puoluepolitiikasta käsin tai pohtisi niiden merkitystä osana poliittista retoriikkaa tai vuorovaikutusstrategioita. Samalla tavalla kansalaisdemokraattien puolueideologiaa käsittelevää kirjallisuutta on suhteellisen vähän saatavilla, mikä on sinällään yllättävää, koska puolue on ollut keskeinen poliittinen voima maassa koko sen jälkikommunistisen ajan ja sen ideologia pitää sisällään hyvinkin yllättäviä ja jopa ristiriitaisia piirteitä. Seán Hanley on kuitenkin tutkinut kansalaisdemokraattien kansallisista intresseistä ja kartoittanut puolueen ideologista kehitystä aina kommunismin kaatumisesta vuoteen 2006 asti, mikä erittelee myös kansalliset intressit –puheen taustoja.

Esittelen sen vuoksi seuraavaksi tarkemmin kansalliset intressit –puheen taustoja ja siihen liitettyjä Tshekin poliittisia perinteitä Hanelyn kirjan ”The new right in the new Europe: Czech transformation and right-wing politics, 1989—2006” perusteella, mikä osaltaan tarkastelee myös käsitteen käytön historiaa puolueen diskursseissa. Tutkimukseni kuitenkin eroaa Hanelyn lähestymistavasta ensinnäkin sen ajankohdan vuoksi, sillä Hanelyn tutkimusajankohta päättyy vuoteen ja 2006 ja tutkimukseni sijoittuu maan viimeisimpään hallituskauteen eli vuosien 2010—2013 väliseen ajanjaksoon. Ennen kaikkea tutkimukseni näkökulma poikkeaa kuitenkin myös Hanelyn tarkastelutavasta, jossa puhe kansallisista

intresseistä liitetään erityisesti Euroopan integraatiokeskusteluun. Pyrin sen sijaan käsittelemään kansallisia intressejä osana laajempia, maan kokonaisvaltaisia intressejä koskevaa keskustelua, missä tarkastelun kohteena eivät olisi yksinomaan maan ulkopoliittiset intressit, vaan niitä tasapainottaisi myös puhe julkisista tai maan intresseistä Tshekin sisäpolitiikassa.

Kansalaidemokraattisen puolueen ohjelmadokumentit mainitsevat Tshekin kansalliset intressit ensimmäisen kerran 1990-luvun puolivälissä täydentäen ajatusta Tšekkoslovakian niin sanotusta valtionideasta. Dolezalin mukaan puolestaan Tshekin politiikassa nationalismi ja liberalismi ovat perinteisesti olleet hyvin vakiintuneita moraalisia ja historiallisia traditioita, minkä lisäksi jälkikommunistisen siirtymäkauden aikana myös kansallisen identiteetin korostamisesta on tullut olennainen osa politiikantekoa. Kansalaidemokraattinen puolue on myös omaksunut näkemyksen, joka painottaa kansallisen tradition ja liberaalien instituutioiden välistä suhdetta. Tällöin vapaa markkinatalous ja liberaali yhteiskunta eivät olisi yksin tehokkaita, neutraaleja ja perinteisiä hayekilaisessa mielessä, vaan kuvastaisivat myös Tshekille ominaisia kansallisia perinteitä, jotka näkevät maan vahvasti läntisenä ja eurooppalaisena valtiona. (Hanley 2008, 175, 197.)

Siitä huolimatta, että kansan käsite on ollut keskeinen Tshekin poliittisissa diskursseissa ainakin 1800-luvun puolivälistä alkaen, maata kansakuntana on useimmiten kuvattu historiallisten oikeuksien käsitteen sekä tshekkiläisen tai slaavilaisen sivilisaation kautta, mitkä muodostaisivat vastakohtan saksankieliselle maailmalle. Vuonna 1992 Klaus puolestaan väitti Tshekin kansallisten intressien olevan akateeminen ja abstrakti käsite, joka on poistettu poliittisesta käytöstä, vaikka kuitenkin jo vuonna 1994 hän asetti politiikassaan prioriteetiksi menetetyn kansallisen identiteetin löytämisen ja sen säilyttämisen siten, ettei sitä kadotettaisi liittymällä Euroopan unioniin. (Hanley 2008, 196—197.)

Toisaalta vuosien 1997—2002 välinen aika kansalaidemokraattien puoluehistoriassa oli ideologisen muutoksen aikaa, jolloin sen poliittisten tavoitteiden painopiste siirtyi yhä programmaattisempaan suuntaan. Ajanjaksoa kuvaavat hyvin puolueen oikeistolaisen ideologian uudistamiseen tähtäävän vuoden 1997 Poděbradyn puoluekokousta seuranneet Poděbradyn artikkelit (*Poděbraský artikly*), jotka yksilöimättä tarkkoja poliittisia tavoitteita korostavat vahvaa uusliberalistista talouspolitiikkaa sekä individualistista yksilön vastuuseen nojaavaa minimalistista valtiota. Yksi artiklojen merkittävimmistä periaatteista oli kuitenkin

Tshekin kansallisten intressein puolustaminen Euroopan integraationprosessin aikana. (Hanley 2008, 141—142.)

Poděbradyn artiklojen myötä puolue alkoi sisällyttää ideologiaansa teemoja, joita se oli aiemmin pyrkinyt välttämään. Se tuli selkeimmin esille uutena kansallisten intressien painotuksena ja puolueen kasvavana tendenssinä määritellä tshekkiläisyys ja maan intressit Länsi-Eurooppaa, Saksaa ja Euroopan unionia vastaan eikä niinkään suhteessa muihin jälkikommunistisiin maihin. Lisäksi ODS:n käsitys identiteetistään ennemminkin anglosaksisena liberaalikonservatiivisena puolueena kuin osana itävaltalais-saksalaista kristillisdemokraattista keskusta-oikeiston poliittista perinnettä korostui sen ideologiassa. Samoin vuodesta 1999 alkaen puolue alkoi painottaa kansan, isänmaan ja muiden niin sanottujen luonnollisten yhteisöjen merkitystä kotimaan politiikassa ja puolueen retoriikka sai entistä nationalistisempia ja populistisempia piirteitä uusliberalistisen individualismin rinnalla. (Hanley 2008, 142, 181.)

Siirtymäkauden onnistumisen retoriikka palasi myös takaisin puolueen puheisiin ja korosti erityisesti uusien kansainvälisten kehityssuuntien muodostavan uhkan maan kansalliselle identiteetille eikä yksin enää siirtymäkauden onnistumiselle. Toisaalta Klaus ei vielä tuolloin pitänyt kansallisvaltiota luonnollisena yksikkönä, joka määrittäisi kansallista identiteettiä ja maan autonomiaa, vaan pinnallisena ja sattumalta luotuna yksikkönä. Tällainen käsitys yhdisti siten Tshekin kansallisen autonomian vapaaseen markkinatalouteen yhteisen uhkan avulla, jonka muodostaisivat ylikansalliset byrokraatit, jotka halusivat säännellä markkinoita globaalisti. (Hanley 2008, 181.)

Euroopan integraation rooli kansallisten intressien puolustamisessa nousi puolestaan suhteellisen keskeiseksi osaksi puolueen ideologiaa ensimmäisen kerran vuoden 1997 puoluekokouksessa, minkä jälkeen puolueen näkemykset Euroopan integraatiosta alkoivat pitää sisällään perinteisiä Tshekin nationalistisia ajatusmalleja. Se tulee ehkäpä selkeimmin esille heidän tavassaan nähdä integraatio saksalaisten ja ei-saksalaisten intressien yhteentörmäyksenä. Vuodesta 1999 alkaen puolueen niin sanottu realistinen suhtautuminen kansallisiin intresseihin osana maan kansainvälisiä suhteita liittyikin siten perinteisiin ja nationalistisiin ajatusmalleihin perustuviin määritelmiin kansasta ja sen intresseistä, jotka nähdään vastakkaisiksi Saksan ja saksankielisen maailman eduille. (Hanley 2008, 197, 200.) Käsitystä Tshekin kansasta sekä sen ominaispiirteistä ja intresseistä peilataan jatkuvasti puolueen ideologiassa Euroopan integraatiota vasten. Sen seurauksena puolue on pyrkinyt

puolustamaan kansallisvaltion traditiota, jonka tulisi taata kansallisen identiteetin säilyminen ja poliittinen itsemääräämisoikeus EU:n tukemia ylikansallisia ja alueellisia instituutioita vastaan, jotka puolueen mukaan ovat tehottomia, epädemokraattisia ja joilta puuttuu poliittinen, kulttuurinen ja historiallinen legitimitetti. Tshekkiläisen eurooppalaistumisen tulisi siten Klausin mukaan turvata maalle ominaiset piirteet. (Hanley 2008, 193.)

Kansallisten intressein käsite ja Tshekin valtion puolustaminen ulotettiin myös maan sisäpoliittiselle areenalle. Esimerkiksi Petr Nečas argumentoi, ettei kansallisia intressejä tulisi käsittää yksin eurooppalaistumisen vastakohtana, vaan välineenä säilyttää sosiaalinen koheesio sosiaalisten, taloudellisten ja sukupolvisten eroavaisuuksien tuhoavia vaikutuksia vastaan. Toisaalta Klaus ja muu puoluejohto pyrkivät tekemään eroa kansallista yhtenäisyyttä korostavaan retoriikkaan, joka muistuttaisi maan sotienvälisen ajan nationalismia ja istuisi heidän mukaansa huonosti puolueen uusliberalistiseen ja länsimieliseen konservatismiin. Kuitenkin puolueen vuoden 2002 vaaliohjelma ulotti kansallisten intressien retoriikan myös laittoman maahanmuuton sääntelyyn. (Hanley 2008, 183.)

Kansalaisdemokraattisen puolueen puhe kansallisista intresseistä on perinteisesti liittynyt maan historialliseen nationalismiin traditioon, joka kommunismin kaatumisen jälkeen alkoi korostaa myös kansallisen identiteetin merkitystä poliittisissa linjauksissaan. Käsite tuli olennaiseksi osaksi puolueen ideologiaa vuoden 1997 ideologisen konferenssin jälkeen, jolloin termi liitettiin osaksi Euroopan integraatiota ja saksankielisen maailman vaikutteiden vastustamista, mutta myös kansallisen yhtenäisyyden ja sosiaalisen koheesion merkityksen korostamista. Kansalliset intressit –käsite nähdään siten usein osana puhetta kansallisvaltiosta tai kansallisesta identiteetistä.

4.4. Primääriaineiston esittely ja rajaus

Pyrin tutkimaan kansalliset intressit –käsitteen sisältöä ja käyttötapaa puolueen poliittisissa diskursseissa, minkä vuoksi tarkoitukseni on kerätä mahdollisimman kattava aineisto käsitteen käytöstä puolueen poliitikkojen puheissa ja kirjoituksissa. Sen vuoksi en keskity yksin puoluejohdon tai johtavien poliitikkojen lausuntoihin, vaan otan mukaan tarkasteluun myös puolueen kaikkien kansanedustajien, senaattorien ja europarlamentaarikkojen verkkosivujen kirjoitukset. Aineiston monipuolisuus voisi siten tuoda selkeämmin esille,

kuinka laajasti käsitteeseen liittyviä diskursseja käytetään puolueen sisällä, millaisia tavoitteita sen käytöllä mahdollisesti on ja millaisiin politiikan aihepiireihin se liittyy.

Aineiston laajuuden vuoksi päätin rajata tutkimusajanjakson viimeisimpään hallituskauteen, jolloin Kansalaisdemokraattinen puolue muodosti oikeistohallituksen LIDEM:n ja ensikertaa parlamentissa edustetun TOP09:n kanssa. Luen sen vuoksi aineistoon mukaan lausunnot vuoden 2010 alusta vuoden 2013 kesään asti, jolloin hallitus kaatui vakoilu- ja korruptioskandaalin seurauksena. Tällöin aineisto pitää sisällään muutama kuukausi ennen vaaleja kirjoitetun aineiston ja hallituksen kaatumisen jälkeisen kuukauden lausunnot, jotka käsittävät vaalikampanjan aikaiset ja toisaalta hallituksen kaatumisen jälkeisen kuukauden kirjoitukset ja puheet. Aikarajaus on mielekäs myös sen vuoksi, että tasapuolisen aineiston kerääminen poliitikkojen nettisivuilta voisi olla yhtäältä vaikeaa sitä edeltävältä ajalta ja toisaalta kirjoitusten julkaisuajankohdat painottuvat kyseiseen ajanjaksoon. Lisäksi kattavan aineiston saatavuus viimeisintä hallituskautta edeltävältä ajalta voi olla vaikeaa, sillä suurin osa puolueen poliitikoista on perustanut viralliset verkkosivustonsa vasta vuosien 2009—2010 taitteessa ja myös ODS:n virallisilta sivustoilta on vaikea löytää kattavasti ajankohtaa vanhempaa aineistoa. Toisaalta vuoden 2010 alkupuoli ennen toukokuun vaaleja on myös kirjoittajille aktiivista aikaa samalla tavalla kuin hallituksen kaatumisen jälkeinen kuukausi kesällä 2013. Osaltaan myös tasapainoisen aineiston kerääminen vaatii melko suppeaa aikarajausta, sillä vuotta 2010 vanhemmasta aineistosta olisi vaikea etsiä jokapäiväisiä haastatteluja, puheita ja kirjoituksia samassa määrin kuin uudemmasta aineistosta.

Aineisto on kerätty puolueen ja sen poliitikkojen virallisilta verkkosivustoilta ja se pitää sisällään yksinomaan sellaisia kirjoituksia, jotka puolue haluaa esittää ominaan. Rajasin siten aineiston ulkopuolelle esimerkiksi parlamentissa tai senaatissa käytetyt puheenvuorot ja lehtihaastattelut, ellei niitä mainittu virallisilla verkkosivuilla. Esittelen sen vuoksi seuraavaksi lyhyesti hieman tarkemmin käyttämäni aineistolähteet, joista ensimmäinen on puolueen viralliset verkkosivut (www.ods.cz), jotka pitävät sisällään puolueen viralliset puolue- ja vaaliohjelmat sekä lukuisista poliittisista kysymyksistä annetut lausunnot ja niihin liittyvät puheet. Käytin sivustoa myös taustoittamaan aineistoanalyysia, jolloin sieltä löytyvät analyysiajankohtaa vanhemmat puolue- ja vaaliohjelmat tarjoavat osaltaan kontekstin itse analyysille, sillä niiden perusteella on mahdollista tarkastella käsitteen aiempia käyttöyhteyksiä ja -tarkoituksia. Sivusto toimii lisäksi pohjana muille aineistolähteille, jotka koostuvat ODS:n virallisten verkkosivustojen tarjoamista puoluejäsenten virallisista

verkkosivuista. Ne puolestaan pitävät sisällään puoluejohdon ja puolueen kaikkien parlamentaarikkojen, senaattorien ja europarlamentaarikkojen viralliset sivustot. Lisäksi sivustoilta löytyy lista puolueen poliitikkojen blogeista aikakauslehtien Aktualněn (blog.aktualne.cz) ja iDnesin (blog.idnes.cz) sivustoilla, jotka otin myös mukaan analyysiin.

Aineisto pitää käytännössä sisällään vuosien 2010—2013 väliltä kirjoitetut puolue- ja vaaliohjelmat, puoluekonferenssidokumentit ja niiden aikana annetut puheet, puolueen poliitikkojen blogikirjoitukset ja muut vastaavat kirjoitukset, puheet, haastattelut ja lausunnot siinä määrin kuin ne löytyvät puolueen tai sen poliitikkojen virallisilta sivustoilta. Varsinaiseen analysoitavaan aineistoon olen lukenut mukaan sellaiset kirjoitukset, joissa mainitaan kansalliset intressit –käsitteeseen läheisesti liittyvät ja tutkimuskirjallisuudessa käsitteen synonyymeiksi mainitut termit. Tarkemmin ottaen ne ovat seuraavat käsitteet: kansallinen intressi (národní zájem), julkinen intressi (veřejný zájem), valtion intressi (státní zájem), maan intressi (zájem země), Tshekin intressi (český zájem) sekä Tshekin tasavallan intressi (zájmy České republiky/ČR).

Termien käyttämisen yleisyys vaihteli jonkin verran aineistossa ja siinä, missä puoluejohto ja puolueen johtavat poliitikot hyödynsivät käsitteitä suhteellisesti useammin kuin puolueen rivijäsenet, myös usea niin sanottu puolueen rivijäsen käytti hyvin laajasti termiä kirjoituksissaan. Käsitteen käytön laajuus vaikuttikin liittyvän ennen kaikkea käsiteltäviin aiheisiin eikä niinkään henkilön asemaan puolueessa, minkä vuoksi myös kaikkien puolueen poliitikkojen lukeminen mukaan aineistoon osoittautui mielekkääksi. Sen sijaan merkittävämpi asia primääriaineiston keräämisen kannalta on se, ettei kaikilla puolueen poliitikoilla ole omia verkkosivuja ja erityisesti puolueen puheenjohtaja ja viimeisimmän hallituksen pääministeri Petr Nečasin virallisten verkkosivujen puuttuminen hankaloittaa analyysia. Olen sen vuoksi pyrkinyt kokoamaan yhteen Nečasin puheita ja muita lausuntoja ODS:n virallisilta verkkosivuilta ja puolueen muiden poliitikkojen sivustoilta, mutta olen siitä huolimatta pitäytynyt samoissa aineistolähteissä enkä laajentanut niitä virallisten verkkosivujen ulkopuolisiin aineistoihin.

5. METODI

Valitsin diskurssianalyysin tutkimusmetodiksi, sillä tutkimusaineisto koostuu poliittisista teksteistä ja pyrin analysoimaan niitä nimenomaan kielellisten menetelmien avulla. Tarkoitukseni on löytää aineistosta niitä merkityksiä, jotka kuvaavat ODS:n ideologiaa uskomuksia ja puolueelle ominaisten konseptien sisältöä erityisesti kansalliset intressit – käsitteen osalta. Ideologioiden on sanottu olevan ennen kaikkea kielenkäytön ilmiö, minkä vuoksi niitä olisi mahdollista analysoida puheessa ja tekstissä osana sosiaalisia käytäntöjä (Kalliokoski 1996, 15—16). Yhtäältä Teun A. van Dijkin mukaan ideologioita tuotetaan nimenomaan sosiaalisissa tilanteissa vuorovaikutuksessa diskurssien välityksellä, sillä diskurssit auttavat ilmaisemaan ja muotoilemaan ideologiaa uskomuksia (Van Dijk 1998, 191—192). Sen vuoksi juurikin diskurssianalyysin avulla on mahdollista jäsentää teoreettisesti melko tarkasti ideologisten uskomusten sisältöjä.

Aloitan metodiluvun rakentamalla ensin laajemman viitekehyksen diskurssianalyysistä tutkimusmetodin, minkä jälkeen tulen esittelemään tarkemman ideologioihin erikoistuvan tutkimusmetodin ja sen sijoittumisen diskurssianalyttiseen keskusteluun. Olen pyrkinyt siirtymään yleisestä diskurssianalyysin viitekehystä kohti diskursiivista ideologiantutkimusta, jolla olisi tarjottavanaan tarkempia työvälineitä nimenomaan ideologisen tekstin ja puheen tutkimuksessa. Tarkastelen siten ensin ideologioihin erikoistuneen Teun A. van Dijkin menetelmän sijoittumista tutkimuskoulukuntajaotteluun ja sen jälkeen määrittelen tarkemmin ideologian käsitteeseen liittyviä ulottuvuuksia sekä ideologian ja diskurssin välistä suhdetta osana analyysia. Lopuksi käyn läpi tarkemmin van Dijkin ideologiselle tutkimukselle ominaisia tutkimustapoja ja sitä, miten aion hyödyntää niitä tutkimusaineistoni analyysissa.

5.1. Diskurssianalyysi tutkimusmetodin

Aloitan luvun esittelemällä diskurssianalyysille tyypillisiä yleisiä piirteitä, jotka luovat laajemman viitekehyksen diskurssien tulkinnalle, mutta jotka pätevät myös ideologisten diskurssien analyysiin. Diskurssianalyysia voi kuvata väljäksi teoreettiseksi viitekehyyksi,

jonka menetelmälliset sovellustavat ja painotukset vaihtelevat tieteenaloittain ja tutkimuksen luonteesta riippuen (Jokinen ym. 1993, 17). Siitä johtuen analyysille on vaikea antaa tarkkaa määritelmää, vaikka koulukuntien välisiä yhteisiä piirteitä onkin mahdollista löytää. Diskurssianalyysi voidaan määritellä kuitenkin yleisesti ottaen sosiaalisissa käytännöissä tuotetuksi sosiaalisen todellisuuden tutkimukseksi, jota tarkastellaan kielen käytön ja muun merkitysvälitteisen toiminnan kautta (Jokinen ym. 1993, 9—10). Toisaalta se voidaan ymmärtää teorioita muotoilevaksi tutkimukseksi, joka pyrkii selittämään diskurssin ulottuvuuksien suhteita. Näitä ulottuvuuksia ovat kielen käyttö, uskomusten viestintä eli ihmisten kognitiivinen toiminta ja sosiaalisten tilanteiden vuorovaikutteisuus. (Van Dijk 1997, 2.) Analyysin tehtävänä on tällöin tiettyjen kriteerien avulla tunnistaa ja tulkita kielenkäytön välittämiä merkityksiä.

Diskurssianalyysissa kielen käytön ajatellaan olevan osa todellisuutta, jota se merkityksellistää ja toisaalta uusintaa, muuntaa, järjestää ja rakentaa. Kielen ei kuitenkaan odoteta heijastavan todellisuutta sellaisenaan, vaan huomio kiinnittyy siihen prosessiin, jolla todellisuutta rakennetaan. Diskurssianalyysin näkökulmasta kielenkäyttö tulee ymmärtää toiminnaksi eikä niinkään asiantilojen kuvaamiseksi, minkä vuoksi kieltä ei voida erottaa irralliseksi tutkimuskohteeksi, vaan sitä on tarkasteltava suhteessa ympäröivään maailmaan. Tällainen maailma on moniääninen ja pitää sisällään useita rinnakkaisia ja toisiinsa vaikuttavia merkityssystemejä eli diskursseja. (Jokinen ym. 1993, 9, 20—22, 24, 27—29.) Sen vuoksi puhetapoja analysoitaessa oletetaan niin kielen, vuorovaikutuksen kuin diskurssienkin rakentuvan systemaattisille säännöille, mistä johtuen tekstin rakenteellisia osia voidaan tulkita suhteessa niitä edeltäviin ja seuraaviin osiin (Van Dijk 1997, 30—31). Koska kielen käyttö on osa todellisuutta, toiminnan konteksti on yhtälailla osa tutkimusta, minkä vuoksi diskursseja analysoidaan usein suhteessa aikaan ja paikkaan (Jokinen ym. 1993, 29—30). Analyysissa tulisi siten huomioida myös sosiaaliset ja kulttuuriset olosuhteet paikan merkityksen ohella, sillä ihmiset ovat kiinnittyneitä diskursseihin niin yksilöinä kuin myös erilaisten ryhmien, instituutioiden ja kulttuurien jäseninä, joiden avulla on mahdollista asemoida kielen käyttäjä suhteessa sosiaaliin ja poliittisiin rakenteisiin. (Van Dijk 1997, 29—30.)

Diskurssianalyysissa kaikki toimijat ovat osallisina joko tuottamassa tai rakentamassa merkitysjärjestelmiä, mikä täytyy myös ottaa huomioon analyysissa. Siitä johtuen kielen käyttäjiä tarkastellaan minän merkitysten rakentamisen prosessien kautta eli toisin sanoen

huomio kiinnittyy siihen, minkälaisia merkityksiä kullekin yksilölle rakennetaan kielen avulla eri tilanteissa. Yksilöille voi siten rakentua useita tilannekohtaisia minuuksia. (Jokinen ym. 1993, 37—38.) Kielen käyttäjä tulee aina tuottaneeksi erilaisia minäkäsityksiä sekä itselle että muille joko tiedostamattaan tai tarkoituksellisesti ja kielellisten strategioiden avulla voidaan tietoisesti pyrkiä ymmärtämään ja tuottamaan diskursseja, mutta toisaalta myös saavuttamaan vuorovaikutuksellisia ja sosiaalisia päämääriä (Van Dijk 1997, 31).

Tutkijan asema on mielenkiintoinen diskurssianalyttisessä tutkimuksessa, sillä samalla tavalla kuin tutkimuksen kohde käsitetään todellisuutta rakentavaksi tekijäksi, niin myös tutkijan oletetaan olevan yhtäläillä sen osa. Tutkija on kulttuurinen toimija, joka on vuorovaikutuksessa aineistonsa kanssa ja tulkitsee sitä käytössään olevien tulkintaresurssien kautta. Hän voi kuitenkin lähestyä aineistoa useasta näkökulmasta, jolloin tutkijan suhde aineistoon on vuorovaikutuksellinen ja analyysi perustuu aineistosta nouseviin teemoihin, joiden avulla analyyttistä kehystä rakennetaan. Kielen uskotaan tällöin luovan todellisuutta samalla tavalla kuin se muotoutuu ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja tutkija osallistuu siten myös samaan todellisuuden luomisen prosessiin, minkä vuoksi yhden tulkinnan asettaminen muiden yläpuolelle käy mahdottomaksi. (Juhila 1999, 201, 212—213; 229—230.)

5.2. Kriittinen koulukunta ja sosiokognitiivinen diskurssianalyysi

Teun A. van Dijkin tutkimusmenetelmien katsotaan usein olevan osa laajempaa kriittisen diskurssianalyysin koulukuntaa ja erityisesti sen sosiokognitiivista siipeä. Norman Faircloughin ym. mukaan van Dijkin menetelmä edustaa kognitiivista näkökulmaa kriittisen diskurssianalyysin piirissä, jonka yksi merkittävimmistä tutkimuskohteista ovat ideologiat. Toisaalta van Dijk on pyrkinyt tekemään eroa kriittisen diskurssianalyysin perinteeseen erityisesti ideologiantutkimuksen osalta ja korostaa näkökulmansa poikkeavan ratkaisevasti perinteisestä kriittisestä diskurssianalyysistä siinä mielessä, että hän ei pidä ideologioita yksinomaan vallankäytön välineinä, mikä osaltaan on keskeinen osa kriittisen koulukunnan ideologiakäsitystä. (Fairclough ym. 2011, 363; Van Dijk 1998, 11.)

Van Dijkin tavoitteena on ollut kehittää ideologiantutkimuksen osalta ensisijaisesti kriittistä koulukuntaa monitieteisempi ja yleisempi teoria ideologioista diskursiivis-kognitiivis-

yhteiskunnallisen viitekehyksen sisällä kuitenkin sanoutumatta täysin irti koulukunnasta. Hän pikemminkin korostaa ideologiantutkimuksen poikkeavan kriittisestä koulukunnasta siinä mielessä, ettei se oleta ideologioiden olevan ensisijaisesti hallitsemisen välineitä, vaan tutkimuksessa käsityksen ideologiasta tulisi olla huomattavasti yleispätevämpi. (Van Dijk 1998, 11.) Siitä johtuen tulen seuraavaksi käsittelemään lyhyesti ideologiantutkimuksen roolia kriittisessä koulukunnassa ja tarkastelemaan sen jälkeen monitieteisen sosiokognitiivisen ideologiantutkimuksen ominaisuuksia ja roolia van Dijkin menetelmää silmällä pitäen.

Kriittistä diskurssianalyysia (*Critical Discourse Analysis*, CDA) voi kuvata väljäksi viitekehykseksi useille tieteidenvälisille erilaisia teoreettisia malleja ja tutkimusmetodeja sisältäville lähestymistavoille, joita yhdistää kuitenkin kriittinen näkökulma metodologiaan ja erityinen tapa nähdä yhteiskunnan ja kielenkielenkäytön nivoutuvan toisiinsa (Fairclough ym. 2011, 357). Koulukunnalle on siten ominaista nähdä kirjoitetun kielen ja sosiaalisen ympäristön suhde kaksisuuntaisesti, jolloin kielenkäyttöön tavat rakentuisivat yhtäältä sosiaalisessa ympäristössä, mutta toisaalta ne muokkaisivat myös sosiaalisia olosuhteita. Sen vuoksi Faircloughin mukaan diskurssianalyysin tulisi ottaa huomioon sekä itse kirjoitettu kieli että sen konteksti, jolloin tarvittaisiin sekä systemaattista kielen analyysia että perustellun sosiaalisen viitekehyksen rakentamista kielen analyysille. Sen seurauksena todellisuus ei rakentuisi koulukunnan mukaan yksinomaan kielenkäytön tuloksena, vaan sitä ainoastaan ilmennettäisiin kielellisillä valinnoilla, jotka puolestaan toisivat esille tietynlaisia vallan tai ideologian oikeutuksen tapoja. (Lassila 2010, 183—184.) Kriittinen kielentutkimus onkin siten historiansa aikana pyrkinyt keskittymään erityisesti sekä kielen ja vallan että kielen ja ideologian välisiin suhteisiin. Sana kriittisyys kielentutkimuksessa kumpuaa nimenomaan pyrkimyksestä puuttua kielenkäytön ilmentämiin yhteiskunnallisiin epäkohtiin, minkä suhteen tutkijoiden painotuserot tosin poikkeavat huomattavasti toisistaan. (Kalliokoski 1996, 19, 21—22.)

Kriittistä diskurssianalyysia on usein arvosteltu sen kapeasta ideologiakäsityksestä ja pyrkimyksestä käsittää ideologiat yksioikoisesti välineinä ylläpitää ja tuottaa epäoikeudenmukaisia valtasuhteita esittämällä asioita ja asemoimalla ihmisiä määrättyllä tavalla (Kalliokoski 1996, 22; Fairclough ym. 2011, 358). Toisaalta tällaista näkemystä voi van Dijkin mukaan pitää myös ideologisena, sillä kriittisen koulukunnan ideologiakäsityksen aktiivisena pyrkimyksenä on hyväksyttävä sen olettamukset ideologian luonteesta totuutena samalla tavalla kuin ideologiat pyrkivät kriittisen koulukunnan mukaan saavuttamaan

hegemonisen aseman legitimoidakseen valtansa. Sen vuoksi van Dijk pohjaakin oman teoriansa ideologioista myöhemmin kehittyneisiin yleisempiin konsepteihin uskomusjärjestelmistä, jotka korostavat ennen kaikkea niiden poliittisia ja sosiaalisia uskomuksia sekä arvoja, jotka organisoivat ja legitimoivat ryhmän toimintaa eivätkä niinkään vallankäyttöä. Tämän vuoksi hän nojaakin tutkimuksessaan erityisesti ideologian psykologisiin lähestymistapoihin. (Van Dijk 1998, 3—4.)

Van Dijkin lähestymistavasta tekee luonteeltaan sosiokognitiivisen erityisesti hänen käsityksensä diskurssien tulkinnasta, johon hänen mukaansa tarvitaan niiden rakenteiden ja sosiaalisen vuorovaikutuksen ymmärtämisen lisäksi myös mielen ja tietoisuuden huomioimista osana analyysia. Diskurssien käyttö itsessään vaatii tietoa sosiokulttuurisista uskomuksista ja kykyä ilmaista mielipiteitä ja ideologioita, jotka myös niiden vastaanottajat ymmärtävät ja jakavat sosiaalisesti. Sen seurauksena diskurssien tulkitsemiseen liittyy olennaisena osana jaettu sosiokulttuurinen tietoisuus, minkä vuoksi diskurssien kontekstilla on niiden tulkinnassa merkittävä rooli. (Van Dijk 1997, 17—18.) Diskurssianalyysin sosiokognitiivinen ominaisuus osaltaan selittää siten itse ideologioiden tarkempaa luonnetta, niiden syntymistä ja kehittymistä ja sosiaalisten toimijoiden roolia prosessissa, mitä van Dijkin mukaan perinteinen ideologiantutkimus ei pysty jäsentämään (Van Dijk 1997, 191).

Sosiokognitiivinen tutkimus pohjautuu kognitiivisen lingvistiikan koulukunnan ajatteluun, jonka eri suuntauksille on yhteistä ajatus kielioopin ja semantiikan pohjautumisesta samoille yhteisille tietoisuuden aloille. Kielitieteellinen tieto on luonteeltaan käsitteellistä ja merkitysten ymmärtäminen perustuu kokemuksille, jolloin kieli toimii myös tulkitsevana kokemuksena. Kognitiivinen lingvistiikka keskittyy pääasiassa tapoihin käsitteellistää merkityksiä kognitiivisten prosessien kautta ja korostaa kielen rakenteiden tekstissä kuvastavan kirjoittajan omaa käsitystään todellisuudesta. Samalla tavalla kognitiivinen lingvistiikka mallintaa myös ideologisia mentaalisia representaatioita, joiden avulla lukijoiden tulisi tunnistaa tiettyjä tekstin rakenteita ja jotka muodostaisivat heidän kokemuksensa kuvastusta ilmiöstä. Kielen käsitteellisestä luonteesta johtuen lukijat voivat myös tunnistaa ideologisia kognitiivisia representaatioita, jotka tulevat ilmi diskursiivisina strategioina. Sosiaalisella tietoisuudella viitataan joko ihmismieleessä tapahtuvaan sosiaalisesta maailmasta saatavan tiedon prosessointiin ja toisaalta tietoisuuteemme elinpiirimme sosiaalisista rakenteista, minkä vuoksi ensimmäinen näkemys viittaa diskurssianalyysin kohdalla yksilöiden tiedon prosessointiin ja jälkimmäinen kulttuuriseen ymmärrykseen. Van Dijkin

näkökulma liittyy siten nimenomaan jälkimmäiseen lähestymistapaan, joka selittää sosiaalista ymmärrystä kulttuurisin tai yhteiskunnallisin termein. (Hart 2011, 270—271; Condor & Antaki 1997, 320—321, 330.) Tulen myöhemmin palamaan tarkemmin sosiaalisiin ja kognitiivisiin ominaisuuksiin ja niiden rooliin van Dijkin ideologiantutkimuksessa menetelmän esittelemisen yhteydessä.

5.3. Ideologioiden ilmeneminen diskursseissa

Thompsonin mukaan ideologia on ennen kaikkea kielen käytön ilmiö, jota tulisi analysoida kielen tutkimuksen kautta ja sen vuoksi ideologisuutta tulisi hakea nimenomaan sosiaalisista käytänteistä ja teksteistä, joissa kieltä käytetään (Kalliokoski 1996, 16). Bestowin ja Martinin mukaan ideologioilla ja diskursseilla on useita yhtymäkohtia ja kummatkin viittaavat suhteellisen pysyviin konsepteihin ja symboleihin, jotka rakentavat sosiaalisia merkityksiä. Molemmat myös muuttuvat ajan myötä ja niiden välittämät merkitykset liittyvät tiettyihin arvostuksiin ja ovat poliittisia siksi, että ne pyrkivät määrittämään sosiaalisen järjestyksen perusteita. Ideologiat ja diskurssit eroavat kuitenkin toisistaan perustavanlaatuisilla tavoilla, sillä siinä missä ideologiat ovat usein hyvin kokonaisvaltaisia, diskursseja ei voida yleistää niiden oman todellisuutensa ulkopuolella. Toiseksi ideologiantutkimus on hyvin suuressa määrin muodollisten konseptien tutkimusta, mutta teoria diskursseista keskittyy sen sijaan ideologioiden päämääriin ja tapoihin jäsenellä sisältöjään. Kolmanneksi ideologiantutkimus ei pysty jäsentelemään ideologioiden välisiä suhteita, kun taas diskurssiteoria hahmottaa myös ideoiden jakamia uskomuksia sekä ideologioiden sisäisiä uskomuksia ja niiden suhteita. Neljänneksi ideologiantutkimus lähestyy tutkimuskohdettaan usein vallan termein ja olettaa ideologioiden neutralisoivan vallankäyttönsä, mutta diskurssiteoria sen sijaan keskittyy suuremmissa määrin yleisesti jaettuihin arvoihin eikä yksinomaan poliittisiin konsepteihin, minkä vuoksi se kykenee myös paremmin selittämään ideologian välittämiä merkityksiä. (Bastow & Martin 2005, 215—216.)

Bastowin ja Martinin tavoin van Dijk näkee ideologioiden kontrolloivan laajoja sosiaalisia käytäntöjä ja diskurssien olevan vain yksi ideologioiden ilmenemismuoto, jolloin ideologioita harvoin ilmaistaan sellaisenaan diskursseissa lukuun ottamatta suoranaisesti ideologisia tekstejä kuten puolueohjelmia, vaan diskurssit välittävät vain tiettyjä osia niiden sisällöstä.

Sen vuoksi diskurssin konteksti tulisi huomioida analyysissä, jotta tekstin sisällön ideologisuus ja sen laatu olisi mahdollista erottaa tekstin muista ominaisuuksista. Ideologioiden sisältöä ei kuitenkaan voida tyhjentävästi selittää yksin diskurssien avulla, koska ne vaikuttavat myös muihin sosiaalisiin käytäntöihin, jolloin ideologioiden ilmaisu saa myös erilaisia muotoja. (Van Dijk 2011, 384, 387, 392—393.) Vaikka ideologiat voivat saada useanlaisia ilmenemismuotoja, ne ovat kuitenkin voimakkaasti läsnä poliittisissa diskursseissa, jolloin diskurssianalyysin avulla olisi mahdollista tarkastella kansalliset intressit –käsitteelle annettavia sisältöjä ja kartoittaa sen käyttöyhteyksiä, vaikka puolueen koko ideologian ominaispiirteitä menetelmän avulla ei olisikaan mahdollista paljastaa.

Käytännössä van Dijkin teoriassa ideologiat ja diskurssianalyysi linkittyvät toisiinsa kolmen reunaehdon kautta, joita kutsutaan diskursiiviseksi, sosiokognitiiviseksi ja sosiaalseksi rajaukseksi. Ensimmäinen rajausta viittaa diskurssien yleisiin ominaisuuksiin eli tekstiin ja puheeseen ja niiden ilmaisuun tai merkitykseen suhteessa muihin diskurssin rakenteisiin. Toisaalta myös ideologisten diskurssien muutkin rakenteet eivätkä ainoastaan ideologiset osat tulisi huomioida analyysissä. Sosiokognitiivisessa rajauksen mukaan diskurssin rakenteisiin vaikuttavat sen taustalla olevat ja ryhmän jäsenten jakamat ideologiset oletukset, jolloin sellaisia diskurssin rakenteita tulisi kutsua ideologisiksi, jotka ilmaisevat sosiokognitiivisia muotoja ja jotka ryhmän jakaman ideologian rakenteet määrittävät. Sen vuoksi diskurssin ideologiset rakenteet ilmaisevat identiteettiä, toimintaa, päämääriä, arvoja ja ryhmän suhdetta muihin ryhmiin. Kolmas ja viimeinen ehto sen sijaan viittaa diskurssin sosiaalisiin olosuhteisiin eli kontekstiin. (Van Dijk 2011, 393—394.)

Van Dijkin menetelmässä ja käsityksessä diskurssien ja ideologian suhteesta on antoisaa sen mahdollistama puhettavan ideologisten ominaisuuksien erottaminen diskurssien muista piireistä, sillä menetelmä korostaa tasapuolisesti ideologioista riippumattomien rakenteiden huomioimista analyysissä, jolloin myös niin sanotun ideologisesta puheesta vapaan aineksen merkitys on edelleen osa tutkimusta. Samanaikaisesti menetelmä auttaa myös tunnistamaan diskurssien ideologisia ominaisuuksia, jotka perustuvat kielen kykyyn ilmaista yhteisesti tiedostettuja uskomuksia eli niin sanottuja mentaalaisia malleja, joiden tulisi auttaa ymmärtämään ideologioita syvällisemmin, sen sijaan että se keskittyisi niiden analyysiin valtarakenteita legitimoivasta näkökulmasta. Ideologioiden sosiokognitiivisten päämäärien tuominen esille antaa siten lisäarvoa erityisesti poliittisten diskurssien analyysille, sillä ne korostavat poliittisille ideologioille ominaisia tapoja pyrkiä vetoamaan äänestäjiin ja puolueen

agendan edistämistä päätöksenteossa. Samalla tavalla diskurssin kontekstin huomioiminen auttaa asemoimaan ideologioiden poliittisia päämääriä suhteessa yhteiskuntaan ja ymmärtämään niiden mahdollista keskinäisriippuvuutta.

Toisaalta van Dijk ei määrittele selkeästi, mitä hän tarkoittaa diskurssien sosiokognitiivisilla piirteillä tai mentaalisilla malleilla, minkä vuoksi en pyri määrittämään tai löytämään diskurssien taustalta niitä rakentavia erilaisia sosiokognitiivisia muotoja, vaan suhtaudun käsitteeseen yksinkertaisesti tietyn ryhmän jakamina ideologisina uskomuksina ja pyrin selvittämään niiden sisältöjä. Van Dijkin näkökulmassa on ongelmallista myös Bastwon ja Martinin esittämä ristiriita ideologioiden ja diskurssien tutkimuksen erilaisista päämääristä, missä ensimmäinen keskittyy erilaisten konseptien tarkasteluun ja jälkimmäinen ideologioiden päämäärien ilmaisuun ja tapoihin jäsenellä niiden sisältöjä.

5.4. Van Dijkin ideologianteoria ja diskurssianalyysin menetelmä

Teun A. van Dijkn ideologisten diskurssien tutkimusmenetelmän avulla on mahdollista tarkastella joko ideologisiin uskomuksiin viittaavia kielen rakenteita tai sellaisia kielen toimintoja, joilla voi olla ideologisia vaikutuksia vastaanottajiin (Van Dijk 1998, 263). Keskityn kuitenkin ensimmäiseen vaihtoehtoon, sillä pyrin selvittämään Kansalaisdemokraattisen puolueen keskeisten ideologisten uskomusten sisältöä määrätystä näkökulmasta ja niitä kielen rakenteita, jotka ilmentävät erilaisia kielellisiä strategioita puolueen poliittisten päämäärien saavuttamiseksi.

Tarkastelen ideologioita van Dijkn menetelmän työvälineiden avulla, mitkä keskittyvät diskurssien kontekstin, teeman, paikallisen merkityksen, retoristen keinojen sekä diskurssin kaavan ja tyylin analysoimiseen. Ensimmäinen tutkimusväline on konteksti, joka luo reunaehdot tavalle ymmärtää diskurssin sisältöä, sillä tekstin ja puheen kommunikatiivinen konteksti asettaa reunaehdot myös ideologioiden diskursiiviselle tuottamiselle. Van Dijk määrittelee kontekstin diskurssille merkityksellisiksi sosiaalisten tilanteiden rakenteellisiksi ominaisuuksiksi, jotka hän jaottelee erilaisiksi kategorioiksi. Näiden kategorioiden kautta voi siten ymmärtää kielen käyttäjän uskomuksia ja tietoa sosiaalisista tilanteista, mutta myös heidän suhteutumistaan kyseisiin ideologisiin uskomuksiin. Toisaalta kontekstin kategoriat eivät vaikuta ideologiseen diskurssiin suoraviivaisesti, vaan pikemminkin sen mukaan, miten

kielen käyttäjä kokee ne omakohtaisesti eli kuinka ympäröivät olosuhteet vaikuttavat kielen käyttäjän omiin kontekstimalleihin ja sitä kautta itse diskurssiin. (Van Dijk 1998, 264, 211—212, 214.) Tällainen näkemys korostaa erityisesti ideologian ja diskurssin tuottamisen sosiaaliskognitiivisia ominaisuuksia eli sitä tapaa, jolla uskomukset välittyvä ympäröivästä todellisuudesta kielen käyttäjän ideologisiin diskursseihin.

Van Dijk tarkastelee kontekstia kahden kategorian kautta, joista ensimmäistä hän kutsuu vuorovaikutustapahtumaksi ja toista osallistujien tyypiksi ja rooliksi. Vuorovaikutustapahtumalla hän viittaa sellaiseen tilanteen tyyppiin eli luonteeseen, jonka kautta diskurssi välittyy vastaanottajille ja luo puitteet diskurssin tulkinalle. Tilanteen ei kuitenkaan tarvitse sisältää kasvokkain tapahtuvaa kommunikaatiota, vaan tällaisia tilanteita voivat olla mm. poliittisen ohjelman välittämä viesti. Tarkemmin ottaen vuorovaikutustapahtuman määrittelyssä tulisi huomioida niiden toimiala, yleinen vuorovaikutustilanne, vuorovaikutustilanteen tehtävät, vastaanottajien tulkitsemat mahdolliset päämäärät, laajemmat tarkoitusperät, vuorovaikutustilanteen aika ja paikka sekä ympäröivät olosuhteet. (Van Dijk 1998, 264—265, 214—220.) Osallistujien tyyppillä ja roolilla sen sijaan viitataan diskurssin kirjoittajan osallistumisen tapaan sekä sosiaaliseen asemaan tai kuulumiseen johonkin tiettyyn ryhmään, mistä käsin kirjoittajan voi olettaa tuottavan tietynlaista diskurssia. Lisäksi osallistujan ammatti ja sosiaalinen rooli sekä kytkeytyminen tiettyihin organisaatioihin tai instituutioihin, rajaavat diskurssien sisältöä ja tuottamistapoja. Osallistujat myös kuuluvat erilaisiin ryhmiin tai sosiaalisiin kategorioihin, joita määrittävät myös ryhmien ulkopuoliset sosiaaliset tahot. Lisäksi kontekstin luonteeseen vaikuttaa oletettujen diskurssin vastaanottajien ominaisuudet eli kohdeyleisö. (Van Dijk 1998, 265, 220—225.)

Toinen analyysin kohde on teema, joka van Dijkin mukaan liittyy läheisesti ideologian ilmaisutapaan ja se näkyy usein diskurssin makrotason ehdotuksina ja korostaa puhettavan käyttäjille tärkeitä aihealueita sekä ilmaisee mielipiteitä ja siten myös ideologioita. Teeman tarkoituksena on siten kertoa kirjoittajalle merkityksellisistä asioista ja muodostaa niin sanottu faktapohja hänen käyttämälleen retoriselle argumentoinnille, joka tukee myös hänen ideologisia mielipiteitään. Lisäksi se auttavat yleistämään ja abstrahoimaan aiheetta. (Van Dijk 1998, 266.)

Kolmas analyysiväline eli paikallinen merkitys kuvaa diskurssin varsinaista sisältöä ja rakentuu ilmaistujen ideologisten uskomusten kautta määrittäen diskurssin

johdonmukaisuutta. Tekstin sisällön osalta kirjoittaja tekee valintoja esitettävän informaation suhteen ja rajaa usein kirjoituksen ulkopuolelle sellaisen tiedon, joka ei palvele hänen tarkoituksensa. Paikallinen merkitys tarkastelee siten merkitystä koskevan informaation läsnäoloa ja puuttumista sekä kirjoittajan intressien mukaisen tiedon esittämistä tai rajoittamista. Tarjottavan tiedon määrän avulla on tarkoitus tuottaa mahdollisimman edullinen kuva itsestä ja sitä vastoin negatiivisempi kuva ryhmän ulkopuolisista tahoista, jolloin tiedon tarkkuuden perusteella voidaan tehdä havaintoja kirjoittajan asenteista. Tällaisia keinoja käytetään muun muassa silloin, kun omia hyviä toimia ja toisten huonoja tekoja kuvataan hyvin tarkasti ja päinvastaisessa tapauksessa vain yleispiirteittäin. (Van Dijk 1998, 266—268.)

Lisäksi kirjoittaja voi käyttää diskursseissa erilaisia vihjauksia tai oletuksia, joiden voisi ajatella kuvaavan niin sanotusti totuudenmukaista tietoa, mutta joka voi osoittautua kuitenkin paikkansapitämättömiksi. Oletukset ja vihjaukset ovat siten osa ideologista uskomusjärjestelmää, jolle diskurssi rakentuu. Diskurssin avulla pyritään siten luomaan erilaisia kausaalisia tai toisistaan riippuvia merkityksiä eli paikallista koherenssia, joilla kaksi tai useampi asia halutaan liittää yhteen. Tapoja liittää asioita yhteen ovat muun muassa yleistyksiset, esimerkit ja kontrastit, jotka luovat mielikuvia asioiden välisen suhteen luonteesta. Myös sanavalinnoilla on merkitystä erilaisten konseptien ilmaisun kannalta, sillä ne antavat tietynlaisen mielikuvan kohteestaan. (Van Dijk 1998, 206—207, 268—270.)

Neljäs diskurssin tutkimuksen väline on puhetavoille ominainen retorinen ulottuvuus, joka ilmenee kielen suostuttelevina tehtävinä. Näitä ominaisuuksia ilmaisevat muun muassa metaforat, ironia, vastakohtaisuudet ja kiertoilmaisut (Van Dijk 1998, 272—273). Metaforilla pyritään ilmaisemaan asia tavalla, joka ei vastaa sen kirjaimellista määritelmää ja joka näin ollen antaa sille uudenlaisia merkityksiä. Merkitykset syntyvät usein liittämällä asiaan jotain jo entuudestaan tiedossa olleita asioita, jolloin käsite saa uusia ulottuvuuksia. (Jokinen 1999, 148.)

Lisäksi van Dijk kiinnittää huomiota diskurssin kaavaan ja tyyliin, joista ensimmäinen viittaa ennen kaikkea siihen, missä järjestyksessä diskurssissa annettavaa tietoa ilmaistaan tai mihin muotoon se järjestetään puheessa tai tekstissä. Kaavalla on siten myös sosiaalinen tehtävä, sillä se jäsentää vuorovaikutusta ja korostaa tiettyjä diskurssin osia. Diskurssin tyyli puolestaan tarkoittaa tapaa ilmaista diskurssin sisältöä systemaattisesti tietynlaisten sanavalintojen kautta, jotka ilmaisevat kielen käyttäjän mielipiteitä ja erityisiä merkityksiä.

Van Dijkin mukaan tyyli on yksi ilmeisimmistä tavoista, joilla kielen käyttäjä ilmaisee ideologisia mielipiteitään ja viestittää sosiaalisen kontekstin rakenteita. (Van Dijk 1998, 203, 271—272.)

Pyrin käyttämään diskurssien ominaisuuksien analyysissä erityisesti paikallisia merkityksiä ja kielen retorista suostuttelevuutta pääasiallisina työvälineinä, sillä ne jäsentävät ennen kaikkea diskurssien ja ideologioiden sisältöjä. Sen sijaan kontekstin ja teemojen avulla kuvaan ensisijaisesti aineiston keskeisiä piirteitä ja suhdetta ympäröivään todellisuuteen ja sen vaikutusta diskurssien ja ideologioiden tuottamiseen. Diskurssien kaava ja tyyli ovat puolestaan näkyvimpiä ideologian ilmenemismuotoja diskursseissa ja asemoin niiden avulla diskursseja laajempaan ideologiseen kenttään.

6. ANALYYSI

6.1. Konteksti

Ideologiantutkimuksessa diskursseja ympäröivät sosiaaliset olosuhteet ymmärretään osaksi analyysia, minkä tarkoituksena on täydentää diskurssien ulkopuolelle jääviä ideologian piirteitä ja muodostaa viitekehys analyysille. Teun A. van Dijkin tutkimusmenetelmä jakaa diskurssien kontekstin kahteen osaan, joita kutsutaan vuorovaikutustapahtumaksi sekä osallistujien tyypiksi ja rooliksi. Tutkimuksessani vuorovaikutustapahtuma rajautuu Tshekin puoluejärjestelmässä viimeisimpään hallituskauten ja pitää sisällään sitä edeltäneen vaalikampanjan aikaiset lausunnot sekä hallituksen kaatumisen jälkeisen kuukauden tapahtumat. Oikeistohallituksen muodostivat Kansalaisdemokraattisen puolueen lisäksi pienemmät keskusta-oikeiston puolueet TOP 09 ja LIDEM hallitusneuvottelujen tultua päätökseen kesäkuussa 2010, mutta hallitus hajosi ennen aikaisesti jo kolmen vuoden kuluttua kesäkuussa 2013. Hallituksen asema on ollut hauras koko sen olemassaolon ajan, jolloin sen vahvuus parlamentin alahuoneessa on tasaisesti heikentynyt aina 115 paikasta tasan puoleen 200-paikkaisessa parlamentissa. (Watson & Buckley 2013; Traynor 2012; The Economist 2013.) Hallitusneuvottelujen yhteydessä vaalikauden tavoitteiksi asetettiin kokonaisvaltaiset terveydenhuollon ja eläkejärjestelmien uudistukset sekä kommunistisen järjestelmän aikana takavarikoitujen kirkon varojen ja maiden palautukset, mutta myös erityisesti pääministeri Petr Nečasın johdolla hyvä veli –verkoston ja korruption kitkeminen maassa (Bilefsky 2013; Aktualně 2011; The Economist 2012b).

Hallituksen kaatuminen sen kolmen vuoden olemassaolon aikana on usein ollut lähellä erilaisten skandaalien seurauksena, jolloin esimerkiksi vuonna 2012 hallitus oli hävitä luottamuslauseäänestyksen jopa kaksi kertaa sen poliittisten uudistusten aiheuttamien kiistojen vuoksi. Ensiksi huhtikuussa 2012 hallitus selvisi täpärästi sen toimeenpanemia säästötoimenpiteitä seuranneesta luottamuslauseäänestyksestä, jota varjostivat maan samettivallankumouksen jälkeisen historian suurimmat mielenosoitukset. Protesteja aiheuttivat valtion menojen leikkaukset, verojen korottaminen, työpaikkojen väheneminen ja hallituksen korruptioskandaalit. (Traynor 2012.) Seuraava hallituskriisi seurasi jo saman vuoden lokakuussa, jolloin hallitus päätti korottaa veroja entisestään täyttääkseen EU:n

budjettikriteerit ja sitoi päätöksensä sen seurauksena hallituksen luottamuslauseäänestykseen, joka kuitenkin päättyi sen hyväksi (The Economist 2012b). Hallitusyhteistyötä on vaikeuttanut edelleen puolueen sisäinen valtakamppailu, missä presidentti Václav Klausin johdolla puoluetta on pyritty palauttamaan takaisin sen juurille oikeistolaisempaan suuntaan pyrkimällä ajamaan Nečas puheenjohtajan paikalta (The Economist 2012b). Lisäksi hallituksen sisällä on aiheuttanut erimielisyyttä aiemmin saman vuonna erityisesti ODS:n ajama päätös jättäytyä EU:n fiskaalisen sopimuksen ulkopuolelle Iso-Britannian tavoin, mitä hallituspuolue TOP 09 ei ole tukenut (BBC 2012). Oikeistohallituksen sisällä on tiivistynyt kilpailu myös koalitiopuolueiden välillä nuoren TOP 09 –puolueen haastaessa päähallituspuolueen, sillä kummatkin kilpailevat samoista äänestäjistä vapaisiin markkinoihin orientoituvalla ja sosiaalisesti konservatiivisella poliittisella agendallaan (The Economist 2013).

Hallitus kaatui lopulta kesäkuussa 2013 parlamentin epäluottamuslauseeseen pääministerin lähipiiriin kohdistuneen vakoilu- ja korruptioskandaalin tultua ilmi. Pääministerin toimiston johtaja Jana Nagyová epäiltiin lahjoneen kolme entistä kansanedustajaa luvaten heille viran valtion yrityksistä ja käyttäneen asemaansa väärin valtuuttamalla lainvastaisesti valtion salaisen palvelun vakoilemaan pääministerin vaimoa ja kahta muuta tahoa. Nagyován suhdetta maan vaikutusvaltaisimpiin lobbareihin myös tutkitaan, minkä lisäksi kohua on aiheuttanut pääministerin Nečasin ja Nagyován läheinen suhde sekä Nagyován pyrkimykset vaikuttaa pääministerin toimintaan. Nečasin osuus skandaalissa on vielä epäselvä eikä häntä ole asetettu syytteeseen, vaikka poliisitutkina hänen toimistaan pääministerinä onkin vielä käynnissä, mutta sen sijaan Nagyová ja seitsemän muuta valtion korkea-arvoista virkamiestä on pidätetty. (Bilefsky 2013; BBC 2013.) Hallituskauden seurauksena ODS:n kannatuksen uskotaan kärsineen tapahtumista suuresti ja jopa puolueen katoamista tai edellisissä vaaleissa alkaneen kannatuksen laskun odotetaan kiihtyvän entisestään tulevissa vaaleissa (The Economist 2012a).

Vuorovaikutustapahtuman luonteeseen eivät vaikuta ainoastaan hallituksen sisäiset tapahtumat, vaan myös primääriaineiston muoto, mikä koostuu puolueohjelmista, konferenssilausunnoista ja poliitikkojen henkilökohtaisista kirjoituksista ja lausunnoista. Puolue- ja vaaliohjelmat asettavat usein laajoja pitkän aikavälin poliittisia tavoitteita, mutta ovat siitä huolimatta hyvin yleispiirteisiä ja mahdollisten kompromissien tulosta. Konferenssilausunnot sen sijaan keskittyvät ensisijaisesti puolueen sisäiseen keskusteluun,

kun taas poliitikkojen verkkosivujen kirjoitukset tarkastelevat usein heidän omia mielenkiinnon kohteitaan ja kommentoivat ajankohtaisia tapahtumia kirjoittajien omista lähtökohdista. Intresseistä puhumisen laajuus vaihtelee myös aineistossa melko suuresti, mutta ei niinkään eri aineistotyyppien välillä, vaan riippuen puhujan käsittelemästä aihepiiristä. Puoluejohto, ministerit ja europarlamentaarikot puhuivat suhteellisesti enemmän kansallisista tai julkisista intresseistä, kun taas puolueen rivijäsenet käyttivät termejä riippuen heidän mielenkiintonsa kohteista. Puhe alueellisista, sosiaalipoliittisista ja oikeudellisista kysymyksistä ei käytä paljoa intresseihin liittyvää termistöä, mutta sen sijaan puhuttaessa maataloudesta, koulutuksesta ja oikeudenmukaisuuskysymyksistä intressidiskursseja käytetään huomattavasti enemmän. Puhe erilaisista intresseistä näyttääkin keskittyvän yleisesti enemmän yksittäisten politiikkakysymysten ympärille kuin laajoihin asiakokonaisuuksiin.

Osallistujien tyyppi ja rooli pitävät sisällään Kansalaisdemokraattisen puolueen poliitikot puoluejohdosta europarlamentaarikkoihin sekä senaatin ja parlamentin jäseniin. Aineistossa puoluejohdon tai muiden puolueen johtavien poliitikkojen kantoja ei ole painotettu, mutta he joka tapauksessa käyttävät kansallisten ja julkisten intressien termistöä useammin kuin puolueen niin sanotut rivijäsenet. Eri aineistotyypeillä on kuitenkin erilainen kohdeyleisö, sillä puolueohjelmateksti on usein osoitettu yleisesti kansalaisille ja oletetulle puolueen äänestäjäkunnalle sekä mahdollisesti myös muille puolueille. Konferenssilausunnot sen sijaan kohdistuvat ensisijaisesti omaan puolueväkeen ja pyrkivät luomaan yhtenäistä linjaa puolueen sisällä, vaikka osaltaan useiden konferenssilausuntojen voi myös katsoa kohdistuvan toisiin puolueisiin esimerkiksi hallitusneuvottelujen aikana. Poliitikkojen henkilökohtaiset verkkokirjoitukset sen sijaan on kohdistettu suurelle yleisölle ja muille puolueille, mutta ne ottavat myös kantaa puolueen sisäiseen keskusteluun. Aineiston kohdeyleisö ei kuitenkaan rajaudu yksin maan rajojen sisäpuolelle, vaan se kohdistuu myös puolueen ulkomaisiin kumppaneihin ja erityisesti eri tahoihin Euroopan unionissa.

Tarkastelen seuraavaksi ideologian ja tutkimuskohteen teemaa, joka ilmaisee diskurssin makrotason ehdotuksia ja auttaa identifioimaan laajemman viitekehyksen kansalliset intressit – käsitteen tutkimukselle puolueen ideologian pidemmän aikavälin tarkastelulle. Sen jälkeen siirryn primääriaineiston diskurssien esittelemiseen, jolloin käsittelen tarkemmin aineistosta tunnistamiani puhetapoja nimeltään isänmaallinen diskurssi, vapausdiskurssi ja demokratiadiskurssi. Lisäksi olen valinnut jokaista aineistosta tunnistettua ideologista piirrettä

kuvaamaan kaksi esimerkkilainausta puoluekirjoituksista, joiden avulla esittelen tarkemmin niiden sisältöä. Luvun lopuksi pohdin tarkemmin kansallisten ja julkisten intressien roolia Kansalaisdemokraattisen puolueen ideologiassa sekä sille annettuja sisältöjä ja käsitteen käyttöyhteyksiä.

6.2. Kansalliset intressit –käsite Kansalaisdemokraattisen puolueen historiassa

Kansalaisdemokraattisen puolueen vaali- ja puolueohjelmat käsittelevät maan intressien puolustamista niin sisäpolitiikassa kuin myös Tshekin ulkosuhteissa, minkä vuoksi tarkastelen seuraavaksi millaisia sisältöjä käsitteille annetaan ja missä yhteyksissä niitä käytetään vuosien 1991—2009 välisen ajanjakson puoluejulkaisuissa. Puolue käyttää maan intressit –termiä hyvin laajasti useilla eri politiikka-aloilla ja viittaa kansallisilla intresseillä ensisijassa ulko- ja turvallisuuspoliittisiin kysymyksiin, kun taas julkiset intressit –käsite liittyy läheisemmin sisäpolitiikkaan. Sen sijaan käsitteitä maan intressi tai valtion intressi puolue käyttää puhuttaessa sekä kansainvälisistä että kotimaan asioista. Kappaleen tarkoituksena on esitellä tarkemmin van Dijkn menetelmän teemaa, jonka tulisi ilmaista kansalliset intressit –käsitteeseen liittyviä makrotason ehdotuksia ja sen aiempia käyttöyhteyksiä, mikä loisi viitekehysten konseptin sisällön analyysille.

1990-luvun alussa Kansalaisdemokraattinen puolue parlamenttivaaliohjelmassaan *Vapaus ja hyvinvointi* (Svoboda a prosperita) tarkastelee kansallisia intressejä suhteessa vasta kaatuneeseen kommunistiseen regiimin, jonka olemassaolon aikana puolue kuvaa maan intressien olleen ennen kaikkea valtion erillisiä tavoitteita, missä kansalaiset nähdään yksinomaan välineenä intressien saavuttamiseksi eivätkä valtion intressit siten pitäisi sisällään tavoitetta kansalaisten hyvinvoinnin turvaamiseksi. Samalla tavalla puolue korostaa Tshekkoslovakian kykenemättömyyttä ilmaista kansalliselle identiteetille tyypillisiä intressejä Neuvostoliiton vallan aikana, jolloin maan suvereniteetti on ollut osaltaan rajoitetumpi kuin sen naapurivaltioiden kuten Unkarin, Puolan ja Romanian. Kuitenkin jo vuonna 1992 puolue asettaa tavoitteekseen määrittellä uudelleen ulkopoliittisen doktriininsa, joka vastaisi Tshekkoslovakian omakuvaa osana Eurooppaa ja määrittelisi keskeisimmät kansalliset tavoitteet kansainvälisessä ympäristössä Neuvostoliiton kaatumisen jälkeen. Kansalliset intressit –käsite ei siltikään 1990-luvun alussa rajoittunut yksin maan ulkopoliitiikkaan, vaan

valtion turvaamat intressit tulisi puolueen mukaan myös identifioida ja rakentaa niiden pohjalta sen toiminnan kannalta välttämättömät instituutiot ja yhteiskunnalliset uudistukset. Tällaiset intressit eivät kuitenkaan olisi ODS:n mukaan poliittisia tai taloudellisia, vaan korostaisivat myös koulutus- ja kulttuuri-instituutioiden merkitystä. (ODS 1992.) Toisaalta julkiset intressit mainitaan myös vuoden 1994 kunnallisvaaliohjelmassa *Varovasti ja vastuullisesti* (Rozvážně a odpovědně), joka korostaa alueellisen kehityksen tärkeyttä yksilön intressien ja oikeuksien turvaamiseksi sekä alueiden yhteistyötä julkisten intressien puolustamiseksi yhteisten alueellisten suunnitelmien avulla (ODS 1994).

Vuoden 2006 vaaliohjelmassa *Yhdessä kohti parempaa elämää* (Společně pro lepší život) ODS määrittelee tarkemmin kansalliset intressit osana maan ulkopoliitikka ja asettaa tavoitteekseen realistisen, käytännöllisen ja maltillisen politiikan harjoittamisen, jonka tulisi olla ennen kaikkea tehokas eikä niinkään niin sanotusti korrekti. Lisäksi maan ulkopoliitikka tulisi suhteuttaa sen maantieteelliseen, geopolitiittiseen ja demografiseen asemaan, joka kuvastaisi Tshekin kokoa ja kansainvälistä merkitystä sekä taloudellista potentiaalia. Joka tapauksessa puolueen mukaan ulkopoliitikassa tulisi perinteisen huomaavaisen odottelun sijaan osoittaa luovuutta, riittävästi rohkeutta ja uskaltaa jopa käyttäytyä hyökkäävästi. (ODS 2006, 54.) Vaikka vaaliohjelman määritelmä Tshekin intresseistä ei olekaan tyhjentävä, se kuitenkin tarkentaa käsitystä siitä, millainen toiminta kansainvälisessä ympäristössä puolustaisi sen mukaan maan etuja. Määritelmä ei kuitenkaan pidä sisällään selkeitä politiikkatavoitteita tai selvitä tarkemmin, missä tilanteissa tehokas eikä niinkään huomaavainen ulkopoliitiikan harjoittaminen puolustaisi maan intressejä.

Puolue tarjoaa myös tarkemman teoreettisen määritelmän kansallisten intressien edistämisestä ulkopoliitikassaan vuoden 2004 puolueen tavoitteita laajasti esittelevässä *Sinen kirja – julkaisussa* (Modrá kniha), jonka mukaan maan ulkopoliitiikan järjestelmällisenä tavoitteena olisi saavuttaa erityisiä kansallisia intressejä kansainvälisessä ympäristössä. Kansallisten intressien tulisi perustua Tshekin valtiollisiin traditioihin, jotka osaltaan olisivat yhteydessä kansalliseen identiteettiin. Kansallisiin poliittisiin ja turvallisuusintresseihin lukeutuisivat pitkän aikavälin vakauden ja vaurauden takaaminen sekä turvallisuuden, alueellisen koskemattomuuden, demokraattisten instituutioiden ja poliittisen itsenäisyyden puolustaminen. Maan päämääränä olisi myös sellaisen kansainvälisen järjestyksen tavoitteleminen, missä suurilla ja pienillä valtioilla olisi yhtäläiset vaikutusmahdollisuudet,

kun taas pääasiallinen taloudellinen intressi olisi integroitua mahdollisimman pitkälle osaksi globaalia markkinataloutta. (ODS 2004a, 216.)

Puolue liittää kansalliset intressit taloudellisen kilpailukyvyyn puolustamiseen kansainvälisessä ympäristössä sekä taloudellisten kysymysten edistämiseen maan ulkopoliitikassa, mutta myös turvallisuuspolitiikkaan, missä olennaisena osana olisi maan osallistuminen kansainvälisiin rauhan- ja pelastusoperaatioihin, humanitaariseen avunantoon ja terrorismin torjuntaan. Yhtäältä kansalliset intressit merkitsevät puolueelle myös ulkomaisten vaikutteiden vastustamista erityisesti kulttuurin alalla ja puolue korostaa esimerkiksi maan kulttuurimaisemien säilymistä kuvastavan kansallista rikkautta ja kansallisten intressien loukkaamattomuutta samanaikaisesti, kun myöntää maan sijoittuvan heikosti EU:n ympäristöstandardien noudattamista seuraavissa tutkimuksissa. Toisaalta ODS mainitsee myös suhteet Yhdysvaltoihin erityisenä kansallisena intressinä transatlanttisten poliittisten ja turvallisuuspoliittisten siteiden ylläpitämisen vuoksi sekä Atlantin ylittävän konservatiivisen aatteen tukemiseksi. (ODS 2004a, 57, 70, 101, 146, 222.)

Europarlamenttivaaliohjelmassa *Samat mahdollisuudet kaikille* (Stejně šance pro všechny) vuonna 2004 ODS korostaa kansallisten intressien ja EU:n syvenevän integraation ristiriitaa argumentoimalla unionin tulevien perustuslaillisten sopimusten olevan puolueen periaatteiden ja maan intressien vastaisia. Puolue ei kuitenkaan tarkenna, mikä nimenomaisesti tekee integraatiokehityksestä sen periaatteiden vastaisen, vaan korostaa toimivansa Euroopan parlamentissa puolueen kansallisten tavoitteiden mukaisesti Britannian Konservatiivipuolueen tavoin. (ODS 2004b, 3–4.) Toisaalta Tshekin EU-puheenjohtajuutta edeltävien europarlamenttivaalien ohjelmassa *Ratkaisuja pelon sijaan* (Řešení místo strachu) vuonna 2009 ODS toteaa, että puolue ei unionitasolla epäröi soveltaa kansallisten intressien nimissä heidän omaa kansallista strategiaansa talouden taantumasta vastustamiseksi tai suojellakseen kansalaistensa sosiaalisia oloja. Toisaalta puolue korostaa myös yhteistyön tärkeyttä unionin sisällä, mikä osaltaan edesauttaisi kansallisten intressien turvaamista, vaikkakin tekisi siitä monimutkaisempaa kuin unionijäsenyyttä edeltävänä aikana. (ODS 2009a, 8, 10; ODS 2002, 14.)

Vuoden 1998 puoluekokouksen jälkeen julkaistut *Neljä Poděbradyn artiklaa* (*Čtyři poděbradské články*), jotka määrittelevät puolueelle uutta ideologista suuntaa vuoden 1998 jälkeen, esittelevät melko yksityiskohtaisia politiikkatavoitteita. Periaateohjelma kuitenkin vain sivuaa kansalliset intressit –käsitettä siitä huolimatta, että käsitteen tulo kiinteäksi osaksi

puolueen poliittista puhetta liitetään usein kyseiseen puolueohjelmaan ja samaan aikaan tapahtuneeseen puolueen niin sanottuun ideologisen käänteeseen ja siitä alkaneeseen Tshekin kansallisuuden korostamiseen. Artiklat mainitsevat kuitenkin julkiset intressit osana uusliberalistista puhetta suppean valtion rakentamista, missä lakien avulla ei puolueen mukaan tulisi laajentaa julkisten intressien alaa tai lisätä julkisen vallan kontrollia kansalaisten yksityisasiasta (ODS 1998a). Yhtäläillä saman vuoden senaatin- ja kunnallisvaaliohjelmassa *Kanssamme uhkaa vastaan* (S námi proti hazardu) ODS korostaa vastustavansa kansalaisten toimintaa pitkälle sääntelevää byrokratiaa, mutta viittaa julkisiin intresseihin usein väärin käytettynä terminä, joka pyrkii laajentamaan valtiollisen byrokratian piiriä kansalaisten oikeuksien ja tarpeiden kustannuksella (ODS 1998b).

Toisaalta puolue liittää *Sininen kirja* –julkaisussaan (Modrá kniha) julkiset intressit hallinnon läpinäkyvyyteen ja kansalaisten demokraattisiin oikeuksiin ja keinoihin vaikuttaa päätöksentekoon, jolloin julkisia intressejä terminä ei puolueen mukaan saisi liittää enää kapea-alaisiin eliitin tavoitteisiin. Julkiset intressit saavat siten useanlaisia sisältöjä riippuen sen käyttöyhteydestä, sillä puolue perustelee samoin termein myös koulutuksen maksuttomuutta ja kulttuurimaisemin säilyttämistä. Yleisesti ottaen julkisten palveluiden turvaaminen lukeutuu julkisten intressien piiriin vuoden 2006 parlamenttivaaliohjelman *Yhdessä kohti parempaa elämää* (Společně pro lepší život) mukaan, joka korostaa olevan valtion intressien mukaista turvata tietyt julkiset palvelut. (ODS 2004a, 42, 101, 123; ODS 2006, 13—14, 26.)

6.3. Diskurssianalyysi

Aineistosta oli tunnistettavissa kolme diskurssia, jotka nimesin isänmaalliseksi diskurssiksi, vapausdiskurssiksi ja demokratiadiskurssiksi. Isänmaallinen diskurssi korostaa valtion suvereniteettia ja kansallisvaltion roolia maan intressien ja kansallisen identiteetin suojelemiseksi, mutta rakentaa myös samanaikaisesti kuvaa kansalisdemokraateista maan ainoana kansallista etua puolustavana puolueena. Diskurssi peilaa myös ymmärrystä kansallisesta identiteetistä ja siitä johdetuista intresseistä maan kommunistista menneisyyttä vasten. Vapausdiskurssi puolestaan korostaa yhteiskunnan mahdollisimman vähäistä byrokraattista sääntelyä ja yksilön vapautta, mutta myös riippumattomuutta EU:n sääntelystä

tai vapaiden markkinoiden rajoituksista. Demokratiadiskurssi sen sijaan puolustaa demokraattisia käytäntöjä ja instituutioita sekä liberaalia markkinataloutta erityisesti korostamalla omistusoikeuksien turvaamisen merkitystä. Diskurssille on lisäksi ominaista korostaa päätöksenteon pragmaattisuutta ja kansallisten intressien puolustamista yhteistyössä kansallisen ja kansainvälisen yhteisön kanssa sekä Euroopan unionissa että kotimaassa osana hallitusyhteistyötä.

Diskurssit oli suhteellisen helppoa tunnistaa aineistosta ja kansallistunteeseen, vapauteen, demokraattisiin ja yhteistyön korostamiseen liittyvät teemat nousivat toistuvasti esiin aineistosta. Toisaalta puhutavat myös osittain lomittuivat keskenään, mikä liittyy erityisesti puheeseen kommunistisesta menneisyydestä, vapaasta markkinataloudesta ja Euroopan unionista. Puolueen puhe teemojen ympärillä käyttää toisistaan poikkeavia perusteluita päämääriensä ajamiseksi, mutta yhtäältä myös pitää sisällään samankaltaisia elementtejä. Tällöin vapausdiskurssi korostaa myös yhteistyön merkitystä Euroopan unionin sisällä, mutta ei demokraattista päätöksentekotapaa. Isänmaallinen diskurssi osaltaan viittaa myös vapauden merkitykseen osana kansallisia traditioita ja ulkopoliittisen yhteistyön merkitystä, mutta ei myöskään mainitse demokraattisuutta kansallisena perinteenä. Demokratiadiskurssi puolestaan luo yhteistyötä korostavaa puhetta lukuun ottamatta erillisen ja muiden diskurssien kanssa jopa ristiriidassa olevan kokonaisuuden.

Diskurssien ulkopuolelle jää myös jonkin verran kansallisiin tai julkisiin intresseihin liittyvää aineistoa, joka ei ollut yhteensopivaa kolmen diskurssin kanssa, mutta ei toisaalta muodostanut myöskään neljättä yhtenäistä diskurssia. Kirjoitukset liittyvät usein politiikan niin sanottuihin arkipäiväisiin teemoihin kuten tulvakontrolliin, markkinoiden sokerikiintiöihin, julkisiin hankintoihin, lakitekniisiin teemoihin ja maisemankäsittelyyn, mutta kiinnittää myös huomiota vanhustenhoitoon, paikallispolitiikan rooliin päätöksenteossa ja Tshekin ulkomaanvientiin.

6.3.1. Isänmaallinen diskurssi

Ensimmäinen tunnistamani puhetapa eli isänmaallinen diskurssi korostaa kansallisen tradition ja identiteetin puolustamista ulkopuolisilta vaikutuksilta, missä kansallisvaltio ymmärretään niitä turvaavana instituutiona. Diskurssille on myös tyypillistä luoda kuvaa

Kansallisdemokraateista isänmaallisena ja maan todellisia etuja puolustavana puolueena suhteessa erityisesti maan toiseen suureen puolueeseen, Sosiaalidemokraattiseen puolueeseen (*Česká strana sociálně demokratická, ČSSD*), jolloin mielikuvaa pyritään korostamaan edelleen liittämällä sosiaalidemokraatteihin kielikuvia maan sosialistisesta menneisyydestä. Isänmaallinen diskurssi liittyy kuitenkin vahvasti puheeseen Euroopan unionista ja nimenomaan kansallisista intressistä julkisten intressien sijaan, minkä vuoksi se edustaa hyvin pitkälle puolueen niin sanotun Klausin johtaman eurorealistisen siiven diskurssia. Siten diskurssia käyttävät erityisesti presidentti Václav Klaus ja europarlamentaarikko, puolueen varapuheenjohtaja ja europarlamenttipuolueensa varapuheenjohtaja Jan Zahradil.

Prahan vuoden 2011 puoluekokouksen julkaisu *Kaksikymmentä ohjelmallista prioriteettia* (Dvacet programových priorit) listaa puolueen pääasiallisia poliittisia tavoitteita tuleville vuosille ja puhuu kansallisten intressien puolustamista Euroopan unionissa. ODS pyrkii korostamaan päämääränsä ajaa nimenomaan maan kansan etuja, minkä voisi sen mukaan saavuttaa ainoastaan tukemalla kansallisvaltiota ja sen vallan säilyttämistä suhteessa Euroopan unioniin. Kansallisvaltion nähdään siten turvaavan kansallisen identiteetin vapaan kehittymisen, jonka avulla olisi mahdollista muodostaa maan todelliset, kansan edun mukaiset ulkopoliittiset tavoitteet. Samalla tavalla ODS rakentaa itsestään kuvaa puolueena, joka pyrkii edistämään sellaisia intressejä, jotka ovat enneminkin yhtenäisen kansan artikuloimia eivätkä puolueen tai valtion etuihin perustuvia tarpeita. Näkemys sopii myös yhteen ODS:n puolueohjelmissa esiin tuoman käsitykseen kanssa maan kommunistisen ajan intressien muodostamisesta, jolloin niiden päämääränä ei olisi puolustaa kansan etua, vaan edesauttaa yksinomaan valtion tavoitteiden toteutumista. Puolue siten mahdollisesta asettaa vastakkain maan kommunistisen menneisyyden käytännöt ja modernin puolueen tavoitteet. Toisaalta ODS:n listaamat kansallista etua puolustavat tavoitteet edustavat konservatiivista näkemystä vapauksista, mutta jättää huomiotta esimerkiksi unionin sosiaalisen ulottuvuuden.

Kansallisvaltion on ODS:n mukaan todistettu olevan hyvä väline kansallisen identiteetin vapaan kehittymisen kannalta. Ainoastaan sellainen valtio on keino edistää Tshekin kansan ulkopoliittisia intressejä: transatlanttisen yhteistyön jatkumista sekä henkilöiden, hyödykkeiden, palveluiden ja pääoman vapaalle liikkumiselle perustuvaa Euroopan integraatiota. ODS tulee aina kieltäytymään EU:n federalisoitumisesta, pidemmälle menevän kansallisen vallan vähentämisestä ja eurooppalaisen maailmanvallan luomisesta. Euron mahdollisella käyttöönotolla ei ole tällä hetkellä kiire ja se tulee Tshekin tasavallalle ajankohtaiseksi silloin, kun sen hyödyt Tshekin

kansalaisille ja yrityksille ylittävät sen haitat.¹ (Käännös Marja Lahtinen)

ODS asettaa kansallisvaltion sellaiseen asemaan, että sen avulla olisi mahdollista turvata tehokkaimmin maan poliittisia ja taloudellisia etuja, mikä kuitenkin pitää sisällään ideologisen uskomuksen pienen valtion kyvystä itsenäisesti määrittää taloutensa kehitystä. Puolue rakentaa paikallista koherenssia yleistämällä kansallisen päätöksentekovallan osittaisen menettämisen EU:n instituutioille heikentävän maan kykyä puolustaa kansallisia intressejään ja pidemmälle menevän talouden integraation merkitsevän kansalaisten ja yritysten toimintaedellytysten heikentymistä siksi, että se ei enää olisi yksinomaan kansallisen päätöksenteon alaista. Lisäksi puolue yleistää kansallisvaltion ja kansallisen identiteetin kehittymisen olevan ensisijassa riippuvaisia toisistaan, minkä se puolestaan olettaa olevan lähtökohta kansallisten intressien identifioimiseksi maan ulkopoliitikassa. Samalla tavalla puolue asettaa kansallisvaltion suvereniteetin, kansallisen identiteetin ja unionin sisäiset vapaudet vastakohtaksi Euroopan integraatiolle. Huomionarvoista on myös, että ODS ei puhu puolueensa tai maansa intresseistä, vaan korostaa kansallisten intressien olevan nimenomaan kansalaisten edun mukaisia, mitä voi pitää retorisenä keinona pyrkiä perustelemaan ODS:n tavoitteita laajemmalla yhteisellä edulla.

Václav Klaus jatkaa kansallisvaltion merkityksestä kansallisen identiteetin kehittymisen kannalta heinäkuussa 2011 julkaistussa tekstissään *Vaikea aika liberaaleille: essee Gerhard Schwarzin kuudentenäkymmenentenä syntymäpäivänä* (Těžké časy liberálů: eseje k šedesátinám Gerharda Schwarze) argumentoimalla Euroopan unionin tasoisen identiteetin puuttumisen vähentävän keskinäisen solidaarisuuden tunnetta, mikä puolestaan johtaisi jakamattomien ja keskenään kilpailevien kansallisten intressien muodostumiseen unionin sisälle. Klaus liittää myös yhteisen identiteetin puuttumisen unionin ongelmiin ja siihen, ettei EU muodosta luontevaa poliittista kansakuntaa. Yhtäläillä hän pitää identiteettiä ja kansallisvaltion intressien argumentointia erottamattomina toisistaan, mihin hän viittaa kyseenalaistamattomana totuutena. Sen sijaan Klaus ei esitä muita syitä unionin ongelmille kuin mahdollisen yhteisen identiteetin puuttumisen, minkä vuoksi erillisten identiteettien

¹ Národní stát se podle ODS osvědčil jako dobrý nástroj pro svobodný rozvoj národní identity. Pouze takový stát je prostředkem k prosazování zahraničněpolitických zájmů českých občanů: pokračující transatlantické spolupráci, evropské integraci na bázi volného pohybu osob, zboží, služeb a kapitálu. ODS bude vždy odmítat federalizaci EU, odebírající další národní kompetence, a vznik evropského superstátu. Případné přijetí eura není na pořadu dne a bude pro Českou republiku aktuální tehdy, pokud výhody pro české občany a firmy převáží nad nevýhodami. (ODS 2011c.)

korostamisen avulla huomion voisi kääntää kansallisvaltioiden merkitykseen unionin päätöksenteossa.

Ymmärrys tämänhetkisistä Euroopan ongelmista silmiinpistävästi vaikeuttaa tarkoituksellista tosiasioiden sivuuttamista, että ei ole olemassa mitään yhteistä, eurooppalaisten omaksumaa ja laajasti jaettua eurooppalaista identiteettiä, että ei ole olemassa yhtä eurooppalaista poliittista kansakuntaa ja että hallitsevina säilyvät yhä ne kansakunnat, jotka on perustettu luonnollisesti, ja eurooppalaisia jakava kansallinen identiteetti. Niillä on yhteinen traditio, historialliset kokemukset, mutta myös huolet, ennakkoluulot ja vastakkainasettelut, mitkä tulevat esiin erillisinä kansallisina intresseinä. Yhtenäisen eurooppalaisen identiteetin puuttuminen tarkoittaa, ettei eurooppalaisella tasolla ole olemassa riittävän syvää solidaarisuutta, jonka yksittäiset maan kansalaiset voivat todella tuntea. Se on tosiasia, jolle meidän on tärkeää rakentaa.² (Käännös Marja Lahtinen)

Klausin väitettä kansallisten intressien muodostamisen perustumisesta kansalliselle identiteetille samoin kuin sitä, että unionin ongelmat johtuvat unionitasoisen identiteetin puutteesta, voidaan kuitenkin pitää ideologisenä oletuksena, minkä avulla hän luo diskurssin paikallista koherenssia. Sen sijaan diskurssi ei selvennä tarkemmin, miten kansallinen tai yhteinen unionitasoinen identiteetti edistäisi yhteisten kansallisten intressien artikulointia tai kuinka kansallisvaltion intressit johdettaisiin sen kansallisesta identiteetistä. Kansallista identiteettiä voikin siten pitää retorisenä kiertoilmaisuna, jonka avulla voidaan edistää puolueen ideologian mukaisia kansallisia intressejä, jotka eivät välttämättä kuitenkaan sovi yhteen kaikkien Tshekin kansalaisten näkemyksen kanssa maan eduista. Samalla tavalla Klaus neutralisoi retorisesti kansakunnan käsitteen pitäen sitä luonnollisesti perustettuna yksikkönä ja luo siten kuvaa sellaisista päätöksenteosta, jonka perustaa ei muodostuisi yksi kansa, mahdollisesti kykenemättöminä ajamaan kaikkien kansalaistensa etua. Kansallisvaltio ja käsitys erityisestä kansallisesta identiteetistä edustavat kuitenkin Klausin diskurssin tyyliä, minkä vuoksi kansakuntaan liittyvät traditiot ja historialliset kokemukset sekä muihin kohdistuvat ennakkoluulot ja vastakkainasettelut asettavat rajoitteita kansallisten intressien määrittelylle, minkä vuoksi kansallisvaltio olisi ainoastaan kykenevä puolustamaan kyseisiä intressejä ja ymmärtämään niiden perimmäisen luonteen kussakin valtiossa.

² Pochopení současných problémů Evropy výrazně komplikuje záměrné ignorování skutečnosti, že neexistuje žádná společná, obyvateli Evropy přijatá a široce sdílená evropská identita, že neexistuje jeden evropský politický národ a že dominantní stále zůstávají přirozeně vzniklé a Evropany rozdělující identity národní. S nimi jsou spojené tradice, historické zkušenosti, ale také obavy, předsudky a antagonismy, které se projevují v rozdílných národních zájmech. Absence společné evropské identity znamená, že na evropské úrovni neexistuje dostatečně hluboká solidarita, kterou by občané jednotlivých zemí skutečně cítili. To je realita, ze které je nezbytné vycházet. (Klaus 2010f.)

Jan Zahradil in artikkeli *Puhe itsenäisen Tshekkoslovakian valtion perustamisen 93. vuosipäivän juhlaseremoniassa* (Projev na slavnostním shromáždění k 93. výročí vzniku samostatného československého státu) Tshekkoslovakian itsenäisyyspäivänä Euroopan konservatiivi- ja reformistipuolueen (ECR) tilaisuudessa marraskuussa 2011 toteaa, että itsenäisyyspäivä antoi inspiraation Tshekin kansallisen idea ja kansakunnan merkityksen pohdintaan. Hän korostaa maan kansallisia perinteitä, jotka ovat osa sen nykypäivän yhteistyötä Euroopan valtioiden kanssa, mutta jonka tulisi kuitenkin hänen mukaansa perustua omille kansallisille kokemuksille. Samalla tavalla hänen mukaansa Tshekin historian ja poliittisten kokemusten vuoksi maalla olisi lisäksi oikeus ja velvollisuus olla vaikenematta ulkopuolisten tahojen pyrkimyksistä vaikuttavat valtion sisäisiin asioihin. Hän ei kuitenkaan pohdi sitä, minkä vuoksi nimenomaan kansallisten historiallisten kokemusten tulisi määrittää valtion toimintaa nykypäivänä ja mitä seurauksia sillä mahdollisesti olisi. Lisäksi jää epäselväksi, mistä historiallisista kokemuksista kansalliset käytännöt koostuisivat lukuun ottamatta valtion suvereniteetin ja itsenäisen päätöksenteon turvaamista.

Tshekin valtiollisuudella on rikas perinne ja sillä on myös vielä lisää annettavaa tämänhetkiseen Euroopan kansojen yhteistyöhön. Mutta meidän pitäisi aina lähteä liikkeelle omista, eletyistä historiallisista kokemuksista eikä sokeasti hyväksyä ulkomaisia malleja. Ja mikäli Eurooppa valitsee sen tien, joka meillä on ollut mahdollisuus menestyksestä omakohtaisesti kokea – ja sellaiset vihjeet näkyvät yhä useammin – niin miellä ei ole yksin oikeus, mutta myös velvollisuus olla vaikenematta siitä. Toivoisin, että tästä näkökulmasta tshekkipoliitikot olisivat kyvykkäitä sopimaan ja tukemaan sitä kuin Tshekin kansallista intressiä. Ja on tärkeää käyttää hyväksi jokainen tilaisuus, jotta myös yleisö muistuttaisi sen. 28. lokakuuta on sellaisista tilaisuuksista epäilemättä sopivin.³ (Käännös Marja Lahtinen)

Zahradil olettaa kansakunnan perustuvan maan historiallisille kokemuksille ja vieroksuu sokeaa uskoa ulkopuolisten vaikutteiden tuomiseen osaksi maan traditioita, jolloin hän todennäköisesti viittaa sokealla uskolla maan kommunismin aikaisiin kokemuksiin ja yleistää ulkopuolisen puuttumisen maan sisäisiin asioihin koskemaan myös Euroopan integraatiota ja

³ Česká státnost má bohatou tradici a má co přinést i současné podobě spolupráce evropských národů. Ale vždy bychom měli vycházet z vlastní, prožité historické zkušenosti, ne slepě přejímat cizí vzory. A pokud se Evropa vydá tou cestou, kterou jsme si na vlastní kůži měli možnost neúspěšně vyzkoušet - a takové náznaky jsou zde čím dál častější - pak máme nejen právo, ale i povinnost k tomu nemlčet. Přál bych si, aby se na tomto pohledu byli čeští politici schopni shodnout a prosazovat jej jako český národní zájem. A je třeba využít každé příležitosti, aby se to připomnělo jim i veřejnosti. 28. říjen je z takových příležitostí bezesporu tou nejhodnější. (Zahradil 2011e.)

yhteistyötä unionin sisällä. Hän lisäksi asettaa retorisesti vastakkain maan itsenäisyyden ja kansalliset perinteet Euroopasta tuleville vaikutteille vetoamalla retorisesti maan kommunismin aikaisiin kokemuksiin. Samalla perusteella Zahradil olettaa myös Euroopan integraation epäonnistuvan, sillä perusteella, että vastaavanlaista valtioliittoa olisi kokeiltu jo aikaisemmin, jolloin Zahradilin liittää ideologisesti yhteen totalitaristisen valtioliiton ja omaehtoiselle yhteistyölle perustuvan unionin. Hän käyttää siten kokemuksia aikaisemmista ulkopuolisista vaikutteista perusteena korostaa kansallisten traditioiden kuuntelemisen tärkeyttä ja aikaisempien integraatiokokemusten epäonnistumista syynä puhua unionin ongelmista. Yhtäläillä Zahradil yhdistää entisen Neuvostoliiton kaatumista edeltävät merkit Euroopan unionin ongelmiin, mikä puolestaan rakentaa kuvaa hänen puolueestaan asiantuntijana vastaavissa tilanteissa. Kansallinen intressi –käsitteen avulla hän pyrkii siten oikeuttamaan unionin integraatiokehitystä vastustavaa politiikkaa ja puhuu myös maan periteiden hyödyntämisestä osana yhteistyötä unionin sisällä, millä hän kuitenkin todennäköisesti viittaa Euroopan parlamentin ECR-puolueen sisäiseen yhteistyöhön.

Toisaalta diskurssin tyyli korostaa Zahradilin suhtautumistapaa Euroopan integraatiokehitykseen, missä hän olettaa integraation puolustamisen olevan ulkopuolisten vaikutteiden sokeaa seuraamista eikä niinkään järkevä tai harkittu poliittinen mielipide. Sitä vastoin kansalliseen perinteeseen nojaava suhtautuminen nähdään pragmaattisena lähtökohtana, missä maan intressit perustuisivat sen historiallisiin kokemuksiin. Yhtäläillä diskurssin kaava korostaa aluksi Tshekin kansakunnan perinteikkyyttä ja yhteistyökykyisyyttä nykypäivän Euroopassa, mikä osaltaan luo positiivista kuvaa Zahradilin näkökulmasta Euroopan integraatiota kohtaan ja oikeuttaa retorisesti puhumaan maan oman poliittisen perinnön merkityksellisyydestä ja ulkopuolisten vaikutteiden vaarallisuudesta. Zahradil pyrkii siten myös oikeuttamaan asemaansa muistuttaa kansalaisia kansakunnan historiallisesta perinnöstä erityisesti maan kansallispäivänä 28. lokakuuta.

Presidentti Václav Klausin pohtii artikkelissaan *Tasavallan presidentin puhe 65. toisen maailmansodan päättymisen vuosipäivänä Vítkovissa* (Projev prezidenta republiky na Vítkově u příležitosti 65. výročí skončení II. světové války) kahden maailmansodan merkitystä Tshekin itsenäisyydelle ja valtion suvereniteetille. Klausin mukaan historian kokemusten perusteella maan on mahdollista selvitä tulevista uusista haasteista ainoastaan kansallisten perinteiden tuntemuksen avulla, mikä olisi mahdollista saavuttaa realistista, kovaan työhön ja vastuuntunteeseen perustuvaa poliittista linjaa noudattaen. Kansallistunteeseen vetoamalla

näkemyks tarjooa myönteisen mielikuvan kansalaisdemokraattien poliittisista tavoitteista yleisen edun saavuttamiseksi, mutta puhe ei kuitenkaan yksilöi Zahradilin artikkelin tavoin, kuinka historiallisista perinteistä voisi käytännössä johtaa toimintaohjeita nykypäivän ongelmien ratkaisemiseksi. Vítkovin kukkula on myös merkityksellinen paikka puheelle, sillä se yhdistetään useisiin merkkitapahtumiin Tshekin historiassa ja se symboloi isänmaallisuutta ja kansakunnan perinteitä.

Maamme ja kansakuntamme voi menestyä nykypäivän ja tulevaisuuden uusissa haasteissa vain silloin, jos tunnemme juuremme ja perinteemme, joista valtiollisuutemme kasvaa. Menestymme, jos olemme kyvykkäitä järjestelmällisesti asettamaan yleisen intressin, maan intressin, meitä erottavien eturyhmien intressien yläpuolelle. Menestymme, mikäli inspiroidumme realismiin, ahkeruuden ja vastuullisuuden perinteestä, koska se on aina ollut modernin historiamme menestyksikkäiden aikakausien taustalla. Menestymme, jos inspiroidumme ja vahvistamaan sankariesimerkkejä vaikeina aikoina, kuten kuusikymmentäviisi vuotta sitten.⁴ (Käännös Marja Lahtinen)

Klausin käsitys kansakunnan traditioihin perustuvasta kansallisesta selviytymisstrategiasta on hyvin yleispiirteinen eikä selvennä tarkemmin, miten perinne käytännössä auttaisi vastaamaan nykypäivän tai tulevaisuuden haasteisiin. Puhetta kansallisesta perinteestä ja kansallisten selviytymistarinoiden vaalimisesta voikin pitää retorisenä keinona ja pyrkimyksenä nostattaa kansallista yhtenäisyyden tunnetta ja välttää puhumasta kenties eriäviä mielipiteitä herättävistä yksittäisistä poliittisista keinoista edistää maan yleisen edun toteutumista. Samalla tavalla diskurssin kaava rakentaa kuvaa mahdollisuudesta selvittää poliittista tai yhteiskunnallisista kriiseistä vetoamalla historiallisiin selviytymisstrategioihin. Hän kuitenkin viittaa toista maailmansotaa edeltäneeseen itsenäiseen Tshekkoslovakiaan aikakautena, jonka sankaritarinoita hän pyrki seuraamaan. Klausin näkemys arvottaa siten maan historian kokemuksia ja rakentaa kuvaa maan kansakunnan historian merkityksellisistä ja perinteitä luovista tapahtumista ja henkilöistä korostaen erityisesti maan itsenäisten ajanjaksojen historiaa. Samanaikaisesti hän kuitenkin häivyttää maan kommunistisen aikakauden merkitystä ja ohittaa senaikaiset sankaritarinat, jotka voisivat mahdollisesti nousta myös maan dissidentiliikkeestä sekä kansalaisten arkipäiväisistä selviytymisstrategioista. Toisaalta

⁴ Naše země a náš národ mohou obstat v nových výzvách současnosti a budoucnosti pouze tehdy, budeme-li znát své kořeny a tradice, z nichž vyrůstá naše státnost. Obstojíme, budeme-li schopni nadřadit zájem celku, zájem této země, zájmům dílčím, které nás rozdělují. Uspějeme, budeme-li se inspirovat tradicí realismu, pracovitosti a odpovědnosti, neboť ona vždy byla v pozadí úspěšných epoch naší moderní historie. Uspějeme, pokud se budeme inspirovat a posilovat příklady hrdinů v dobách těžkých, jako byla ta před šedesátipěti lety. (Klaus 2010d.)

kommunistisen aikakauden dissidentteihin liittyvät sankaritarinat eivät välttämättä kosketa Klausia henkilökohtaisesti, sillä vaikka hän liittyikin kommunismin vastaiseen rintamaan maan samettivallankumouksen aikana, ei hän kuitenkaan vastustanut avoimesti regiimiä sitä aiemmin.

Isämaallinen diskurssi rakentaa myös kuvaa ODS:sta kansallismielisenä puolueena ja pyrkii korostamaan muiden puolueiden, erityisesti maan toiseksi suurimman puolueen, sosiaalidemokraattien, politiikan olevan ristiriidassa maan intressien kanssa. Jan Zahradil pyrkii oikeuttamaan huhtikuussa 2012 ilmestyneessä kirjoituksessaan *ČSSD:n pelottava mukautuminen* (Strašidelná konformita ČSSD) Tshekin erityisvapautta olla ratifioimatta Euroopan unionin fiskaalista sopimusta, joka hänen mukaansa ulottaisi unionilain liian pitkälle maan sisäpolitiikan alalle. Lisäksi hän kritisoi ČSSD:n EU-politiikkaa, joka olisi puoltanut sopimuksen ratifioimista, argumentoimalla puolueen politiikan olevan tulosta ulkopuolisista vaikutteista eikä siitä johtuen piittäisi maan kansallisista intresseistä. Zahradil pyrkii siten esittämään puolueensa EU-politiikan myönteisessä valossa liitämällä sen kansallisten intressien puolustamiseen ja vastaavasti väittämällä ČSSD:n olevan välinpitämätön kansan etujen suhteen.

Se on vain yksi esimerkki lisää ČSSD:n pelottavasta mukautumisesta. Puolueen Eurooppa-politiikka on huomionarvoista juuri siksi, ettei sitä ole. Kaikki mitä herrat Sobotka, Zaorálek, Rouček ja muut sanovat EU:sta, ei ole heidän omien aivojensa ja harkintansa hedelmää, vaan vain toistoa siitä, mitä joku muu jossain muualla kannattaa huomioimatta Tshekin tasavallan intressejä. On erikoista ja huvittavaa, jos tällainen Tshekin sosialistien sokea usko määrittyy jopa kokonaan oman ohjelman ulkopuolella. Niin sanottua [EU:n] fiskaalista sopimustahan puolustettiin niin kiivaasti, etteivät he edes huomanneet, mikä on sen tärkein ydin – erityisesti julkisten menojen vähentäminen, joka on suorassa ristiriidassa puolueen ohjelmateesien kanssa. Harmi, että sillä siten he paremmin sivuttavat heidän äänestäjänsä. Se pätee täysin ČSSD:n pyhään sotaan tshekkiläistä Protokollaa vastaan. Sosiaalidemokraatit yksinkertaisesti haluavat olla suosittuja Euroopassa. Jopa sillä hinnalla, että he vahingoittavat omaa valtiotaan.⁵ (Käännös Marja Lahtinen)

Zahradil pyrkii liittämään sosiaalidemokraattien politiikan maan sosialistiseen menneisyyteen väittämällä puolueen seuraavan sokeasti ja ilman omaa poliittista suuntaa maan ulkopuolisten tahojen tavoitteita, vaikka se loukkaisikin maan omaa etua. Lisäksi hän kutsuu puoluetta retorisesti sosialisteiksi ja rakentaa siten paikallista koherenssia pyrkimällä yhdistämään sosiaalidemokraattien politiikan maan kommunismin aikaiseen politiikkaan, joka ei huomioi äänestäjiensä tarpeita. Sen sijaan Zahradil jättää tarkentamatta, mitä ČSSD:n politiikka käytännössä pitää sisällään. Hän keskittyy sen sijaan argumentoimaan, ettei puolueen politiikka voi olla kansallisen edun mukaista sen vuoksi, että se mukailee niin sanotusti Euroopan etuja. Zahradil rakentaa myös kuvaa sosiaalidemokraateista puolueena, joka ei kykene perustamaan politiikkaansa omaan harkintaansa, vaan lainaa sen ulkopuolisilta tahoilta väittämällä puolueen toimivan vastoin omia ohjelmateesejään Eurooppa-politiikassaan. Siten hän retorisesti kyseenalaistaa puolueen politiikan uskottavuuden liittämällä yhteen oletukset ČSSD:n politiikan ristiriitaisuudesta ja tavasta mukautua unionin tavoitteisiin.

⁵ Je to jen další ukázka strašidelné konformity ČSSD. Evropská politika této strany je pozoruhodná právě tím, že žádná není. Vše, co pánové Sobotka, Zaorálek, Rouček a další říkají o EU, není plodem jejich vlastních hlav a úvah, ale jen opakováním toho, co někde jinde prosazuje někdo jiný bez ohledu na zájmy ČR. Kuriózní a legrační je, když tahle slepá evropská víra zavede české socialisty až úplně mimo vlastní program. Tzv. fiskální kompakt přece obhajovali tak vehementně, že si ani nevšimli, co je jeho hlavním jádrem - totiž ořezávání veřejných výdajů, což je v přímém rozporu s jejich programovými tezemi. Škoda, že si toho lépe nevšimají jejich voliči. Pro svatý boj ČSSD proti českému Protokolu to platí bezesbytku. Sociální demokraté se zkrátka chtějí v Evropě "líbit". I za tu cenu, že poškodí svůj vlastní stát. (Zahradil 2012c.)

6.3.2. Vapausdiskurssi

Vapausdiskurssi puolestaan liittyy läheisesti puolueen uusliberalistiseen ajatteluun ja korostaa yhtäältä yksilön ja valtion riippumattomuutta toisistaan ja toisaalta yksilön vastuuta omista toimistaan. Diskurssi pitää sisällään käsityksen yksilönvapaudesta ja oikeudesta yksityisyyteen, mutta myös valtion riippumattomuudesta sen yläpuolella olevasta sääntelystä. Sen seurauksena diskurssille on tyypillistä korostaa toisaalta valtion vähäistä puuttumista kansalaistensa toimintaan ja toisaalta valtion ja markkinoiden toimintavapautta kansainvälisessä ympäristössä. Diskurssiin liittyy lisäksi yksilönvapauden ohella olennaisena osana omistusoikeuden käsite, jonka loukkaamattomuuden puolue pyrkii turvaamaan. Puhetapa käsittelee erityisesti sisäpoliittisia teemoja, missä se asettaa vastakkain julkiset intressit ja yksilönvapauden, mutta se on myös osa ulkopoliittista puhetta suhteessa Euroopan unionin sääntelypyrkimyksiin. Diskurssia käytetäänkin hyvin laajasti eri politiikka-aloilla ja se on mahdollista löytää miltei kaikkien puolueen poliitikkojen puheista.

ODS:n vuonna 2010 julkaistuissa kymmenvuotistavoitteissa *Visio 2020* (Vize 2020) puolue listaa päämääriään, jotka on jaettu vapauden puolustamiseen, uusiin haasteisiin vastaamiseen, Tshekin ulkopoliittiseen asemaan Euroopassa ja maailmassa sekä kysymyksiin maan koulutustason ja kilpailukyvyn parantamisesta. Artikkelissa puolue korostaa yksityisyydensuojan ja yksilönvapauden olevan sen merkittävimpiä tavoitteita, minkä vuoksi julkiset intressit tulisi määrittää uudelleen asettamalla vapaus niiden lähtökohdaksi. Yhtäläillä puolue korostaa vapautta valtion puuttumattomuutena, mutta ei pohdi mitä vapaus voisi merkitä sen mahdollistavassa tai positiivisissa määritelmässä. Puolue ymmärtää siten vapauden ennen kaikkea yksilön riippumattomuutena valtiosta ja yksilön vastuuna niin sanotusti hallita itse itseään.

Kaikkien kansalaisten yksityisyyden tulisi olla loukkaamaton ja sen suojeleminen on vapauden perusehto. ODS pitää yksityisyyttä ja yksilönvapautta korkeimpana arvonaan ja aikoo siksi etsiä sitä nykyisenä ajankohtana, jotta hinta oletetusta tuntuvammasta turvallisuudesta ei tulisi liian kalliiksi. Harkitsemme sen vuoksi hyväksyvämmä sellaisen yksityisyydensuojelustrategian, joka määrittää rajat minkä tahansa valtion ja itsehallinnollisen elimen toiminnalle. Laajemman yksityisyyden suojelun estää riittämätön julkisen intressin määrittely. Valtio, usein jalojen intressien varjolla, pakkolunastaa maita ja yksityisomisteisia rakennuksia. Sellainen menettely on suoraan vastoin vapauden filosofiaa. Siksi kannatamme sellaista julkisen intressin konseptia, joka määrittelee selkeästi, mikä

on valtion ja yleisön intressi ja mihin ei enää voi puuttua, jotta se ei rikkoisi vapauden ihmisoikeutta. Tällaisella rajanvedolla valitsemme minimalistisen vaihtoehdon ja emme suvaitse myöskään sen rikkomista.⁶ (Käännös Marja Lahtinen)

ODS liittää vapauden rajojen asettamiseen sekä valtion toiminnalle että itsehallinnollisille yksiköille ja väittää julkisten intressien epätarkan määrittelyn ajavan valtion puuttumaan yhä enenevässä määrin yksilönvapauden alueelle, mitä voi pitää ideologisena uskomuksena vapauden luonteesta, missä se tarkoittaisi puuttumattomuutta yksilön asioihin. Tällaisen paikallisen merkityksen avulla puolue rakentaa myönteistä kuvaa itsestään vapauden puolustajana, joka on valmis ryhtymään toimenpiteisiin sen edistämiseksi. Valtion ja kansan julkisten intressien ajamista yhtäaikaaisesti vapauden puolustamisen kanssa voi pitää retorisenä keinona puolustaa säännöstelyn vähentämistä yhteiskunnassa, mutta välttää puhumasta sen seurauksista. Samalla tavalla vastuun korostaminen vapauden lisäämisen yhteydessä ei kuitenkaan tarkenna, millä tavoilla yksilön vastuunottaminen käytännössä toteutuisi. Puolue puhuu myös retorisesti yleisesti vapaudesta ihmisoikeutena vähentämällä sen yksinomaan valtion puuttumattomuudeksi ja samalla tavalla mainitsee valtion niin sanotut jalot perusteet puuttua yksilöiden toimintaan selventämättä kuitenkaan tarkemmin, mitä kyseiset perusteet olisivat. Julkiset intressit –käsittää käytetään siten yleisenä terminä valtion tarpeille vaikuttaa kansalaistensa toimintaan ja antaa siten käsitteelle negatiivisen merkityksen, vaikka pidättäytyykin identifioimasta sen sisältöä. Julkiset intressit käsitteenä liitetään usein myös valtion vastuuseen pitää kansalaisistaan sosiaalisesti huolta, mutta puolueen diskurssi sen sijaan pyrkii tietoisesti siirtämään vastuun itsestään yksityisille kansalaisille.

Samalla tavalla kansanedustaja Ivan Langerin helmikuun 2010 puoluekokouksessa pitämässään puheessa *Vapauden puolustaminen* (Obrana svobody) korostaa vapauden merkitystä konservatiivisessa ideologiassa ja sitoo sen toteutumisen vastuun käsitteeseen. Lisäksi vapaus ilmenee Langerin mukaan erityisesti yksityisyydensuojan ja omistusoikeuden turvaamisena, mikä on hänen mukaansa tärkeää vielä nykypäivänäkin 20 vuotta

⁶ Soukromí každého občana musí být nedotknutelné a jeho ochrana je základním předpokladem svobody. ODS si váží soukromí a individuálních svobod jako hodnot nejvyšších, a proto bude právě v současné době hledět na to, aby cena za údajně větší bezpečí nebyla zaplacená příliš draze. Zvážíme proto přijetí takové strategie ochrany soukromí, která vymezí mantinely pro činnost jakéhokoliv státního a samosprávného orgánu. Vyšší ochraně soukromí brání nedostatečná definice veřejného zájmu. Stát, mnohdy pod záminkou ušlechtilých zájmů, vyvlastňuje pozemky a budovy soukromých vlastníků. Takový postup jde přímo proti filozofii svobody. Prosazujeme proto takovou koncepci veřejného zájmu, která jasně vymezí, co je v zájmu státu a veřejnosti a kam již nelze vkročit, aby nebyla porušena lidská svoboda. Pro takové vymezení zvolíme minimalistickou variantu a nestrpíme žádné její prolomení. (ODS 2010f, 7.)

kommunismien kaatumisen jälkeen. Hän kuitenkin pitää erityisenä uhkana vapauden toteutumiseksi julkisia intressejä, joilla perustellaan hänen mukaansa omistusoikeuden rajoituksia, tulonsiirtoja ja yksityisyyden loukkauksia vetoamalla rikollisuuden torjumiseen. Sen seurauksena valtio asettaisi kansalaiset epätasa-arvoiseen asemaan enemmistöön perustuvan päätöksenteon turvin. Langer kuitenkin keskittyy vapauspuheessaan ainoastaan talouskysymyksiin tai valtion byrokraatiaan liittyviin kysymyksiin ja jättää siten mainitsematta kansalaisvapaudet.

Poliittisella tasolla suurin uhka vapaudelle ja vahvin vastustaja taistelussa vapauden puolustamiseksi on kaikkialla läsnä oleva kirous nimeltään – julkinen intressi. Niin sanottu julkinen intressi on itse asiassa usein vain ryhmäintressi, tuettuna nykyään yleensä valtuuston kokouksissa. Yhtäältä se on rakennus ja siihen liittyvät omistusoikeuden rajoitukset. Toiseksi se on tuki, joka maksetaan vain toisille monien muiden rahoilla. Kolmanneksi se on vapaudenrajoitus ja tunkeutumista lakia kunnioittavien ihmisten yksityisalueelle rikollisuuden pelon nimissä. Neljänneksi se on yhdenvertaisen aseman kiistävää sääntelyä ja suosii vain joitakin toisten kustannuksella. Viidenneksi... ja voisin jatkaa luetteloa kaikesta siitä, mikä on piilotettu mahtipontisen käsitteen – julkinen intressi – alle. Niin sanottu julkinen intressi on usein pelkistetty pelkkään enemmistön valtaan. Mitä enemmistö äänestää, on julistettu julkiseksi intressiksi, ja se on käytännössä aina ilman minkäänlaista vastuuta – poliittista, taloudellista tai oikeudellista – mahdollisista seurauksista.⁷ (Käännös Marja Lahtinen)

Langer puhuu taistelusta vapauden puolesta ja viittaa julkiseen sääntelyyn sanalla uhka, mitä voi pitää retorisenä keinona luoda kuvaa nykytilanteesta kamppailuna vastustajaa vastaan ja kuvata negatiivisesti julkista sääntelyä. Samalla tavalla hän nimittää julkisia intressejä laajalle ulottuvaksi kiroukseksi, mikä puolestaan antaa kuvan julkisesta sääntelystä sellaisena, ettei se olisi kenenkään edun mukaista ja sen perustelut nojaisivat mahdollisesti erilaisiin harhakäsityksiin. Langer pyrkii liittämään yleistämisen avulla yhteen julkisten intressien puolustamisen ja ryhmäedun, mikä luo mielikuvaa suuren ryhmän pyrkimyksestä ajaa

⁷ V rovině politické je nejmětším ohrozením svobody a nejsilnějším soupeřem v boji při obraně svobody všudypřítomné zakladlo se jménem – veřejný zájem. Tzv. veřejný zájem je ve skutečnosti mnohdy jen skupinový zájem, prosazovaný aktuální většinou v zastupitelském sboru. Jednou je to stavba a s ní související omezení vlastnických práv. Podruhé je to dotace jen pro někoho z peněz mnohých jiných. Potřetí je to okleštění svobody a vpád do soukromí bezúhonných ve jménu boje proti zločinu. Počtvrté je to regulace popírající rovnost postavení a zvýhodňující jen některé na úkor druhých. Popáté... a mohl bych pokračovat ve výčtu všeho toho, co je ukrýváno pod libozvučný pojem – veřejný zájem. Tzv. veřejný zájem je často redukován na pouhou vládu většiny. Co většina odhlasuje, je prohlášeno za veřejný zájem, a to prakticky vždy bez jakékoli odpovědnosti – politické, ekonomické či právní – za způsobené důsledky. (Langer 2010.)

sellaisia intressejä, joita se ei yksilöinä tavoittelisi. Langer pitää julkisten intressien puolustamista mahdollisena ainoastaan yksinkertaisen enemmistöpäätöksenteon turvin, joka ei kuitenkaan ota vastuuta päätöksien seurauksista. Hän jättää kuitenkin perustelematta, miksi enemmistö siltikin kannattaisi julkista sääntelyä, jos se ei kokisi sitä hyödylliseksi. Retoriikka pyrkii siten kuvaamaan julkisia intressejä negatiivisesti irrationaalisina tavoitteina ja vastaavasti ODS:n näkökulmaa järkevänä ratkaisuna maalaten positiivista mielikuvaa puolueen tavoitteista ja kielteistä näkemystä julkisia intressejä puolustavien poliittisten tahojen toiminnasta.

Toisaalta vapausdiskurssi korostaa valtion riippumattomuutta erityisesti EU:n sääntelystä, mitä ODS:n kansanedustaja Jan Bauer painottaa helmikuussa 2012 julkaistussa artikkelissaan *Äänestäjien täytyy päättää suunnanmuutoksesta* (Výhybku musí přehodit občané). Hän pohtii kahden nopeuden unionin mahdollisuutta, joka antaisi maille vapauden päättää integraationsa syvyydestä, ja herättelee myös keskustelua maan tavoitteista unionin integraatiokehityksen suhteen. Bauer pitää lisäksi kysymystä maan osallistumisesta unionin integraatiokehitykseen keskeisenä ulkopoliittisena tavoitteena, mikä kertoo myös hänen kiinnostuksenkohteistaan ulkopoliittikan alalla.

Onko meidän tshekkiläinen intressi, että voisimme olla osa unionin vähittäistä federalisointia? Vai olemmeko tukeneet monitahtisen unionin luomista, joka tarjoaa mahdollisuuden integroitua vain siinä määrin, mikä tulee olemaan Tshekin tasavallalle kannattavaa ja tulee olemaan sen kansan etu? Unioni, joka antaa meille vapauden valita sosiaalisen integraatiomyönteisen ytimen ja liberaalimman siiven välillä, jota edustavat erityisesti Iso-Britannia ja Pohjoismaat? En tällä hetkellä uskalla antaa selkeää tuomiota, vaikka pitkäaikainen kehitys viittaa jälkimmäiseen vaihtoehtoon. Vastauksien etsiminen näihin kysymyksiin laajemmassa Tshekin ulkopoliittikan kontekstissa on kuitenkin keskeistä ja tulisi olla keskustelun ydin, minkä tiedämme.⁸ (Käännös Marja Lahtinen)

Bauer asettaa vastakkain unionin federalistisen integraation ja osittaisen integraation, joka ei kohdistuisi kaikille politiikka-aloille samassa laajuudessa. Lisäksi hän asettaa samalla tavalla vastakkaisiksi sosiaalisen integraation ja liberaalin lähestymistavan integraatiokehitykseen,

⁸ Je naším českým zájmem, abychom byli součástí postupně federalizované Unie? Nebo máme podporovat vznik vícerychlostní Unie, která nabídne možnost integrovat se jen do té míry, která bude pro Českou republiku výhodná a bude mít podporu svých občanů? Unie, která nám dá svobodnou volbu mezi sociálně laděným prointegračním jádrem a liberálnějším křídlem, které reprezentují zejména Velká Británie nebo severské země? Já si v tuto chvíli netroufnu vynést jasný soud, byť dlouhodobě inklinuji k druhé variantě. Hledání odpovědí na tyto otázky v širším kontextu české zahraniční politiky je ale klíčové a mělo by být jádrem diskuze, kterou vedeme. (Bauer 2012c.)

minkä avainkäsitteenä kehityksen arvioimisessa hän pitää vapautta. Bauerin liittyy myös retorisesti yhteen osittaisen integraation sekä maan ja kansan edun, jolloin vapauden käsitettä käytetään retorisisena välineenä ja pyrkimyksenä kuvata tiettyntyyppisen integraation mahdollisia kielteisiä vaikutuksia ja toisentyyppisen positiivisia tuloksia maan kansalaisten kannalta. Lisäksi hän hyödyntää sosiaalipoliittista integraatiota retorisisena esimerkkinä haitallisesta integraatiosta ja viittaa Tshekin kansan edun toteutumiseen vähäisen integraation vaihtoehdossa, mutta ei esitä perusteita väitteelleen. Väitteitä voikin pitää ideologisina uskomuksina erityisesti siksi, että maa on yhä edelleen suhteellisen riippuvainen unionin alue- ja rakennetuista.

Tammikuussa 2013 pitämässään puheessaan *Joustava integraatio on ratkaisu* (Řešení je pružná integrace) hallituksen pääministeri ja ODS:n puheenjohtaja Petr Nečas keskittyy Britannian Konservatiivipuolueen ja Tshekin kansalisdemokraattien yhteisiin linjauksiin Euroopan unionissa sekä mainitsee Tshekin kansalliseksi intressiksi pyrkiä pitämään brittikonservatiivit unionissa puolueiden linjaeroista huolimatta. Puhe käsittelee myös unionin tulevaisuudenkuvia ja pääministeri kiinnittää erityisesti huomiota tarvittaviin talouspolitiikan uudistuksiin ja peräänkuuluttaa joustavan integraation mahdollisuutta. Nečas pyrkii edistämään unionin integraatiota talouspolitiikan alalla karsimalla unionin sisämarkkinoiden säännöstelyä, minkä tulisi hänen mukaansa edistää talouskasvua unionialueella David Cameronin näkemysten mukaisesti.

Kuten David Cameron muistuttaa, moni ihminen täysin oikeutetusti kysyy, miksi meillä ei vielä ole sitä, mitä varten usea maa liittyi Euroopan unioniin eli toimivia sisämarkkinoita. Kerron myös, miksi sääntelyn määrä sekä yrittäjien ja kansalaisten taakan määrä kasvaa jatkuvasti ja miksi moni valtio silti epätoivoisesti ponnistelee protektionististen toimenpiteiden edistämiseksi, mitä ei voi kutsua muuksi kuin itsekkyydeksi muiden kustannuksella? Ei voi ottaa kevyesti suuren osan yleisön mielipiteen painoarvoa eri maissa, eikä ainoastaan Iso-Britanniassa. Toisaalta se ilmaisee turhautumista euroalueen talouskehitykseen ja sen ratkaisukeinoihin ja toisaalta Euroopan eliitin vahvaan välinpitämättömyyden tunteeseen julkista intressiä kohtaan.⁹ (Käännös Marja Lahtinen)

⁹ Jak připomíná David Cameron, mnoho lidí se zcela oprávněně ptá, proč stále nemáme to, kvůli čemu mnohé státy do Evropské unie vstupovaly, fungující vnitřní trh. I já si říkám, proč neustále narůstá množství regulace, množství zátěže pro podnikatele i pro občany a proč se mnohé státy stále zoufale snaží o prosazování protekcionistických kroků, které nelze nazvat jinak než sobectvím na úkor ostatních? Nelze brát na lehkou váhu mínění velké části veřejnosti v různých zemích, nejen ve Velké Británii. Na jedné straně je formováno frustrací z ekonomického vývoje v eurozóně a způsobem jejího řešení a na druhé straně silným pocitem odtržení evropských elit od zájmů veřejnosti. (ODS 2013a.)

Nečasin talouspoliittinen puhe pitää sisällään ideologisen uskomuksen säännöstelyn ja taloudellisen protektionismin vaikutuksista talouskasvuun ja kilpailukykyyn yksinomaan negatiivisessa mielessä yhdistämällä väitteet unionin kasvavasta sääntelystä ja jäsenmaiden talouden protektionistisista toimista toisiinsa. Väite on siten sisäisesti ristiriitainen, sillä yleisesti ottaen unionin sääntely vähentää jäsenmaiden toimintavapautta suojella omaa talouttaan. Se pyrkii kuitenkin oikeuttamaan niin sanotusti talouden vapautta lisäävää EU:n sääntelyn purkamista ja protektionististen toimien estämistä kansalaisten tahdolla. Nečas olettaa myös muiden jäsenvaltioiden suojelevan talouttaan toistensa kustannuksella, mikä korostaa ODS:n unionin talouspoliittista kantaa, joka yhtäältä pyrkii edelleen vapauttamaan unionin sisämarkkinoita, mutta samanaikaisesti pysyttelemään erillään ponnisteluista vakauttaa Euroopan taloutta ja yhteisvaluutan käyttönotosta. Hän kuitenkin olettaa unionin sisäisten markkinoiden vapauttamisen edistävän talouskasvua, jolloin unionin talouden integraatio ei muodostaisi puolueelle kuitenkaan tuntemattomasta syystä samanlaista uhkaa kuin esimerkiksi sosiaalinen integraatio.

Nečas käyttää väitteidensä perusteena kansalaismielipidettä yksilöimättä kuitenkaan tarkemmin puoltaisiko se hänen väitteitään vai ei, mutta olettaa sen kuvaavan turhautumista unionin taloustilanteeseen ja sen virkamiehiin. Hän ei kuitenkin viittaa julkisiin intresseihin negatiivisena ilmiönä tai vapauden tiellä olevana määreenä, vaan sellaisena tekijänä, jonka päättäjien tulisi ottaa huomioon. Nečas ei kuitenkaan määrittele, mitä hän tarkoittaa julkisella intressillä, vaan rakentaa käsitteen avulla kuvaa ODS:sta puolueena, joka kuuntelee kansan mielipiteitä eikä muodosta kansan tarpeita tunnistamatonta eliittiä tai vieritä vastuuta talouskriisin hoidosta muille tahoille. Nečasin näkökulma voi myös pitää vastareaktion syytteisiin Kansalisdemokraattisen puolueen elitismistä ja sisäisestä epädemokraattisuudesta.

6.3.3. Demokratiadiskurssi

Demokratiadiskurssille on tyypillistä vaatia tarkempien sääntöjen luomista useimmille politiikan käytännöille ja korostaa demokraattisten instituutioiden kunnioittamista, mutta edellyttää myös Euroopan unionilta sen sisäisten demokraattisten mekanismien kehittämistä. Lisäksi puhetapa käsittelee puolueen yhteistyökykyisyyttä sekä kotimaassa hallituksen sisällä että ulkomailla erityisesti EU:ssa sen yhteistyökumppaneiden kanssa rakentavien ratkaisujen

löytämiseksi. Demokratiadiskurssia käytetään vapausdiskurssin tavoin hyvin laajasti aineistossa ja sitä hyödyntävät useat poliitikot, mutta siitä huolimatta puhetapa on erityisen tyyppillinen puoluejohdolle. Diskurssin kohdeyleisö on kuitenkin muista diskursseista poiketen osittain oma puolueväki, mikä antaa hieman erilaisen näkökulman sen tulkitsemiseen, sillä yhteistyöpuhe kohdistetaan erityisesti puolueen jäsenille, kun taas demokraattisiin käytäntöihin liittyvä puhe ulkopuoliselle yleisölle.

Pääministeri Petr Nečas keskittyy demokraattisten käytäntöjen puolustamiseen ja yhteistyön korostamiseen puoluejäsenille osoitetussa puheessaan *Nimityspuhe ODS:n puheenjohtajaksi* (Nominační projev na předsedu ODS) tultuaan valituksi puolueen puheenjohtajaksi kesäkuun 2010 Prahan puoluekokouksessa. Hän myös tarkastelee ODS:n edeltävän kevään parlamenttivaalien tuloksia ja pohtii puolueen tavoitteita seuraavissa vaaleissa asemansa säilyttämiseksi, minkä saavuttamiseksi puolueen tulisi keskittyä sääntöjen noudattamiseen ja yhteistyökykyiseen toimintaan. Nečas uskoo kansalaisten antaneen äänensä parlamenttivaaleissa korruption torjumiselle, yritysten tukemiselle sekä valtion lainanoton lopettamiselle, mikä olisi mahdollista saavuttaa toimivan hallitusyhteistyön ja kyvykkään hallinnon avulla. Hän pyrkii rakentamaan kuvaa puolueesta yhteistyökykyisenä kumppanina vuoden 2010 hallitusneuvotteluiden aikana olettamalla äänestäjien halunneen vaaleissa puolueen agendalle ominaisia asioita siitä huolimatta, että puolueen kannatus laski ennätyskellisen alhaiseksi.

Rouvat ja herrat, mitä äänestäjät haluavat ODS:lta? Mitä he ilmaisivat äänillään näissä vaaleissa? Kolme asiaa näissä vaaleissa, ja miksi he äänestivät meitä. Ensimmäinen asia – lopettakaa velkaantuminen. Toinen asia – tukekaa yrittäjiä, jotta he voisivat luoda työpaikkoja. Ja kolmas asia – lopettakaa korruptio. Tätä varten tulemme tarvitsemaan – koska työskentelemme koalitioprojektissa – suuren määrän rakentavuutta. Mutta tulee myös olemaan tarve – siinä tapauksessa, että luomme tämän hallituksen (ja olen vakaasti vakuuttunut, että kyllä) – osoittaa osaavaa johtamista. Sen tehtävien pätevää hoitamista – vakuuttavaa, laadukasta ja asiantuntevaa kykyä. Meillä täytyy olla hallituksessa – mikäli tämänhetkinen projekti tulee olemaan menestyksenkäs, ja uskon, että tulee – kohtuullisia poliittisia asenteita. Mutta myös, ja haluan sanoa sen ennakkoon, meidän täytyy olla varautuneita hyväksymään kompromisseja. Koalition kompromissi ei ole moite, koalition kompromissi ei ole kirosana. Koalition kompromissi on hyvin usein välttämättömyys. Välttämättömyys maan intressin kannalta, kyllä, sellaisina hetkinä meidän täytyy hyvin usein

asettaa Tšekin tasavallan intressit ODS:n erityisintressien yläpuolella ja meidän täytyy olla siihen valmiita.¹⁰ (Käännös Marja Lahtinen)

Nečas pyrkii retorisesti vaikuttamaan hallitusneuvotteluihin kuvaamalla kansalaisdemokraatteja hallitusyhteistyön onnistumiseen pyrkivänä puolueena, joka aikoo tasapainotella omien poliittisten asenteiden esiintuomisen ja kompromissien välillä. Hän liittää tarpeen tehdä poliittisia kompromisseja maan intressien toteutumiseen, minkä seurauksena ODS:n täytyy Nečasin mukaan asettaa maan intressit usein puolueen intressien yläpuolelle. Väite on kuitenkin ristiriidassa sen kanssa, että ODS on pitänyt maan ja puolueen intressejä yhteneväisinä ja argumentoinut olevansa juuri se puolue, joka toteuttaa politiikassaan kyseisiä intressejä. Nečasin puheen kohdeyleisö on kuitenkin puolueen jäsenkunta, minkä vuoksi puhe on tyyliltään kannustava. Diskurssin kaava puolestaan korostaa kansalta saatua mandaattia tietynlaisten hänen itsensä viimekädessä määrittelemiensä tavoitteiden toteuttamiseksi ja Nečas pyrkii kuvaamaan puoluetta äänestäjien luottamuksen arvoisena toimijana, joka on kyvykäs hallitusyhteistyöhön.

Puhe demokraattisista instituutioista ja yhteistyökykyisyydestä ei kuitenkaan rajaudu hallitusneuvotteluihin, vaan myös puolueen parlamentaarikko Miroslav Jeník korostaa demokraattisten käytäntöjen ja sääntöjen noudattamisen tärkeyttä lokakuun 2011 blogikirjoituksessaan *Politiikkaa ei voi olla ilman rahaa* (Politiku bez peněz dělat nelze). Kirjoitus käsittelee tulevien paikallisvaalien vaalikäytäntöjen oikeellisuutta ja markkinavoimien vaikutusta erityisesti vaalirahoitukseen ja -kampanjoihin. Hän ajaa selkeitä sääntöjä poliittiselle areenalle ja sanktioita niiden rikkomiselle, mikä pitäisi sisällään myös läpinäkyvän vaalirahoituksen. Hän pyrkii tasapainottamaan politiikan ja rahan suhdetta, mutta perustelee sitä kuitenkin markkinavoimien kasvaneella vaikutusvallalla maassa eikä niinkään puolueisiin kohdistuneilla korruptioepäilyillä ja niiden uskottavuuskriisillä.

¹⁰ Dámy a pánové, co chtějí voliči od ODS? Co vyjádřili svým hlasováním v těchto volbách? Tři věci v těchto volbách, a proto nás volili. První věc – zastavte zadlužování. Druhá věc – podpořte podnikatele, aby mohli vytvářet pracovní místa. A třetí věc – zastavte korupci. K tomu budeme potřebovat – protože pracujeme na koaličním projektu – velkou míru konstruktivnosti. Ale také bude potřeba – v případě, že vytvoříme tuto vládu (a já jsem pevně přesvědčený, že ano) – předvést kompetentní vládnutí. Kompetentní výkon svých funkcí – přesvědčivý, kvalitní a odborně zdatný. Musíme mít ve vládě – jestliže bude úspěšný tento projekt, a já věřím, že ano – čitelné politické postoje. Ale také, a to chci předeslat, musíme být připraveni přijímat kompromisy. Koaliční kompromis není hana, koaliční kompromis není sprosté slovo. Koaliční kompromis je velmi často nutnost. Nutnost v zájmu země, ano, v takových okamžicích velmi často musíme nadřadit zájmy ČR nad partikulárními zájmy ODS a musíme na to být připraveni. (ODS 2010d.)

Käsitys politiikan olemassaolosta ilman rahaa on nykyaikana naiivia. Yhtä ilman toista ei yksinkertaisesti ole olemassa. Poliitiikan ja poliitikkojen päämäärä on ennen kaikkea tukea julkista intressiä julkisessa ympäristössä. Ja tätä tilaa on välttämätöntä säännellä täsmennetyillä selkeillä säännöillä. Ja siinä tapauksessa niiden rikkomisesta täytyy seurata sanktioita. ODS päämääränään lisätä äänestyskampanjoiden rahoituksen läpinäkyvyyttä ehdottaa esimerkiksi anonyymien poliittisten kampanjoiden kieltämistä kokonaan ja yksityiskohtaisten selostusten julkaisemista vaalikampanjasta, yhteenvedon mainostaulujen sijainnista ja listan kaikista poliittisten puolueiden lahjoittajista Internetissä. Tulevaisuudessa on tarpeellista saavuttaa tasapainoinen suhde rahan ja politiikan välillä, jotta talous ja markkinavoimat eivät saisi täysin yliotetta politiikasta.¹¹ (Käännös Marja Lahtinen)

Jeník perustelee yhteisten sääntöjen luomisen tärkeyttä julkisilla intresseillä, joiden tulisi olla politiikanteon perustana ja joita politiikan ja rahan välttämätön suhde ei saisi vaarantaa. Ajatuksen takana on kuitenkin oletus siitä, että politiikan ja rahan suhde ajautuu epätasapainoon, ellei sitä säännellä tarkemmin. Hän kuvaa siten kansalaisdemokraatteja puolueena, joka on valmis torjumaan rahan valtaa politiikassa. Jeník käyttää myös julkiset intressit –käsitetä retorisesti perustellakseen sääntelyn tärkeyttä ja antaa ymmärtää, että ilman sääntelyä yhteiskunnan julkinen intressi ei voisi toteutua. Sen vuoksi puolueen tulisi hänen mukaansa tavoitella kaikkien muiden poliittisten toimijoiden tavoin julkisen intressin toteutumista, vaikka hän ei määrittelekään tarkemmin mitä hän sillä tarkoittaa. Hän ei kuitenkaan hieman ristiriitaisesti näe julkisia intressejä vapausdiskurssin tavoin uhkana yhteiskunnallisen vapauden toteutumiselle, vaan pikemminkin puolueen politiikan päämääränä.

Europarlamentaarikko Edvard Kožušník on puolestaan laatinut viisi parannusehdotusta toteutettavaksi Mirek Topolánek in puolueen puheenjohtajuuskauden jälkeen kesäkuun 2010 blogikirjoituksessaan *5 Mirek Topolánek in parannusehdotusta ODS:lle* (5 doporučení Mirka Topolánka pro ODS). Kožušník in suosituslistalle lukeutuvat vahvan mandaatin antaminen tulevalle puolueen puheenjohtajalle, Petr Nečasille, nuoremman sukupolven nostaminen valtaan puolueen sisällä, puolueen uskottavuuden palauttaminen, etenemisen

¹¹ Představa existence politiky bez peněz je v současné době naivní. Jedno bez druhého prostě neexistuje. Cílem politiky a politiků je především prosazování veřejných zájmů ve veřejném prostředí. A tento prostor je nutné regulovat stanovením jasných pravidel. A v případě jejich porušení musí následovat sankce. ODS s cílem zvýšit transparentnost financování volebních kampaní navrhuje například zcela zakázat anonymní politické kampaně a zveřejňovat podrobné zprávy o volební kampani, seznamu umístění billboardů a výčtu všech dárců politickým stranám na internetu. Do budoucna je třeba vybilancovat vztah peněz a politiky, aby ekonomika a tržní síly zcela nepohltily politiku. (Jeník 2011a.)

mahdollistaminen mahdollisimman suoraviivaisesti puolueen sisällä ja vaatimattomuuden opetteleminen. Vaatimattomaan asenteeseen kuuluisi Kožušnikin mukaan myös sen ymmärtäminen, ettei puolue ole ainoa taho, joka edustaa oikeellisia arvoja, ja samanmielisten kumppaneiden etsiminen kotimassa ja EU:ssa edustaisi puolueen etua suuremmassa määrin kuin Klausin eristäytymiseen johtava politiikka. Kožušnikin teesi esimerkiksi nuoremman sukupolven nostamiseksi keskeisempää asemaan puolueen sisällä edistäisi myös samankaltaisia tavoitteita ja vanhemman puolue-eliitin eristäytyvä ja moralistinen asenne jäisi siten todennäköisesti enemmän taka-alalle. Hän pyrkii myös määrittelemään uudelleen kansalliset intressit sellaisessa mielessä, että ne tukisivat puolueen avoimempaa linjaa.

Emme teeskentele, että ODS on ainoa oikeellisuuden linnake koko maailmassa ja pääasiassa Euroopassa. Eivät kaikki Euroopassa kärsi vasemmiston poikkeavuudesta. ODS ei voi sallia pitkäaikaista klausilaisen politiikan elämöintiä ja asennetta. Se on tarpeeksi, että edes, kiitos minun, Václav Klausilla on varaa siihen. Tämä politiikka johtaa eristykseen ulkomailla ja kotona. Se ei tarkoita, että meidän tulisi olla passiivisia ja jättää puolustamatta kansallisia intressejä. Yrittäkäämme määritellä ne uudelleen. Etsikäämme liittolaisia. Kotona ja ulkomailla. Ymmärrän sen, että uusi johto tulee haluamaan eristäytyä Mirek Topolánekkin politiikasta ja virheistä. Pitäisin sitä kuitenkin hölmönä virheenä, jos sen korvaisi Václav Klausin jo vanhanaikainen ja virheellinen politiikka.¹² (Käännös Marja Lahtinen)

Myös Kožušnik puhuu Nečasın tavoin ensisijassa puolueen sisäiselle yleisölle ja pitää yhteistyökumppaneita etsivää politiikkaa kansallisten intressien puolustamisena, mutta ei suinkaan passiivisena toimintana. Hän kuitenkin olettaa Klausin politiikan väittävän yhteistyökykyisen asenteen olevan väistämättä passiivista eikä edustavan suoraviivaista omien intressien ajamista tai toisaalta pitää Klausin politiikkaa aggressiivisena taisteluna kansallisten intressien puolesta. Kožušnikin kirjoitus pyrkii siten rakentamaan paikallista merkitystä luomalla positiivista kuvaa puolueen nuoremman polven avoimemmasta johtamistyylistä ja osoittamalla heikkouksia puolueen aikaisempien puheenjohtajien käytännöissä. Mielikuvaa tukee lisäksi Klausin politiikan kuvaaminen vanhanaikaisena ja virheellisenä. Hän väittää myös retorisesti vasemmistopuolueiden politiikan olevan poikkeavaa, mikä rakentaa kuvaa järkevän ajattelun ulkopuolella olevasta politiikanteosta,

¹² Netvařme se, že pouze ODS je bařtou pravice na celém světe a hlavně v EU. Ne všichni v Evropě trpí levicovou úchylkou. ODS si nemůžte dlouhodobě dovolit klausovskou politiku výkřiků a póz. Dost na tom, že si ji, i díky mně, dovoluje Václav Klaus. Tato politika vede do izolace venku i doma. To neznamená, že máme být pasivní a neprosazovat národní zájmy. Zkusme si je znovu definovat. Hledejme spojení. Doma i venku. Rozumím tomu, že se nové vedení bude chtít odstřihnout od chyb a politiky Mirka Topolánka. Pokládal bych ale za hloupou chybu, kdyby to nahradilo již překonanou a chybnou politikou Václava Klause. (Kožušník 2010.)

mikä pyrkii näyttämään puolueen huonossa valossa suhteessa kansalaisdemokraatteihin ja mahdollisesti tavoittelee myös vasemmiston rajaamista puolueiden välisen yhteistyön ulkopuolelle. Diskurssin kaava lähtee liikkeelle väittämästä, että ODS ei ole ainoa oikeellisuuden linnake, jonka tulisi edistää klausilaista eristäytyvää politiikkaa ja päättyy kehotuksiin etsiä uutta suuntaa puolueelle määrittelemällä uudelleen kansalliset intressit.

Toisaalta pääministeri Nečas pitää Tshekin intressien mukaisena demokraattisten käytäntöjen puolustamista myös kansainvälisesti toukokuussa 2013 pitämässään puheessaan Liettuassa Valko-Venäjältä poliittista painostusta Vilnaan siirtyneessä European Humanities – yliopistossa (EHU). Puhe keskittyy Valko-Venäjän ja Tshekin suhteiden historian kuvaamiseen, yhteisiin kommunismin ajan kokemuksiin ja korostaa ihmisoikeuksien merkitystä Tshekin ulkopoliitikassa. Nečas pitää demokratian ja ihmisoikeuskäytäntöjen tukemista Tshekin strategisena intressinä, mutta korostaa myös yhteistyön merkitystä, minkä avulla voitaisiin ratkaista epädemokraattisten maiden ongelmia tehokkaammin kuin maiden sisältä käsin. Hän pitää näkökantaa maiden vastuullisena toimintana kansainvälisessä ympäristössä ja liittää maan intressit demokraattiseen ja rauhanomaiseen käytökseen kansainvälisesti sekä valtioiden omia kansalaisia kohtaan.

Selvyyden vuoksi: demokratian ja ihmisoikeuksien tukemista ei toteuteta vain idealistien taholta, joilla on altruistinen tarve ”tehdä hyvää”. Se on myös strateginen Tshekin tasavallan intressi. On nimittäin varmasti Tshekin intressissä, että meidän lähiympäristössämme, mahdollisesti myös maailmanlaajuisesti, on olemassa mitä suurimmassa määrin demokraattisia, vastuuntuntoisia valtioita kunnioittaen velvoitteitaan kansainvälisestä yhteisöä kohtaan, mutta myös omia kansalaisiaan kohtaan, toimien ennustettavasti, ratkaisten mahdollisia konflikteja nykyaikaisen rauhanomaisella tavalla. Maat, joissa vallitsee läpinäkyvä talouden ilmapiiri, missä hallitus ei karkota kansalaisiaan maanpakoon tukahduttamalla heidän oikeutensa ja missä ihmiset eivät katoa jälkiä jättämättä niin kuin Bermudan kolmioon. Sellaisten maiden kanssa on mahdollisuus tehdä tehokkaasti yhteistyötä globaalien ongelmien ratkaisemiseksi ja sellaisissa maissa Tshekin yritykset voivat solmia tavallisia sopimuksia helpommin kuin autoritaarisissa poliittisissa regiimeissä, missä kaikkiin päätöksiin tarvitaan korkeimman poliittisen johdon hyväksyntä.¹³ (Käännös Marja Lahtinen)

Nečas asettaa puheessaan vastakkain valtion idealistisen toiminnan ja maan strategiset intressit selvittämättä kuitenkaan tarkemmin, millä tavalla demokratian puolustaminen voisi olla strategista, ellei sen oletettaisi hyödyttävän Tshekkiä esimerkiksi Nečasin mainitseman kansainvälisen vastuunkantamisen muodossa. Puhetapa puolestaan rakentaisi maasta positiivista kuvaa sekä kansainvälisesti että kotimaassa, missä Václav Havelin ihmisoikeuksia puolustavaa politiikkaa arvostetaan edelleen suuresti. Toisaalta Havelin politiikkaa on moitittu erityisesti sen idealistisuudesta, minkä vuoksi strategisuuden korostaminen ODS:n kannassa voisi retorisesti pyrkiä luomaan kuvaa pragmaattisemmasta lähestymistavasta demokratiaa ja ihmisoikeuksia kohtaan. Samalla tavalla idealistisuus voisi olla selkeässä ristiriidassa puolueen eurorealistisen lähestymistavan kanssa, joka korostaa niin sanottuihin järkisyihin perustuvaa suhtautumista unionin integraatioon. Toisaalta Nečas pitää vapaan markkinatalouden käytäntöjä osana demokratian toimintaedellytyksiä ja perustelee demokratian edistämistä myös Tshekin mahdollisuudella solmia helpommin kauppasuhteita

¹³ Aby bylo jasno: podpora demokracie a lidských práv není nesena pouze idealismem či altruistickou potřebou „konání dobra“. Je to také strategický zájem České republiky. Je totiž nepochybně v českém zájmu, aby v našem okolí, případně i celosvětově, existovalo co nejvíce demokratických, odpovědných států respektujících své závazky vůči mezinárodnímu společenství, ale také vůči vlastním občanům, jednajících předvídatelně, řešících případné konflikty obvyklou mírovou cestou. Zemí, kde panuje transparentní ekonomické prostředí, kde vláda nevyhání své vlastní občany do exilu potlačováním jejich práv a kde lidé nemizí beze stopy, jako by to byl Bermudský trojúhelník. S takovými zeměmi je možné efektivně spolupracovat na řešení globálních problémů a v takových zemích se mohou české podnikatelské subjekty ucházet o regulární zakázky snáze nežli v uzavřených režimech, kde veškerá rozhodnutí podléhají souhlasu nejvyššího politického vedení. (ODS 2013r.)

kyseisiin maihin. Nečasin demokratiapuheen takaa löytyy siten myös ajatus taloussuhteiden kehittämistä.

6.4. Intressit Kansalaisdemokraattisen puolueen diskursseissa

6.4.1. Intressikäsitteiden sisältö ja niille annetut käyttöyhteydet puolueideologioissa

Tshekin Kansalaisdemokraattisen puolueen kansallisiin ja julkisiin intresseihin liittyvä puhe jakautui isänmaalliseen diskurssiin, vapausdiskurssiin ja demokratiadiskurssiin, jotka keskittyvät kuitenkin usein samankaltaisiin teemoihin, vaikkakin perustelevat tavoitteitaan niiden tiimoilta toisistaan poikkeavilla tavoilla. Kaikkien diskurssien piirissä valtion intresseihin viitataan erityisesti puhuttaessa maan kommunistisesta menneisyydestä, suhtautumisesta vapaaseen markkinatalouteen ja Euroopan unionin integraatiokehitykseen. Maan kommunistista menneisyyttä korostetaan jokaisessa diskurssissa vastakohtana puolueen nykypäivän politiikalle ja isänmaallisessa diskurssissa se ilmenee kansallisen päätöksenteon suvereeniuden puolustamisena, vapausdiskurssissa yksityisyydensuojan ja omistusoikeuden turvaamisena sekä demokratiadiskurssissa puolestaan kansanvallan käytäntöjen ylläpitämisenä. Vapaan markkinatalouden puolustaminen sen sijaan näkyy isänmaallisessa diskurssissa ja demokratiadiskurssissa osana puolueen näkemystä maan eduista sekä vapausdiskurssissa säännöstelystä vapaan talouden painotuksena. Euroopan unionin integraatiokehitys liittyy osaltaan kaikkiin diskursseihin siten, että isänmaallinen diskurssi keskittyy valtiollisen suvereeniuden puolustamiseen, vapausdiskurssi unionin hyödykkeiden, palveluiden ja ihmisten vapaan liikkuvuuden turvaamiseen ja demokratiadiskurssi unionin sisäisen demokratiakehityksen edistämiseen.

Toisaalta erilliset diskurssit liittyvät aineistossa myös toisistaan poikkeaviin käyttöyhteyksiin, vaikka isänmaalliselle diskurssille onkin tyypillistä keskittyä ulkopoliittisiin teemoihin, jotka kietoutuvat Tshekin EU-politiikan asemoimiseen ja transatlanttisen yhteistyön korostamiseen, mutta yhtäältä diskurssi keskittyy myös kulttuuripoliittisiin teemoihin. Vapausdiskurssi sen sijaan pitää sisällään laajan kirjon sisäpoliittisia teemoja maanviljelystä oikeudellisiin kysymyksiin, mutta painottaa erityisesti talouspoliittisia teemoja. Tällöin diskurssi sivuaa sosiaalipoliittisia kysymyksiä, valtion oikeudellista sääntelyä ja koulutuspolitiikkaa.

Demokratiadiskurssi puolestaan keskittyy sisä- ja ulkopoliitiikan alan käytäntöjen selkiyttämiseen ja siihen liittyviä teemoja ovat korruption kitkeminen, politiikan ja talouden välisen suhteen säänteleminen, kansainvälinen yhteistyö konfliktialuilla ja maiden demokraattisen kehityksen tukeminen sekä maan talouskasvun tukeminen.

Puolueen intressit painottuvat siten samoihin teemoihin kuin sen aiemmissa puolue- ja vaaliohjelmissa, jolloin talouspoliittiset kysymykset ja ulkopoliitiikkaan liittyvät teemat erityisesti Euroopan unionin kehityksen osalta ovat pääasiallisesti intresseihin liittyvien diskurssien keskiössä, mutta myös muut politiikanalat ovat yhtäläillä läsnä keskustelussa. On kuitenkin huomionarvoista, että puhe valtionintresseistä ei käsittele juurikaan puolustus- tai turvallisuuspoliittisia teemoja, joihin termin olisi voinut olettaa liittyvän keskeisesti. Lisäksi terveydenhuolto- tai eläkejärjestelmän yhteydessä ei myöskään mainita maan intressejä, vaikka niiden kokonaisvaltaiset uudistukset olivat hallituksen päätavoitteita ja niiden toimeenpaneminen sai aikaa suurta vastustusta. Teemojen puuttuminen intressipuheesta voisi viitata siihen, että valtion intresseihin liittyvä retoriikka olisi pohjimmiltaan ideologista ja sen avulla pyrittäisiin perustelemaan puolueen laajempia aatteellisia tavoitteita. Sen sijaan hallituskauden suuria uudistuksia määrittelee pikemminkin tarve ratkaista käytännön institutionaalisia ongelmia, minkä vuoksi yleinen puhe intresseistä tuskin auttaisi uudistusten toimeenpanemisessa. Toisaalta valtion intressejä käsittelevät poliittiset käyttöyhteydet osaltaan osoittavat, ettei puhe intresseistä tai edes kansallisista intresseistä rajaudu yksinomaan ulkopoliitiikan alalle, vaan sitä käytetään myös useiden sisäpoliittisten teemojen yhteydessä ja monialaisten kysymysten eli sekä ulko- että sisäpolitiikan aloille sijoittuvien teemojen yhteydessä.

Valtion intresseistä puhuttaessa siitä käytettävät termit vaihtelevat suhteellisen paljon, sillä käsitteen synonyymina voidaan käyttää termejä maan intressi tai Tshekin intressi, millä tarkoitetaan käsitteeseen liittyvän kirjallisuuden mukaan myös kansallisia ja julkisia intressejä. Sen sijaan Nuechterlainin sekä Kratochwilin mukaan kansallisista intresseistä puhuttaisiin ominaisemmin ulkopoliitiikan yhteydessä ja julkisista intresseistä osana sisäpolitiikan kysymyksiä, jolloin käsitteet sijoittuivat yksinkertaisesti eri politiikanaloille, mutta olisivat saman käsitteen kaksi eri kääntöpuolta (ks. Clinton 1994; Kratochwil 1982). Pyrin sen vuoksi tarkastelemaan käsitteille annettuja sisältöjä kirjallisuuden jaottelua silmälläpitäen.

Kansalliset intressit –käsite saa useanlaisia sisältöjä, joista ensimmäinen liittyy kansallisvaltion turvaamiseen ja ylläpitämiseen kansallisen identiteetin vapaan kehityksen puolustamiseksi. Intresseillä viitataan tällöin yhtenäisen kansan intresseihin ja pyritään näkemään puolueen ajamat tavoitteet kaikkien edun mukaisena, jolloin kansallisen identiteetin oletetaan olevan suoraan riippuvainen kansallisvaltion itsenäisestä päätöksenteosta. Tällaisia intressejä osaltaan puolustetaan suhteessa ulkopuolisiin vaikutteisiin, mikä liittyy käsitteen vahvasti osaksi ulkopoliittisia teemoja. Erityisesti valtiollisen suvereniteetin luovuttaminen Euroopan unionille nähdään puolueen mukaan siten maan intressien vastaisena, sillä se kaventaisi kansallisen päätöksenteon mahdollisuuksia ja puuttuisi maan kansalaisten ja talouselämän toimintaedellytyksiin. Se puolestaan vaikuttaisi suoraan kansallisen identiteetin kehittymiseen, minkä puolue asettaa kansallisen intressin tarkastelun pohjaksi. Samalla tavalla unionitasolla valtioiden eriävät kansalliset identiteetit nähdään sen päätöksenteon kannalta ongelmallisina, sillä niiden perusteella ei olisi mahdollista artikuloida yhtenäisiä politiikkoja. Näkemyksestä tekee kuitenkin erityisen ideologisen sen tapa nähdä kansallinen identiteetti yhtenäisenä ja kansallisvaltiosta lähtöisin olevana kokonaisuutena, jonka sisältö ei vaihtelisi valtion eri kansanryhmien keskuudessa tai jonka juuret eivät juontaisi valtion ulkopuolisiin lähteisiin.

Yhtälailla kansalliset intressit tarkoittavat puolueelle myös kansallisen perinteen ja sen käytäntöjen suojelemista erityisesti suhteessa maan kommunistisen ajan traditioihin, jolloin puolue korostaa Tshekin toista maailmansotaa edeltävän tasavallan aikaisten kokemusten merkitystä ja pyrkii rakentamaan myös nykypäivän valtiollisuutta samoista lähtökohdista. Näkökulmalle on lisäksi ominaista rinnastaa ulkopuolisten tahojen puuttuminen valtion sisäisiin asioihin kommunismin aikaisiin kokemuksiin ja vastustaa sillä perusteella ulkopuolista puuttumista maan poliittisiin tavoitteisiin. Toisaalta valtion intressien mukaiset ulkopuoliset vaikutteet saavat erilaisen painoarvon puolueen puheessa riippuen sen kohteena olevasta politiikka-alasta, sillä ODS pyrkii maan intressien nimissä edistämään talouden integraatiota, mutta vastustaa sen sijaan sosiaalisia vaikutteita tai unionin niin sanottua sosiaalista integraatiota. Yhtälailla puolue ei tarkenna, mitä se tarkoittaa unionin sosiaalisella integraatiolla, mutta termi toimii puolueen diskursseissa vastakohtana talouskysymyksille, jolloin sen piiriin voidaan olettaa kuuluvan laajan kirjon talouspoliittisten kysymysten ulkopuolisia politiikkakysymyksiä.

Toisaalta kansalliseksi intressiksi mainitaan myös Tshekin unionijäsenyys, transatlanttinen yhteistyö ja Britannian Konservatiivipuolueen pitäminen osana unionin päätöksentekoa, mitä perustellaan puolueen yhteisillä tavoitteilla unionin sisällä ja kyvyllä edistää niitä tehokkaammin yhteistyössä kuin erillään. Maan intressien mukaista olisi siten kansainvälisen yhteistyön korostaminen eristäytyvän politiikan sijaan. Lisäksi puolue asettaa kansainvälisen demokratian ja ihmisoikeuksien edistämisen strategiseksi ulkopoliittiseksi intressikseen. Yhteistyökykyisyys kansallisena intressinä ei kuitenkaan rajoittuisi yksin osaksi unionin päätöksentekoa, vaan korostaa myös kotimaan hallitusyhteistyön merkitystä maan intressien mukaisena toimintana. Se pitäisi sisällään lisäksi kyvykkään hallinnon käytäntöjen puolustamista, minkä tulisi edistää perusteltua ja äänestäjien tarpeisiin perustuvaa päätöksentekoa sekä mahdollisuuden taipua kompromisseihin hallitusyhteistyössä. Puolue korostaa siten kansallisten traditioiden, kansallisvaltion ja kansallisen identiteetin säilyttämisen merkitystä politiikassaan, mutta pyrkii samanaikaisesti tekemään yhteistyötä samanmielisten tahojen kanssa kansainvälisesti ja maan sisäpolitiikassa.

Julkiset intressit –käsitteelle annetaan puolueen diskursseissa sen sijaan kaksi toisistaan hyvinkin paljon poikkeavaa merkitystä, joista ensimmäinen näkee käsitteen negatiivisessa merkityksessä ja jälkimmäinen sitä vastoin korostaa sen positiivisia ominaisuuksia. Ensimmäinen merkitys näkee julkisen intressin vastakohtien kautta, jolloin se esitetään rajoittavana käsitteenä yksilönvapaudelle ja yksilön vastuunotolle eli puolueen mukaan vapauden ihmisoikeudelle. Käsitteellä viitataan siten pikemminkin valtion sääntelyyn ja puuttumiseen yksityisten ihmisten ja yritysten toimintaan, mikä johtaisi puolueen mukaan kansalaisten yksityisyyden ja omistusoikeuksien loukkaamiseen. Samalla tavalla puolue väittää julkisten intressien puolustamisen asettavan kansalaiset epätasa-arvoiseen asemaan ja niiden puolustamisen perustuvan irrationaalisiin tavoitteisiin. Julkiset intressit määrittyvät siten ensisijaisesti talouden sääntelyyn liittyvien termien kautta, mutta eivät sen sijaan kata sosiaaliseen sääntelyyn tai vapauksiin liittyviä merkityksiä, minkä vuoksi puhuessaan vapauksista puolue ei mainitse esimerkiksi kansalaisvapauksia tai demokraattisia oikeuksia.

Sitä vastoin puolue antaa julkisille intresseille myös ensimmäisestä määritelmästä poikkeavia merkityksiä puhuessaan demokraattisista käytännöistä, mikä asettaa politiikan ja talouden suhteen tarkan määrittelemisen ja sääntelyn sen keskeiseksi tavoitteeksi. Julkisten intressien sisältö on siten täysin päinvastainen sille vapausdiskurssissa annetulle merkitykselle, sillä se vaatii yhteisten sääntöjen luomista välttämättömänä toimenpiteenä ja antaa ymmärtää, ettei

julkinen intressi voisi toteutua yhteiskunnassa ilman rahan vallan sääntelyä. Lisäksi puolue korostaa ristiriitaisesti julkisten intressien vastaisuuttaan ja pyrkimystään torjua niiden vaikutusta politiikassa, mutta toisaalta viittaa samaan käsitteeseen sellaisena ominaisuutena, jonka toteutumista tulisi puolueen keskeisenä tavoitteena pyrkiä edistämään yhteistyön avulla.

Kansallisen ja julkisen intressin jakaminen tutkimuskirjallisuuden tapaan ulkopoliittisiin ja sisäpoliittisiin politiikka-aloihin sopii pääpiirteittäin myös tutkimukseni tuloksiin, sillä kansalliset intressit pitävät sisällään pääasiassa ulkopoliittisia teemoja ja julkisten intressien merkitykset sijoittuvat ensisijaisesti sisäpolitiikan piiriin. Jaottelu ei kuitenkaan ole täysin aukoton, koska erityisesti sekä ulko- että sisäpolitiikan aloille sijoittuviin kysymyksiin viitataan osana sekä julkisia että kansallisia intressejä esimerkiksi puhuttaessa markkinoiden vapauttamisesta tai puolueen yhteistyökykyisyydestä. Jakoa myös hämärtää osaltaan käsitteet maan, valtion tai Tshekin intressit, jotka voidaan lukea osaksi puhetta sekä julkisista että kansallisista intresseistä. Kansallisia ja julkisia intressejä voi kuitenkin pitää saman käsitteen kääntöpuolina, sillä termien käytöllä pyritään usein saavuttamaan samankaltaisia poliittisia tavoitteita.

Käsitteille annetut sisällöt sopivat suhteellisen hyvin yhteen Seán Hanleyn aikaisemman kansalaisdemokraattien ideologiaa ja kansallisia intressejä käsittelevän tutkimuksen tulosten kanssa, jonka mukaan kansalliset intressit perustuisivat Tshekin nationalismiin ja liberalismiin traditioille ja joita puolueen mukaan tulisi ylläpitää maan historiallisten perinteiden muodossa. Lisäksi puolue korostaisi maan kansallista identiteettiä suhteessa saksankielisen maailman vaikutteisiin ja myöhemmin länsieurooppalaisia perinteitä vasten, mille kansainväliset kehityssuunnat muodostaisivat uhkan. Puolueelle olisi myös ominaista painottaa kansan, isänmaan ja niin sanottujen luonnollisten yhteisöjen merkitystä osana puhetta kansallisista intresseistä. Sitä puolestaan peilattaisiin puolueen ideologiassa Euroopan integraatiota vasten, jolta puuttuisi puolestaan poliittinen, kulttuurinen ja historiallinen legitimitetti. Toisaalta käsitettä käytettäisiin puolueen diskursseissa myös välineenä säilyttää sosiaalinen koheesio sosiaalisten, taloudellisten ja sukupolvisten eroavaisuuksien tuhoavia vaikutuksia vastaan. (ks. Hanley 2008.)

Tutkimuksessani kansallisten ja julkisten intressien sisältö perustuu Hanleyn tutkimuksen tapaan Tshekin nationalistisille ja liberalistisille perinteiden, joita korostetaan maan kansallisten ja historiallisten traditioiden muodossa. Sekä nationalistinen että liberalistinen perinne ilmenee selkeästi puolueen diskursseissa, mutta puhe kansakunnan ominaispiirteistä

ja suojautumisesta ulkopuolisia vaikutteita vastaan sopii hyvin yhteen tunnistamani isänmaallisen diskurssin kanssa. Samalla tavalla kansallisen identiteetin kehittymisen suojelemisen keskeinen asema puolueen puheessa nousee esiin samassa diskurssissa, mutta sen vastakohtana ei sen sijaan nähdä saksankielistä maailmaa tai Länsi-Eurooppaa, vaan pikemminkin Euroopan unionin integraatiokehitys. Toisaalta kansallisen identiteetin merkitystä perustellaan puoluekirjoituksissa myös EU:n toiminnalta puuttuvalla legitimitetillä, mutta sen rinnalle nostetaan myös syyksi maan kommunismin aikaiset kokemukset. Sen sijaan puhe kansallisista intresseistä kansallisen yhtenäisyyden tavoittelemiseksi ei ilmene aineistossani, mutta siitä huolimatta diskursseissa puolue olettaa kansakunnan olevan jo suhteellisen yhtenäinen sitä kuitenkaan painottamatta erillisenä tavoitteenaan.

Toisaalta julkiset intressit –käsitteen ottaminen mukaan tutkimukseen toi näkyviin myös selkeämmin puolueen liberalistista talousideologiaa sekä demokraattisia käytäntöjä ja yhteistyötä korostavan retoriikan, joka voisi jäädä tarkastelun ulkopuolelle yksin kansalliset intressit –termiä tutkimalla. Kansalliset intressit –käsite korostaa siten suhteessa enemmän puolueen avainhenkilöiden puhetta kansallisvaltiosta, kansallisesta identiteetistä ja valtiollisista traditioista sekä ulkopuolisten vaikutteiden ja EU:n integraatiokehityksen uhkista.

Samalla tavalla Iso-Britannian Konservatiivipuoluetta tarkasteltaessa kirjallisuus keskittyy kansalliset intressit –käsitteen poliittisiin käyttötarkoituksiin, mikä liitetään usein isänmaallisiin teemoihin kansakunnasta ja kansallisvaltiosta, valtion suvereniteetin turvaamiseen sekä Euroopan unionin integraatiokehityksen vastustamiseen lukuun ottamatta sääntelystä riippumattomasta talouden integraatiota. Puolueen käsitys kansallisista intresseistä vastaa siten hyvin pitkälle ODS:n ymmärrystapaa, mutta tarkastelun ongelmana on sen rajoittuminen ulkopoliittisiin teemoihin. Sen vuoksi tutkimuksen perusteella ei ole mahdollista kattavasti selvittää, että vastaisiko ODS:n käsitys intresseistä kokonaisvaltaisesti konservatiivipuolueen käsitteelle antamia sisältöjä.

7. JOHTOPÄÄTÖKSET

Käsitelähtöinen lähestymistapa kansallisten ja julkisten intressien tutkimukseen osana puoluejärjestelmää avaa näkökulman tarkastella intressejä osana jokapäiväistä poliittista retoriikkaa ja irrottaa termi kansainvälisen politiikan tutkimuksen perinteestä, joka on pyrkinyt identifioimaan pysyviä ja yhteiskunnan erityisryhmistä riippumattomia kansallisia etuja. Valtion intressien kokonaisvaltainen tarkastelu mahdollistaa myös sisäpoliittisten tavoitteiden asemoimisen osana politiikantekoa, jolloin käsitteet voivat ulkopoliittisesta näkemyksestä poiketen saada useita, olosuhteista riippuvaisia merkityksiä. Tutkin Tshekin Kansalaisdemokraattisen puolueen intressikäsitteille antamia sisältöjä ja käyttöyhteyksiä puolueideologian näkökulmasta käyttäen Teun A. van Dijkn ideologioiden tutkimiseen erikoistunutta diskurssianalyysin muotoa, minkä seurauksena tunnistin aineistosta kolme puhetapaa. ODS:n poliitikkojen vuosien 2010—2013 välisen vaalikauden ajan puheista ja kirjoituksista koostuvan aineiston puhetavat nimesin isänmaalliseksi diskurssiksi, vapausdiskurssiksi ja demokratiadiskurssiksi.

Diskurssien perusteella kansalliset ja julkiset intressit –käsitteen käyttöyhteyksiksi määrittäivät erityisesti puhe maan kommunistisesta menneisyydestä, vapaasta markkinataloudesta ja Euroopan unionista, mutta sen lisäksi käsitteitä käytettiin myös miltei kaikilla politiikan aloilla niin sisä- kuin ulkopoliittikankin piirissä. Huomionarvoista on kuitenkin, että termejä ei hyödynnetty turvallisuus- ja puolustuspolitiikan alalla eikä puhuttaessa terveydenhuollosta tai eläkkeistä, mihin hallituskauden suurimmat uudistukset liittyvät. Sen voisi nähdä viittaavan käsitteen ideologiseen käyttötapaan, joka korostaisi aatteellisten uskomusten kannalta olennaisia politiikkatavoitteita eikä niinkään käytännön hallituspolitiikan päämääriä.

Toisaalta käsitteille annettiin moninaisia sisältöjä, jotka ovat keskenään jopa ristiriitaisia. Kansalliset intressit –käsite merkitsi puolueen puheessa kansallisvaltion ja kansallisen identiteetin suojelemista globaalissa maailmassa sekä kansallisten perinteiden ja käytäntöjen ylläpitämistä, minkä lisäksi valtion intressiksi luettiin myös kansainvälinen ja maan sisäinen yhteistyö sekä demokraattisten käytäntöjen edistäminen. Julkiset intressit puolestaan korostivat käsitettä sen negatiivisessa merkityksessä, jolloin sen nähdään estävän yksilönvapauden toteutumisen yhteiskunnassa ja puuttuvan yksilöiden ja yritysten

omistusoikeuteen, mitä puolue perustelee termin pyrkimyksellä rajoittaa yhteiskunnan eri toimijoiden vapautta. Toisaalta puolue antoi käsitteelle myös päinvastaisen ja positiivisen sisällön, joka korostaa yhteiskunnallisen sääntelyn tärkeyttä demokraattisten käytäntöjen toteutumiseksi ja asettaa tämänlaisen julkisen intressin toteutumisen yhteiskunnassa pääasialliseksi poliittiseksi tavoitteekseen. Sen vuoksi julkiset intressit ymmärretään yleisesti rajoittavassa mielessä talouspolitiikan alalla ja mahdollistavalla tavalla demokraattisten instituutioiden piirissä.

Tutkimustulokset osoittavat, että kansalliset ja julkiset intressit –käsitteitä voi tutkimuskirjallisuuden määrittelemällä tavalla pitää saman käsitteen kääntöpuolina, mutta sen sijaan käsitteiden käyttöyhteyttä ei ole mahdollista jakaa selkeärajaisesti siten, että julkisista intresseistä puhuttaisiin sisäpoliittisten teemojen yhteydessä ja kansallisista intresseistä ulkopoliittisten kysymysten alalla. Vaikka jaottelu pääpiirteittäin sopiikin tutkimuksen tuloksiin, ulko- ja sisäpoliittiset teemat sekoittuvat toisiinsa ja käsitteitä käytetään yleisesti kummallakin politiikka-alalla. Sen vuoksi laajemman ja kaikki valtion intressit huomioivan tutkimuksen avulla olisi mahdollista tarkastella puolueen intresseihin liittyvää puhetta kattavammin kuin yksin kansalliset intressit –käsitteeseen nojaavalla tutkimuksella. Tarkastelutapa paljastaa siten laajemmin käsitteeseen liittyviä ideologisia piirteitä, jotka ulottuvat myös sisäpolitiikan alalle. Samalla tavalla aiempi Kansalaisdemokraattisen puolueen kansallisten intressien tutkimukseen keskittynyt tutkimus kattoi yleispiirteisesti ODS:n isänmaallisen diskurssin sisällön, mutta ei sen sijaan pitänyt sisällään vapaus- tai demokratiadiskursseille ominaisia piirteitä.

Kansallisten intressien ilmaisun pohjalla katsotaankin usein olevan oletamus yhtenäisestä poliittisesta yhteisöstä, jolla olisi yhteneväiset poliittiset tavoitteet. Samasta syystä käsitettä on myös kritisoitu, sillä sen avulla pyritään usein ajamaan hallitsevan yhteiskunnallisen ryhmän erityisiä etuja. Yhtälailla Kansalaisdemokraattisen puolueen kansallisia intressejä käsittelevän puheen pohjalta löytyi oletamus yhtenäisestä kansasta, jonka edut ja tavoitteet olisivat samankaltaisia. Oletamus liittyy siten puheen intresseistä poliittiseen ideologiaan ja jokapäiväiseen retoriikkaan, jonka avulla pyritään ajamaan ryhmälle ominaisia poliittisia tavoitteita. Yhtälailla puolueen käsitteille antamat sisällöt poikkeavat toisistaan ja ovat keskenään jopa ristiriitaisia, jolloin niille annetut merkitykset riippuvat senhetkisestä poliittisesta tilanteesta ja puhetta ympäröivistä sosiaalisista olosuhteista.

Tutkimustulokset viittaavat siten myös siihen, että intressikäsitteitä käytetään poliittisessa puheessa retorisesti. Yhtäläillä puolueen käsitteille antamat sisällöt poikkeavat toisistaan, jolloin niille annettujen merkitysten voi nähdä riippuvan myös puhetta ympäröivistä olosuhteista. Puhe kansallisista tai julkisista intresseistä pitää siten sisällään myös retorisia tavoitteita ja niiden avulla pyritään ajamaan kenties muitakin puolueen päämääriä kuin yksin käsitteen sisällölle annettuja merkityksiä. Sen sijaan tutkimuksen avulla ei ole mahdollista määritellä käsitteille annettavia pysyviä sisältöjä edes yhden puolueen ideologiassa, vaan ainoastaan todentaa, että ne kuvastavat suhteellisen pysyvää puolueideologiaa ja saavat erilaisia merkityksiä vaihtelevissa tilanteissa.

Samalla tavalla teorialuvussa esitelty Dickersonin tutkimus kansalliset intressit –käsitteen käytöstä osoittaa, että termiä käytetään politiikassa retorisena välineenä rakentamaan erilaisia sosiaalisia todellisuuksia, jotka pohjautuvat erityisille ideologisille agendoille, sekä täyttämään paikallisia vuorovaikutustehtäviä. Sen vuoksi intressikäsitteiden tarkkaa sisältöä ei välttämättä ole edes mahdollista asemoida, vaan sen saamiin erilaisiin merkityksiin tulisi suhtautua ideologisena puheena osana poliittista vuorovaikutusta. Tällöin käsitteen eri sisältöjen avulla tavoitellaan moninaisia poliittisia tavoitteita, jotka voivat ilmetä strategisina, ideologisina tai kansallistunteeseen vetoavina tavoitteina. Toisaalta tutkimukseni avulla ei ole mahdollista osoittaa tarkemmin, minkälaisia poliittisia päämääriä intressikäsitteiden avulla pyritään saavuttamaan eikä se toisaalta ole myöskään tutkielman tavoite.

Puolueideologianäkökulma voi sen vuoksi osoittautua myös rajoittavaksi, mikäli intressikäsitteen retorisia tavoitteita olisi tarkoitus määritellä tarkemmin, vaikka itse käsitteiden retorisen sisällön ja käyttöyhteyksien kartoittamiseksi valittu näkökulma soveltuisikin. Sen vuoksi tutkimuksen ideologisesta lähtökohdasta käsin ei ole mahdollista tarkastella, minkälaista käytännön politiikkaa Kansalaisdemokraattisen puolueen intressikäsitteille annettujen merkitysten avulla pyritään ajamaan ja voisiko kyseiset päämäärät jakaa strategiaan, ideologiaan ja kansallistunteisiin vetoaviin tavoitteisiin. Samalla tavalla ideologisessa tutkimuksessa valitun neutraalin ja ei-marxilaisen näkökulman omaksuminen yhtäältä häivyttää ideologisen vallankäytön ulottuvuuden tutkimuksesta, jolloin lähestymistavan avulla ei myöskään ole mahdollista kartoittaa tarkemmin puolueen pyrkimyksiä käyttää valtaa yhteiskunnassa tai puoluejärjestelmän sisällä. Sen vuoksi Guessin positiivinen näkökulma ideologintutkimukseen voi osoittautua liian yleispäteväksi eikä kykene tulkitsemaan tai analysoimaan ideologian sisältöjä, minkä vuoksi esimerkiksi

toimintaorientoituneen ideologianäkökulman avulla voisi toisaalta olla mahdollista tarkastella kattavammin ideologisen toiminnan käytäntöjä.

Kansalliset ja julkiset intressit –puhetta olisi toisaalta voinut lähestyä myös normatiivisesta näkökulmasta käsitelähtöisen lähestymistavan sijaan, jolloin käsitteille olisi voinut pyrkiä tiettyjen kriteerien avulla määrittelemään pysyviä sisältöjä. Tällöin sille annetut merkitykset eivät kuitenkaan olisi voineet olla toistensa kanssa ristiriidassa tai muuttua eri tilanteissa, jolloin myöskään ryhmäintressejä ei olisi voinut huomioida tutkimuksessa. Yhtäläillä primääriaineiston rajaaminen maan viimeisimpään hallituskauten ja vuosiin 2010–2013 tuskin on rajoittanut tutkimuksen tuloksia, sillä käsitteelle annetut sisällöt ovat pysyneet viimevuosina suhteellisen samankaltaisena kuten analyysin puolue- ja vaaliohjelmien tarkastelun ja Hanelyn tutkimus osoittavat. Toisaalta, mikäli käsitteelle annettujen sisältöjen uskotaan muuttuvan olosuhteiden muutoksen myötä, tutkimuksen aikarajauksen tulisi yksin olla sellainen, että se mahdollistaa kattavan aineiston keräämisen.

Diskurssianalyysin valitseminen tutkimuksen metodiksi tukee osaltaan teoreettisen viitekehysten kokeellisuutta, sillä se ei pidä tutkimuskirjallisuuteen perustuvaa teoriaa muuttumattomana tosiasiana, vaan mahdollistaa teorioita muotoilevan tutkimuksen tekemisen. Yhtäältä myös analyysimenetelmän tapa ymmärtää puhe ja kirjoitettu kieli toimintana eikä yksin asiantilojen kuvaamisena täydentää tutkimuksen neutraalia ideologianäkökulmaa, joka ei ottaa kantaa tapaan tulkita ideologian sisältöjä. Toisaalta menetelmän heikkous piilee sen tutkijalle tarjoamassa asemassa, jolloin myöskään tutkijan positio ei ole neutraali, vaan mahdollistaa tietynlaisen näkökulman asettamisen aineiston tulkintaan. Sen vuoksi myös tutkimustulosten voi nähdä olevan riippuvaisia näkökulman valinnasta, josta tutkija ei välttämättä olisi edes itse tietoinen. Diskurssianalyysin tuloksiin tulisikin siten suhtautua vain yksittäisenä näkemyksenä aineiston tulkinnasta ja tutkimustulosten vahvistamiseksi täytyisi mahdollisesti käyttää myös toisenlaisia menetelmiä tai toistaa tutkimus useamman kerran.

Toisaalta Teun A. van Dijkin sosiokognitiivinen diskurssianalyysin menetelmä auttaa selkeämmin tunnistamaan ideologisten diskurssien piirteitä, mikä osaltaan rajaa tutkijan näkökulman valitsemisen vapautta. Rajasin tutkimuksessani diskurssien sosiokognitiiviset ominaisuudet yksin niiden ideologisia piirteitä ilmentäviin ominaisuuksiin, sillä van Dijkin määritelmät niiden kattavammasta ymmärtämisestä jäivät suhteellisen kapea-alaisiksi. Mielenkiintoisen näkökulman menetelmän soveltamiseen voisi kuitenkin tuoda se, että

menetelmän avulla voisi myös todentaa, mikäli sen olettaisi yhteisestä ja jaetusta sosiokulttuurisesta tietoisuudesta voitaisiin myös todistaa. Vaihtoehtoisesti voisi olla mielekästä tarkastella sosiokulttuurisen tietoisuuden mahdollisesti toisistaan eriävien elementtien olemassaoloa samanaikaisesti osana sosiaalisen tilanteen ymmärrystapaa. Toinen menetelmään liittyvä ongelma on ideologioiden vain osittainen ilmeneminen diskurssien välityksellä ja diskurssianalyysin ja ideologiantutkimuksen eriävät tavoitteet, jolloin ideologioiden tarkkaa sisältöä ei ole mahdollista kartoittaa menetelmän avulla. Toisaalta menetelmä kuitenkin tarjoaa konseptien sisältöjen tutkimuksen perustuvan välineen erityisesti sen sosiokognitiiviseen lingvistiikkaan nojautuvassa traditiossa, mikä sopii yksittäisten käsitteiden tutkimukseen. Lisäksi puolueiden voisi olettaa jakavan suhteellisen yhtenäisen sosiokognitiivisen tietoisuuden, vaikka sen sisältä varmasti löytyy myös eroja.

Tutkimus sen sijaan jättää myös useita kysymyksiä vastaamatta ja eräs niitä olisi mahdollisuus tutkia puolueiden intresseihin liittyvällä puheella tavoittelemissa käytännön päämääriä tai niitä vuorovaikutusstrategioita, joiden avulla ne pyrittäisiin saavuttamaan. Tutkimuksen voisi siten irrottaa sen ideologianäkökulmasta ja pyrkiä asemoimaan retoriikka käytännön jokapäiväiseen politiikkaan, jolloin voisi olla mahdollisesta myös selvittää, että voisiko puolueen tavoitteet jakaa ideologisiin, strategisiin ja kansallistunteeseen vetoaviin päämääriin.

Toinen jatkotutkimusmahdollisuus voisi liittyä esimerkiksi Britannian Konservatiivipuolueen tai muiden puolueiden intressikäsitteille antamien sisältöjen vertailuun ja pyrkiä tarkastelemaan puolueiden retoriikassa ilmenevän intressipuheen sisältöjä ja niiden mahdollisesti samankaltaisia merkityksiä. Yhtäläillä julkiset intressit –termin tutkiminen osana laajempaa puolueiden intressien tarkastelua voisi tuoda mielenkiintoista lisän analyysiin ja auttaisi selvittämään myös puolueen sisäpoliittisia tavoitteita, mutta toisaalta olisi myös mielekästä tutkia empiirisesti, että käytetäänkö julkiset ja kansalliset intressejä samoilla tavoilla ja ilmentävätkö ne samaa valtion intressit –puhetta. Toisaalta diskurssianalyysin metodiin liittyvien ongelmien vuoksi voisi olla lisäksi antoisaa tarkastella intressikäsitteille annettavia sisältöjä ja käyttöyhteyksiä myös eri tutkimusmenetelmien avulla ja pyrkiä selvittämään, että johtaisiko se mahdollisesti erilaisiin tutkimustuloksiin.

LÄHDELUETTELO

Primääriaineisto

Bauer, Jan (2010), *Měla by Šumavu spojit s lyžařským areálem Hochficht lanovka?*. Saatavissa <<http://www.janbauer.cz/jan-bauer.php?z-tisku/otazky-pro-jihoceskeho-lidra-ods/123/>>, 4.5.2010, luettu 8.10.2013.

Bauer, Jan (2011a), *Členové parlamentních evropských výborů diskutovali s europoslanci*. Saatavissa <<http://www.janbauer.cz/jan-bauer.php?clanky-komentare/clenove-parlamentnich-evropskych-vyboru-diskutovali-s-europoslanci/150/>>, 8.4.2011, luettu 8.10.2013.

Bauer, Jan (2011b), *O jaderné energetice si musíme rozhodnout nezávisle na Bruselu*. Saatavissa <<http://www.janbauer.cz/jan-bauer.php?clanky-komentare/o-jaderne-energetice-si-musime-rozhodnout-nezavisle-na-bruselu/176/>>, 16.11.2011, luettu 8.10.2013.

Bauer, Jan (2012a), *Reakce na výroky ministra zahraničí Karla Schwarzenberga*. Saatavissa <<http://www.janbauer.cz/jan-bauer.php?clanky-komentare/reakce-na-vyroky-ministra-zahranici-karla-schwarzenberga/181/>>, 13.1.2012, luettu 8.10.2013.

Bauer, Jan (2012b), *Úpornou snahou zachránit eurozónu politici ohrožují základy evropské integrace*. Saatavissa <<http://www.janbauer.cz/jan-bauer.php?clanky-komentare/upornou-snahou-zachranit-eurozonu-politici-ohrozuji-zaklady-evropske-integrace/186/>>, 28.1.2012, luettu 8.10.2013.

Bauer, Jan (2012c), *Výhybku musí přehodit občané*. Saatavissa <<http://www.janbauer.cz/jan-bauer.php?clanky-komentare/vyhybku-musi-prehodit-obcane/187/>>, 13.2.2013, luettu 8.10.2013.

Bauer, Jan (2012d), *Setkání s europoslanci a zástupci vlády*. Saatavissa <<http://www.janbauer.cz/jan-bauer.php?clanky-komentare/setkani-s-europoslanci-a-zastupci-vlady/195/>>, 4.5.2012, luettu 8.10.2013.

Bauer, Jan (2012e), *Bauer kritizuje další zátěžové testy Temelína*. Saatavissa <<http://www.janbauer.cz/jan-bauer.php?z-tisku/bauer-kritizuje-dalsi-zatezove-testy-temelina/152/>>, 31.5.2012, luettu 8.10.2013.

Bauer, Jan (2012f), *Projev na 23. kongresu ODS*. Saatavissa <<http://www.janbauer.cz/janbauer.php?clanky-komentare/projev-na-23.-kongresu-ods/212/>>, 4.11.2012, luettu 8.10.2013.

Bauer, Jan (2013), *Je v našem zájmu oslabit Camerona?*. Saatavissa <<http://www.janbauer.cz/janbauer.php?clanky-komentare/je-v-nasem-zajmu-oslabit-camerona-/224/>>, 5.2.2013, luettu 8.10.2013.

Baštýř, Václav (2010a), *Šance na podporu regionální kvality*. Saatavissa <<http://www.vaclavbastyr.cz/sance-na-podporu-regionalni-kvality>>, 18.1.2010, luettu 8.10.2013.

Baštýř, Václav (2010b), *Vize 2020 – Souhlasím, ale něco tomu chybí*. Saatavissa <<http://www.vaclavbastyr.cz/vize-2020-souhlasim-ale-neco-tomu-chybi>>, 4.3.2010, luettu 8.10.2013.

Baštýř, Václav (2012a), *Novela silničního zákona by měla přísněji postihovat přetěžování vozidel*. Saatavissa <<http://www.vaclavbastyr.cz/tiskova-zprava-novela-silnicniho-zakona-mela-prisneji-postihovat-pretezovani-vozidel-0>>, 1.2.2012, luettu 8.10.2013.

Baštýř, Václav (2012b), *„PPP“ – možnosti, ale i rizika*. Saatavissa <<http://www.vaclavbastyr.cz/ppp-moznosti-ale-i-rizika>>, 22.3.2012, luettu 8.10.2013.

Baštýř, Václav (2012c), *Ideová konference ODS: České stavebnictví je v hluboké krizi!*. Saatavissa <<http://www.vaclavbastyr.cz/ideova-konference-ods-ceske-stavebnictvi-je-v-hluboke-krizi>>, 4.5.2012, luettu 8.10.2013.

Čechlovský, Jan (2013), *Audionahrávky ze zastupitelstva znovu na internetu*. Saatavissa <<http://www.jancechlovsky.cz/novinky-kat/audionahravky-ze-zastupitelstva-znovu-na-internetu>>, 15.4.2013, luettu 8.10.2013.

Češková, Andrea (2012), *JUDr. Andrea Češková: Jsme slyšet víc než kdy předtím*. Saatavissa <<http://www.andreaceskova.cz/moje-nazory/judr-andrea-ceskova-jsme-slyset-vic-nez-kdy-predtim/>>, 16.4.2012, luettu 8.10.2013.

Češková, Andrea (2013), *Finanční výkazy a související zprávy některých forem podniků*. Saatavissa <<http://www.andreaceskova.cz/moje-nazory/financni-vykazy-a-souvisejici-zpravy-nekterych-forem-podniku/>>, 12.6.2013, luettu 8.10.2013.

Eybert, Pavel (2011a), *Problémy fotovoltaiky*. <<http://www.eybert.cz/?p=481>>, 22.2.2011, luettu 8.10.2013.

Eybert, Pavel (2011b), *Moje práce v senátním výboru*. Saatavissa <<http://www.eybert.cz/?p=500>>, 13.5.2011, luettu 8.10.2013.

Fajmon, Hynek (2010a), *Má se poskytnout pomoc automobilce OPEL? NE!*. Saatavissa <<http://fajmon.blog.idnes.cz/c/124397/Ma-se-poskytnout-pomoc-automobile-OPEL-NE.html>>, 16.2.2010, luettu 8.10.2013.

Fajmon, Hynek (2010b), *Výjimka z eura? Proč ne*. Saatavissa <<http://fajmon.blog.idnes.cz/c/165465/Vyjimka-z-eura-proc-ne.html>>, 27.11.2010, luettu 8.10.2013.

Fajmon, Hynek (2011), *Přinesl eurosumit řešení krize? NE!*. Saatavissa <<http://fajmon.blog.idnes.cz/c/235483/Prinesl-eurosumit-reseni-krize-NE.html>>, 10.12.2011, luettu 8.10.2013.

Fajmon, Hynek (2012a), *ČSSD se úplně zbláznila?*. Saatavissa <<http://fajmon.blog.idnes.cz/c/245430/CSSD-se-uplne-zblaznila.html>>, 8.2.2012, luettu 8.10.2013.

Fajmon, Hynek (2012b), *Český prezident s dvojím občanstvím? Nepřijatelné!*. Saatavissa <<http://fajmon.blog.idnes.cz/c/274057/Cesky-prezident-s-dvojim-obcansvim-neprijatelne.html>>, 12.6.2012, luettu 8.10.2013.

Fajmon, Hynek (2013), *Europoslanci ČSSD opět hlasovali proti českým zájmům!*. Saatavissa <<http://fajmon.blog.idnes.cz/c/347381/Europoslanci-CSSD-opet-hlasovali-proti-ceskym-zajmum.html>>, 12.6.2013, luettu 8.10.2013.

Fuksa, Ivan (2011), *Domů Kapří šupina pro štěstí*. Saatavissa <<http://www.fuksa.cz/kapri-supina-pro-stesti>>, Julkaistu 4.4.2011, luettu 8.10.2013.

Jeník, Miroslav (2011a), *Politiku bez peněz dělat nelze*. Saatavissa <<http://miroslavjenik.blog.idnes.cz/c/214929/Politiku-bez-penez-delat-nelze.html>>, 10.10.2011, luettu 8.10.2013.

Jeník Miroslav (2011b), *Češi pohledem z vnějšku*. Saatavissa <<http://miroslavjenik.blog.idnes.cz/c/233883/Cesi-pohlednem-z-vnejsku.html>>, 29.11.2010, luettu 8.10.2013.

Klaus, Václav (2010a), *Projev prezidenta republiky ve svatovítské katedrále při inauguraci arcibiskupa Duky*. Saatavissa <<http://www.klaus.cz/clanky/2557>>, 10.4.2010, luettu 8.10.2013.

Klaus, Václav (2010b), *Rozhovor prezidenta republiky pro MF Dnes o Lechu Kaczyńském*. Saatavissa <<http://www.klaus.cz/clanky/2561>>, 12.4.2010, luettu 8.10.2013.

Klaus, Václav (2010c), *Projev prezidenta republiky na státní večeři u příležitosti návštěvy portugalského prezidenta*. <<http://www.klaus.cz/clanky/2566>>, 15.4.2010, luettu 8.10.2013.

Klaus, Václav (2010d), *Projev prezidenta republiky na Vítkově u příležitosti 65. výročí skončení II. světové války*. Saatavissa <<http://www.klaus.cz/clanky/2590>>, 8.5.2010, luettu 8.10.2013.

Klaus, Václav (2010e), *Vystoupení prezidenta republiky po podpisu Slavnostního prohlášení o úpravě vzájemných vztahů při péči o Katedrálu sv. Víta*. Saatavissa <<http://www.klaus.cz/clanky/2603>>, 24.5.2010, luettu 8.10.2013.

Klaus, Václav (2010f), *Těžké časy liberálů: esej k šedesátinám Gerharda Schwarze*. Saatavissa <<http://www.klaus.cz/clanky/2642>>, 8.7.2010, luettu 8.10.2013.

Klaus, Václav (2010g), *Vystoupení prezidenta republiky na poradě velvyslanců*. Saatavissa <<http://www.klaus.cz/clanky/2657>>, 1.9.2010, luettu 8.10.2013.

Klaus, Václav (2011a), *Projev prezidenta republiky na státní večeři u příležitosti návštěvy polského prezidenta*. Saatavissa <<http://www.klaus.cz/clanky/2775>>, 21.2.2011, luettu 8.10.2013.

Klaus, Václav (2011b), *Projev prezidenta republiky při obědě na státní návštěvě Argentinské republiky*. Saatavissa <<http://www.klaus.cz/clanky/2799>>, 31.3.2011, luettu 8.10.2013.

Klaus, Václav (2011c), *Projev prezidenta republiky na státní večeři u příležitosti návštěvy maďarského prezidenta*. Saatavissa <<http://www.klaus.cz/clanky/2822>>, 21.4.2011, luettu 8.10.2013.

Klaus, Václav (2011d), *Václav Klaus: Stát není pojišťovna*. Saatavissa <<http://www.klaus.cz/clanky/2863>>, 7.7.2011, luettu 8.10.2013.

Klaus, Václav (2011e), *Odpovědi prezidenta republiky v online diskusi se čtenáři serveru Novinky.cz*. Saatavissa <<http://www.klaus.cz/clanky/2975>>, 24.11.2011, luettu 8.10.2013.

Klaus, Václav (2011f), *Projev na oficiálním obědě na počest prezidenta Medveděva*. Saatavissa <<http://www.klaus.cz/clanky/2990>>, 8.12.2011, luettu 8.10.2013.

Klaus, Václav (2012a), *Odpověď prezidenta na otázku týdeníku Ekonom: Co jsou (jak byste definovali) české národní zájmy?*. Saatavissa <<http://www.klaus.cz/clanky/3070>>, 22.3.2012, luettu 8.10.2013.

Klaus, Václav (2012b), *Rozhovor prezidenta pro Českou televizi o rozdělení Československa*. Saatavissa <<http://www.klaus.cz/clanky/3169>>, 18.8.2012, luettu 8.10.2013.

Klaus, Václav (2012c), *Vystoupení prezidenta republiky na setkání s českými velvyslanci*. Saatavissa <<http://www.klaus.cz/clanky/3175>>, 29.8.2012, luettu 8.10.2013.

Klaus, Václav (2012d), *Projev prezidenta při zahájení Mezinárodního strojírenského veletrhu v Brně*. Saatavissa <<http://www.klaus.cz/clanky/3180>>, 10.9.2012, luettu 8.10.2013.

Klaus, Václav (2012e), *Projev prezidenta republiky na Národní svatováclavské pouti*. Saatavissa <<http://www.klaus.cz/clanky/3197>>, 28.9.2012, luettu 8.10.2013.

Klaus, Václav (2013a), *Rozhovor prezidenta pro časopis Týden po prvním kole prezidentské volby*. Saatavissa <<http://www.klaus.cz/clanky/3287>>, 21.1.2013, luettu 8.10.2013.

Klaus, Václav (2013b), *Rozhovor prezidenta republiky pro Passauer Neue Presse a Deník*. Saatavissa <<http://www.klaus.cz/clanky/3310>>, 22.2.2013, luettu 8.10.2013.

Kožušník, Edvard (2010), *5 doporučení Mirka Topolánka pro ODS*. Saatavissa <<http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/edvard-kozusnik.php?itemid=10118>>, 19.6.2010, luettu 8.10.2013.

Kožušník, Edvard (2011), *Z Evropské unie můžeme vystoupit*. Saatavissa <<http://www.kozusnik.eu/kozusnik-z-evropske-unie-muzeme-vystoupit.html>>, 24.8.2011, luettu 8.10.2013.

Langer, Ivan (2010), *Obrana svobody*. Saatavissa <<http://www.vize2020.cz/vystoupeni/obrana-svobody>>, luettu 8.10.2013.

Netočný, Tomáš (2011), *Můj úřad chyboval? To nevím, říká Tošenovský o Studénce*. Saatavissa <http://www.tosenovsky.cz/clanky_detail.php?id=200>, 13.8.2011, luettu 8.10.2013.

- Nezvalová, Mirka (2011), *Rozhovor nejen o výstavbě D3*. Saatavissa <<http://www.eybert.cz/?p=525>>, 23.9.2011, luettu 8.10.2013.
- ODS (1992), *Svoboda a prosperita*. Saatavissa <http://www.ods.cz/docs/programy/program_1992.pdf>, luettu 23.4.2013.
- ODS (1994), *Rozvážně a odpovědně*. Saatavissa <http://www.ods.cz/docs/programy/program_1994.pdf>, luettu 23.4.2013.
- ODS (1998a), *Čtyři poděbradské artikly*. Saatavissa <<http://www.ods.cz/politicky-program/podebradske-artikuly>>, luettu 15.7.2013.
- ODS (1998b), *S námi proti hazardu*. Saatavissa <http://www.ods.cz/docs/programy/program_1998s.pdf>, luettu 23.4.2013.
- ODS (2002), *Volební deserato*. Saatavissa <http://www.ods.cz/docs/programy/program_2002.pdf>, luettu 23.4.2013.
- ODS (2004a), *Modrá kniha pro Českou republiku*. Saatavissa <http://archiv.ods.cz/docs/publikace/modra_kniha.pdf>, luettu 23.4.2013.
- ODS (2004b), *Stejně šance pro všechny*. Saatavissa <http://www.ods.cz/docs/programy/program_2004e.pdf>, luettu 23.4.2013.
- ODS (2006), *Společně pro lepší život*. Saatavissa <http://www.ods.cz/docs/programy/program_2006.pdf>, luettu 23.4.2013.
- ODS (2009a), *Řešení místo strašení*. Saatavissa <http://www.ods.cz/docs/programy/program_2009ep.pdf>, luettu 23.4.2013.
- ODS (2009b), *Řešení pro budoucnost*. Saatavissa <<http://www.ods.cz/docs/programy/volebni-program2009.pdf>>, luettu 23.4.2013.
- ODS (2010a), *Jan Zahradil: ČR v Evropě a ve světě*. Saatavissa <<http://www.vize2020.cz/vystoupeni/cr-v-evrope-a-ve-svete-4>>, 20.2.2010, luettu 8.10.2013.
- ODS (2010b), *Josef Stehlik: Prostředí pro život*. Saatavissa <<http://www.vize2020.cz/vystoupeni/prostredi-pro-zivot-3>>, 20.2.2010, luettu 8.10.2013.

ODS (2010c), *Michal Sedláček: Projev v rámci politické diskuse*. Saatavissa <<http://web.ods.cz/kongres/projevy/prepis/1188/?sekce=0&order=0&str=3>>, 20.2.2010, luettu 8.10.2013.

ODS (2010d), *Petr Nečas: Nominační projev na předsedu ODS*. Saatavissa <<http://web.ods.cz/kongres/projevy/prepis/1201/?sekce=0&order=0&str=2>>, 20.2.2010, luettu 8.10.2013.

ODS (2010e), *Rut Bízková: Cílem je dobré prostředí pro život*. Saatavissa <<http://www.vize2020.cz/vystoupeni/cilem-je-dobre-prostredi-pro-zivot>>, 20.2.2010, luettu 8.10.2013.

ODS (2010f), *Vize 2020*. Saatavissa <<http://www.vize2020.cz/docs/vize2020final.pdf>>, 20.2.2010, luettu 8.10.2013.

ODS (2010g), *Zpráva Mirka Topolánka*. Saatavissa <<http://web.ods.cz/kongres/projevy/prepis/1217/?sekce=0&order=0&str=8>>, 19.6.2010, luettu 8.10.2013.

ODS (2010h), *David Vodrážka: Nominační projev na 1. místopředsedu ODS*. Saatavissa <<http://web.ods.cz/kongres/projevy/prepis/1204/?sekce=0&order=0&str=2>>, 20.6.2010, luettu 8.10.2013.

ODS (2010i), *Řešení která pomáhají*. Saatavissa <<http://www.ods.cz/politicky-program/volebni-programy>>, luettu 15.8.2013. (Ei julkaisupäivämäärää)

ODS (2011a), *Prezidentské primárky pokračují v Hradci Králové*. Saatavissa <<http://www.premyslsobotka.cz/clanky/prezidentske-primarky-pokracuji-v-hradci-kralove/>>, 3.5.2011, luettu 8.10.2013.

ODS (2011b), *Jan Bauer: Musíme být aktivní, potřebujeme více ambicí*. Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/153-musime-byt-aktivni-potrebuujeme-vice-ambici>>, 22.10.2011, luettu 8.10.2013.

ODS (2011c), *ODS 2011: Dvacet programových priorit*. Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/98-ods-2011-dvacet-programovych-priorit>>, 22.10.2010, luettu 8.10.2013.

ODS (2011d), *Petr Nečas: Musíme mít dostatek pokory.* Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/72-petr-necas-musime-mit-dostatek-pokory>>, 22.10.2011, luettu 8.10.2013.

ODS (2011e), *Petr Nečas: Vystoupení premiéra ČR a předsedy ODS na konferenci „Dny USA-EU“.* Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/102-vystoupeni-premiera-cr-a-predsedy-ods-na-konferenci-dny-usa-eu>>, 24.10.2011, luettu 8.10.2013.

ODS (2011f), *Petr Nečas: V Bílém domě bude řeč o Temelínu.* Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/169-v-bilem-dome-bude-rec-o-temelinu>>, 27.10.2011, luettu 8.10.2013.

ODS (2011g), *Martin Kocourek: Respekt k ekonomické realitě.* Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/44-respekt-k-ekonomicke-realite>>, 3.11.2011, luettu 8.10.2013.

ODS (2011h), *Ministr Petr Bendl v Bruselu: Vyjednávání o lepších podmínkách pro naše zemědělce je jednou z mých priorit.* Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/231-ministr-petr-bendl-v-bruselu-vyjednavani-o-lepsich-podminkach-pro-nase-zemedelce-je-jednou-z-mych-priorit>>, 9.11.2011, luettu 8.10.2013.

ODS (2011i), *Jan Bauer: O jaderné energetice si musíme rozhodnout nezávisle na Bruselu.* Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/271-o-jaderne-energetice-si-musime-rozhodnout-nezavisle-na-bruselu>>, 16.11.2011, luettu 8.10.2013.

ODS (2011j), *Program ODS pro sociálně vyloučené lokality.* Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/364-program-ods-pro-socialne-vyloucene-lokality>>, 3.12.2011, luettu 8.10.2013.

ODS (2012a), *Petr Nečas: Projev předsedy vlády na poradě vedoucích zastupitelských úřadů České republiky.* Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/2129-projev-predsedy-vlady-na-porade-vedoucich-zastupitelskych-uradu-ceske-republiky>>, 28.8.2012, luettu 8.10.2013.

ODS (2012b), *Ivo Strejček: Vesnické školy.* Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/2247-vesnicke-skoly>>, 4.9.2012, luettu 8.10.2013.

ODS (2012c), *Jan Zahradil: Vzpomeňte si, jak Schwarzenberg a Kalousek vyváděli...* Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/2079-vzpomente-si-jak-schwarzenberg-a-kalousek-vyvadeli>>, 23.9.2012, luettu 8.10.2013.

ODS (2012d), *Petr Nečas: Projev předsedy vlády na poradě vedoucích zastupitelských úřadů České republiky*. Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/2129-projev-predsedy-vlady-na-porade-vedoucich-zastupitelskych-uradu-ceske-republiky>>, 28.9.2012, luettu 8.10.2013.

ODS (2012e), *Oldřich Vlsák Maraton hlasování o evropských fonděch*. Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/2166-maraton-hlasovani-o-evropskych-fondech>>, 29.9.2012, luettu 8.10.2013.

ODS (2012f), *Jan Bauer: Oslabí Česko neúčast v bankovní unii?*. Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/3051-oslabi-cesko-neucast-v-bankovni-unii>>, 19.10.2012, luettu 8.10.2013.

ODS (2012g), *Navržená pravidla pro řešení bankovních krizí jdou proti zájmům České republiky*. Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/3110-navrzena-pravidla-pro-reseni-bankovnich-krizi-jdou-proti-zajmum-ceske-republiky>>, 25.10.2012, luettu 8.10.2013.

ODS (2012h), *Cesta k důvěře*. Saatavissa <<http://www.ods.cz/kongres2012/aktualne>>, marraskuu 2012, luettu 8.10.2013.

ODS (2012i), *Jan Bauer: Projev na 23. kongresu ODS*. Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/3252-projev-na-23-kongresu-ods>>, 3.11.2012, luettu 8.10.2013.

ODS (2012j), *Nominační projev na místopředsedu ODS*. Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/3284-nominacni-projev-na-mistopredsedu-ods>>, 4.11.2012, luettu 8.10.2013.

ODS (2012k), *Petr Nečas: Nominační projev na předsedu ODS*. Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/3275-nominacni-projev-na-predsedu-ods>>, 4.11.2012, luettu 8.10.2013.

ODS (2012l), *Petr Nečas: Ministři by už neměli strašit, ale dávat naději*. Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/3388-ministri-by-uz-nemeli-strasit-ale-davat-nadeji>>, 10.11.2012, luettu 8.10.2013.

ODS (2012n), *Tomáš Jirsa: Po sté aneb tentokrát pro pana Březinu*. Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/3553-po-ste-aneb-tentokrat-pro-pana-brezinu>>, 4.12.2012, luettu 8.10.2013.

ODS (2012n), *Petr Nečas: Co chce Česko od příštích rozpočtů Unie?*. Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/3464-co-chce-cesko-od-pristich-rozpoctu-unie>>, 22.11.2012, luettu 8.10.2013.

ODS (2012o), *Šance pro zodpovědné*. Saatavissa <<http://www.ods.cz/politicky-program/volebni-programy>>, luettu 15.8.2013.

ODS (2013a), *Petr Nečas: Řešením je pružná integrace*. Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/3865-resenim-je-pruzna-integrace>>, 24.1.2013, luettu 8.10.2013.

ODS (2013b), *Jan Bauer: Je v našem zájmu oslabit Camerona?*. Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/3946-je-v-nasem-zajmu-oslabit-camerona>>, 5.2.2013, luettu 8.10.2013.

ODS (2013c), *Europoslanci ODS podporují dohodu na víceletém rozpočtu EU*. Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/3967-europoslanci-ods-podporuji-dohodu-na-viceletem-rozpoctu-eu>>, 7.2.2013, luettu 8.10.2013.

ODS (2013d), *Oldřich Vlasák: Francie se staví rezervovaně k dalším úsporám*. Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/3988-francie-se-stavi-rezervovane-k-dalsim-usporam>>, 8.2.2013, luettu 8.10.2013.

ODS (2013e), *Argumentář k výsledkům Evropské rady*. Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/3986-argumentar-k-vysledkum-evropske-rady>>, 11.2.2013, luettu 8.10.2013.

ODS (2013f), *Petr Bendl: Cukerné kvóty do tržní společnosti nepatří*. Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/4052-cukerne-kvoty-do-trzni-spolecnosti-nepatri>>, 20.2.2013, luettu 8.10.2013.

ODS (2013g), *Martin Kuba: Prosazování exportní strategie snížilo za rok nezávislost ČR na trzích EU a zvýšilo vývoz českých firem do prioritních a zájmový*. Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/4184-prosazovani-exportni-strategie-snizilo-za-rok-nezavislost-cr-na-trzich-eu-a-zvysilo-vyvoz-ceskych-firem-do-prioritnich-a-zajmovy>>, 5.3.2013, luettu 8.10.2013.

ODS (2013h), *Hynek Fajmon: Reforma Společné zemědělské politiky EU - zatím zklamání*. Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/4264-reforma-spolecne-zemedelske-politiky-eu-zatim-zklamani>>, 14.3.2013, luettu 8.10.2013.

ODS (2013i), *Jan Zahradil: ODS by měla kandidaturu Klause podpořit.* Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/4334-ods-by-mela-kandidaturu-klause-podporit>>, 22.3.2013, luettu 8.10.2013.

ODS (2013j), *Jan Zahradil: Brusel chce Kypr zneužít k další integraci.* Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/4393-brusel-chce-kypr-zneužit-k-dalsi-integraci>>, 29.3.2013, luettu 8.10.2013.

ODS (2013k), *Hynek Fajmon interpeluje Komisi kvůli ČEZ v Bulharsku.* Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/4468-hynek-fajmon-interpeluje-komisi-kvuli-cez-v-bulharsku>>, 10.4.2013, luettu 8.10.2013.

ODS (2013l), *Petr Nečas: ODS nevisí na vlásku. Bude se prát.* Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/4490-ods-nevisi-na-vlasku-bude-se-prat>>, 15.4.2013, luettu 8.10.2013.

ODS (2013m), *Petr Nečas: Máme zájem na dokončení vnitřního trhu s energetikou.* Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/4589-mame-zajem-na-dokonceni-vnitriho-trhu-s-energetikou>>, 26.4.2013, luettu 8.10.2013.

ODS (2013n), *Petr Nečas: Naše vztahy s Německem jsou pozitivní.* Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/4691-nase-vztahy-s-nemeckem-jsou-pozitivni>>, 7.5.2013, luettu 8.10.2013.

ODS (2013o), *Jan Skopeček: Miloš Zeman chce euro – občanům a zájmům ČR navzdory.* Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/4707-milos-zeman-chce-euro-obcanum-a-zajmum-cr-navsdory>>, 10.5.2013, luettu 8.10.2013.

ODS (2013p), *Petr Bendl: Otázky Václava Moravce.* Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/4726-otazky-vaclava-moravce>>, 12.5.2013, luettu 8.10.2013.

ODS (2013q), *Petr Nečas: Vztahy ČR a Polsko jsou nadstandardní.* Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/4737-vztahy-cr-a-polska-jsou-nadstandardni>>, 13.5.2013, luettu 8.10.2013.

ODS (2013r), *Petr Nečas: Projev předsedy vlády na Evropské humanitní univerzitě v Litvě.* Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/4773-projev-predsedy-vlady-na-evropske-humanitni-univerzite-v-litve>>, 16.5.2013, luettu 8.10.2013.

ODS (2013s), *Petr Nečas: S Litvou nás pojí ekonomika i bezpečnost*. Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/4774-s-litvou-nas-poji-ekonomika-i-bezpecnost>>, 16.5.2013, luettu 8.10.2013.

ODS (2013t), *Petr Nečas: Lotyšsko představuje příležitost pro české firmy*. Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/4779-lotyssko-predstavuje-prilezitest-pro-ceske-firmy>>, 17.5.2013, luettu 8.10.2013.

ODS (2013u), *Petr Nečas: Jak zachránit energetiku EU*. Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/4817-jak-zachranit-energetiku-eu>>, 22.5.2013, luettu 8.10.2013.

ODS (2013v), *Martin Kuba: Podstata ODS se vytratila v každodenním vládnutí*. Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/4862-podstata-ods-se-vytratila-v-kazdodennim-vladnuti>>, 26.5.2013, luettu 8.10.2013.

ODS (2013x), *Europoslanci ODS: České zájmy nehájí ČSSD, ale ODS*. Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/4884-ceske-zajmy-nehaji-cssd-ale-ods>>, 28.5.2013, luettu 8.10.2013.

ODS (2013y), *Petr Bendl: Události, komentáře*. Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/5021-udalosti-komentare>>, 7.6.2013, luettu 8.10.2013.

ODS (2013z), *Hynek Fajmon: Europoslanci ČSSD opět hlasovali proti českým zájmům!*. Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/5050-europoslanci-cssd-opet-hlasovali-proti-ceskym-zajmum>>, 12.6.2013, luettu 8.10.2013.

ODS (2013å), *Petr Nečas: Výzvy k odstoupení nevyslyším*. Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/5067-vyzvy-k-odstoupeni-nevyslysim>>, 14.6.2013, luettu 8.10.2013.

ODS (2013ä), *Petr Nečas: Podám demisi na pozici premiéra*. Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/5081-podam-demisi-na-pozici-premiera>>, 16.6.2013, luettu 8.10.2013.

ODS (2013ö), *Obce zaplatí méně za půdu určenou k výstavbě veřejně prospěšných staveb, třeba cyklostezek*. Saatavissa <<http://www.ods.cz/clanek/5277-obce-zaplata-mene-za-pudu-urcenou-k-vystavbe-verejne-prespesnych-staveb-treba-cyklostezek>>, 17.7.2013, luettu 8.10.2013.

ODS, *Agenda 2014*. Saatavissa <www.agenda2014.cz>, luettu 16.8.2013. (Ei julkaisuajankohtaa)

Ouzký, Miroslav (2010a), *Spoléhám na Nečase*. Saatavissa <<http://www.ouzky.cz/index.php?rln=cz&c=prod&detail=380>>, 14.4.2010, luettu 8.10.2013.

Ouzký, Miroslav (2010b), *VV mluví o rušení úřadu, ODS to popírá*. Saatavissa <<http://www.ouzky.cz/index.php?rln=cz&c=prod&detail=409>>, 7.6.2010, luettu 8.10.2013.

Ouzký, Miroslav (2012), *Smlouva o fiskální zodpovědnosti není v zájmu ČR a jejích občanů*. Saatavissa <<http://www.ouzky.cz/index.php?rln=cz&c=prod&detail=536>>, 17.2.2012, luettu 8.10.2013.

Petřík, Lukáš (2013), *Kdo nechce dělat, ať skončí v příkopě*. Saatavissa <<http://www.jaroslavzeman.cz/kdo-nechce-delat-at-skonci-v-prikope>>, 10.1.2013, luettu 8.10.2013.

Šklaoud, Miroslav (2010), *Jak udržet blahobyt a pracovní místa v Evropě*. Saatavissa <<http://www.skaloud.net/clanky/jak-udrzet-blahobyt-a-pracovni-mista-v-evrope-30-10-2010/>>, 30.10.2010, luettu 8.10.2013.

Skopeček, Jan (2013), *Pravicový volič nemá svého kandidáta*. Saatavissa <<http://skopecek.blog.idnes.cz/c/318088/Pravicovy-volic-nema-sveho-kandidata.html>>, 14.1.2013, luettu 8.10.2013.

Sobotka, Přemysl (2011), *Komentář k průběhu 12. schůze Senátu Parlamentu ČR*. Saatavissa <<http://www.premyslsobotka.cz/clanky/komentar-k-prubehu-12-schuze-senatu-parlamentu-cr/>>, 13.10.2011, luettu 8.10.2013.

Sobotka, Přemysl (2012a), *Český prezident s dvojím občanstvím? Nepřijatelné!*. Saatavissa <<http://www.premyslsobotka.cz/clanky/cesky-prezident-s-dvojim-obcanstvim-neprijatelne/>>, 12.6.2012, luettu 8.10.2013.

Sobotka, Přemysl (2012b), *Prohlášení Přemysla Sobotky k výsledkům prezidentských primárek ODS*. Saatavissa <<http://www.premyslsobotka.cz/clanky/prohlaseni-premysla-sobotky-k-vysledkum-prezidentskych-primarek-ods/>>, 28.6.2012, luettu 8.10.2013.

Sobotka, Přemysl (2012c), *Projev kandidáta na prezidenta republiky na tiskové konferenci při otevření jeho volební kanceláře*. Saatavissa <<http://www.premyslsobotka.cz/clanky/projev->

kandidata-na-prezidenta-republiky-na-tiskove-konferenci-pri-otevreni-jeho-volebni-kancelare/>, 17.8.2012, luettu 8.10.2013.

Sobotka, Přemysl (2012d), *Povolejme Přemysla!*. Saatavissa <<http://www.premyslsobotka.cz/clanky/povolejme-premysla/>>, 21.11.2012, luettu 8.10.2013.

Sobotka, Přemysl (2012e), *Hledá se prezident: Dvacet minut Radiožurnálu*. Saatavissa <<http://www.premyslsobotka.cz/clanky/hleda-se-prezident-dvacet-minut-radiozurnalu/>>, 14.12.2012, luettu 8.10.2013.

Sobotka, Přemysl (2013), *Volte svou hlavou, ne podle průzkumů*. Saatavissa <<http://www.premyslsobotka.cz/clanky/volte-svou-hlavou-ne-podle-pruzkumu/>>, 10.1.2013, luettu 8.10.2013.

Staněk, Pavel (2013), *Nový zákon o občanství umožní lépe chránit zájmy a bezpečnost ČR*. Saatavissa <<http://stanekpavel.blog.idnes.cz/c/321710/Novy-zakon-o-obcanstvi-umozni-lepe-chranit-zajmy-a-bezpecnost-CR.html>>, 14.2.2013, luettu 8.10.2013.

Šťastný, Boris (2010), *Tisková zpráva z Výboru pro zdravotnictví ze dne 18. 11. 2010*. Saatavissa <<http://www.borisstastny.cz/Pro-media/Tiskova-zprava-z-Vyboru-pro-zdravotnitnictvi-ze-dne-18-11-2010/>>, 18.11.2010, luettu 8.10.2013.

Strejček, Ivo (2010a), *Jak se asi teší na nový rok učitelé a jejich žáci?*. Saatavissa <<http://www.istrejcek.cz/clanek/jak-se-asi-tesi-na-novy-rok-ucitele-jejich-zaci>>, 5.1.2010, luettu 8.10.2013.

Strejček, Ivo (2010b), *Daňoví poplatníci, volte nebo plačte!*. Saatavissa <<http://strejcek.blog.idnes.cz/c/135191/Danovi-poplatnici-volte-nebo-placte.html>>, 27.4.2010, luettu 8.10.2013.

Strejček, Ivo (2010c), *Eurozóna na úprku, a co na to Paroubkovo předvolební Česko?*. Saatavissa <<http://strejcek.blog.idnes.cz/c/139842/Eurozona-na-uprku-a-co-na-to-Paroubkovo-predvolebni-Cesko.html>>, 25.5.2010, luettu 8.10.2013.

Strejček, Ivo (2010d), *EU se mění v superstát a pár doporučení pro premiéra Nečase*. Saatavissa <<http://www.istrejcek.cz/clanek/eu-se-meni-v-superstat-par-doporuceni-pro-premiera-necase>>, 7.7.2010, luettu 8.10.2013.

Strejček, Ivo (2012a), *Více důvěry svobodnému jednání lidí, méně regulací soukromému podnikání*. Saatavissa <<http://www.istrejcek.cz/clanek/vice-duvery-svobodnemu-jednani-lidi-mene-regulaci-soukromemu-podnikani>>, 17.4.2012, luettu 8.10.2013.

Strejček, Ivo (2012b), *Při rušení malých vesnických škol je třeba postupovat pomalu a opatrně*. Saatavissa <<http://www.istrejcek.cz/clanek/pri-ruseni-malych-vesnickych-skol-je-treba-postupovat-pomaluu-opatrne>>, 4.9.2012, luettu 8.10.2013.

Strejček, Ivo (2012c), *Další zhoubná státní regulace*. Saatavissa <<http://www.istrejcek.cz/clanek/dalsi-zhoubna-statni-regulace>>, 19.10.2012, luettu 8.10.2013.

Strejček, Ivo (2012d), *Koho budu volit prezidentem ČR?*. Saatavissa <<http://www.istrejcek.cz/stanovisko/koho-budu-volit-prezidentem-cr>>, 6.12.2012, luettu 8.10.2013.

Strejček, Ivo (2013a), *Vysoké dane a příliš regulací vyhánejí úspěšné z prostoru EU*. Saatavissa <<http://www.istrejcek.cz/clanek/vysoke-dane-prilis-regulaci-vyhaneji-uspesne-z-prostoru-eu>>, 13.1.2013, luettu 8.10.2013.

Strejček, Ivo (2013b), *Nové, nové a stále nové zdroje!*. Saatavissa <<http://www.istrejcek.cz/clanek/nove-nove-stale-nove-zdroje>>, 18.2.2013, luettu 8.10.2013.

Tošenovský, Evžen (2012), *Prezidentské primárky pokračují v Hradci Králové*. Saatavissa <http://www.tosenovsky.cz/clanky_detail.php?id=264>, 3.5.2012, luettu 8.10.2013.

Vlsák, Oldřich (2010a), *Jak doma, tak v Evropě!*. Saatavissa <<http://oldrichvlasak.blog.idnes.cz/c/140213/Jak-doma-tak-v-Evropě.html>>, 26.5.2010, luettu 8.10.2013.

Vlsák, Oldřich (2010b), *Rozhovor s Oldřichem Vlasákem pro časopis Foklor*. Saatavissa <<http://www.vlasak.eu/tp/texty-2/medium/2058>>, 25.9.2010, luettu 8.10.2013.

Vlsák, Oldřich (2012a), *Rozhovor s místopředsedou EP Oldřichem Vlasákem do brožury Poslanci zvolení v ČR, vydává Informační kancelář EP v Praze*. Saatavissa <<http://www.vlasak.eu/tp/texty-2/medium/2762>>, 22.3.2012, luettu 8.10.2013.

Vlsák, Oldřich (2012b), *Konference Budoucnost kohezní politiky v oblasti konkurenceschopnosti a růstu*. Saatavissa <<http://www.vlasak.eu/tp/texty-3/medium/2765>>, 25.3.2012, luettu 8.10.2013.

Vlsák, Oldřich (2012c), *Předmluva k brožůře pro komunální a regionální politiky*. Saatavissa <<http://www.vlasak.eu/tp/texty-1/medium/3003>>, 20.4.2012, luettu 8.10.2013.

Vlsák, Oldřich (2013a), *Francie se staví rezervovaně k dalším úsporám*. Saatavissa <<http://www.vlasak.eu/tp/texty-1/medium/3141>>, 11.2.2013, luettu 8.10.2013.

Vlsák, Oldřich (2013b), *Vystoupení Oldřicha Vlasáka na konferenci Trendy evropské dopravy*. Saatavissa <<http://www.vlasak.eu/tp/texty-3/medium/3330>>, 8.6.2013, luettu 8.10.2013.

Vondra, Aleksandr (2010a), *Konference ODS Vize 2020: Má mít česká pravice „zelenou“ politiku?*. Saatavissa <<http://www.alexandrondra.cz/konference-ods-vize-2020-ma-mit-ceska-pravice-zelenou-politiku>>, 19.1.2010, luettu 8.10.2013.

Vondra, Aleksandr (2010b), *ODS nesmí být stranou soukromých zájmů*. Saatavissa <<http://www.alexandrondra.cz/ods-nesmi-byt-stranou-soukromych-zajmu>>, 19.6.2010, luettu 8.10.2013.

Vondra, Aleksandr (2010c), *Dejme našim vojákům potřebnou jistotu*. Saatavissa <<http://www.alexandrondra.cz/dejme-nasim-vojakum-potrebnou-jistotu>>, 3.10.2010, luettu 8.10.2013.

Vondra, Aleksandr (2012a), *Žofínské fórum: Výzvy a vize pro českou armádu v nadcházejících letech*. Saatavissa <<http://www.alexandrondra.cz/zofinske-forum-vyzvy-a-vize-pro-ceskou-armadu-v-nadchazejicich-letech>>, 27.6.2012, luettu 8.10.2013.

Vondra, Aleksandr (2012b), *Velitelské shromáždění: Projev ministra obrany Alexandra Vondry*. Saatavissa <<http://www.alexandrondra.cz/velitelske-shromazdeni-projev-ministra-obrany-alexandra-vondry>>, 9.11.2012, luettu 8.10.2013.

Vystrčil, Miloš (2011), *Informace vlády České republiky o pozicích vlády na jednání Evropské Rady dne 4. února 2011*. Saatavissa <<http://www.vystrcil.cz/informace-vlady-ceske-republiky-o-pozicich-vlady-na-jednani-evropske-rady-dne-4-unora-2011-c198>>, 26.1.2011, luettu 8.10.2013.

Zahradil, Jan (2010a), *Jan Zahradil na Ideové konferenci VIZE 2020 : ČR v Evropě a ve světě*. Saatavissa <http://www.zahradil.eu/stanoviska_a_projevy/jan-zahradil-na-ideov%C3%A9-konferenci-vize-2020-%C4%8Dr-v-evrop%C4%9B-a-vesv%C4%9Bt%C4%9B>, 22.2.2010, luettu 8.10.2013.

Zahradil, Jan (2010b), *Velký střeoevropský průšvih*. Saatavissa <<http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/jan-zahradil.php?itemid=10066>>, 10.6.2010, luettu 8.10.2013.

Zahradil, Jan (2010c), *Mně se Slovanská epopej líbí*. Saatavissa <<http://www.zahradil.eu/media/jan-zahradil-mně-se-slovanská-epopej-líbí>>, 12.10.2010, luettu 8.10.2013.

Zahradil, Jan (2010d), *Jan Zahradil zahajoval udílení Antibykratické ceny Michala Tošovského*. Saatavissa <<http://www.zahradil.eu/media/Jan-Zahradil-zahajoval-udileni-Antibyrokraticke-ceny-Michala-Tosovskeho>>, 26.10.2010, luettu 8.10.2013.

Zahradil, Jan (2010e), *Jan Zahradil vystoupil v Pantheonu pražského Národního muzea*. Saatavissa <http://www.zahradil.eu/stanoviska_a_projevy/Jan-Zahradil-vystoupil-v>, 28.10.2010, luettu 8.10.2013.

Zahradil, Jan (2011a), *Zimní záchvat vzteku*. Saatavissa <<http://www.zahradil.eu/media/Zimni-zachvat-vzteku>>, 9.1.2011, luettu 8.10.2013.

Zahradil, Jan (2011b), *Postoj ČSSD je neuvěřitelný, klidně nás prodá Bruselu*. Saatavissa <<http://www.zahradil.eu/media/J.Zahradil-Postoj-CSSD-je-neuveritelny-klidne-nas-proda-Bruselu>>, 13.3.2011, luettu 8.10.2013.

Zahradil, Jan (2011c), *Otto von Habsburg proti českým zájmům*. Saatavissa <<http://www.zahradil.eu/media/Jan-Zahradil:-Otto-von-Habsburg-proti-ceskym-zajmum->>>, 15.7.2011, luettu 8.10.2013.

Zahradil, Jan (2011d), *28.10.2011, Písecká brána na Praze 6*. Saatavissa <<http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/jan-zahradil.php?itemid=14657>>, 30.10.2011, luettu 8.10.2013.

Zahradil, Jan (2011e), *Projev na slavnostním shromáždění k 93. výročí vzniku samostatného československého státu*. Saatavissa <http://www.zahradil.eu/stanoviska_a_projevy/Jan-Zahradil-Projev-na-slavnostnim-shromazdeni-k-93.-vyroci-vzniku-samostatneho-ceskoslovenskeho-statu>, 6.11.2011, luettu 8.10.2013.

Zahradil, Jan (2012a), *Fiskální smlouva? Suverenita za dotace*. Saatavissa <http://www.zahradil.eu/stanoviska_a_projevy/Jan-Zahradil-Fiskalni-smlouva-Suverenita-za-dotace>, 8.2.2012, luettu 8.10.2013.

Zahradil, Jan (2012b), *Otázky Václava Moravce*. Saatavissa <<http://www.zahradil.eu/media/Jan-Zahradil-Otazky-Vaclava-Moravce>>, 6.3.2012, luettu 8.10.2013.

Zahradil, Jan (2012c), *Strašidelná konformita ČSSD*. Saatavissa <http://www.zahradil.eu/stanoviska_a_projevy/Strašidelna-konformita-CSSD>, 19.4.2012, luettu 8.10.2013.

Zahradil, Jan (2012d), *Zmražení rozpočtu EU je v našem zájmu, bankovní unie nikoli*. Saatavissa <http://www.zahradil.eu/stanoviska_a_projevy/Jan-Zahradil:-Zmrazeni-rozpocetu-EU-je-v-nasem-zajmu,-bankovni-unie-nikoli>, 13.6.2012, luettu 8.10.2013.

Zahradil, Jan (2012e), *Česko na evropské periferii je mýtus*. Saatavissa <<http://www.zahradil.eu/media/Jan-Zahradil:-Cesko-na-evropske-periferii-je-mytus>>, 27.6.2012, luettu 8.10.2013.

Zahradil, Jan (2012f), *Vzpomeňte si, jak Schwarzenberg a Kalousek vyváděli...* Saatavissa <<http://www.zahradil.eu/media/Zahradil:-Vzpomente-si,-jak-Schwarzenberg-a-Kalousek-vyvadeli...>>, 24.8.2012, luettu 8.10.2013.

Zahradil, Jan (2012g), *Nejlepší Klausův projev*. Saatavissa <<http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/jan-zahradil.php?itemid=17971>>, 30.10.2012, luettu 8.10.2013.

Zahradil, Jan (2013a), *Europoslanci ODS podporují dohodu na víceletém rozpočtu EU*. Saatavissa <http://www.zahradil.eu/stanoviska_a_projevy/Europoslanci-ODS-podporuji-dohodu-na-viceletem-rozpocetu-EU>, 7.2.2013, luettu 8.10.2013.

Zahradil, Jan (2013b), *ODS by měla kandidaturu Klause podpořit*. Saatavissa <<http://www.zahradil.eu/media/Jan-Zahradil:-ODS-by-mela-kandidaturu-Klause-podporit>>, 22.3.2013, luettu 8.10.2013.

KIRJALLISUUS

Sanomalehdet

Bilefsky, Jan, "Hints of personal intrigue in Czech graft scandal". Uutinen. New York Times 4.7.2013.

"EU reform treaty passes last test". Uutinen. BBC 3.11.2009.

"EU Summit: Czech government split over pact rejection". Uutinen. BBC 31.1.2012.

"Nečas je předsedou ODS. Nekradu a jsem neúplatný, prohlásil". Pääkirjoitus. IDnes 20.6.2010.

Nohl, Radek, "Czech deputies approve crucial health care reform". Pääkirjoitus. Aktualně 22.6.2011.

"Petr Nečas is hanging in there, for now". Uutinen. The Economist 5.10.2012a.

"Pressure on Czech PM grows as scandal deepens". Uutinen. BBC 15.6.2013.

"The end of an era?". Uutinen. The Economist 3.7.2013.

Traynor, Ian, "Vaclav Klaus: How Czech president is fighting on to stop Europe in its tracks". Uutinen. The Guardian 14.10.2009.

Muu kirjallisuus

Bale, Tim, Seán Hanelly & Aleks Szczerbiak (2010), "‘May contain nuts’? The reality behind the rhetoric surrounding the British Conservatives’ new group in the European Parliament", *Political quarterly* 18 (1): 85—98.

Bastow, Steven & James Martin (2005), "Third way politics today". Teoksessa Howarth, David & Jacob Torfing (toim.), *Discourse theory in European politics: identity, policy and governance*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 211—230.

Beard, Charles A. (1934), *The open door at home: a trial philosophy of national interest*. NewYork: The Macmillan Company.

Billig, Michael, Susan Condor & Derek Edwards et al. (1988), *Ideological dilemmas: a social psychology of everyday thinking*. London: Sage Publications.

Billig, Michael (1995), *Banal nationalism*. London: Sage Publications.

Bjereld, Ulf & Marie Demker (2000), "Foreign policy as battlefield: a study of national interest and party motives", *Scandinavian political studies* 23 (1): 17—36.

Buchill, Scott (2005), *National interest in international relations theory*. Gordonsville: Palgrave Macmillan.

Clinton, W. David (1994), *The two faces of national interest*. Baton Rouge: Louisiana State University Press.

Condor, Susan & Charles Antaki (1997), "Social cognition and discourse". Teoksessa van Dijk, Teun A. (toim.), *Discourse studies: a multidisciplinary introduction. Vol. 1, Discourse as structure and process*. London: Sage, 320—347.

Condor, Susan (2000), "Pride and prejudice: identity management in English people's talk about 'this country'", *Discourse society* 11 (2): 175—205.

Corner, John (2001), "'Ideology': a note on conceptual salvage", *Media, culture and society* 23 (4): 525—533.

Crowson, N.J. (2007), *The Conservative party and European integration since 1945: at the heart of Europe?*. London; New York: Routledge.

Dahl, Göran (1999), *Radical conservatism and the future of politics*. London: Sage Publications.

Drulák, Petr (2010), "Introduction: how to explore national interests and why". Teoksessa Drulák, Petr & Mats Braun (toim.), *The quest for the national interest: a methodological reflection on Czech foreign policy*. Frankfurt am Main: Peter Lang GmbH, 11—19.

Eagleton, Terry (1991), *Ideology: an introduction*. London: Verso.

Enyedi, Zsolt & Lukáš Linek (2008), "Searching for the right organization: ideology and party structure in East-Central Europe", *Party politics* 14 (1): 455—477.

Fairclough, Norman, Jane Mulderring & Ruth Wodak (2011), "Critical discourse analysis". Teoksessa van Dijk, Teun A. (toim.), *Discourse studies: a multidisciplinary introduction*. London: Sage, 357—378.

Fawn, Rick (2000), *Czech Republic: a nation of velvet*. Florence: Gordon & Breach Publishing.

Finnemore, Martha & Kathryn Sikkink (2001), "Taking stock: the constructivist research program in international relations and comparative politics", *Annual review of political science* 4 (1): 391—416.

Frankel, Joseph (1970), *National interest*. London: Macmillan.

Freeden, Micheal (2000), "Practising ideology and ideological practices". Teoksessa Barker, Rodney (toim.), *Political ideas and political action*. Oxford: Blackwell.

Freeden, Michael (2008), "Thinking politically and thinking about politics: language, interpretation, and ideology". Teoksessa Leopold, David & Marc Strears (toim.), *Political theory: methods and approaches*. Oxford: Oxford University Press, 196—215.

Fukuyama, Francis (2012), "The future of history", *Foreign affairs* 91 (1). (Ei sivunumeroita)

Geddes, Andrew (2005), "Europe". Teoksessa Hickson, Kevin (toim.), *The political thought of the Conservative party since 1945*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Hanley, Seán (1999), "The new right in the new Europe? Unravelling the ideology of 'Czech Thatcherism'", *Journal of political ideologies* 4 (2): 163—189.

Hanley, Seán (2004), "From neo-liberalism to national interests: ideology, strategy, and party development in the euroscepticism of the Czech right", *East European politics and societies* 18 (3): 513—548.

Hanley, Seán (2007), "A nation of sceptics? The Czech EU accession referendum of 13—14 June 2003", *West European politics* 27 (4): 691—517.

Hanley, Seán (2007a), "Blue velvet: the rise and decline of the new Czech right", *Journal of communist studies and transition politics* 20 (3): 28—54.

Hanley, Seán (2008), *The new right in the new Europe: Czech transformation and right-wing politics, 1989—2006*. London: Routledge.

Hart, Christopher (2011), "Force-interactive patterns in immigration discourse: a cognitive linguistic approach to CDA", *Discourse society* 22 (3): 269—286.

Haughton, Tim, Tereza Novotná & Kevin Deegan-Krause (2011), "The 2010 Czech and Slovak parliamentary elections: red cards to the 'winners'", *West European politics* 34 (2): 394—402.

Hlousek, Vít & Lubomír Kopeček (2010), *Origin, ideology and transformation of political parties: East-Central and Western Europe compared*. Farnham: Ashgate Publishing Group.

Hoover, Kenneth R. (1987), *Ideology and political life*. Monterey: Brooks/Cole Publishing Company.

Johnson, Edward (1989), "Foreign and defence policy". Teoksessa Tivey, Leonard & Anthony Wright (toim.), *Party ideology in Britain*. London: Routledge.

Jokinen, Arja & Kirsi Juhila, Eero Suoninen (1993), *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino.

Jokinen Arja (1999), "Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen". Teoksessa Jokinen, Arja & Kirsi Juhila, Eero Suoninen, *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino, 126—159.

Juhila, Kirsi (1999), "Tutkijan positiot". Teoksessa Jokinen, Arja, Kirsi Juhila & Eero Suoninen, *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino, 201—232.

Kalliokoski, Jyrki (1996) (toim.), *Teksti ja ideologia: kieli ja valta julkisessa kielenkäytössä*. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.

Keohane, Robert O. & Joseph S. Nye Jr. (2012), *Power and interdependence*. Boston: Longman.

Kopeček, Michal (2011), "The rise and fall of Czech post-dissident liberalism after 1989", *East European politics and societies* 25 (2): 244—271.

Krasner, Stephen D. (1978), *Defending the national interest: raw materials investments and U.S. foreign policy*. Princeton: Princeton University Press.

Kratochvíl, Petr (2010), "National interest and its legitimacy: an attempt at a new approach". Teoksessa Drulák, Petr & Mats Braun (toim.), *The quest for the national interest: a*

methodological reflection on Czech foreign policy. Frankfurt am Main: Peter Lang GmbH, 21—33.

Kratochvíl, Petr (2009), “Návrat k normativně: národní zájem jako teoretická kategorie”, *Politický časopis* 1: 3—20.

Kratochwil, Friedrich (1982), “On the notion of “interest” in international relations”, *International organization* 36 (1): 1—30.

Kriesi, Hanspeter (2007), “The role of European integration in national election campaigns”, *European Union politics* 8 (1): 83—108.

Krpec, Oldřich (2009), *Národní zájmy v moderní demokracii – Česká republika*. Brno: Masarykova univerzita – Mezinárodní politologický ústav.

Kurtz, Tim, Martha Augoustinos & Shona Crabb (2010), “Contesting the ‘national interest’ and maintaining ‘our lifestyle’: a discursive analysis of political rhetoric around climate change”, *British journal of social psychology* 49 (3): 601—625.

Lassila, Jussi (2010), “Kun kätketty agenda onkin paljas: Putin-nuorten poliittinen viestintä kriittisen diskurssianalyysin haasteet”. Teoksessa Viljanen, Elina, Kaarina Aitamurto, Jussi Lassila & Anna-Maria Salmi (toim.), *Suuri ja mahtava metodologia?: lähestymistapoja Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimukseen*. Helsinki: Edita, 179—205.

Leach, Robert (2002), *Political ideology in Britain*. Houndmills: Palgrave.

Lynch, Philip (1999), *Politics of nationhood: sovereignty, Britishness, & conservative politics*. London: Palgrave Macmillan.

Lynch, Philip (2003), “Nationhood and identity in conservative politics”. Teoksessa Garnett, Mark & Philip Lynch (toim.), *Conservatives in crisis*. Manchester: Manchester University Press.

Miklóssy, Katalin (2003), *Manouvers of national interest: internationalism and nationalism in the emerging Kádárist criticism of Romania 1968—1972*. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Morgenthau, Hans J. (1954), “The yardstick of national interest”, *The ANNALS of the American academy of political and social science* 296 (1): 77—84.

O’Gorman, Frank (1986), *British conservatism: conservative thought from Burke to Thatcher*. London: Longman.

- Pham, Peter J. (2008), "What is in the national interest? Hans Morgenthau's realist vision and American foreign policy", *American foreign policy interests* 30 (5): 256—265.
- Putnam, Robert D. (1988), "Diplomacy and domestic politics: the logic of two-level games", *International organization* 42 (3): 427—460.
- Reicher, Stephen & Nick Hopkins (2001), *Self and nation: categorization, contestation and mobilization*. London: Sage Publications.
- Roberts, Andrew (2003), "Demythologising the Czech opposition agreement", *Europe-Asia studies* 55 (8): 1273—1303.
- Rosenau, James N. & Mary Durfee (2000), *Thinking theory thoroughly: coherent approach to an incoherent world*. Boulder: Westview Press.
- Shepherd, Robin H. E. (2000), *Czechoslovakia: the velvet revolution & beyond*. New York: Palgrave Macmillan.
- S.n. (2012), "The meaning of Ed Miliband's "one nation" rhetoric", *New Statesman* 141 (5126): 5.
- Thompson, John B. (1984), *Studies in the theory of ideology*. Oxford: Polity Press.
- Thompson, John B. (1990), *Ideology and modern culture*. Oxford: Polity Press.
- Tivey, Leonard (1989), "Left, right and centre". Teoksessa Tivey, Leonard & Anthony Wright (toim.), *Party ideology in Britain*. London: Routledge.
- Vachudova, Milada Anna (2008), "Centre—right parties and political outcomes in East Central Europe", *Party politics* 14 (4): 387—405.
- Van Dijk, Teun A. (1997), "The study of discourse". Teoksessa Van Dijk, Teun A. (toim.), *Discourse studies: a multidisciplinary introduction. Vol. 1, Discourse as structure and process*. London: Sage, 1—34.
- Van Dijk, Teun A. (1998), *Ideology: a multidisciplinary approach*. London: Sage.
- Van Dijk, Teun A. (2011), "Discourse and ideology". Teoksessa Van Dijk, Teun A. (toim.), *Discourse studies: a multidisciplinary introduction*. London: Sage, 379—407.

Wallwork, Jodi & John A. Dixon (2004), "Foxes, green fields and Britishness: on the rhetorical construction of place and national identity", *British journal of social psychology* 43 (1): 21—39.

Weldes, Jutta (1996), "Constructing national interests", *European journal of international relations* 2 (3): 275—318.

Wheeler, Nicholas J. & Jean-Marc Coicaud (2008), *National interest and international solidarity: particular and universal ethics in international life*. Tokyo: United Nations University Press.

Wight, Martin (1991), *International theory: the three traditions*. Leicester: Leicester University Press.